'समृद्ध तुलसीपुरः सबैका लागि, सँधैका लागि'

आवधिक/रणनीतिक योजना

(२०७६/०७७-०८१/०८२)

तुलसीपुरउपमहानगरपालिका
दाङ

परिच्छेद १ : प्रारम्भिक

१.१ पृष्ठभूमी

नेपाल संघिय शासन प्रणालिमा प्रवेश गरेको छ । नेपालको संविधानले संघ,प्रदेश र स्थानीय गरि तिन तहको सरकार को व्यवस्था गरे अनुरुप स्थानिय सरकारका रुपमा गाउँपालिका र नगरपालिकालाई उल्लेख गरेको छ । संविधान को अनुसुचि ८ ले स्थानिय तहको अधिकारको सुचि मा स्थानिय स्तरका विकासयोजना तथा बजेट तर्जुमा, कार्यान्वयन र अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी प्रदान गरेको छ । त्यसै गरि स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ ले गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले स्थानीय स्तरको विकासकालागि आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयमा आवधिक, वार्षिक, रणनीतिक क्षेत्रगत मध्यकालीन तथा दीर्घकालीन विकास योजना बनाई लागू गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ साथै स्थानिय तहले यस्ता प्रकारका योजना बनाउँदा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समय सीमा र प्रक्रियासँग अनुकूल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकूलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिई आवधिक तथा बार्षिक योजना तर्जुमा गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ उपमहानगरपालिकाले आफ्नो अधिकारक्षेत्रका विषयमा आफ्नो मापदण्ड तथा कार्यविधि बनाई अल्पकालिन, मध्यकालिन तथा दीर्घकालिन विकास योजना तर्जुमा गरी कार्यान्वयन गर्नसक्ने प्रावधान अनुरुप स्थानीय तहको विकास तथा वार्षिक योजना लाई दिशानिर्देश गर्न दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजनाको आवश्यकता पर्दछ । सहभागितामूलक योजना तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्वन गरि एकीकृत स्वरुपको रणनितिक र आवधिक योजना तर्जुमा गर्ने र सोको आधारमा बार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाइ सुदृढ गर्न यो दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना निर्माण गरिएको छ । परिवर्तनको शिद्धान्त का आधारमा तयार गरिएको यस रणनितिक र आवधिक योजनाले आगामी ५, १० र २० वर्षमा तुल्सीपुर उपमहानगरपालिकालाई कुन दिशामा र कुन अवस्थामा पुऱ्याउने भन्ने लक्ष्य किटान गरी सो लक्ष्य प्राप्तिका नतिजा तथा श्रोत परिचालनको योजना समेत तय गरेको छ । उपमहानगरपालिकाको नतीजामुखी समग्र विकासमा र आगामी वर्षहरूको बार्षिक योजना तर्जुमामा यो दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना महत्वपूर्ण मार्गदर्शक दस्तावेज हुनेछ ।

१.२ विगतका योजनाको संक्षिप्त समीक्षा

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका स्थापना हुनुभन्दा पहिले यो तुलसीपुर नगरपालिकाको रुपमा रहेको थियो । तुलसीपुर नगरपालिका २०४९ सालमा स्थापना भएको थियो । नेपाल संघियतामा प्रवेश गरेसंगै स्थानिय तह पुर्नसंरचना हुदा यो उपमहानगरपालिका मिति २०७३/१/२२ गतेको नेपाल सरकारको मन्त्री परिषदको निर्णय र मिति २०७३/११/२७ मा राजपत्रमा सूचना प्रकाशन भइ स्थापना भएको थियो । यस उपमहानगरपालिका गठन हुदा दाङ जिल्लाको साविकका तुल्सिपुर नगरपालिका, पवननगर, फुलवारी,डुरुवा,मानपुर र विजौरी गाविस मिलाएर तुल्सिपुर उपमहानगरपालिका घोषणा गरे अनुसार यस उपमहानगरपालिका १९ वटा वडा वडामा बिभाजित गरिएको थियो ।

विगतमा गा.वि.स. र नगरपालिका हुदा यहा दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तयार गरि कार्यान्वयन गर्ने गरेको पाइदैन । दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना निर्माण गरि त्यसको दिशानिर्देश विना स्थानिय स्तरको बार्षिक बजेट तथा योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई आधार मानेर योजना निर्माण र कार्यान्वयन गरेको देखिन्छ। विगतमा स्थानीय स्तरका सम्भावना,समस्या तथा विकासका महत्वपूर्ण सवालहरुलाइ सम्वोधन गरि स्पष्ट दीर्घकालिन सोच र उद्धेश्यबाट अभिप्रेरित भइ योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन भएको देखिदैन । अत्यन्तै कम समय सिमामा चालु आ.व.को वार्षिक योजना मात्र तर्जुमा गरी लागू गरिएको पाईन्छ । भने व्यवस्थित अभिलेखको समेत कमी रहेको देखिन्छ । यद्यपी विकासका लागि प्रयत्न र उपलब्धि नभएका होइनन् ।

१.३ कानुनी तथा नीतिगत ब्यवस्था

नेपालको संविधानमा मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त तथा अनुसुची ८ मा स्थानीय तहलाई २२ वटा एकल अधिकारको ब्यवस्था छ। त्यसैगरी अनुसुची ९ मा स्थानीय तह, प्रदेश र संघको १५ वटा साझा अधिकार सम्बन्धि व्यवस्था छ। जस अनुसार संघ को अधिकार क्षेत्रमा सञ्चालन हुने क्रियाकलाप बाहेकका अधिकांश विषय क्षेत्रमा स्थानीय तहले ऐन, नियम तथा कार्यविधि बनाई लागू गर्ने, स्थानीय विकासका लागि योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्ने र अनुगमन तथा नियमन गर्ने अधिकार प्रदान गरेको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ को दफा २४ को उपदफा १ अनुसार गाउँपालिका वा नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासकालागि आवधिक, बार्षिक र विषय क्षेत्रगत मध्यकालिन तथा दीर्घकालिन विकास योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ।

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को परिच्छेद ६ दफा २४ उपदफा १ मा गाउँ/नगरपालिकाले आफ्नो अधिकार क्षेत्र भित्रका विषयमा स्थानीयस्तरको विकासकालागि आवधिक, बार्षिक र विषय क्षेत्रगत मध्यकालिन तथा दीर्घकालिन विकास योजना बनाई लागू गर्नुपर्ने कुरालाई स्पष्ट पारेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा देहायअनुसार गर्नुपर्ने समेत व्यवस्था गरेको छ।

- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैंगिक तथा सामाजिक समावेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्ने ।
- योजनाका मध्यम तथा दीर्घकालिन प्रकृतिका आयोजनाहरुको सूचीतयार गर्नुपर्ने ।
- योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयन गर्दा स्थानीय बृद्धीजिवि, विषयविज्ञ, अनुभवी, पेशाविद्, सीमान्तकृत तथा लोपोन्मुख समुदाय, महिला, बालबालिका, दलित, युवा, अल्पसंख्यक, अपाङ्गता भएका व्यक्ति, ज्येष्ठ नागरिक लगायतका सरोकारवालाको अधिकतम सहभागिता गराउनुपर्ने ।

- योजना तर्जुमा गर्दा आयोजनाहरुको संभाव्यता अध्ययनको आधारमा स्रोत साधनको पूर्वानूमान, आयोजनाको प्राथमिकता निर्धारण, योजना कार्यान्वयन तालिका र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना समेत तयार गर्नुपर्ने ।
- नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारले विशेष कार्यक्रमका लागि अनुदान प्रदान गरी कार्यान्वयन प्रक्रिया निर्धारण गरेकोमा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले सोही प्रक्रिया बमोजिम सो कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्नुपर्ने ।
- नेपाल सरकार वा प्रदेश सरकारको संयुक्त लगानी वा सार्वजनिक नीजि साझेदारीमा संभाव्य आयोजना संचालन तथा व्यवस्थापन गर्ने ।
- संघीय र प्रदेशस्तरको आयोजना कार्यान्वयनमा समन्वय, सहजीकरण र सहयोग गर्नुपर्ने ।
- स्थानीयस्तरका विकास आयोजनाहरुको आवश्यक अध्ययन, अनुसन्धान तथा प्रभाव मूल्याङ्कनको कार्य गर्ने ।
- गैर सरकारी संस्था, उपभोक्ता समिति, सहकारी संस्था र सामुदायिक संस्थाले स्थानीय सरकारसँग समन्वयमा रही कार्य गर्नुपर्ने र आफ्नो बार्षिककार्यक्रम तथा बजेट स्थानीय सरकारको बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रममा समावेश गराउनुपर्ने एवं स्थानीय तहले तोकेको संयुक्त अनुगमन तथा प्रगति प्रतिवेदन प्रणाली अपनाउनुपर्ने ।
- नेपाल सरकारको पूर्व स्वीकृति लिएर मात्र कुनै पनि अन्तरराष्ट्रिय गैर सरकारी संस्थाले स्थानीय तहसँग समन्वयमा कार्य गर्नुपर्ने ।

यस दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तयार गर्दा संविधान तथा स्थानीय सरकार संचालन ऐन २०७४ का साथै देहायअनुसार कानूनी तथा नीतिगत दस्तावेजहरुलाई आधार लिइएको छ :

- दिगो विकासका लक्ष्यहरू
- पन्ध्रौ योजना
- प्रादेशिक योजना
- विषयगत ऐन तथा नीतिहरू
- नेपाल पक्ष भएका सन्धी सम्झौताहरु
- राष्ट्रिय योजना आयोगबाट जारी राष्ट्रिय अनुगमन तथा मूल्याङ्कन निर्देशिका
- स्थानिय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७५ (राष्ट्रिय योजना आयोग

१.४ संघीय तथा प्रादेशिक आवधिक योजनासंगको सम्बन्ध

यस उपमहानगरपालिकाको दिघृकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजनाको अन्तर सम्वन्ध नेपाल सरकारको "सम्वृद्ध नेपाल नेपाल र सुखी नेपाली " र लुम्वीनी प्रादेश सरकारको "सम्वृद्ध प्रदेश खुसी जनता" को लक्ष संग सम्वन्धित रहने छ । उपमहानगरपालिका भित्र संचालन गर्न सकिने ठूला आयोजनाहरु उपमहानगरपालिकामा उपलब्ध हुने साधन र श्रोतले नपुग्ने हुदा प्रादेशिक एवं संघीय योजनाको रुपमा लिईएको छ । प्रादेशिक आवधिक विकास योजनाको लक्ष्य,रणनीति र प्राथमिकता लाइ पनि मध्यनजर गर्दै

यस उपमहानगरपालिकाको दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजना तयार गरिएको छ । यस दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजनाले ५ वटै विषयगत क्षेत्र को समानुपातिक विकासमा विशेष जोड दिदै सु-शासनको माध्यमबाट सम्वृद्ध नगर निर्माण गर्ने परिकल्पना गरेको छ । साथै यस योजनाले पन्ध्रौ योजना (२०७६/०७७ - ०८०/८१) को निम्न वमोजिमको दिर्घकालिन रणनितिमा योगदान गर्दछ ।

१.तिव्र, दिगो र रोजगारमुलक आर्थिक वृद्धि गर्ने

२. सुलभ तथा गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवा र शिक्षाको सुनिश्चितता गर्ने

३. आन्तरिक तथा अन्तरदेशिय अन्तरआवद्धता एवम दिगो शहर वस्ती विकास गर्ने

४. उत्पादन र उत्पादकत्व अभिवृद्धि गर्ने

५. पुर्ण,दिगो र उत्पादनशील सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण गर्ने,

६. गरिबी निवारण र आर्थिक सामाजिक समानता सहितको न्यायपुर्ण समाज निर्माण गर्ने

७. प्राकृतिक स्रोतको संरक्षण र परिचालन तथा उत्थानशीलता विकास गर्ने र

८. सार्वजनिक सेवाको सदृढीकरण, प्रादेशिक सन्तुलन र राष्ट्रिय एकता सम्वर्द्धन गर्ने

त्यसैगरी यस योजनाले लुम्वीनी प्रदेशको प्रथम आवधिक योजना (२०७६/०७७ - ०८०/८१) को निम्न वमोजिमको रणनितिमा पनि योगदान गर्दछ ।

१. कृषि, उद्योग र पर्यटन क्षेत्रको उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी आर्थिक वृद्धि दर वढाउने

२. आवस्यक भौतिक पुर्वाधार निर्माण तथा विस्तार गर्ने

३.गुणस्तरिय शिक्षा र स्वास्थ्य विस्तार गरी मानविय पूँजी निर्माण गर्ने

४.सामाजिक समावेशिता र लैङ्गिक समता प्रवर्द्धन गर्ने

५. प्रभावकारी विपद् व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलित विकास गर्ने

६. विधिको शासन कायम गर्दै सुशासन प्रत्याभुति गर्ने

यसका साथै यस दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजनाले दिगो विकासका लक्ष्य हासिल गर्ने कममा कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रमा उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी स्वरोजगारमा वृद्धि गर्ने, भोकमरी घटाउने कार्यमा योगदान गर्दछ । त्यसै गरि दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजनाले न्युन असमानता,समावेशी विकास, लैङ्गिक समानता र सशक्तिकरणमा जोड दिएको छ । यसका अतिरिक्त पुर्वाधार निर्माण ,गुणस्तरिय शिक्षा र स्वास्थ्य, उर्जा, मर्यादित काम, सुरक्षित खानेपानी र सरसफाइका कियाकलापहरुलाई बिशेष प्राथमिकतामा राखेको छ । त्यसै गरि विपद् व्यवस्थापन,जलवायू परिवर्तन र यसको प्रभावलाई न्यून गर्ने क्रियाकलापहरु जस्तैः वन विकास, वन संरक्षण, भू-क्षय नियन्त्रण, पानीको मुँहान संरक्षण एवं मानवजन्य प्रकोप नियन्त्रण गर्ने कियाकलापहरु पनि यस योजनामा समावेश भएका छन ।

१.५ योजना तर्जुमाको उद्देश्य

तुलसीपुरउपमहानगरपालिकाको समष्टीगत विकासका लागि लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु निर्धारण गरी निश्चित अवधिभित्र सो हासिल गर्न उपयुक्त सिद्धान्त, नीति, रणनीति तथा प्राथमिकताहरु पहिचान एवम् परिभाषित मार्गचित्र नै दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना हुन । दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजनाले आगामी पाँच, दश र विस बर्षे अवधिका लागि उपमहानगरले चाहेको लक्ष्यमा पुग्न र समावेशीमुलक विकासको गतिलाई अगाडि बढाई **"सम्वृद्ध तुलसीपुर सवैकालागी सधैकालागी"** को निश्चित

गन्तव्यसम्म पुग्न सहयोग पुऱ्याउँछ । उपमहानगरपालिकाको योजनाबद्ध विकासका लागि सरकारी, गैरसरकारी, सहकारी, समुदायमा आधारित संस्था तथा नीजि क्षेत्र समेतको सहभागितामा नगरपालिकाको एकीकृत तथा समष्टिगत विकास प्रक्रियालाई मार्गदर्शन गर्नु नै दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजना तर्जुमाको मुख्य उद्देश्य हो । योजना तर्जुमाका सहायक तथा निर्दिष्ट उद्देश्यहरु निम्न अनुसार छन् ।

- उपमहानगरपालिकाको एकीकृत, नतिजामुलक र योजनाबद्ध विकास मार्फत तुलसीपुरउपमहानगरपालिका लाइ स्मार्ट ,सम्वृद्ध र जिवन्त शहर को रुपमा विकास गर्ने
- उपमहानगरपालिकाको एकीकृत, नतिजामुलक र योजनाबद्ध विकासका लागि साझेदार तथा सरोकारवालालाई एकथलोमा राखि विकासमा साझा उत्तरदायित्व सिर्जना गर्ने ।
- उपमहानगरपालिकाको श्रोत परिचालनको विद्यमान स्थिति विश्लेषण गरी नगरबासी तथा सरोकारवालाको चाहना तथा सहभागितात्मक छलफलका आधारमा विकासको खाका तयार गर्ने ।
- विकासको दीर्घकालिन सोच, निर्देशक सिद्धान्त, लक्ष्य, रणनीति र प्राथमिकता निर्धारण गर्ने ।
- विकासका प्रयासलाई मार्गदर्शन गर्ने तथा अपेक्षित नतिजा हासिल गर्ने रणनिति,कार्यनीति,नतिजा र प्रमुख कार्यक्रमहरु तय गर्ने ।
- विकासका प्रयासहरुको प्रक्रिया तथा नतिजाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको खाका प्रस्तुत गर्ने ।

१.६. दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तर्जुमा तथा प्रक्रिया

तुल्सीपुरउपमहानगरपालिकाको दिर्घकालिन रणनितिक रआवधिक योजनातर्जुमा गर्दा देहायको विधि तथा प्रक्रिया अपनाइएको थियो ।

१.६.१. दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी

तुलसीपुरउपनगरपालिकाको आयोजना मा २०७६ .... गते नगर कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत शाखाका प्रमुख तथा कर्मचारी, नागरिक समाज, गैसस,सहकारी प्रतिनिधि, नीजि क्षेत्रका प्रतिनिधिहरु, महिलासमूहका प्रतिनिधि, बालक्लव तथा संजालका प्रतिनिधि, अपाङ्गता भएका, दलित, आदिवासी जनजाती समुदायका प्रतिनिधिहरुको सहभागितामा दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजना तर्जुमाको अवधारणा, महत्व, विधि, प्रक्रिया, समय तालिका, जिम्मेवारी तालिका सम्वन्धमा आवश्यक छलफल तथा निर्णयहरु गरिएको थियो । कार्याशाला गोष्ठीमा तय गरिएको विधि र प्रक्रियाका आधारमा तुलसीपुरनगरपालिकाको दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजना तर्जुमा गरिएको छ । उक्त कार्यशालामा विषयगत विज्ञको सहजीकरणमा दीर्घकालिन सोच, नगर विकासको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, संभावना तथा समस्या विश्लेषण, अग्रणी क्षेत्रहरु, योजनाको नतिजा तालिका, नगर विकासका प्रमुख तथा रणनीतिक कार्यहरुको मस्यौदा तयार गरिएको थियो ।

१.६.२.वस्तुस्थिति विश्लेषण

तुलसीपुरउपमहानगरपालिकाको दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्न उपमहानगरपालिकाको वस्तुगत विवरण तयार गरिएको थियो । उक्त वस्तुगत विवरण (पार्श्वचित्र)मा नगरपालिकाको भौगोलिक तथा भौतिक अवस्थिति, जनसांखिक, आर्थिक, सामाजिक, पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र संस्थागत विकास तथा सुशासनको अवस्थासहित विषयगत वस्तुस्थिति

विवरण समावेश गरिएको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ तथा घरधुरी सर्वेक्षण २०७६ लाइ आधार मानि तयार गरीएको वस्तुगत विवरणमा उल्लिखित सूचनालाई दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजनाको आधार रेखा सूचनाको रुपमा उपयोग गरिएको छ । दिर्घकालिन रणनितिक रआवधिक योजना तर्जुमाको क्रममा वस्तुगत विवरण लाई प्रस्तुतिकरण तथा छलफल पश्चात थप परिस्कृत गरिएको छ । दिर्घकालिन रणनितिक रआवधिक योजना तर्जुमा प्रक्रियामा वस्तुगत विवरणको विश्लेषण एवं सहभागितामूलक छलफल गरी उपमहानगरपालिकाको वस्तुस्थिति विश्लेषण गरिएको थियो ।

१.६.३ समिति निर्माण

दिर्घकालिन रणनितिक र आबधिक योजना निर्माण प्रक्रियालाइ व्यवस्थित तथा प्रभावकारी ढंगले कार्य गर्न कार्यशाला गोष्ठि वाट नगरपालिकाका प्रमुखको संयोजकत्वमा तिन सदस्यीय निर्देशन समिति गठन गरिएको थियो । त्यसैगरि उपप्रमुखको संयोजकत्वमा विषयगत क्षेत्रका संयोजकहरु र कार्यपालिकाका सदस्य मध्यवाट सदस्य रहने गरि ११ सदस्यिय संयोजन समिति गठन गरिएको थियो भने विषयगत क्षेत्रका संयोजकहरुको संयोजकत्वमा विषयगत क्षेत्रका सदस्यहरु,सम्वन्धित शाखाका प्रमुख तथा सरोकारवालाहरु सदस्य रहने गरि ५ वटा आवधिक योजना तर्जुमा समिति गठन गरिएको थियो

१.६.४ विषयगत समितिसंग छलफल तथा समूह परामर्श

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको दिर्घकालिन रणनितिक र आबधिक योजना तयारीका क्रममा २०७६ फागुन ...... देखि देखि वैशाख ... गते सम्म ५ वटै समितिहरु संग(आर्थिक विकास,सामाजिक विकास,पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन तथा सस्थागत विकास सेवा प्रवाह तथा सुशासन समिति)छलफल तथा परामर्श गरिएको थियो । उक्त छलफल वाट विषयगत क्षेत्रहरुका सवलपक्ष,समस्या,समस्याका कारण पहिचान गरिएको थियो । समुह छलफलवाटै विषयगत लक्ष्य, रणनीति , नतिजा निर्धारण तथा कार्यक्रम र वजेट निर्माण गरिएको थियो । यद्यपी कोभिड १९ का कारण विचैमा छलफल स्थगीत गरी जेठ महिनामा पुन सुरु गरिएको थियो

१.६.५ वडा स्तरमा छलफल तथा समूह परामर्श

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका को दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना निमार्णको क्रममा १९ वटै वडाहरुमा गइ दिर्घकालिन रणनितिक र आबधिक योजना वारे छलफल गरिएको थियो । वडा तहका जनप्रतिनिधि, राजनितिक दलका प्रतिनिधि, टोल विकास संस्थाका प्रतिनिधि,समुह तथा संघसस्थका प्रतिनिधि , वडाका जानिफकार तथा विभिन्न सरोकारवाला का विच कार्यशाला सञ्चालन गरी वडाका आवस्यकता र प्राथमिकता पहिचान गरिएको थियो ।

१.६.६.अन्तिम दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी

दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तयारी कार्यशाला गोष्ठी ,विषयगत , वडागत र लक्षित समूह छलफल तथा परामर्श गोष्ठीबाट आएका सूचना, विषयगत लक्ष्य , रणनिति , सुचक,नतिजा तथा कार्यक्रमलाइ प्राविधिक टोलीको सहयोगमा नतिजामूलक योजनाको स्तरीय ढाँचामा विषयगत रुपमा लिपिवद्ध गरीयो । यसरी लिपिवद्ध गरिएको प्रारम्भिक आवधिक योजना को दस्तावेज लाइ अन्तिम रुप दिन २०७७ ..... गते मस्यौदामा छलफल गर्न अन्तिम दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी आयोजना गरियो । उपमहानगरपालिकाको नेतृत्व, विषयगत समितिहरुका संयोजक तथा सरोकारवालाको वृहत सहभागिता र विषय विज्ञहरुको सहजीकरणमा लिपिवद्ध गरिएको आवधिक योजना को दस्तावेजमा विषयगत समुह निर्माण गरि व्यापक छलफल गरि गरी प्राप्त निष्कर्षलाई समूहमा छलफल तथा प्रस्तुती गरीसुझाव संकलन गरियो ।

१.६.७ अन्तिम दस्तावेज तयारी, लेखन तथा प्रमाणिकरण

विभिन्न चरणका छलफल तथा कार्याशालाबाट प्राप्त विवरण तथा अन्तिम दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक योजना तर्जुमा गोष्ठी वाट प्राप्त निष्कर्ष र सुझाव का आधारमा तयार गरिएको दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक विकास योजना को मस्यौदा दस्तावेजलाई अन्तिम रुप दिने सिलसिलामा संघीय मामिला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय तथा राष्ट्रिय योजना आयोग का दस्तावेज र अन्य बिषय विज्ञहरुबाट समेत सुझावहरु लिने कार्य भएको थियो । यसरी विभिन्न क्षेत्रवाट प्राप्त सुझावलाई समावेश गरी तयार गरिएको आवधिक विकास योजना दस्तावेजलाई स्विकृतीका लागि २०७७ ...गते नगर कार्यपालिकामा पेश गरिएको थियो । यसरी तुलसीपुर नगरकार्यपालिका ले पास गरेको ५,१० र २० वर्षे एकीकृत दिर्घकालिन रणनितिक योजना (२०७७/७८ –२०९७/९८ र आवधिक योजनालाई (२०७७/७८–८१/८२) २०७६ ... गते बसेको तुलसीपुरनगरपालिकाको सभामा पेश गरीछलफल पश्चात पारित गरियो ।

१.७ सिमा

दिर्घकालिन रणनितिक र आवधिक आवधिक विकास योजनालाई समावेशी, पारदर्शी एवं परिणाममूखी वनाउन सबै सरोकारवालाहरुको व्यापक सहभागिता एवं अपरिहार्य रुपमा क्षेत्रगत लक्ष्य, नतिजा र उपलब्धिका सूचक समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ । साथै उपमहानगरपालिका जनप्रनिधि, कार्यरत कर्मचारी, विषयगत क्षेत्र, वालक्लव, गैरसरकारी क्षेत्रर सरोकारवालाहरुबाट उपलब्ध भएसम्मका क्षेत्रगत योजनाहरु समावेश गर्ने प्रयास गरिएको छ ।यस आवधिक योजनालाइ सक्दो समावेशी, सहभागितामूलक तथा पारदर्शि वनाउने प्रयास गरिएको छ ।नगरपालिकाको समग्र विकासमा स्थानीय तह, प्रदेश तथा संघीय सरकारको साथै गैर सरकारी संघ/संस्था, सहकारी एवं स्थानीय समुदायका संस्था र विकास साझेदारको सहयोगमा संचालन हुने संभावित कार्यक्रमलाई पनि यस आवधिक योजनामा समावेश गरिएको छ । नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत, संघ तथा प्रदेशबाट अन्तर सरकारी वित्तिय हस्तान्तरण अन्तर्गत नगरलाइ प्राप्त हुने तथा अन्य स्रोतबाट बार्षिक रुपमा परिचालन हुने सम्भाव्य श्रोतलाई आधार बनाइएको छ ।

आवधिक योजना निर्माण गर्ने प्रक्रियामा प्रारम्भिक तथ्याङ्क र सूचना लिने क्रममा केही सूचनाको अनुपलब्धताका कारणले कतिपय सूचकहरु का लागी दोश्रो तहको सूचनाको आधारमा तय गरिएका छन् तथा प्राप्त सूचनाको विश्लेषणलाई आधार मानी लक्ष्य, उद्देश्य एवं सूचक निर्धारण गरिएको छ ।

परिच्छेद २: वस्तुस्थिति विश्लेषण

२.१ तुलसीपुर -महानगरपालिकाको परिचय

तुलसीपुर गाउँ पञ्चायतको रूपमा स्थापित तुलसीपुर वि.सं. २०४९ सालमा तत्कालिन अमृतपुर पञ्चायतका सबै भुभाग गाभिएपछी तुलसीपुर नगरपालिकाको रुपमा रुपान्तण भएको हो । संघीय नेपालको नया सँविधान २०७२ ले व्यवस्था गरे अनुरुप नयाँ संरचनाको रूपमा मिति २०७३/१/२२ गतेको नेपाल सरकार को निर्णय मिति २०७३/११/२७ मा राजपत्रको सूचना प्रकाशन गरी तुलसीपुरउप-महानगरपालिकाको रूपमा स्थापना भएको थियो । दाङ जिल्लाका १० स्थानीय तहमध्ये यो उपमहानगरपालिका एक महत्वपुर्ण स्थानीय तहको रुपमा रहेको छ । तुलसीपुर उप-महानगरपालिकामा अधिकांस भुभाग समथर जमीन तथा केही क्षेत्र पहाडी भुभागको रुपमा रहेको छ । महाभारत पहाड र चुरे लेकको विचमा रहेको यस उपमहानगरपालिकामा तुई दांग उपत्यका सहित दांग उपत्यकाको मध्य भागमा रहेका अधिकांस वस्तीहरु यसभित्र रहेका छन । प्रशस्त खेतियोग्य जमीन,सुन्दर मानववस्तीहरु,विभिन्न बजार केन्द्रहरु, खोला नाला, वनजंगलले ढाकीएको तुलसीपुरमा पार्क, मैदान,चरण क्षेत्र,विभिन्न पर्यटकीय स्थलहरु रहेका छन । यहा विभिन्न कला संस्कृती, धर्म संस्कार,जातजातिका रहन सहन,रितीरिवाज, लोकनाच, भाषा भेष, तथा विभिन्न कलात्मक मठ मन्दिर मस्जिद,गुम्बा चर्च पनि रहेका छन् । दाङ जिल्लाको मध्य भागमा रहेको यस उप-महानगरपालिका साविक तुलसीपुरनगरपालिका, , टरिगाउँ, , पवननगर, मानपुर, विजौरी, डुरुवा र फुलवारी गा.वि.स. मिलाएर निर्माण भएको हो र यस नगरपालिकामा १९ वटा वडाहरू रहेका छन् ।

२.२ भौगोलिक अवस्थिति (सीमाना) :

तुलसीपुरउपमहानगरपालिका विश्वमानचित्रमा अवस्थिति उत्तरी गोलार्द्धमा रहेको हाम्रो देश नेपालको पश्चिमी भेगमा रहेको सबैभन्दा ठुलो उपत्यका दाङ जिल्लामा रहेको छ । यो उपमहानगरपालिका समुन्द्री सतहको न्यूनतम ..... मिटरको उचाई देखि अधिकतम ..... मिटर सम्मको उचाईमा रहेको छ । भौगोलीक रुपमा यो अक्षांश .... उत्तर देखि देशान्तर ..... पूर्वमा रहेको छ । यसको कुल क्षेत्रफल ३८४.६५ वर्ग कि.मी. रहेको छ । यस उपमहानगरको करिब ७० प्रतिशत भुभाग दांङ उपत्यकाको समथर भुभागमा रहेको छ । बाकी भुभाग पहाडी भुभागमा रहेको छ । तुलसीपुरउपमानगरपालिकाको पूर्वमा घोराही उप महानगरपालिका,पश्चिममा शान्तीनगर गाउँपालिका र दंगीशरण गाउँपालिका दक्षीणमा लमही नगरपालिका तथा र उत्तरमा सल्यान जिल्लाका कपुरकोट तथा त्रिवेणी गाउपालिका पर्दछन । यो उप-महानगरपालिका नेपालको संघीय राजधानी काठमाण्डौँबाट ४२५ कि.मी. पश्चिम दिशामा रहेको छ । वडागत क्षेत्रफल देहाय वमोजिम रहेको छ ।

तालिका १ : उपमहानगरपालिका को वडा विवरण

वडा नं.	समावेश साविक नगरपालिका/गाविस र वडा	क्षेत्रफल (बर्ग किमिमा)	प्रतिशत
१	पवननगर १,२,३,४	१९.८८	५.१७
२	पवननगर ५,६,७,८,९	१३.०५	३.३९
३	तुलसीपुर१,७,१०	५५.६३	१४.४६
४	तुलसीपुर२,१६,१७	३६.३८	९.४६

वडा नं.	समावेश साविक नगरपालिका/गाविस र वडा	क्षेत्रफल (बर्ग किमिमा)	प्रतिशत
५	तुलसीपुर५	१.६२	०.४२
६	तुलसीपुर६	७.५२	१.९६
७	तुलसीपुर३,४,१५	१२.७४	३.३१
८	तुलसीपुर८,११	१०.७३	२.७९
९	तुलसीपुर९	५.९७	१.५५
१०	तुलसीपुर१३,१४	१७.२६	४.४९
११	तुलसीपुर१९,२०	१७.२९	४.५०
१२	तुलसीपुर१२,१८	१५.७७	४.१०
१३	फुलवारी १–९	५२.३	१३.६०
१४	डुरुवा २,३,८,९	२०.५७	५.३४
१५	डुरुवा १,४,५,६,७	१४.३२	३.७२
१६	मानपुर २,३,४,५,६	१७.११	४.४५
१७	मानपुर १,७,८,९	१६.०७	४.१८
१८	विजौरी १,३,४,५,७	१६.२४	४.२२
१९	विजौरी,२,६,८,९	३४.२	८.८९
	कुल क्षेत्रफल	**३८४.६५**	**१००**

श्रोत : संघियमामला तथा सामान्य प्रशासन मन्त्रालय

२.३ ऐतिहासिक पृष्ठभूमि :

थारुहरुको भाषामा वस्तीलाई पुर्वा भनिन्छ । यही तुलसी पुर्वालाई पर्वतेहरुले तुलसीपुर भन्ने गर्दथे भने थारुहरुले तुलसीपुर्वा भन्दथे । यस ठाउँमा थारुहरुको बोलवाला हुँदासम्म तुलसीपुर्वा भनिन्थ्यो भने पर्वतेहरुको बोलवाला हुन थालेपछि तुलसीपुरभन्न थालियो । अनि थारुहरुको तुलसीपुर्वा हराएर गयो । यस ठाउँमा थारुहरुको बस्ती बस्न थालेको करिब १०० वर्ष पुरानो मानिन्छ । फलावाङ्गी राजाले सल्यानको फलावाङ्गमा पुरानो दरबार र माझ दरबार र नयाँ दरबार गौडा जिल्लाको बलरामपुर स्ति तुलसीपुरर हाल

दाङ्गको तुलसिपुर नगरपलिकाको तुलसिपुर भन्ने ठाउँको आसपासमा अघि पछि गरी ५ वटा दरबार बनाइएको थियो ।

अर्को एउटा झिंगटीवाला दरबारको अवशेष मात्र पाइन्छ । सल्यानी राजा शमशेरबहादुर शाहका जेठा बुबा राजा नरेन्द बहादुर शाह वा बुबा काजी कान्छा राजा शेरबहादुर शाहका पालामा वि स १९२९ सालमा हालको अरनीको मैदान भित्र (जब्बरपुरको नगीच) झिंगटीको दरबार बनाएको हो। राजा शमशेर बहादुर शाहका पालामा सल्यान जिल्ला फलावाङ्ग गा वि भित्र पने चैतेडाँडा (थान गाउँ) गा वि स १९७६ ७७ मा फलवाङ्गी राजाको पुरानो ठुलो दरबार बनेको हो भने सोही गा वि स भित्रको गैरागाउँमा वि स १९८६ सालमा पुतली दरबार अर्थात अको नयाँ ठुलो दरबार बनेको हो । उनै राजा शमशेर बहादुर शाहले तुलसीपुरनगरीभित्रको नामी (नापी) नगरस्थित आँपको बगैचभित्र वि स १९८८ (९१ को बीचमा ३५ कोठाको दुइतले पक्की तुलसीपुरदरबारबनाएका हुन । यस दरबारलाई कोही सेता दरबार र कोहि सल्यानी दरबार भन्ने गर्दछन् ।

हाल निमित रा .स .स भवन ठीक अगाडीको फलामको बार भन्दा भित्र पट्टीको चौरमा वि. स १९२९ मा चारकुने एक झिंगटीको दरबार बनेपछिका वर्षहरुमा फलावाङ्गको चैते डाँडा फलावाङ्गकै गैरागाँउ र दाङ्ग तुलसीपुरक्षेत्रको नामी (नापी) नगरमा यी विभिन्न नामका दरबार बनेको हुन । सल्यानी राजाहरुले दरबार बनाउँदा गोरखनाथ बाबालाई बिर्सदा रहेनछन भन्ने कुरामा फलावाङ्गीको थानगाउँ नामीनगर नेरको थानगाउँ र बलरामपुरको गोरखनाथ मन्दिरहरु साक्षीछन् फलावाङ्गी राजा फलावाङ्गबाट दाङ्ग नामीनगर हुदै बलरामपुरको तुलसीपुरर यस तुलसीपुरबाट जरुवा रेल्वे स्टेशन (जरुवामा रेलगाडीबाट यातायात शुरुभएको बर्ष वि. स १९६२) कोइलावाश हुँदै दाङ्ग उपत्यकाको बाटो गरी फलावाङ्ग दरवारमा जानुपर्दा यसै नामी नगरमा बस्ने गर्दथे । बलरामपुरको तुलसीपुरफलावाङ्ग (चतै गौडा र फलवाङ्ग गैरागाउँमा निर्मित दरवारहरुको अनुकरण गरी यस तुलसीपुर(नामीनगर) मा सोअ सेतो दरबार बनाईएको हो । सल्यानी राजा शमशेरबहादुर शाहकी बज्यै आमा वा रानीको नाम तुलसी वा तुलसा भन्ने थियो ।हाल यस नगर पालिकाको वडा न . ५ (हालबंगुरलाईन क्षेत्र) मा बस्ने थारुहरुले आफु बस्ने गरेको टोललाई पुर्वा भन्ने गरेका थिए । यो पुर्वा भन्ने ठाउँ र फलावाङ्गी राजाको झिँगटीका दरबार बिल्कुल सटेको ठाँउमा थियो । यसै थारु बस्तीको नगिचै आफनो दरबार भएकाले आफना तर्फकी नारी पात्रको नाम यहाँको समाजले बेचिरकालसम्म संमरण गरी राखोस भन्ने आशयले फलावाङ्गी (सल्यानी) राजा शमशेरबहादुर शाहलेयस ठाँउको नाम “तुलसीपुर” भन्ने राखेको हुन् भन्ने भनाई छ ।

२.४ भू-उपयोगको अवस्था

यस उपमहानगरपालिकामा कृषिका लागी प्रसस्त जमिन रहेको छ । कुल जमिनको ४४.७७ प्रतिशत जमिन खेतियोग्य रहेको छ । त्यसैगरी ३७.९२ प्रतिशत र आवादी क्षेत्र ५.४९ रहेको छ । यस नगरपालिकाको भूउपयोगको अवस्था निम्नानुसार देखिन्छ ।

तालिका २ : नगरपालिकाको भू उपयोगको अवस्था

क्र.स.	विवरण	क्षेत्रफल(वर्ग कि.मी.)	प्रतिशत
१	खेतियोग्य जमिन	१७२.१२	४४.७७
२	वन जंगल	१४५.८०	३७.९२
३	वुट्यान	३३.१६	८.६३
३	आवादी क्षेत्र	२१.१०	५.४९

४	नदीनालाले ओगडेको क्षेत्र	४.८७	१.२७
५	वाझो जमिन, चट्टानी क्षेत्र	७.४०	१.९२
जम्मा		**३८४.४५**	**१००**

श्रोत तुलसीपुर नगर प्रोफाइल २०७६

२.५ नदी तथा खोलाको विवरण :

यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न खोलानाला तथा बबई नदीले निरन्तर सिंचित र उर्वर बनाएका छन यहा ताल तलैया तथा पोखरीहरु रहेका छन मानव निर्मित पोखरी यहा तुलनात्मक रुपमा कम रहेका छन । तुलसीपुरउप- महानगरपालिको भौगोलिक बनावट अनुसार सबै खोलानालाहरु उत्तरबाट दक्षिणतिर बग्दछन भने बबई नदी उपमहानगरपालिका को दक्षिण भृगबाट पुर्व पश्चिम भएर बगेको छ । यहाँ रहेका नदी खोलानाला तथा तालतलैया र पोखरीहरूबाट मानिसहरुको लागि पानीको श्रोत, कृषि जमीनमा सिंचाई, पशु पंक्षिहरूले पिउनेपानीको लागि उपयोग भएको पाइन्छ ।

बबइ नदी दांग जिल्लाको प्रमुख नदी हो । यो नदी महाभारत लेकबाट उतपन्न भई दांग उपत्यकाको पुर्वबाट पश्चिमतीर बगेको छ । तुलसीपुरउपमहानगपालिकामा यो साविक डुरुवाबाट प्रवेश गरी हापुर खोला, गुहार खोला, क्वांग खोला र पातु खोला संग मिसीएर सुकौराबाट चुरे फेदफेदै पश्चिमतर्फ वग्दछ । यो नदी वर्षातको चार महिना जेठ देखि भाद्रसम्म विशाल पानीको वहाव बोकेर वग्दछ ।

गुहार खोला रोल्पा जिल्लाको होलेरी पश्चिम तथा सल्यान जिल्लाको सारपानी गर्पा पुर्वको भेगका लेक वस्तीबाट उत्पन्न भई महाभारत लेकको पानी बोकेर उपमहानगरको कुटीचौर र हलवार को विचबाट दक्षिण तर्फ वग्दछ । यो खोला बबई नदीको प्रमुख सहायक खोला हो । गुहार खोला दांग उपत्यकाको करिब विच भागबाट वहाव क्षेत्र विस्तार गर्दै यहाका विजौरी, मानपुर, हलवार, उरहरी र ढुरुवाका अधिकांस भुभागको लागि सिंचाई तथा पानीको प्रवाह गर्ने गर्दछ । उपमहानगरको वडा नं. १२ को कचिलाबाट बबई नदीमा मीसीन जान्छ ।

पातु खोला दांगको अग्लो पहाड थर्कोट लेकबाट उत्पन्न भई सल्यान जिल्लाको कपुरकोटबाट निस्केको खार खोला संग मिसिएपछि गोटी खोलाबाट वहाव विस्तार गरेको पातुखोलामा गहते खोला भमके खोला मिसीएपछि दक्षिणतर्फ सुकौराबाट बबई नदीमा मिसिन्छ । पातु खोला, तुलसीपुर, टरीगाउ, उरहरी, लगायतका भुभागमा सिंचाई र पानीको लागि उपयोग हुन्छ ।

तुई खोला साविक फुलवारी तथा उपमहानगरपालिका को १३ नं. वडाको भुभागमा वग्ने तुई खोला चुरेबाट उत्पन्न भएको एकमात्र खोला हो । यो खोला पुर्वबाट पश्चिम तर्फ तुई दांग उपत्यकाको पानी ढकना वरपर बबई नदीमा आएर मिसिन्छ । कालाखोला साविक हलवारको महाभारत लेकको बाहिर श्रृंखलाबाट उत्पन्न भई बगेको कालाखोलामा करीब बाहै महिना पानी वग्दछ । यो खोला उत्तरकपडादेवी वस्तीको वरपर गुहार खोलामा मिसीन जान्छ ।

पत्रे खोला नारेवांग वासगजेरी र हात्तिखाल आसपासबाट उत्पन्न भई मैदानको घना जंगलको खोला खोल्सी को पानी को वहाव लिएर वग्ने पत्रे खोलामा पनि प्राय बाहै महिना पानी रहेको हुन्छ । यो खोला हापुर खोलाको सहायक खोला हो यो खोलाको पानी सिंचाई र अन्य कार्यको लागि प्रयोग भएको पाईन्छ । संक्राम खोला : यो खोला हाती सुरे लेकबाट उत्पन्न भई दक्षिण तर्फ वग्दछ । यो खोलाले १७ नं वडाका अधिकांस भुभागलाई सिंचाई गर्दै हापुर खोलामा मिसीन्छ ।

गहते खोला प्रतापकोट तथा भिउडर लेकबाट उत्पन्न भई वग्ने यो खोलामा पनि पानीको वहाव वर्षातको समयमा निकै हुन्छ उपमहानगरको ३ र ८ नं. वडालाई सिंचाई गर्दै यकको खोला पातु खोलामा गएर मिसिन्छ । भमके खोला थर्कोट तथा टोड्के लेकबाट उत्पन्न भईवगेको भम्के खोला १, २ र ८ नं. वडाका भुभागलाई सीचित गर्दै पातु खोलामा गएर मिसिन्छ । चौवा खोला : महाभारत लेकको दक्षिण मोहडा

र आसपासका समथर जमीन र जंगलको पानी बोक्ने यो खोला सानो भएपनि निकै उपयोगी छ । यो खोला ले १७ नं वडाका भुभागलाई सिंचाई गर्ने गर्दछ । क्वांग खोला गौरी गाउ र पढा आसपास क्षेत्रको सिमसारबाट उत्पन्न हुने यो खोला पानी बाह्रै महिना भएपनी सिंचाईको लागि खासै उपयोग भएको देखिदैन । यो खोलाको वहाव क्षेत्र कम भएपनि वर्षातको समयमा पानी निकै हुन्छ ।

२.६ ताल तथा पोखरीहरु :

तुलसीपुरउपमहानगरपालिकामा ताल तथा पोखरी हरु केही मात्रामा रहेका छन । यहा माछापोखरी बाहेक मानव निर्मित पोखरीहरु पनी कमै छन । परम्परागत रुपमा ग्रामीण वस्तीहरुमा वस्तुभाउ चौपायाहरुले पानि पिउनको लागि सार्वजनिक ताल तलैयाहरु बनाएको पाइन्छ । समय बदलिदै जादा मानिसहरु वस्तुभाउ चौपायाहरु पाल्ने कार्य कम गर्न थाले भने ताल पोखरीहरु पनि मासिदै गएको देखिन्छ । यहा प्राकृतिक रुपमा रहेका केही ताल तथा पोखरीहरुको विवरण दिएको छ ।

गौरीगाउ ताल तुलसीपुरउपमहानगरपालिको १० नं. वडामा रहेको यो ताल गौरीगाउमा रहेको हुदा यसलाई गौरीगाउ तालको रुपमा चिनिन्छ । उपमहानगरपालिकाको सबैभन्दा ठुलो यो ताल प्राकृतिक ताल हो, यहा पानी आफै उत्पन्न हुने तथा आसपासको क्षेत्रबाट वर्षातको पानि जम्मा भई करिब ७ विगाहा जमीनमा फैलिएको छ । हिउदको समयमा यो तालमा पानि कम भएको देखिन्छ । यस गौरीगाउ तालको पानिमा हाल माछा पालन कार्य संर क्षित रुपमा हुने गरेको छ । यस तालको पानि आसपासको क्षेत्रमा सिंचाई को लागि उपयोग भएको छ ।

पढा ताल गौरीगाउ ताल नजिकै रहेको छ यो ताल पनि उपमहानगरपालिको १० नं. वडाको पढा वस्तिको उत्तरमा रहेको छ । यस तालको विचमा महादेवको मन्दिर रहेको छ । मन्दिरमा मानिसहरु यहा पुजा पाठ गर्ने गर्दछन । यो तालमा माछापालन नभएपनि सिंचाईको लागि यहाको पानि प्रयोग भएको छ । कमलपोखरी ताल तुलसीपुरशहरको नजिकै रहेको कमलपोखरी ताल वडा नं. ६ को रजौरा मा रहेको छ । यस तालमा कमलका फुलहरु हुने हुदा यसलाई कमलपोखरी तालको रुपमा चिनिएको जानकारहरु बताउछन । शहर नजिकै रहेको हुदा यसको व्यवस्थापन गर्न सके पर्यटकीय केन्द्रको रुपमा स्थापित हुने देखिन्छ । यहा हिउदमा एकदमै कम पानि रहेको पाइन्छ ।

सुकीदह ताल उपमहानगरपालिको वडा नं. ४ मा रहेको यो संरक्षित नभएको हुदा अतिक्रमीत भएको छ । यो ताल पहाडको फेदमा जंगलको विचमा रहेको हुदा वरपरको ढुंगा वालुवा लगायतले पुर्दै लगेको देखिन्छ । यसै अवधिबाट यसलाई संरक्षित गर्दै यसको उपयोगलाई बढाएदै लैजाने योजना रहेको बताइएको छ ।

२.७ पार्क, पिकनिक स्थल तथा मनोरञ्जनस्थल सम्बन्धी विवरण :

मानिसहरुका लागि मनोरञ्जन, भ्रमण, मानसिक स्फूर्ति र स्वच्छ स्वस्थ रहनका लागि पार्क, पिकनिक, मनोरञ्जन स्थल लगायतका स्थलहरुको आवश्यकता पर्दछ । मनोरञ्जनका लागि स्वच्छ तथा प्राकृतिक वातावरणमा रमाउनेतथा वनभोज गर्नेचलन रहेको पाईन्छ । यस उप-महानगरपालिकामा विभिन्न स्थानहरुमा पार्क तथा पिकनिक स्थलहरू रहेका छन । सार्वजनिक स्थलको रूपमा रहेका पार्क, उद्यान, प्रतिक्षालय चौतारी तथा मैदानहरूको उपयोग बढ्दै र विस्तार हुदै जाने भएकोले यसको संरक्षण कार्य पनि गर्नुपर्ने हुन्छ ।

२.८ मुख्य बस्ती तथा बजार केन्द्रसम्बन्धी विवरण :

तुलसीपुरउप-महानगरपालिकामा क्रमश बस्तीहरूकोविकास भइरहेकोछ । उप-महानगरपालिकाकोकेन्द्रतिरबाटो, बजार तथा स-साना घरेलुउद्योग देखिएता पनि समग्रमा उप-महानगरपालिकाकोसबैवडाहरूमा सबैप्रकारको सेवा तथा सुविधा पुगिसकेको छैन । उप-महानगरपालिकाकोसबैवडाहरूमा सडक सञ्जालकोराम्रोविकास हुदै गएको छ ।यहाका १,३,४ १३ र १९ वडाका पहाडी वस्तीहरुमा हालसाल सम्म पनि शिक्षा स्वास्थ्य तथा सडक एवं सञ्चार लगायतका

सुविधाहरूकोपहुँच पुगेको देखिँदैन । तुलसीपुरउप-महानगरपालिका वस्तीहरुमा दिर्घकालिक योजनाहरु निर्माण गरी सबै ग्रामीण वस्तीहरुमा सिंचाई, पुल, कल्भर्ट, बाटो, खानेपानी लगायतका पुर्वाधाारहरु एवं सामाजिकर आर्थिक सुधारका योजना तथा कार्यक्रमहरु सञ्चालन गरी सम्वृद्धिको लागि सवैको सक्रिय सहभागिता आवश्यक रहेको छ ।

२.९ उपमहानगरपालिकाका मुख्य बजार केन्द्रहरु :

यस उपमहानगरपालिको मुख्य शहरी क्षेत्र तुलसीपुरशहर हो । यो शहर तत्कालिन अञ्चलाधिस चन्द्रमान थकालीले व्यवस्थित रुपमा शहरी स्वरुप को संरचना शुरु गरेको पाइन्छ । उपमहानगरको ५, ६ र ७ र ९ वडामा फैलिएको तुलसीपुरशहरमा दैनिक २० देखि २५ हजार मानिसको आवतजात र उपभोग्य सामानको खरिद विक्रिको लागि उपस्थित हुने गर्दछन । क, ख, ग, घ र ङ लाइन वसपार्क क्षेत्र, घोरहीरोड सितलपुर रोड, सल्यान रोड, सुर्खेत रोड रानीजरुवारोड व्यापारी केन्द्रको रुपमा रहेका पाईन्छ । यहा विरेन्द्र चौक, विपि चौक, पुष्पलाल चौक, पीपलबोट चौक, बाहिनी चौक, मदनआश्रीत चौक, गुमराह चौक, घोराही रोड चौक प्रमुख चौक र चौराहा रहेका छन् ।

तुलसीपुरपहाडी जिल्लाहरुको लागि महत्वपुर्ण ट्रान्जिट प्वाइन्टको रुपमा रहेको शहर हो । यो शहर सडक सञ्जालबाट देशको राजधानी काठमाण्डौ, प्रदेश राजधानी वुटवल, ६ नं. प्रदेशको राजधानी विरेन्द्रनगर सुर्खेतसम्म, रुकुम खलंगा, सल्यान खलंगा, रोल्पा जिल्लाका पश्चिमी गाउपालिकाहरु, पश्चिम नेपालको औद्योगिक शहर नेपालगञ्ज लाई सिधै सडक सञ्जालबाट जोडिएको छ भने देशको राजधानी काठमाण्डौसंग हालसालैबाट टरीगाउ स्थित दांग विमानस्थलबाट हवाई यातायातले जोडेको छ ।

२.१० प्राकृतिक स्रोत (खानी/खनिज आदि) खनिज श्रोत :

यस उप-महानगरपालिकाको उत्तरतर्फ रहेको महाभारत लेकमा अत्यधिक मात्रामा चुनढुंगा र कोइला को कच्चा पदार्थ रहेको अनुमान छ । वडा नं. १७ को छिलिकोट, ४ नं. वडा तथा ३ वडा क्षेत्रको थर्कोट, राम्री लेक, अजिमारा वस्ती, भ्यूडर, खमारी जस्ता वस्तीको वरपर कोइला खानी रहेको अनुमान छ । चुनढुंगामा भएको क्षेत्रमा पानीको मुल हुने भएकोले खानी क्षेत्र उतखनन् गर्दा पानीको श्रोत सुक्न सक्ने जोखिम रहेको पाइन्छ ।

यहाका नदी नाला तथा खोला नालाहरुमा वर्षातमा अत्यधिक तथा अन्य समयमा निरनतर जलप्रवाह भई यहा सिंचाई लगायत प्राणी जगतलाई जिवन्त बनाइरहेका छन । पर्यावरण र वातावरणमा आएका बदलावका कारण यहाको सतह र जमीन मुनीको जलश्रोतमा क्रमशः कमी आइरहेको छ । ताल तथा पोखरी विभिन्न स्थानमा रहेका प्राकृतिक ताल तलैयाहरु पनि यहाँका प्राकृतिक श्रोत साधन हुन । यहा ताल पोखरीहरु प्रयाप्त नभएपनि भएका जति प्राय सबैको लागि जलस्रोत एवं पर्यटकीय क्षेत्रका रुपमा रहेका छन् । ताल तलैयाको पानि सिंचाई र अन्य प्रयोजनको लागि उपयोग भएको पाइन्छ । जडिबुटी तथा वन जंगल : यस उपमहानगरपालिकाको पहाडी क्षेत्रमा टीम्मुर चिराइतो, पाषणवेद, सुगन्धकोकीला, मलायागीरी, लगायतका जडीबुटी पाइन्छ । पहाडी भुभागको उच्च क्षेत्रमा गुरास,कोणधारी जंगल, मध्यभागमा चिउरी उत्तिस,काफल, तथा समथर क्षेत्रमा साल, साज, सिसौ, बढधाइरो, बकाइनो, इपील जिंगेट, सिमल लगायतका बोटविरुवा र वनस्पति पाइन्छ । यस उपमहानगरपालिको दक्षिण भेगमा पर्ने चुरे श्रृंखलामा रहेको जंगल बाके राष्ट्रिय निकुञ्जको मध्यवर्ति क्षेत्र पर्ने भएकोले वनजंगल र जीवजन्तु को संरक्षणमा थप सहयोग पुगेको छ ।

तुलसीपुरउपमहानगरपालिकामा रहेका वनजंगलमा प्रशस्त मात्रामा जंगली जनावर पाइने गर्दछन । यहाको जंगलमा बदेल,खरायो,चितुवा,स्याल,व्याँसो,रतुवा,वादर लगायतका जीवजन्तु देखिन्छन । त्यसैगरी सुगा, तिथ्रा, वकुला, सारस, कोइली, काग,गीद्ध, पाईन्छ । उपमहानगरपालिकाको १९ नं. वडामा गिद्ध संरक्षणकर्मीहरुबाट गिद्ध संरक्षणको लागि गिद्ध रेष्टुरेन्ट पनि सञ्चालन भएको छ ।

तुलसीपुरउपमहानगरपालिकामा रहेका नदी खोलानालामा नदीजन्य पदार्थ ढुगा वालुवा गिट्टी प्रशस्त मात्रामा रहेको पाइन्छ । यहाका बबई नदी,गुहार खोला, पातु, हापुरखोला, भमके खोला,मा अत्यधिक नदी

तथा खोला जन्य पदार्थ रहेको छ । जथाभावि रुपमा नदीजन्य पदार्थ निकाल्दा नदी तथा खोलाको सतह गहिरिदै गएको छ भने पानीको श्रोत कम हुदै गएको देखिन्छ । चुनढुंगा तथा कोइला : यस उपमहानगरपालिकामा चुनढुगा तथा कोइला रहेका क्षेत्र पनि रहेका छन । महाभारत लेकाको फेदमा रहेका स साना पहाडको भित्रि तहमा कोइला खानी रहेको पाइन्छ । १,३ , ४, १९ नं. वडा मा कोइलाखानी रहेको अनुमान छ । यसमध्ये कतीपय स्थानमा यसको उत्खनन गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी महाभारत लेको मध्य भाग र चरुरे पहाडमा चुनढुंगा रहेको अनुमान गरिन्छ ।

२.११. पर्यटकीय तथा धार्मिक स्थलहरूको विवरण :

तुलसीपुरउप-महानगरपालिकामा धार्मीक तथा पर्यटकीय स्थलहरु प्रशस्त मात्रामा रहेको पाइन्छ । धार्मीक क्षेत्रहरु मध्ये अधिकांश मन्दिर र पौराणिक स्थलहरु रहेका छन भने पर्यटकीय स्थलहरु प्राकृतिक र मानव निर्मीत दुवै खाले रहेका छन ।

प्रमुख धार्मिक स्थलहरु

शितलपुर शीव मन्दिर : बबई नदीको किनारमा रहेको सुन्दर थुम्कोमा रहेको शीतलपुर महादेव मन्दिर यहाको पवित्र धार्मिक स्थल हो । यहा दैनिक पुजा पाठ हुने गर्दछ भने शिवरात्रीमा भव्य मेला को आयोजना हुने गर्दछ ।

कालिका मालिका मन्दिर : भगवतीको पुजा हुने यस मन्दिरको ऐतिकासिक महत्व छ । छिलिकोटमा वाइसे चौविसे राज्य हुदाको समयमा बस्ने राजाहरुले कालिका भगवतीको पुजापाठ गरी धार्मिक आस्था जिवित गराएको विश्वास गरीन्छ । राधा कृष्ण मन्दिर : तुलसीपुरशहरी क्षेत्रबाट २ किमी पश्चिम चन्द्रगन्ज दुधेनामा रहेको यो प्रसिद्ध मन्दिर कलात्मक शैलीमा बनेको छ । भाद्र कृष्णाष्टमीमा राधाकृष्णको विशेष पुजा हुने यस मन्दिरमा मानिसहरुको सदैव धार्मकिकार्यमा सहभागिता रहने गर्दछ । त्रिशिद्धेश्वरी मन्दिर : तुलसीपुरक्षेत्रको अत्यन्त प्रख्यात त्रिशिद्धेश्वरी मन्दिरमा दैनिक पुजा पाठ हुने गर्दछ । हिन्दुहरुको विवाह, ब्रतवन्ध, पुजा पाठ भइरहने यस मन्दिरमा भगवती, गणेश, सरस्वती, र महादेवको मन्दिर रहेको छ । मन्दिर आसपासमा सत्यसाई केन्द्र, धर्मशाला, क्रियापुत्रि भवन सबैको व्यवस्थाले यहाको महत्व दर्शाउछ ।

भद्रकाली मन्दिर :यो मन्दिर उपमहानगरको ९ नं. वडामा रहेको छ । पौराणीक मन्दिरको रुपमा रहेको यस मन्दिर मा भगवतीको पुजा गर्ने गरिन्छ । विवाह, सप्ताह पुराण यहा आयोजना गर्ने गरिन्छ । देविस्थानमन्दिर : उपमहानगरपालिकाको वडा नं. १ मा पर्ने यस मन्दिरमा भगवतीको पुजा हुने गर्दछ । वडादशैको नौरथा र चैते अष्टमीमा यहा भक्तहरुको घुइचो लाग्दछ । यसलाई मनकामना मन्दिरको रुपमा चिनिन्छ । सिद्धबाबा थान थर्कोट : प्रख्यात तपस्वी सिद्धबाबा ले ध्यान गरेको यो धार्मिक स्थल थर्कोट लेकको टुप्पोमा रहेको छ । करिब उन्नाइ सय अग्लो मि. यस लेकको टुप्पोमा बाबाको थान रहेको छ । प्रचार प्रसार को कमी तथा विकट क्षेत्र भएकोले कमै मानिसहरु यहा पुग्ने गर्दछन । यहाँबाट पुरै दांग भारतका केही भुभाग, हिमाली श्रृंखलाको दृश्यावलोकन अद्‌भुत देखिन्छ । सुकौरा कोट : थारु राजा दंगीशरणको दरवार रहेको यस क्षेत्रमा धार्मिक क्रियाकलाप कमै भएको पाइन्छ । प्राचिन समयमा दांग थारुको राज्य हुदा यो केन्द्रको रुपमा रहेको विश्वास गरिन्छ । वरपरको समथर जमीन भन्दा अग्लो थुम्कोमा रहेको यस सुकौराकोटलाई पर्यटकीय केन्द्रको रुपमा विकास गर्ने विभिन्न कार्यहरु सञ्चालन भएको देखिन्छ ।

२.१२.जनसांखिक विवरण :

तुलसीपुरउप.म.न.पा.कामा कूल जनसंख्या १४९६४७ रहेको छ जसमध्ये महिला ७६५०४, पुरुष ७३१४३ र सबैभन्दा बढी जनसंख्या वडा नं. ६ मा १४५९१ र सबैभन्दा कम वडा नं. २ मा ५०१५ रहेको छ । जनसंख्या बृद्धी दरको हिसाबले वडा नं. ६ र ५ तथा वडा नं. ७ मा अत्यधिक रहेको छ । वडा नं. २, १३, १०, ११ र १ मा जनसंख्या तुलनात्मक रुपले कम रहेको देखिन्छ । यहाँ ३४९७८ घरधुरी रहेका छन् । जसमध्ये २४९८७ घरमूली पुरुष तथा ९९८५ घरधुरीको घरमूली महिला रहेका छन् । परिवारको औषत बनावट ४.४ को रहेको देखिन्छ ।

चित्र नं. १ : तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको लिङ्ग अनुसारको जनसंख्या :

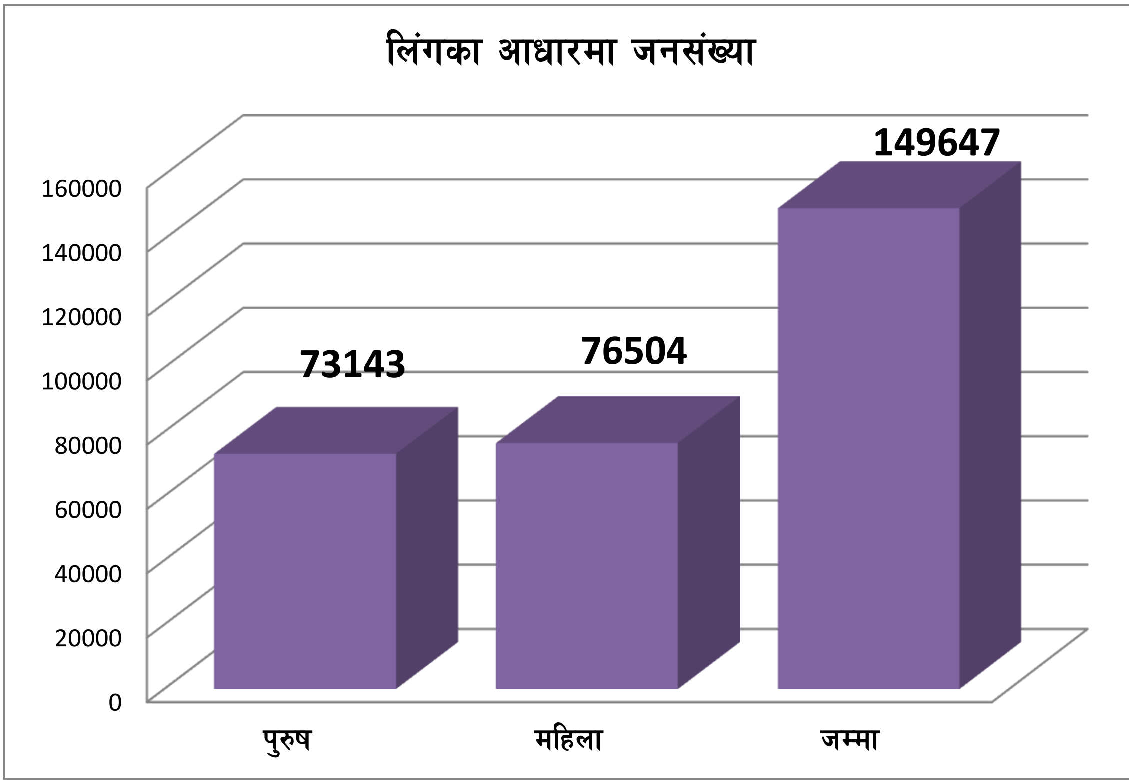

श्रोत तुलसीपुर उपमहानगर प्रोफाइल २०७६

चित्र नं. २ : तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको मातृभाषा अनुसारको जनसंख्या

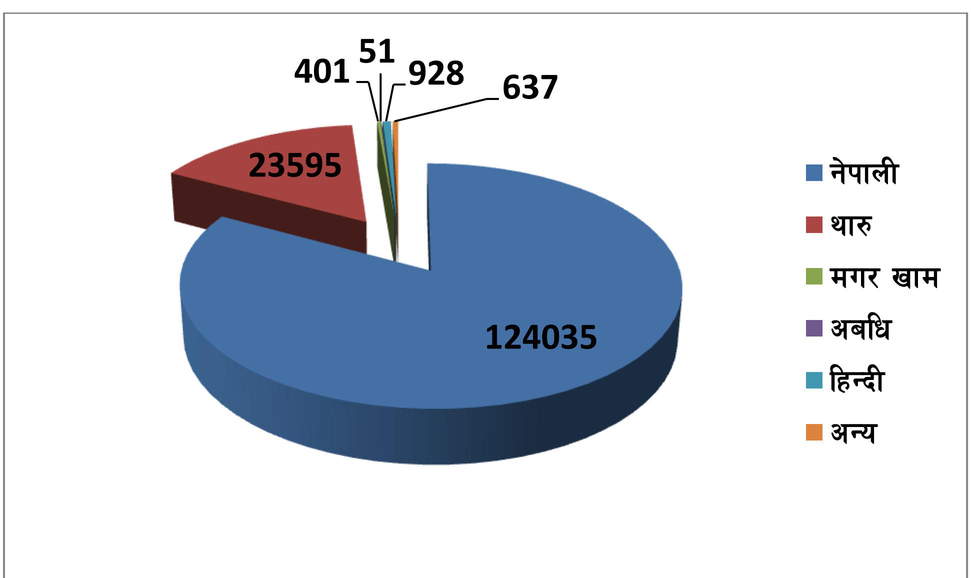

श्रोत तुलसीपुर उपमहानगर प्रोफाइल २०७६

चित्र नं. ३ : तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको जाति अनुसारको जनसंख्या :

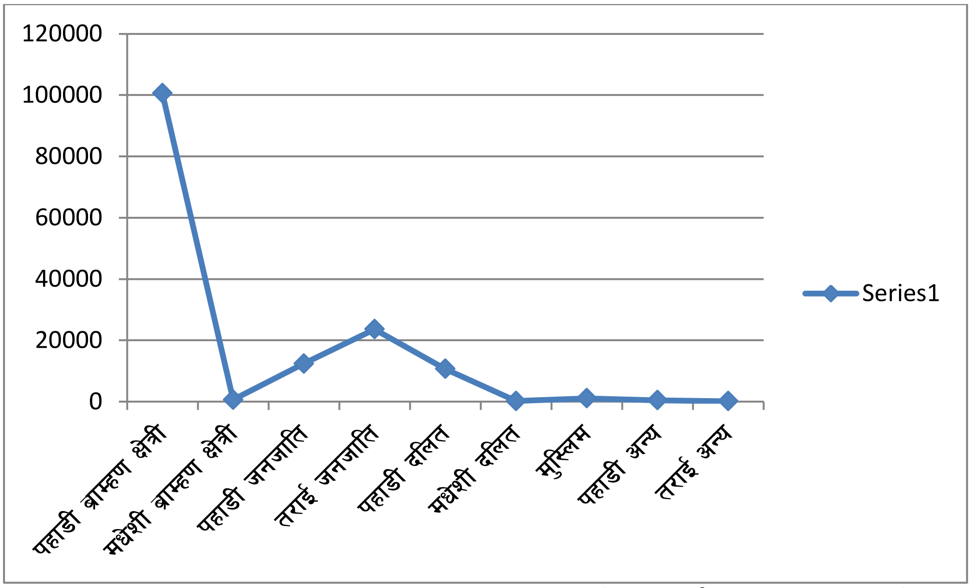

श्रोत तुलसीपुर उपमहानगर प्रोफाइल २०७६

चित्र नं. ४ : तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको धर्म अनुसारको जनसंख्या :

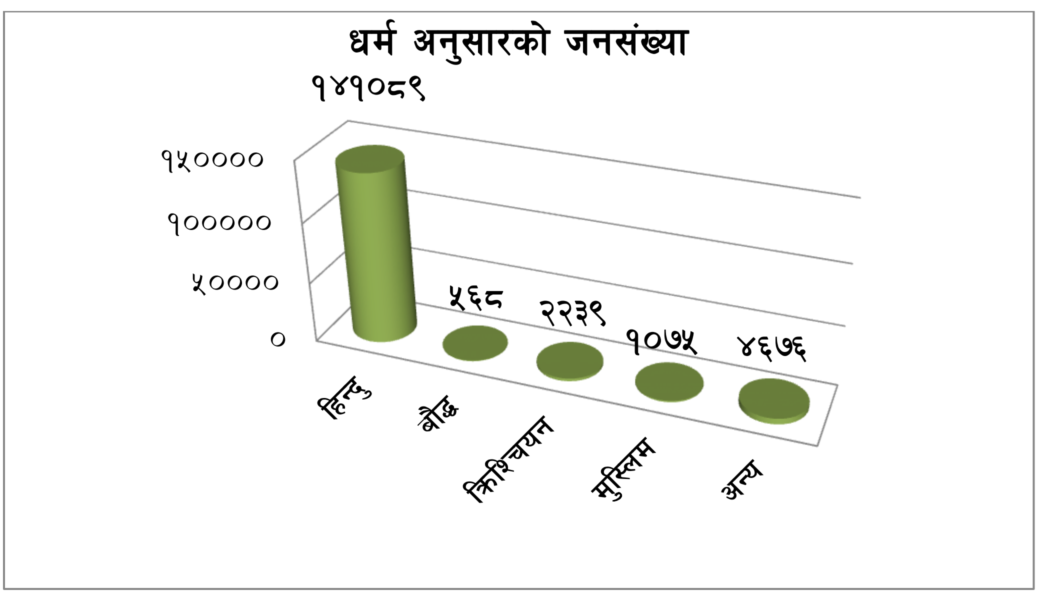

श्रोत तुलसीपुर उपमहानगर प्रोफाइल २०७६

परिच्छेद ३ : आवधिक योजना

खण्ड १ : नगर विकास अवधारणा

३.१.१ पृष्ठभूमि

आवधिक नगर विकास योजना स्थनिय पालिकाहरुको विशेषताहरुमा आधारित एकीकृत तथा वहु विषयगत क्षेत्रगत योजना हो । यसले उपमहानगरपालिकाको समष्टिगत ५ वटै विषयगत क्षेत्रको सामाजिक तथा आर्थिक विकासका लक्ष्य तथा उद्देश्यहरु निर्धारण गरीआगामी ५ वर्ष भित्र सो हासिल गर्न उपयुक्त नीति, सिद्धान्त,रणनीति तथा प्राथमिकता प्राप्त क्रियाकलाप एवं श्रोत साधनहरुको पहिचान एवं परिभाषित गरी बर्तमान अवस्थाबाट चाहेको अवस्थामा पुग्नका लागि प्रस्तावित मार्गचित्र को रुपरेखा तयार गर्दछ । आवधिक योजना योजनाको दूरदृष्टि,लक्ष्य,उद्धेश्य,रणनीति, नतिजा, सूचकहरु,नीति,प्राथमिकता प्राप्त कार्यक्रम र श्रोत तथा बजेट को विनियोजन,कार्यान्वयन र अनुगमन मुल्याङ्कनको ब्यबस्था समाबेश गरी तयार गरिएको हुन्छ । यसलाइ नतिजामूलक सूचकको आधारमा सुब्यबस्थित गरिएको हुन्छ । आवधिक विकास योजनाले स्थानीय विकासका साझेदार एवं सरोकारवालाको पहिचान गरी प्रभावकारी परिचालनको वातावरण समेत तयार गर्दछ । यसको लागि उपमहानगरपालिकामा विकासका सबै सरोकारवालाको सहभागिता तथा भूमिकाको आवश्यकता पर्दछ । आवधिक विकास योजनामा स्थानगत विशेषताहरुको आधारमा विकासको एकीकृत तथा विषयगत प्रयासहरु समेटिएको हुनुपर्दछ ।

नेपालको संविधानको अनुसुची ८ ले दिएको अधिकार र स्थानीय सरकार संचालन ऐन,२०७४ स्थानीय तहको बार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमादिग्दर्शन २०७५ ले उपमहानगरपालिकालाई स्थानीय तहको एकीकृत विकास योजना तर्जुमा गर्दा कम्तीमा ५ वर्ष अवधिको आवधिक विकास योजना तर्जुमा गर्नु पर्ने र सो को मार्गदर्शनका आधारमा वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नु पर्ने प्रावधानको व्यवस्था गरेको छ । उक्त व्यवस्था अनुसार आवधिक विकास योजना तर्जुमाको लागि नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोगले आवधिक विकास योजना तर्जुमा सम्बन्धी निर्देशिका तयार गरी जारी गरेको छ । निर्वाचित जनप्रतिनिधि को नेतृत्व रहेको हालको अवस्थामा आवधिक विकास योजना तर्जुमा र सो अनुसार बार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरेमा विकासका आयोजना तथा कार्यक्रमले मूर्त रुप लिइ दिगो विकासको लक्ष्य हासील गर्न सकिन्छ । यस कार्यका लागी संघ,प्रदेश सरकार,स्थानिय सरकार,विकास साझेदार सवैको भुमिका जरुरी हुन्छ

यसै सन्दर्भमा तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाले आर्थिक वर्ष २०७६/७७ देखि आ.व.२०८०/८१ सम्मको लागि आवधिक विकास योजना तयार गरेको छ ।

३.१.२ विषयगत स्थिति विश्लेषण :

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको आर्थिक, सामाजिक, भौतिक तथा पूर्वाधार विकास, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन र संस्थागत विकासको विद्यमान स्थिति, सम्भावना, समस्या, चुनौति,तत्कालिन असरको विषयगत रुपमा विश्लेषण निम्न अनुसार गरिएको छ ।

३.१.२.१ आर्थिक विकास :

यस उपमहानगरपालिकाका नगरबासीहरुको मुख्य पेसा कृषि रहेको छ । नगर क्षेत्रका झण्डै ८० प्रतिशत जनसंख्या कुनै न कुनै रुपमा कृषिमा निर्भर छ । उपमहागरपालिकामा १७२.१२ वर्ग कि.मि. खेतीयोग्य जमिन रहेको छ । नगर क्षेत्रमा धान, गहुँ, मकै, आदि अन्नहरुको उत्पादन हुन्छ । त्यसैगरी मसुरो,

अडहर,मास, केराउ,चना आदी जस्ता दलहन बालीको पनि उत्पादन रहेको छ । केरा, आँप, मेवा, लिच्ची, अनार, कागती, कटहर, लगाएतका फलफुलहरु उत्पादन हुने यस नगरमा ड्रागन फ्रुट, एभोकाडो, किवि लगाएतका फलफुल र रेशम खेतीको सम्भावना रहेको छ । काउली, बन्दा, खुर्सानी, भेडे खुर्सानी, काँक्रा, सिमी, भिण्डी, लौकी, फर्सी, भण्टा, रायो, चम्सुर, पालुंगो, मेथी, क्यानकुन, सम्धिनी साग जस्ता तरकारी बालीको उत्पादन हुने गरेको छ । त्यसैगरि मसला वालीहरु अदुवा, प्याज, लसुन, वेसार, धनिया आदी उत्पादन हुन्छ । उपमहानगरपालिकाले कृषि उत्पादन वढाउन पकेट क्षेत्र निर्धारण गरी काम थालेको छ । यसका लागी वर्षेनी किसानहरुलाइ कृषि यन्त्र तथा विउ ता प्लास्टिक टनेल आदी वितरण गर्दै आएको छ । अझै पनि परम्परागत खेती प्रणाली,कृषि प्राविधि र प्राविधिकहरुको अभाव, पर्याप्त सिंचाइ सुविधाको अभाव का कारण व्यावसायीक उत्पादन पर्याप्त हुन सकेको छैन । यस नगरपालिकामा पशुपालनका लागि पनि पर्याप्त संभावना रहेको छ । नगर क्षेत्रका १८०५२ परिवार पशुपालनमा संलग्न रहेका रहेका छन । नगरपालिकामा ६६ हेक्टर जमिनमा उन्नत घाँसखेती भएको छ भने १५ वटा गाई फर्म, ७ वटा भैंसीपालन फर्म, २७ वटा लेयर्स पोल्ट्रीफर्म,२० वटा बाखा फर्म,१३ वटा बंगुरफर्म,१० वटा माछापालन फर्म,३ वटा बधशाला,२ वटा दाना उद्योग,१३ वटा डेरी उद्योग रहेका छन । नगर क्षेत्रमा हाल १४ प्रतिशत जमिनमा बाह्रै महिना सिचाईको व्यवस्था रहेको छ । यस नगरमा बृहत दाङ सिचाई आयोजना कार्यालयमार्फत २५ वटा पक्की कुलोहरु निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको छ । यहा २८ वटा ठूला र मध्यम सिचाई कुलोहरु रहेको र २ वटा लिफ्ट सिचाई आयोजना सञ्चालनमा रहेका छन भने गहते खोलामा हार्भेष्टिङ ड्याम रहेको । यस नगरपालिकामा ....वटा डिपबोरिङ र ......वटा स्यालो ट्युववेल रहेका छन । प्रयाप्त सिचाइ नहुदा यहा खेति योग्य सवै जमिनमा वाह्रै महिना सिंचाइ हुन सकिरहेको छैन जसले गर्दा अपेक्षित उत्पादन हुन सकरहेको छैन । यसका लागी उपमहानगरपालिकाको विशेष ध्यान जान जरुरी छ ।

उपमहानगरपालिकामा चमेरे गुफा, शिव गुफा र समशितोष्ण गुफा,त्रिसिद्धेश्वरी मन्दिर, बिजौरी शिवालय मन्दिर, थर्कोट सिद्धबाबा मन्दिर, शितलपुर मन्दिर, राधाकृष्ण मन्दिर, ओम नर्सिङ भैरवनाथ मन्दिर लगाएत का मन्दिर,७ वटा चर्च, ८ वटा गुम्वा र ३ वटा मस्जिद रहेका छन । सुकीदह, गौरीगाउँ र शहिद स्मृती ताल,भुँइयार थान हरु पनि रहेका छन । यस नगरमा राप्ती शान्ति उद्यान, पुष्पलाल पार्क र शहिद स्मृति पार्क,छिल्लीकोट ऐतिहासिक कालिकामालिका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल रहेका छन । यहा थर्कोट दृश्यावलोकन स्थल, हात्ती ढुंगा पर्यटकीय क्षेत्र ,सुकौराकोट थारु राजा दंगिशरण दरवारको अवशेष रहेका छन । उपमहानगरपालिले घुम्न जाऔं तुलसीपुर अभियान सञ्चालन गरिरहेको छ । पर्यटकिय क्षेत्रहरुको स्तर उन्नति,जिर्णोद्धार र पुर्ननिर्माण मा नगरपालिकाको ध्यान जान जरुरी छ । त्यसै गरी पर्यटनस्थलमा आवश्यक सुविधा तथा त्यहा पुग्न सडकको स्तर उन्नति र विस्तार हुन जरुरी देखिन्छ ।

यस उपमहानगरपालिका २०,४४२ परिवारको वैंक खाता रहेका छ । यहा २५ वटा 'क' बर्गकोसहित ३४ वैंकहरु,१० वटा वित्तिय संस्थाहरु,२७१ सहकारी संस्थाहरु रहेका छन । उपमहानगरपालिकाले नगद विहीन कारोवार को प्रयास थालेको छ । उपमहानगरपालिकामा औद्योगीक ग्राम स्थापनाको थालनी गरिएको छ । यहा साना, ठूला २०३ उद्योगहरु र ३९४२ वटा व्यापार व्यवसाय रहेको छन भने १ वटा सिमेण्ट उद्योग रहेको छ । यस नगरपालिकामा उद्यमशीलताका लागि ज्ञान, सीप अभिबृद्धि गर्न सके स्थानिय कच्चा पदार्थ तथा कृषिमा आधारित साना उद्योग को प्रसस्तै संभावना रहेको छ ।।

तालिका १ : आर्थिक विकास क्षेत्रको सवल पक्ष, समस्या, सवाल र लिनुपर्ने कार्यनीतिहरु

सवल पक्षहरु	समस्या तथा सवालहरु	तत्कालीन असर	मुख्य कारणहरु	सम्भावित विषयगत उद्धेश्य	लिनुपर्ने कार्यनितिहरु
कृषि					
-कृषीयोग्य जमिन १७२.१२ बर्ग किमी भएको -६०.५ प्रतिशत घरपरिवार कृषीमा आश्रित भएको । -धान, गहुँ, मकै, आलु मुख्य अन्नबाली रहेको । -तोरी, अर्सी मुख्य तेलहन बाली रहेको । -मसुरो, चना, रहर, केराउ, मास मुख्य दलहन बालीको उत्पादन रहेको । -काउली, बन्दा, खुर्सानी, भेडे खुर्सानी, काँक्रा, सिमी, भिण्डी, लौकी, फर्सी, भण्टा, रायो, चम्सुर, पालुंगो, मेथी, क्यानकुन, सम्धिनी साग लगाएतका तरकारी उत्पादन रहेको । -अदुवा, प्याज, लसुन, वेसार, धनिया लगाएतका मसला बाली उत्पादन रहेको । -केरा, आँप, मेवा, लिच्ची, अनार, कागती, कटहर, लगाएतका फलफुल उत्पादन रहेको । - ड्रागन फ्रुट, एभोकाडो,	-परम्परागत कृषी प्रणालीमा आश्रित भई आधुनिक प्रबिधि र यान्त्रिकरण बिधि अपनाउन नसकेको । -युवा जनशक्ती कृषीमा आकर्षित नहुनु । -पर्याप्त सिचाई सुबिधा नभएको । -मल विउ समयमा नपाइने । -प्रांगारिक मल उत्पादन र प्रयोग गर्ने वैज्ञानिक विधि प्रचलनमा नरहेको । -खेतीयोग्य जमिन खण्डिकरण हुँदै गएको । -जग्गा बाँझो राख्ने प्रवृत्ती रहेको । -अव्यवस्थित बसोबास र इट्टाभट्टाका कारण खेतीयोग्य जमिन नाश भैरहेको । -जग्गा प्लटिङले खेतीयोग्य जमिन मासिइरहेको । -कृषी उपज संकलन केन्द्र नरहेको । -कृषी पकेट क्षेत्र निर्धारण नभएको । -कोल्ड स्टोरको संख्यामा	-कृषी उत्पादन घट्ने । -उत्पादन लागत बढ्ने । -आयआर्जन घट्ने । -रोजगारी घट्ने । -कृषी उत्पादनको आयात बढ्ने । -कुपोषण बढ्ने । -किसानमा नैराश्यता आउने । -रोग, किराहरुको प्रकोप बढ्ने ।	-कृषीमा युवा पुस्ताको रुची नहुनु । -कृषी पेशाको पुस्तान्तरण नहुनु । -कृषीका सकारात्मक पक्ष नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरण नहुनु । -कृषी विमाप्रति चासो कम हुनु । -कृषकहरुलाई प्रोत्साहन नहुनु । -युवाहरु वैदेशिक रोजगारप्रति आकर्षित हुनु । -प्रांगारिक मल उत्पादनको सिप, ज्ञानको कमी । -कृषीको उचित बजार व्यवस्था नहुनु । -कृषी प्राविधिकहरुको कमी हुनु । -कृषकहरु परम्परागत कृषी प्रणालीबाट आधुनिक प्रणालीमा प्रवेश गर्न कठिनाई । -आधुनिक कृषी	**कृषीमा आधुनिकिकरण र व्यवसायीकरण गर्दै प्रतिस्पर्धात्मक बनाएर कृषकहरुको जीवनस्तमा सुधार ल्याउने ।**	- कृषीलाई उपमहानगरपालिकाले प्राथामीकतामा राखी आधुनिक र व्यवसायीक बनाउने -कृषीमा विषादी प्रयोगमा कमी ल्याउने । -स्थानीय रैथाने बालीहरुको संरक्षण गर्ने । -तुलसीपुरउपमहानगरपालिकामा विउविजन उत्पादन केन्द्र स्थापना गर्ने । -अगुवा कृषकहरुको क्षमता विकास गर्ने । -एक वडा, एक सामुदायिक कृषी फमको स्थापना गर्ने । -एक वडा, एक कृषी प्राबिधिकको व्यवस्था गर्ने । -व्यवसायीक कृषकहरुलाई पोशाक र परिचयपत्र वितरण गर्ने । -व्यवसायीक कृषकहरुलाई अनुदानमा आधुनिक कृषी यन्त्र तथा उपकरण वितरण गर्ने । -बाँझो जग्गा राख्ने प्रवृत्तीलाई निरुत्साहित गर्ने । -बाली सघनतामा बृद्धि गरी प्रति इकाई उत्पादकत्व बढाउने ।

किवि लगाएतका फलफुल र रेशम खेतीको सम्भावना भएको । -पुष्प खेतीको सम्भावना रहेको । -२९१ वटा कृषक समूह रहेको । -७६ वटा कृषी फर्महरु रहेको । -८५ वटा कृषी सहकारीहरु रहेको । -एउटा व्यवस्थित तरकारी बजार रहेको । -.....च्याउ उत्पादन भैरहेको । -....व्यवसायीक माहुरी पालक कृषक रहेको । -संघीय सरकारद्वारा तुलसीपुरलाई माहुरी र तोरी जोनका रुपमा छनौट गरिएको । -सहकारीसँगको सहकार्यमा विउ उत्पादन केन्द्रको थालनी गरिएको । -तरकारी उत्पादनका लागि हालसम्म २८८ वटा प्लाष्टिक टनेल कृषक समूह र सहकारीलाई वितरण गरिएको । -कृषी समूह र सहकारीलाई ५० प्रतिशत अनुदानमा कृषी यन्त्र वितरण गरिएको । -१४ हजार फलफुलका विरुवा निशुल्क वितरण	कमी । -माटोको उर्वराशक्ती ह्रास हुँदै गएको, अम्लीयपन बढ्दै गएको । -सहुलियत कृषी ऋणमा किसानहरुको पहुँच हुन नसकेको । -कृषी उत्पादनको मूल्य श्रृंखला कायम नभएको ।		प्रणालीप्रति उदासिनता । -		

गरिएको । -उरहरीमा एउटा कोल्ड स्टोर रहेको ।					
पशुपंक्षिपालन					
-१८०५२ परिवार पशुपालनमा संलग्न रहेको । -६६ हेक्टर जमिनमा उन्नत घाँसखेती भएको । -१५ वटा गाई फर्म रहेको । -७ वटा भैंसीपालन फर्म रहेको । -२७ वटा लेयर्स पोल्ट्रीफर्म रहेको । -२० वटा बाख्रा फर्म रहेको । -१३ वटा बंगुरफर्म रहेको । -१० वटा माछापालन फर्म रहेको । -३ वटा बधशाला रहेको । -२ वटा दाना उद्योग रहेको । -१३ वटा डेरी उद्योग रहेको । -२१ जना ग्रामिण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता रहेको । -३० वटा एग्रोभेट रहेको । -चारवटा ह्याचरी रहेको । -दुईवटा गाईभैंसी प्रजनन केन्द्र रहेको । -एउटा मासु बजार रहेको ।	-परम्परागत पशुपालन प्रणाली रहेको । -घाँसखेतीको प्रचलन बढ्दै गएपनि पौष्टिक पशु आहारामा कमी भएको । -दुध संकलन केन्द्रहरु नरहेको । -पशु संकलन केन्द्रहरु नरहेको । -पशुको नश्ल सुधार आबश्यकता अनुसार हुन नसकेको । -चरण क्षेत्रको संरक्षण र विकास हुन नसकेको । -पशुको अनाबश्यक प्रजनन र अनुत्पादक पशुहरुको संख्या बृद्धि भैरहेको । -पशु बधशाला अपर्याप्त र असुरक्षित रहेको । -दुग्ध चिस्यान केन्द्रको अपर्याप्तता भएको । -पशु विमातर्फ किसानहरुको आकर्षण नहुनु । -स्थानीय जातका पशुहरुको बाहुल्यता रहेको । -पशुको औषधि विक्री वितरणमा दक्ष जनशक्तीको	-पशुजन्य उत्पादन घट्नु । -पशुजन्य उत्पादन लागत बढ्नु । -पशु रोगमा बृद्धि । -गुणस्तरीय उत्पादनामा गिरावट । -पशुहरुको उपचारमा समस्या । -पशु उपचारमा किसानहरुकाको लागत बृद्धि हनु । -कार्तिकदेखि फागुनसम्म दुध विक्रीमा कमी आउनु । -दुध भण्डारणमा समस्या । -व्यवस्थित पशु विक्री र उचित मूल्यमा असर । -उपभोक्ताले गुणस्तरीय मासु प्राप्त गर्न नसक्नु । -पशुजन्य उत्पादनको सहज विक्रीमा कठिनाई ।	-आधुनिक पशुपालन प्रणाली अपनाउन नसक्नु । -कृषी प्रबिधि प्रसार कार्य प्रभावकारी हुन नसक्नु । -पशु व्यवसाय प्रवर्द्धनमा लगानी र अनुदानमा कमी । -चरन क्षेत्र तोकी व्यवस्थित गर्न नसक्नु । -सामुदायिक वन क्षेत्रमा पशु चरिचरनमा रोक लगाउनु । -आर्थिकरुपले अनुत्पादक पशुहरुको प्रजनन नियन्त्रण गर्न नसक्नु । -नश्ल सुधार सहजरुपमा किसानसम्म पुग्न	**उन्नत पशुपालनको माध्यमबाट कृषकहरुको आयआर्जनमा बृद्धि गर्ने ।**	-उन्नत पशुपालन व्यवसाय सञ्चालनमा प्रोत्साहन गर्ने । -कृषी प्रसारका विधिहरुलाई अवलम्वन गर्ने । -चरन क्षेत्रको संरक्षण र सुधार गर्ने । -पशुपालन पकेट क्षेत्र निर्धारण गर्ने । -घाँस खेतीलाई प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्ने । -ग्रामिण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ताको परिचालन गर्ने । -ग्रामिण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ताको क्षमता अभिवृद्धि गरी आधारभूत पशु स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने । -एक वडा, एक ट्रेविज र डिपिङ ट्यांकको स्थापना गर्ने । -मासु बजारको बिस्तार गर्ने । -चिस्यान केन्द्रको स्थापना गर्ने । -उत्कृष्ट पशुपालक किसानलाई प्रोत्साहन गर्ने । -पशुपालक किसानका समूहलाई प्राविधिक सहयोगसहित परिचालन र विस्तार गर्ने । -नश्ल सुधारलाई किसानसम्म पुऱ्याउने र प्रवर्द्धन गर्ने । -पशुपालन व्यवसाय प्रवर्द्धनका लागि अनुदानको व्यवस्था गर्ने । -भेडापालन व्यवसायलाई प्रवर्द्धन गर्दै ऊन उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।

-चारवटा डिपिङ ट्यांक रहेको । -एउटा ट्रेविज रहेको । -दुईजना इन्सिमिनेटर (कृतिम गर्भाधारणकर्ता) रहेको । -चारओटा दुग्ध सहकारी संस्था रहेको । -दुईवटा बोयर बाखा स्रोत केन्द्र रहेको । -३६ वटा पशुपंक्षीपालक कृषक समूह रहेको ।	अभाव । -ग्रामिण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ताको उचित परिचालन हुन नसक्नु । -सबै वडामा आबश्यकता अनुसार ट्रेभिज र डिपिङ ट्यांकको व्यवस्था नहुनु । -पशु शाखामा भौतिक संरचना र आबश्यक स्रोत साधनको अभाव ।		नसक्नु । -पशुको औषधी बिक्री वितरणबारे नियमित अनुगमन र नियमन हुन नसक्नु ।		-स्थानीय कुखुरा (साकिनी) को संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने । -वदिया भाले उत्पादनमा बृद्धि गर्ने । -प्रत्येक बर्ष पशु स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन गर्ने । -प्रत्येक बर्ष पशुमेला सञ्चालन गर्ने । -पशुजन्य उत्पादन र औषधी बिक्री वितरणलाई अनुगमन र नियमन गर्ने । पशुहरुको गोठ तथा भकारो सुधार गरी पशुपंक्षीजन्य उत्पादनमा बृद्धि गर्ने ।
सिचाईं					
-बृहत दाङ सिचाई आयोजना कार्यालय रहेको । -बृहत दाङ सिचाई आयोजना कार्यालयमार्फत २५ वटा पक्की कुलोहरु निर्माण अन्तिम चरणमा रहेको । -२८ वटा ठूला र मध्यम सचाई कुलोहरु रहेको । -१४ प्रतिशत जमिनमा बाह्रै महिना सिचाईको व्यवस्था भएको । -२ वटा लिफ्ट सिचाई आयोजना सञ्चालनमा रहेको । -गहते खोलामा हार्भेष्टिङ ड्याम रहेको । -....वटा डिपबोरिङ रहेको ।	-अधिकांश खेतीयोग्य जमिन मौसमी सिचाईमा आधारित रहेको । -भएका सिचाई कुलोहरुको मर्मत सम्भार नहुनु । -अधिकांश सिचाई कुलोहरु कच्ची हुनु । -सिचाईमा बिधुतको अभाव । -सिचाईमा पानीको स्रोतको कमी । -उत्तरी भेगमा भूमिगत सिचाई योजना असफल रहेको ।	-जग्गा बाँझो हुनु । -उत्पादन घट्नु । -कृषकहरुको आम्दानी घट्नु । -कृषी पेशामा आकर्षण घट्नु । -बाली सघनता घट्नु । -जमिनको उत्पादकत्व घट्नु ।	-सिचाईमा बजेट स्रोतको कमी । -सिचाई क्षेत्रको प्राथमिकिकरण र विविधिकरण नहुनु । -पानी भण्डारण क्षमता नहुनु । -सिचाईमा विकास साझेदारहरुको लगानी कम हुनु ।	**सिचाई सुबिधाको विस्तार गरी उत्पादनमा बृद्धि गर्ने ।**	-खेतीयोग्य जमिनमा सिचाई सुबिधा बिस्तार गर्ने । -पानी भण्डारण क्षमता बृद्धि गरी पानीका स्रोत संरक्षण गर्ने । -साना खोलाहरुमा हार्भेष्टिङ ड्याम निर्माण गरी सिचाई गर्ने । -ग्वारखोला र पातुखोलाामा हाईड्याम निर्माण गरी सिचाई सुबिधा बिस्तार गर्ने । -साना चिराहरुमा ड्याम निर्माण गर्ने । -आकाशेपानी संकलन गरी सिचाई पोखरी निर्माण गर्ने । -परम्परागत पोखरीहरुको संरक्षण तथा विस्तार । -सम्भाव्यता र दिगोपनाको अध्ययन गरी भूमिगत सिचाई प्रणालीलाई व्यवस्थित र विस्तार गर्ने । -प्रत्येक सिचाई आयोजनामा मर्मत

-......वटा स्यालो ट्युववेल रहेको । -४ वटा सिचाई प्रणाली रहेको ।					सम्भार कोषको व्यवस्था गर्ने ।
पर्यटन					
-चमेरे गुफा, शिव गुफा र समशितोष्ण गुफा रहेको । -त्रिसिद्धेश्वरी मन्दिर, बिजौरी शिवालय मन्दिर, थर्कोट सिद्धबाबा मन्दिर, शितलपुर मन्दिर, राधाकृष्ण मन्दिर, ओम नर्सिङ भैरवनाथ मन्दिर लगाएत ८४ वटा मन्दिर रहेको । -७ वटा चर्च रहेको । -गुम्वा ८ वटा रहेको । -मस्जिद ३ वटा रहेको । -सुकीदह, गौरीगाउँ र शहिद स्मृती ताल रहेको । -भुँइयार थान १५ वटा रहेको । -राप्ती शान्ति उद्यान, पुष्पलाल पार्क र शहिद स्मृति पार्क रहेको । -छिल्लीकोट ऐतिहासिक कालिकामालिका धार्मिक तथा पर्यटकीय स्थल रहेको । -थर्कोट दृश्यावलोकन स्थल रहेको । -हात्ती ढुंगा पर्यटकीय क्षेत्र	-पर्यटकीय स्थलसम्म पुग्न बाटोको समस्या रहेको । -पर्यटकीय स्थलमा आबश्यक सेवा सुविधाको कमी । -धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको जिणोद्धार तथा मर्मत सम्भार हुन नसकेको । -ऐतिहासिक पर्यटकीय तथा धार्मिक क्षेत्रको अध्ययन अनुसन्धान हुन नसकेको । -धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको बर्गिकरण हुन नसकेको । -पर्यटकीय पद्मार्गहरुलाई व्यवस्थित गर्न नसकिएको । -धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको आबश्यक प्रचारप्रसार हुन नसकेको । -बाह्य पर्यटकहरुको कमी रहेको । -धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण र प्रवर्द्धनमा आबश्यक बजेटको कमी रहेको ।	-अपेक्षित पर्यटकको संख्यामा कमी । -पर्यटकलाई लामो समय टिकाउन नसकिएको । -पर्यटनको माध्यमबाट रोजगार सिर्जना हुन नसकेको । -आन्तरिक राजश्व घट्नु । -सम्बन्धित क्षेत्रको पहिचान ओझेलमा पर्नु । -पर्यटकीय क्षेत्रको पर्याप्त जानकारी हुन नसक्नु ।	-पर्यटन क्षेत्रमा आबश्यक लगानी नहुनु । -पर्यटन व्यवसायलाई प्रोत्साहन गर्न नसक्नु । -पर्यटनलाई आर्थिक उपार्जनमा जोड्न नसक्नु । -पर्यटन क्षेत्रको महत्व बुझ्न नसक्नु । -घुमफिरको प्रचलन नहुनु ।	**स्थानीय पर्यटन प्रवर्द्धन गरी रोजगारको सिर्जना गर्ने ।**	-पर्यटकीय क्षेत्रहरुको गुरुयोजना निर्माण गर्ने । -पर्यटकीय क्षेत्रमा सेवा सुविधा विस्तार गर्ने । -पर्यटन गाइडहरुको व्यवस्था गर्ने । -पर्यटकीय स्थलहरुमा होमस्टेको व्यवस्था गर्ने । -ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक पर्यटकीय स्थलहरुको खोज अनुसन्धान र जिर्णोद्धार गर्ने । -पर्यटन पूर्वाधारको विकास गर्ने । -पर्यटकीय क्षेत्रको पर्याप्त प्रचारप्रसार गर्ने । -घुम्न जाऔं तुलसीपुरअभियानलाई निरन्तरता दिने । -स्थानीय समितिहरुसँग समन्वय गर्न पालिका तहको पर्यटन समिति गठन गर्ने । -कृषी, उद्योग, वन तथा पर्यावरणीय पर्यटनको विकास गर्ने । -पर्यटन पद्मार्गहरुको संरक्षण र विकास गर्ने ।

रहेको । -सुकौराकोट थारु राजा दंगिशरण दरवारको अवशेष रहेको । -घुम्न जाऔं तुलसीपुरअभियान रहेको ।					
बैंक तथा वित्तीय सेवा					
-२०,४४२ परिवारको वैंक खाता रहेको । -२५ वटा 'क' बर्गकोसहित ३४ वैंकहरु रहेको । -१० वटा वित्तिय संस्थाहरु रहेको । -२७१ सहकारी संस्थाहरु रहेको । -वचत गर्ने वानीको विकास भैरहेको । -वैंकिङ सेवाको विस्तार भैरहेको । -वैंकहरुबाट ऋण प्रवाह भैरहेको । -नगद्विहिन कारोवार बढ्दै गैरहेको । -कृषीमा सहुलियत ऋण प्रवाह बढिरहेको ।	-ऋण लगानी प्रक्रिया झण्झटिलो हुनु । -ऋण लगानी प्रक्रियाबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी नहुनु । -ऋण प्रवाहमा वैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको लापरवाही । -ऋण लिएको उद्धेश्य अनुसार व्यापार व्यवसाय सञ्चालन हुन नसक्नु । -वित्तिय साक्षरताको कमी । -वैंक तथा वित्तिय सेवाहरुमा सर्वसाधारणको सहज पहुँच नहुनु । -बैंकहरुबीच अस्वस्थ प्रतिस्पर्धा हुनु ।	-व्यवसाय फस्टाउन नसक्नु । -औद्योगिकिकरण हुन नसक्नु । -बेरोजगार बढ्नु । -लगानी डुब्नु । -खराव कर्जा बढ्नु । -पूँजी स्थिर हुनु । -अनुत्पादक क्षेत्रमा लगानी बढ्नु ।	-वैंक र वित्तिय संस्थाहरुले अनावश्य मापदण्ड निर्धारण गर्नु । -वैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको सेवा र शर्तमा एकरुपता नहुनु । -वैंक र वित्तिय संस्थाहरुको ऋण प्रवाहमा पारदर्शीता नहुनु । -वैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुले ऋणीहरुको अनुगमन नगर्नु । -ऋण प्रवाहमा ढिला सुस्ती । -वैंक तथा वित्तिय संस्थाहरु सेवामुखी नहुनु । -कर्जाका दुरुपयोग हुनु ।	**वैंक तथा वित्तिय सेवामा सबै नागरिकको पहुँच अभिवृद्धि गर्ने ।**	-एक व्यक्ती, एक खाता अभियान सञ्चालन गर्ने । -नगद्विहिन कारोवारलाई प्रोत्साहन गर्ने । -वित्तिय साक्षरता अभियान सञ्चालन गर्ने । -सरल र सुलभ कर्जा प्रवाहका लागि सहजिकरण गर्ने । -उद्धेश्य अनुरुप ऋण लगानीमा वैंक तथा वित्तिय संस्था र ऋणीलाई जिम्मेवार बनाउने । -एउटै उद्धेश्य भएका र निष्क्रिय सहकारीहरुलाई मर्जरको प्रक्रियामा लैजाने । -बैंकहरुबीच स्वस्थ प्रतिस्पर्धा कायम गर्ने । -सहुलियतपूर्ण कर्जा प्रवाहमा उपमहानगरपालिकाले बैंक तथा वित्तिय संस्थासँग समन्वय गरी लगानी गर्न प्रेरित गर्ने । -नगरपालिकाबाट प्रवाह हुने वित्तिय कारोवार बिभिन्न

			-ऋण असुलीको वैकल्पिक व्यवस्था नहुनु । -विना धितोको ऋण न्यून हुनु ।		बैंकहरुमा वितरण गरी बैंकिङ कारोवारको चापलाई सन्तुलन गर्ने ।
उद्योग, व्यापार तथा बजार व्यवस्थापन					
-साना, ठूला २०३ उद्योगहरु भएको । -३९४२ व्यापार व्यवसाय रहेको । -१ वटा सिमेण्ट उद्योग रहेको । -४ वटा पानी प्रशोधन उद्योग रहेको । -८ वटा क्रसर उद्योग रहेको । -२ वटा मैदा मिल रहेको । -२ वटा दाना उद्योग रहेको । -....चाउमिन उद्योग रहेको । -.....फर्निचर उद्योग रहेको । -.......ग्रिल उद्योग रहेको । -.........साबुन उद्योग रहेको । -........ईट्टा उद्योग रहेको । -.......पाउरोटी उद्योग रहेको । -.........डेरी उद्योग रहेको	-औद्योगिक क्षेत्र निर्धारण गर्न नसकिएको । -औद्योगिक क्षेत्र स्थापनामा स्थानीयको अवरोध । -बजार व्यवस्थापनमा समस्या । -बजार व्यवस्थापनमा स्थानीयको असहयोग । -अव्यवस्थित बजारका कारण सडक पेटीहरुमा अवरोध । -जथाभावी अव्यवस्थित पसलहरु सञ्चालन । -कच्चा पदार्थ उत्पादनमा कमी भएको । -दक्ष जनशक्ती अभाव रहेको । -उद्योगले उत्सर्जन गर्ने प्रदुषण नियन्त्रण हुन नसकेको । -परम्परागत उद्योगहरुको आधुनिकिकरण हुन नसकेको । -उद्योग, व्यवसायको महत्व बुझ्न नसकेको । -युवा जनशक्तीमा विदेश मोह बढी हुनु ।	-स्थानीय उत्पादन घट्नु । -वेरोजगारी बढ्नु । -स्थानीय पूँजी र जनशक्ती पलायन । -वस्तुहरुको आयात बढ्नु । -स्थानीय कच्चा पदार्थ सदुपयोग नहुनु । -उद्योग व्यवसाय दर्ता प्रक्रिया झण्झटिलो हुँदा व्यवसायमा आकर्षण घट्नु ।	-स्थानीय कच्चा पदार्थ प्रयोग नहुनु । -सर्वसुलभ तरिकाले ऋण प्राप्त नहुनु । -औद्योगिक चेतनाको कमी । -स्थानीय उत्पादनले आयातित वस्तुसँग प्रतिस्पर्धा गर्न नसक्नु । -स्थानीय उत्पादनप्रति विश्वास नहुनु । -पर्याप्त उत्पादन नहुनु । -वनजन्य कच्च पदार्थको उपयोगिताबारे ज्ञान नहुनु । -कृषी क्षेत्रको उचित विकास हुन नसक्नु ।	**उद्योग, कलकारखानाको विकास गरी आर्थिक समृद्धि हाँशिल गर्ने ।**	-औद्योगिक क्षेत्र निर्धारण र विस्तार गर्ने । -उद्यमीहरुलाई व्यवसायीक ज्ञान, सिप हस्तान्तरण गर्ने । -स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित घरेलु तथा लघु उद्योगहरुको प्रोत्साहन र प्रवर्द्धन गर्ने । -उद्योगी, व्यवसायीहरुलाई सहजरुपमा ऋण उपलब्ध गराउन वित्तिय संस्थाहरुसँग समन्वय गर्ने । -स्थानीय उत्पादनको बजारिकरण सहज र प्रभावकारी बनाउने । -स्थानीय उत्पादनहरुको ग्रेडिङ प्रणाली विकास गर्ने । -औद्योगिक उत्पादन, बजारको नियमित अनुगमन र नियमन गर्ने । -स्थानीय कच्चा पदार्थ उत्पादन र प्रवर्द्धनमा जोड दिने । -उद्योगमैत्री वातावरण सिर्जना गर्ने । -श्रमिकहरुको विमा गर्न रोजगारदाता र विमा कम्पनीसँग समन्वय गर्ने । -उद्योग व्यवसाय दर्ता

। -.......कागजको ग्लास उद्योग रहेको । -१ वटा कस्मेटिक उद्योग रहेको । -.....होजियारी उद्योग रहेको । -......दालमोठ उद्योग रहेको । -.....आलु, केरा चिप्स उद्योग रहेको । -.....च्याउ प्रशोधन उद्योग रहेको । -......मसला उद्योग रहेको । -......कापी उद्योग रहेको । -......आरन उद्योग रहेको । -.....सुनचाँदी उद्योग । -...... -६ वटा बजार केन्द्र रहेको । -८ ओटा चामलका प्लाण्टहरु रहेको । -६० वटा तेल मिलहरु रहेको । -१ वटा जिब्सन टायल उद्योग रहेको । -४ वटा पानीघट्ट रहेको । -उद्योगका लागि कच्चा पदार्थहरु रहेको । -वेलगनार र जहदा गाउँमा औद्योगिक ग्राम स्थापना भैरहेको ।	-श्रमिकहरुको विमा नहुनु । -उद्योग व्यवसाय दर्ता प्रक्रिया झण्झटिलो । -उद्योग व्यवसाय दर्ता प्रक्रियामा दोहोरोपन ।				प्रक्रियालाई सरलिकरण गर्ने । -उद्योग व्यवसाय दर्ता एकद्वार प्रणालीमा लैजाने ।

खाद्य सुरक्षा , गरीबी र बेरोजगारी					
-खाद्य उत्पादनका लागि पर्याप्त जग्गा जमिन रहेको । -खाद्य उत्पादनका लागि अनुकूल र उर्वर भूभाग रहेको । -विविध खालका पौष्टिक आहारयुक्त खाद्य बालीहरु उत्पादन भैरहेको । -भोकमरी शुन्य रहेको । -प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको । -स्वरोजगार सिर्जना गर्नेखालका सिपमुलक र आयमुलक तालिमहरु सञ्चालन भैरहेको । -आयआर्जनका लागि कृषी र पशु विकासका कार्यक्रमहरु सञ्चालन भैरहेको । -आयआर्जनका लागि होमस्टेहरु सञ्चालन भैरहेको ।	-सबै खेतीयोग्य जमिनमा सिचाई नहुनु । -समयमा विउविजन, मल उपलब्ध नहुनु । -खाद्यवस्तुको सुरक्षित भण्डारणको व्यवस्था नहुनु । -भात मात्रै खाने प्रचलन बढी हुनु । -बाली विविधिकरणको कमी हुनु । -पारिवारिक पशुपालनको क्रम घट्दै गएको । -प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम उपयुक्त योजनामा परिचालन हुन नसक्नु । -रोजगारका अवसरहरु कम हुनु । -निम्न स्तरको काम गर्न नरुचाउनु । -	-खाद्यान्न उत्पादन तथा उत्पादकत्व घट्नु । -जग्गा बाँझो हुनु । -कुपोषणको दर बढ्नु । -खाद्यान्न संकटको जोखिम बढ्नु । -खाद्यान्नमा विविधता नुहुनु । -भण्डारण गरिएको खाद्यान्नमा रोगकिरा बढ्नु । -वेरोजगार बढ्नु । -विकासको अपेक्षित प्रतिफल नदेखिनु ।	- परनिर्भरताको सोच । -वास्तविक किसानसँग जमिन नहुनु । -सिचाईको प्रवन्ध मिलाउन नसक्नु । -पौष्टिक आहारप्रति सचेतना नहुनु । -एकिकृत खेती प्रणाली नुहुनु । -आवश्यकता अनुसार सिप नहुनु । -स्वरोजगारप्रति उन्मुख हुन नचाहनु । -विलासी जीवनशैली हुनु । -आर्थिक अभाव । -रोजगारका अवसरहरु खोजी गर्न नसक्नु ।	**खाद्य सुरक्षाको प्रत्याभूत र रोजगारी सिर्जना गर्ने ।**	-खाद्य सुरक्षाको रणनीति तयार गर्ने । -अति गरिव तथा विपन्न परिवार पहिचान गरी गरिवी निवारण गर्ने । -सुरक्षित खाद्य भण्डार स्थलहरु निर्माण गर्ने । -खानपिनको आनीवानीमा सुधार गर्न सचेतना गर्ने । -जमिनको उत्पादकत्व बृद्धि गर्ने । -बाली विविधिकरण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -‘शुन्य भोकमरी’ अभियानलाई निरन्तरता दिने । -साना किसानहरुको आयआर्जन बृद्धि गर्ने । -गर्भवती, सुत्केरी र बालबालिकालाई पौष्टिक आहारसम्बन्धी सचेतना सञ्चालन गर्ने । -सुनौला हजार दिनको कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने । -‘एक घर, एक रोजगार’ को प्रत्याभूती गराउने । -नतिजामुलक स्वरोजगार कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -युवा लक्षित नयाँ व्यवसायिक विचारहरुलाई संकलन गरी कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -रोजगारदाताहरुलाई रोजगारी सिर्जनामा प्रोत्साहन गर्ने । -कृषी र पशु क्षेत्रमा युवा लक्षित कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

			-व्यवसायिक जोखिम वहन गर्न नचाहनु ।		-वैदेशिक रोजगारीलाई निरुत्साहित गर्ने । -परम्परागत पेशाहरुलाई आधुनिकिकरण गर्ने ।

३.१.२.२ सामाजिक विकास

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामध्ये ९७ प्रतिशत जनसङ्ख्या साक्षर रहेका छन् । यस उपमहानगरपालिकामा नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय रहेको छ । नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय अन्तर्गत केन्द्रीय आयुर्वेद विद्यापीठमा बिएएम्एस् (आयुर्वेद चिकित्सक) को पढाइ हुने गरेको छ । नेसंवि अन्तर्गत संस्कृततर्फ २ वटा र आयुर्वेदतर्फ १ वटा गरी ३ वटा आंगिक क्याम्पस रहेका छन । यहा तुलसीपुर बहुप्राबिधिक शिक्षालय (मेट्रो कलेज) रहेको छ । यस नगरमा राप्ती बबई सामुदायिक क्याम्पस का साथै बिभिन्न विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त निजि कलेजहरु (विज्ञान, कृषी, व्यवस्थापन, कम्प्युटर) रहेका छन । त्यसैगरी २२ वटा सामुदायिक माध्यमिक विद्यालय,एउटा शहिद स्मृती आवासीय माध्यमिक विद्यालय ,१० वटासामुदायिक आधारभूत बिद्यालयहरु ६६ वटा संस्थागत बिद्यालयहरु ६ वटा सामुदायमा आधारित र १३६ बिद्यालयमा आधारित गरी १४२ बालविकास केन्द्रहरु ,अपांगता भएका बालबालिकाहरुका लागि २ वटा स्रोत कक्षाहरु (बहिरा र दृष्टिविहिन) र एउटा मदरसा रहेका छन भने ९ वटा सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरु रहेका छन । विषयगत शिक्षक दरबन्दीको अभाव, बालबालिकाका लागि छुट्टाछुट्टै शौचालय, आवश्यक फर्निचर, परम्परागत शिक्षण विधि, अपेक्षित विद्यार्थीको सिकाइ उपलब्धि कम हुनु यस नगरका विद्यालयका मुख्य समस्याहरु हुन् ।

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा राप्ती प्रादेशिक अस्पताल रहेको छ । यस अस्पतालले विरामीहरुको उपचारका साथै एकद्वार संकट व्यवस्थापन प्रणाली (ओसिएम्सी) ,दमका रोगीहरुलाई प्रतिव्यक्ती बार्षिक ५० हजारसम्मको निशुल्क औषधि उपचार,पाठेघर खसेका महिलालाई निशुल्क अप्रेशन सेवा,निशुल्क मृगौला डायलाशिस सेवा,राप्ती एच्आइभीबिरुद्ध निशुल्क एआरटी औषधी वितरण गरिरहेको छ । यस उपमहानगरपालिकामा प्रादेशिक आयुर्वेद अस्पताल,राप्ती आयुर्वेद चिकित्सालय रहेको छ । त्यसैगरी यस नगरमा,संघीय सरकारबाट हस्तान्तरित ८ वटा स्वास्थ्य चौकीहरु, १० वटा नगर स्वास्थ्य केन्द्र,१ वटा शहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्र रहेका छन । उपमहानगरपालिका भित्र १ वटा आँखा अस्पताल, १ वटा ब्लड बैंक ४ वटा निजी अस्पतालहरु रहेका छन भने ६ स्वास्थ्य चौकीमा २४ घण्टे आपतकालिन आधारभूत प्रसुती सेवा सञ्चालनमा रहेका छन । १, १३ र १९ वडामा एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन भएको छ । उपमहानगरपालिकामा २ वटा पोषण कर्नर तथा बहिरंग उपचार केन्द्र स्थापना भएको छ । यो उपमहानगरपालिकापूर्ण खोपयुक्त नगरपालिका घोषणा भैसकेको छ । उपमहानगरपालिका ले सुत्केरीलाई थप प्रोत्साहन भत्ता वितरण गरेको छ जसले गर्दा मातृ र शिशु मृत्युदर सुन्यमा झरेको छ । स्वास्थ्य संस्थाका भवनहरु पर्याप्त नहुनु,सवै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा ल्याब तथा फार्मेसी सेवा नहुनु तथा आवश्यक जनशक्ति नहुँदा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवा प्रवाहमा समस्या देखिएको छ ।

खुला दिसामुक्त क्षेत्र घोषणा भइसकेको यस नगरपालिकामा ...वटा खानेपानी का आयोजना रहेका छन भने १८८२१ अर्थात ५३.८१ प्रतिशत परिवारले पाइप प्रणलिको पानी खाने गरेका छन । उपमहानगरपालिकामा १९ वटा खानेपानी आयोजना सञ्चालित छन भने नगर स्तरीय खानेपानीसरसफाई तथा स्वच्छता गठन भएको छ । नगरमा रहेका खानेपानी आयोजनाहरु लाइ व्यवस्थित गर्ने कामहरु भैरहेका छन । तरपनि अझैपनि ४६.१९ प्रतिशत परिवारमा पाइप प्रणालिको पानी नपुग्नु चुनौतिको विषय रहेको छ ।

उपमहानगरपालिकामा ९ वटा महिला सहकारी संस्था,३ वटा कृषी महिला सहकारी संस्था रहेका छन जसमा ५ हजार ५ सय महिला सहकारीमा आवद्ध भएका छन । महिला अधिकारमा काम गर्ने संघसस्था, अन्तर पार्टी महिला संजाल र महिला अधिकार सम्बन्धी काम गर्ने बिभिन्न सञ्जालहरु रहेका छन । उपमहानगरपालिका स्तरमा हिंशा प्रभावित महिला तथा बालिकाका लागि उपमेयर अल्पकालिन महिला सुरक्षा सेवा केन्द्र सञ्चालनमा रहेको छ । उपमहानगरपालिकामा लैंगिक हिंशा राहत कोष स्थापना गरिएको छ ।

नगरपालिकाले वालविवाह न्युनीकरणका लागी स्मार्ट छोरी कार्यक्रम सञ्चालन र विद्यालय पढ्ने छोरीहरकालागी साइकल नितरण गरेको छ । नगरमा ५० वटा बाल क्लवहरु रहेका छन भने १७ वडामा बाल

संजाल रहेको छन भने नगरको वडानं. ६ बालश्रममुक्त घोषणा भएको छ। उपमहानगरपालिकाले -बालमैत्री आचारसंहिता निर्माण गरी कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । जोखिममा रहेका वालवालिकाहरुको लागि आपतकालिन एवं जोखिम अबस्थामा रहेका बालबालिकाको संरक्षणको लागि अल्पकालिन बालगृह सञ्चालन कार्यबिधि २०७६ तयार भएको छ । नगर स्तरमा वालहित कोष र अल्पकालिन ट्रान्जीट होमका लागि वजेट विनियोजन गरिएको छ । वडा तथा नगरस्तरमा अपाङ्ग समन्वय समिति गठन तथा विशेष क्षमता भएका वालवालिकालाई पढाउने दुई वटा विद्यालय रहेका छन ।

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा एक वटा वृद्धाश्रम रहका छ भने नगरस्तर र १९वटै वडाहरुमा वडा संजाल रहेको छ। जेष्ठ नागरीकहरुलाइ स्वास्थ्य संस्थाहरुमा निशुल्क औषधी उपचारको व्यवस्था, घरदैलोमा स्वास्थ्य जाँच र प्रत्येक वर्ष ज्येष्ठ नागरिकलाई न्यानो कपडा वितरण गर्ने गरिएको छ भने ज्येष्ठ नागरिकलाई आन्तरिक तिर्थयात्राका साथै ज्येष्ठ नागरिकका लागि निशुल्क अश्वगन्धा चुर्ण र महानारायण तेल वितरण भैरहेको छ। उपमहानगरपालिकामा ४०.३५ प्रतिशत युवा जनशक्ती रहेको छ। यहा नगरस्तरीय युवा संजाल र १९ वटै वडामा वडा स्तरीय युवा संजालहरु रहेका छन। नगर स्तरमा नमूना युवा संसद् रहेको छ । त्यसै गरी १२० जना युवाहरुलाई उद्यमशिलता विकास तालिम दिइएको छ। तुलसीपुर'स्पोर्ट सिटी' का रुपमा विकास भैरहेका छ । बेलझुण्डीमा १ वटा राष्ट्रियस्तरको सिन्थेटिक ट्र्याकसहितको एथ्लेटिक्स/फुटबल रंगशाला, वडानं. ६ मा १ वटा बहुउद्धेश्यीय कराँते कभर्ड हल,-तुलसीपुरको ६ नं. वडामा १ वटा टेबुलटेनिस हल,- वडानं. ९ मा १ वटा कराँते हल, ५ नं. वडामा अरनीको खेल मैदान।-तुलसीपुरको ६ नं. वडामा गौरीगाउँ खेल मैदान, १५ नं. वडामा कोठरी खेलकूद मैदान रहेका छन । नगरमा मेयरकप फुटबल प्रतियोगिता,मैत्रीपूर्ण खेलहरु,राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड सञ्चालन भैरहेका छन।

यस नगरपालिकामा दशैं, तिहार, कृष्ण जन्माष्टमी, तीज, माघी, अट्वारी, होली, चैते दशैं, शिवरात्री, गाईजात्रा, रोपाईजात्रा, बकर ईद्, क्रिस्मस आदि पर्वहरु मनाउने गरिन्छ। यहा थारु, मगर, नेवार भाषाहरु रहेका छन। थारु समुदायमा सृष्टिसँग सम्बन्धित पौराणिक गितहरु, -थारु समुदायमा महाभारतमा आधारित बर्कीमार, रामायणमा आधारित रामबिग्राहा, पुराणमा आधारित कृष्ण जन्माष्टमीमा गाइने गित, विवाहमा गाइने माँगर, सजना, मैना, ढमार, वनगित्वा र दशैंमा गाइने सखिया गितको प्रचलन रहेको छ। मेला जात्रा हरुमा भोटेमेला, सुकीदह मेला, सुवाकोटी मेला, शिवरात्री मेला आदि रहेका छन। यहा -थारु, मगर, नेवार, गुरुङ संस्कृती रहेको छ।

यस नगरमा महिला हिंसा घट्दो क्रममा रहेको छ भने छुवाछुत प्रथा नगन्य मात्रामा रहेको छ। नगरस्तरमा दलित सञ्जाल, बाल क्लब, बाल सञ्जाल तथा जेष्ठ नागरिक र अपाङ्गको सञ्जाल रहेको छ। सामाजिक समावेशीकरणको क्षेत्रमा बजेट अपर्याप्त हुनु, सञ्जाल तथा समितिहरु आवश्यकताअनुसार क्रियाशील नहुनु, परम्परागत पेशालाई आधुनिकीकरण गर्न नसक्नु , सामाजिक विभेद कायमै रहनु जस्ता सवालहरुको उचित सम्बोधन हुन जरुरी देखिन्छ । यसका साथै यहाका परम्परागत स्थानिय भेष भुषा कलासंस्कृतिको जगेर्ना तथा परम्परागत कलासंस्कृतिको संरक्षणका लागि उपमहानगरपालिकाको ध्यान जान जरुरी छ।

तालिका २ : सामाजिक विकास क्षेत्रको सवलपक्ष समास्या सवाल र लिनुपर्ने कार्यनीतिहरु

सवलपक्षहरु	समस्या तथा सवालहरु	तत्कालीन असर	मुख्य कारणहरु	सम्भावित विषयगत उद्धेश्य	लिनुपर्ने कार्यनितिहरु
शिक्षा तथा मानव संशाधन					
-नगरपालिकाको शिक्षा नीति तथा कार्यक्रम रहेको । -नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय भएको । -नेसंवि अन्तर्गत आयुर्वेद अध्ययन संस्थान रहेको । -नेपाल संस्कृत विश्वविद्यालय अन्तर्गत केन्द्रीय आयुर्वेद विद्यापीठमा बिएएम्एस् (आयुर्वेद चिकित्सक) को पढाइ हुने गरेको । -नेसंवि अन्तर्गत संस्कृततर्फ २ वटा र आयुर्वेदतर्फ १ वटा गरी ३ वटा आंगिक क्याम्पस रहेको । -नेसंवि अनुसन्धान केन्द्रमार्फत पिएच्डी कार्यक्रम सञ्चालनमा	-नेसंवि केन्द्रीय आयुर्वेद विद्यापीठका लागि २ सय शैयाको शिक्षण अस्पताल अभाव नहुनु । -नेसंविको आयुर्वेद शिक्षणतर्फ आबश्यक जनशक्तीको अभाव । -नेसंविमा प्रायोगिक विधातर्फका शैक्षिक उपकरणहरु पर्याप्त नहुनु । -केही बिद्यालयहरुमा कक्षा कोठाको कमी रहेको । -४० प्रतिशत बिद्यालयहरुमा घेराबारको व्यवस्था नभएको । -बालविकास केन्द्रका लागि मापदण्ड अनुसारका पूर्वाधार र सामग्रीहरु नभएको । -अधिकांश बिद्यालयका कक्षा कोठाहरु भूकम्प	-बिएएम्एस् अध्ययनरत बिद्यार्थीको शिक्षण सिकाईमा कमी । -सैद्धान्तिक कक्षाको प्रयोगात्मक अभ्यास हुन नसक्नु । -आयुर्वेदका दक्ष जनशक्ती उत्पादनमा समस्या । -कक्षा कोठामा न्यूनतम मापदण्डभन्दा बढी बिद्यार्थी हुनु । -बालबालिकाले कक्षा छोड्ने दर बढ्नु । -बालबालिकाले कक्षा दोहोराउने दर बढ्नु । -बालबालिकाको सिकाई उपलब्धि कम हुनु । -बिद्यालयमा प्रधानाध्यापकहरु कम उपस्थिती हुनु । -बालबालिका बिद्यालय	-नगरपालिकाको शिक्षा रणनीति नहुनु । -सामुदायिक बिद्यालयमा व्यवस्थापन चुस्त, दुरुस्त नहुनु । -शिक्षकहरुमा जवाफदेहीताको कमी । -शिक्षामा लगानी कम हुनु । -बिद्यालयमा पर्याप्त दरवन्दि नहुनु । -बिद्यालयमा अनाबश्यक राजनीतिक हस्तक्षेप हुनु । -निश्चित मापदण्डका आधारमा शिक्षकहरुलाई पुरस्कार र दण्डको	**गुणस्तरीय आधारभूत तथा माध्यमिक शिक्षामा सबैको पहुँच पुर्‍याउने ।**	-२ सय शैयाको आयुर्वेद शिक्षण अस्पताल निमौण गर्ने । -शिक्षा रणनीति निर्माण गर्ने । -बिद्यालयहरुको न्यूनतम मापदण्ड निर्धारण गर्ने । -बिद्यालयमा आबश्यक भौतिक संरचना निर्माण र सुरक्षा गर्ने । -बिद्यालयमा स्तरीय फर्निचरहरुको मापदण्ड बनाई व्यवस्थापन गर्ने । -बिद्यालयमा खानेपानी, शौचालयको उचित व्यवस्था गर्ने । -भौतिक संरचना बालमैत्री, अपांगमैत्री बनाउने ।

रहेको । -तुलसीपुरबहुप्राबिधिक शिक्षालय (मेट्रो कलेज) भएको । -राप्ती बबई सामुदायिक क्याम्पस रहेको । -बिभिन्न विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन प्राप्त निजि कलेजहरु (विज्ञान, कृषी, व्यवस्थापन, कम्प्युटर) रहेको । -शिक्षा तथा मानवस्रोत विकास केन्द्रबाट सम्बन्धन प्राप्त एक (मावि सेन्टर, कक्षा ९-१२) प्राबिधिक बिद्यालय रहेको । -सिटिइभिटिबाट सम्बन्धन प्राप्त प्राबिधिक बिद्यालय ८ वटा रहेको । -प्रदेश सरकारबाट सञ्चालित एउटा शिक्षा तालिम केन्द्र रहेको । -२२ वटा सामुदायिक माविहरु रहेको । -एउटा शहिद स्मृती आवासीय मावि रहेको । -१० सामुदायिक आधारभूत बिद्यालयहरु रहेको । -६ वटा सामुदायमा आधारित र १३६ बिद्यालयमा आधारित गरी १४२ बालविकास केन्द्रहरु रहेको ।	प्रतिरोधी नभएको । -बिद्यालयका कक्षा कोठाहरु अपर्याप्त र असुरक्षित रहेको । -सामुदायिक बिद्यालयका १४ प्रतिशत कक्षा कोठाहरु शिक्षण सिकाईका लागि अनुपयुक्त रहेको । -टिनले छाएका कक्षा कोठाहरुमा बर्षात र गर्मीको समयमा पठनपाठन गर्न कठिनाई । -बिद्यालयमा आवश्यक फर्निचरको अर्पाप्तता भएको । -बिद्यालयमा उपलब्ध फर्निचरहरु गुणस्तरीय नभएको र नियमित मर्मत सम्भार नभएको । -बिद्यार्थीको उमेर अनुसार अनुकूल डेस्क, बेञ्चहरु नभएको । -बिद्यालयमा फर्निचरको व्यवस्थापन विपद् जोखिम न्यूनिकरण र जलवायु अनुकूल नभएको । -बस्ने स्थानमा पनि फलाम प्रयोग भएका फर्निचरहरु बालबालिकाका लागि अनुकूल नभएको । -बिद्यालयमा शुद्ध खानेपानीको कमी । -७२ बिद्यार्थीका लागि एउटा शौचालयको व्यवस्था भएको । -भएका शौचालयमा	समयमा बाहिर निस्कनु । -अनाबश्यक मानिसहरु बिद्यालयमा प्रवेश गर्नु । -बिद्यालयको सम्पत्ती असुरक्षित हुनु । -विपद्ले निम्त्याउने जोखिम बढ्नु । -बसाई तथा शिक्षण सिकाई असहज हुनु । -शौचालय फोहोर तथा दुर्गन्धित हुनु । -बिद्यालय परिसर फोहोर हुनु । -शिक्षक नहुँदा कक्षाकोठा खाली हुनु । -कोर्ष समयमा पूरा नहुनु । -रिभिजन नहुनु । -परीक्षा प्रणाली गुणस्तरीय नहुनु । -कक्षा कार्य र गृहकार्य नदिनु र चेक नहुनु । -परियोजना कार्य र प्रयोगात्मक अभ्यास नहुनु ।	व्यवस्था नहुनु । -बिद्यालयका भौतिक संरचनाहरु समयमै मर्मत सम्भार नहुनु । -बिद्यालयका योजनाहरु भौतिक कार्यमा मात्रैमा सिमित हुनु । -बिद्यालय सुधार योजनाले तोकेका क्रियाकलाप कार्यान्वयन नहुनु । -शिक्षकहरुले एक्सन रिसर्च नगर्नु । -		-सबै माविहरुमा प्रयोगशालाहरु निर्माण गर्ने । -आधारभूत बिद्यालयहरुमा न्यूनतम प्रयोगशालाहरुको व्यवस्था गर्ने । -सबै माविहरुमा ई-लाइब्रेरीको व्यवस्था गर्ने । -तुलसीपुरबहुप्राबिधिक शिक्षालयमा ई-लाइब्रेरीको व्यवस्था गर्ने । -सबै आधारभूत बिद्यालयमा बुक कर्नरको व्यवस्था गर्ने । -मापदण्ड अनुसार बालविकास केन्द्रका भवनहरु निर्माण गर्ने । -मेट्रो कलेजमा बिषयहरु बिस्तार गर्दै जाने । -१ देखि ५ कक्षासम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम तयार पारी पठनपाठन गराउने । -प्राबिधिक शिक्षाको महत्वबारे प्रत्येक बिद्यालयमा परामर्श गर्ने । -प्राविधिक बिषयका लागि ज्ञान बृद्धि गर्न अन्तर कलेज सहयोगको व्यवस्था गर्ने । -मापदण्ड निर्धारण गरी विविधखालका प्राबिधिक बिषयहरुको स्विकृती दिने

-६६ वटा संस्थागत बिद्यालयहरु रहेको । -अपांगता भएका बालबालिकाहरुका लागि २ वटा स्रोत कक्षाहरु (बहिरा र दृष्टिविहिन) रहेको । -एउटा (गुरुजजुर मावि) नमूना बिद्यालय रहेको । -एउटा (महेन्द्र मावि) खुला बिद्यालय रहेको । -जनजागृती मावि पातु वनगाउँमा ई-लाइब्रेरी भएको -एउटा मदरसा रहेको । -९ वटा सामुदायिक सिकाई केन्द्रहरु रहेको । -साक्षरता दर ९७ प्रतिशत रहेको । -सामुदायिक बिद्यालयको शिक्षक बिद्यार्थी अनुपात मावि (११-१२) मा ११८.७३, मावि (९-१०) मा ५३.१३ निमावि (६-८) मा ४८.१३ र प्रावि (१-५) मा १९.३४ रहेको । -सामुदायिकमा ७९५ र संस्थागत १६२९ गरी २४२४ शिक्षकहरु रहेको । -सामुदायिक बिद्यालयमा दरवन्दीका जम्मा ५७० शिक्षकहरु रहेको । -बाल शिक्षक (सका) १४२ जना रहेको । -बिद्यालयका कर्मचारी	सरसफाई व्यवस्थापन हुन नसकेको । -बिद्यालय भवन र शौचालय बालमैत्री तथा अपांगमैत्री हुन नसकेको । -१० प्रतिशत बिद्यालयमा खेलमैदान नभएको । -५२ प्रतिशत बिद्यालयमा पुस्तकालय नभएको । भएका पुस्तकालयको पनि उचित व्यवस्थापन र उपयोग हुन नसकेको । -५४ प्रतिशत बिद्यालयमा कम्प्युटर ल्यावको व्यवस्था नभएको । -जनजागृती मावि पातु वनगाउँ वाहेक अन्य २२ माविमा ई-लाइब्रेरी नभएको । -केही विज्ञान प्रयोगशाला भए पनि अधिकांश बिद्यालयमा बिषयगत प्रयोगशालाहरु नभएको । -अतिरिक्त क्रियाकलाप/सह क्रियाकलाप सञ्चालनका लागि प्रशिक्षकको अभाव । -८ कक्षाको बिषयगत सिकाई उपलब्धी मापन गर्न एसईई मोडेलमा परीक्षा सञ्चालन गर्दा सामुदायिक बिद्यालयका अंग्रेजी (२६), गणित (१४), विज्ञान (२४) र नेपाली (३९) बिषयको प्राप्तांक प्रतिशत रहेको ।				व्यवस्था गर्ने । -बालविकास केन्द्रलाई बालअनुकूल र प्रभावकारी बनाउने । -शैक्षिक जनशक्तीलाई मापदण्ड बनाई पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था गर्ने । -शिक्षकहरुलाई गोल्डेन हेण्डसेकको व्यवस्था गर्ने । -दक्ष जनशक्तीलाई बिद्यालय प्रवेशमा प्रोत्साहन गर्ने । -शिक्षकहरुलाई शिक्षण सिकाईका तालिमहरु प्रदान गर्ने । -विपद्को समयमा वैकल्पिक पठनपाठनको व्यवस्था गर्ने । -दरवन्दी अनुसार शिक्षक, कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने । -कक्षा, शिक्षक र बिद्यार्थी अनुपात १:१.५:४० कायम गर्ने । -अतिरिक्त क्रियाकलाप र सह कार्यकलापका लागि प्रशिक्षकहरुको व्यवस्था गर्ने । -एक बिद्यालय-एक नर्सको व्यवस्था गर्ने । -बिद्यालयका आबश्यक कर्मचारीहरुको व्यवस्था गर्ने ।

१०२ जना रहेको । -गुणस्तर सुधार कार्यक्रम अन्तर्गत टिच फर नेपालसँग सहकार्य भएको । -सिकाई स्तर कमजोर भएका ३, ४ र ५ कक्षाका बिद्यार्थीहरुको स्तर सुधार्न चेञ्जिङ स्टोरीज संस्थासँग सहकार्य भएको । -१ देखि ८ कक्षासम्मका २८०६६ बिद्यार्थीहरुमा सिकाई उपलब्धीबारे आधारभूत सर्वेक्षण भएको । -८ कक्षाको सिकाई गुणस्तरबारे अध्ययन भएको । -२६ वटा बिद्यालयका ३, ४ र ५ कक्षाका १६९२ बालबालिकाहरुमाभ्र कमजोर बिद्यार्थी पहिचान परीक्षा सञ्चालन गरी कमजोर सिकाई स्तर भएका १२ बिद्यालयका ३०० बालबालिकाहरुलाई बिद्यालय समयवाहिर उपचारात्मक कक्षामार्फत गुणस्तर सुधारको काम भैरहेको । -उत्कृष्ट शिक्षकहरुलाई पुरस्कार र प्रोत्साहन गर्ने गरेको । -सिकाई उपलब्धी कमजोर भएका ५ वटा आधारभूत बिद्यालय छनौट	-८ कक्षाको बिषयगत सिकाई उपलब्धी मापन गर्न एसईई मोडेलमा परीक्षा सञ्चालन गर्दा संस्थागत बिद्यालयमा अंग्रेजी (५८), गणित (४५), विज्ञान (५०) र नेपाली (५४) बिषयको प्राप्तांक प्रतिशत रहेको । -आबश्यक शैक्षिक जनशक्ती नहुनु । -शिक्षकले तालिमको सिप कक्षाकोठामा प्रयोग नगर्नु । -शिक्षणमा शैक्षिक सामग्रीको निर्माण र प्रयोग नहुनु । -अपेक्षित सिकाई उपलब्धी हाँशिल नहुनु । -पाठयोजना निर्माण गरी शिक्षण सिकाईका क्रियाकलाप नगर्नु । -शिक्षण सिकाइ क्रियाकलाप प्रविधिसँग नजोडिनु, प्रयोग नगर्नु । -केही शिक्षकहरुको शिक्षणमा लापरवाही गर्ने मनोवृती हट्न नसक्नु । -बिद्यालय व्यवस्थापन समितिका बैठकहरुमा शैक्षिक गुणस्तरका एजेण्डाहरु कमै उठ्नु । -प्रस्तावित मावि र आविमा तह अनुसारको योग्यता भएको प्रधानाध्यापक नहुनु । -प्रधानाध्यापकलाई				-अभिभावक शिक्षा कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउने । -बिद्यालयमा शिक्षा मनोविमर्शकर्ताको व्यवस्था गर्ने । -योजना निर्माण गरी शिक्षण सिकाई क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने । -सूचक तयार गरी अनुगमन तथा मुल्यांकन गर्ने । -शिक्षक सहयोगी अनुगमन प्रणालीको विकास गर्ने ।

गरी टिच फर नेपालको सहकार्यमा बिषयविज्ञहरुमार्फत शिक्षकहरुको गुणस्तर सुधारको काम भएको । -०-३ मावि शिक्षक दरवन्दी भएका बिद्यालयमा टिच फर नेपालको सहकार्यमा २० जना अंग्रेजी, गणित र बिज्ञान बिषयका प्रज्ञार्थी शिक्षकहरुको व्यवस्था भएको । -तेस्रो पक्ष (टिच फर नेपाल) बाट शिक्षा सम्बन्धी निरन्तर बहुआयामिक अध्ययन, अनुसन्धान गरी शिक्षा क्षेत्रको बस्तुस्थिती बिश्लेषण भैरहेको । -प्राबिधिक शिक्षा सञ्चालन गर्ने बिद्यालयमा थप अनुदान र प्रोत्साहनको व्यवस्था भएको । -एस्इइ दिएका र पढाइ छोडेका बिद्यार्थीहरुलाई छोटो अवधिका सिपमुलक तालिमहरु प्रदान भैरहेको । -शिक्षकहरुलाई क्षमता विकासका तालिमहरु प्रदान भैरहेको । -केही सामुदायिक बिद्यालयको पर्याप्त जग्गा भएको ।	बिद्यालय सञ्चालन सम्बन्धी अधिकारमा कमी । -शिक्षकहरुलाई प्रोत्साहनको कमी । -लामो समयसम्म शिक्षक बिदामा रहँदा पढाइमा समस्या । -निरन्तर बिद्यार्थी मुल्यांकन पद्धती प्रभावकारीरुपमा कार्यान्वयन नहुनु । -बिद्यार्थीहरुले कक्षा छोड्ने प्रवृती । -बिद्यालय व्यवस्थापनलाई अभिभावकहरुले प्रभाव पार्न नसक्नु । -पुरानो र नयाँ पुस्ताका शिक्षकहरुबीच मनोवैज्ञानिक अन्तर हुनु । -बिद्यालयले अभिभावकहरुसँग उचित समन्वय गर्न नसक्नु । -अभिभावकहरुमा बिद्यालयप्रति अपनत्व महशुस हुन नसक्नु । -बालमैत्री बिद्यालयको राष्ट्रिय प्रारुप पूर्णरुपमा लागू नभएको । -नगरपालिकाले तयार गरेको शैक्षिक क्यालेण्डर अनुसार पढाइ हुने समय नपुगेको । -दैनिक पाठनोट विना पठनपाठन हुनु । -पाठ्यक्रममा नभई पाठ्यपुस्तकमा मात्रै आधारित पठनपाठन हुनु ।				

	-पाठ्यक्रमका बिषयबस्तुलाई जीवनउपयोगी सिपका रुपमा उपयोग गर्न नसक्नु । -शिक्षक निर्देशिकाको पालना र सन्दर्भ सामग्रीको प्रयोग नहुनु । -शिक्षकहरुमा उत्प्रेरणा र सिर्जनशिलताको कमी । -बिषयविज्ञसहितको बिद्यालयको अनुगमन अत्यन्त कम हुनु । -शिक्षकहरुलाई शिक्षण सिकाईसँग सम्वन्धित मागमा आधारित तालिमहरु नहुनु । -निजी बिद्यालयका संरचना तथा सरकारी बिद्यालयसँगको दूरी मापदण्ड अनुसार नहुनु । -सामुदायिक तथा संस्थागत बिद्यालयका निजी स्रोतका शिक्षक, कर्मचारीको पारिश्रमिक कम हुनु । -कानूनीरुपमा बिद्यालयको सेवाक्षेत्र निर्धारण नहुनु ।				
स्वास्थ्य र पोषण					
-राप्ती प्रादेशिक अस्पताल भएको । -राप्ती प्रादेशिक अस्पतालमा एकद्वार संकट व्यवस्थापन प्रणाली (ओसिएम्सी) सञ्चालन	-अस्पतालमा बिशेषज्ञ चिकित्सकको दरवन्दी कम भएको । -भएका बिशेषज्ञ चिकित्सक टिक्न कठिन । -अस्पतालमा पर्याप्त	-गुणस्तरीय उपचारात्मक सेवा प्रवाह नहुनु । -बिरामीहरु अन्य अस्पतालमा रिफर हुनु । -उपचारमा आर्थिक भार बढ्नु ।	-बिशेषज्ञ चिकित्सकलाई आवश्यक उपकरण र आर्थिक आर्जनका अवसर कम हुनु । -बिशेषज्ञ	**आधारभूत स्वास्थ्य सेवामा सबैको पहुँच बृद्धि गरी स्वस्थ जीवनशैलीको विकास**	-नगरवासीहरुलाई गुणस्तरीय आधारभूत स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने । -अस्पतालबाट प्रदान गरिने सेवा सुबिधाहरुबारे नागरिकलाई जानकारी दिने ।

भएको । -राप्ती प्रादेशिक अस्पतालमा दमका रोगीहरुलाई प्रतिव्यक्ती बार्षिक ५० हजारसम्मको निशुल्क औषधि उपचारको व्यवस्था रहेको । -राप्ती प्रादेशिक अस्पतालमा पाठेघर खसेका महिलालाई निशुल्क अप्रेशन सेवा भएको । -निशुल्क मृगौला डायलाशिस सेवा सञ्चालन भैरहेको । -सामाजिक सेवा इकाई स्थापना गरी तोकिएका निशुल्क सेवा दिने गरिएको । -राप्ती प्रादेशिक अस्पतालमा एच्आइभीबिरुद्ध निशुल्क एआरटी औषधी वितरण भैरहेको । -प्रादेशिक आयुर्वेद अस्पताल भएको । -राप्ती आयुर्वेद चिकित्सालय रहेको । -८ वटा संघीय सरकारबाट हस्तान्तरित स्वास्थ्य चौकीहरु रहेको । -६ स्वास्थ्य चौकीमा २४ घण्टे आपतकालिन आधारभूत प्रसुती रहेको । -१० नगर स्वास्थ्य केन्द्र रहेको ।	उपकरणहरु नभएको । -भएका उपकरणहरु पूर्णरुपमा प्रयोगमा नआएको । -अस्पतालमा पोषण सम्बन्धी छुट्टै संरचना र कार्यक्रम नभएको । -प्राविधिक दक्ष जनशक्तीहरुको कमी । -आँखा अस्पतालमा पूर्वाधार कमी रहेको । -१४ र १५ नं. वडाका पश्चिम भेगमा स्वास्थ्य केन्द्र अभाव रहेको । -स्वास्थ्य केन्द्रका संरचनाहरु अपांगमैत्री नभएको । -स्वास्थ्य संस्थाहरुमा पाठेघर खस्ने महिलाहरुका लागि रिडपेसरीको व्यवस्था नभएको । -सबै स्वास्थ्य केन्द्रमा टिवि उपचारका लागि डट्स व्यवस्था नभएको । -अत्याधुनिक प्रयोगशाला नभएको । -एच्आइभी सम्बन्धी सूचना प्रवाह नभएको । -सिकलसेल एनिमिया र थेलेसेमिया रोगहरुको पहिचान र उपचारको व्यवस्था नभएको । -स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा मनोविमर्शकर्ताहरु नभएको । -स्वयंसेविकाहरुलाई कुनै	-नसर्ने र दिर्घ रोगका बिरामीहरु बढ्दै जानु । -सरुवा रोगको प्रकोप बढ्नु । -संक्रामक रोगहरुको प्रकोप बढ्नु । -आधारभूत सेवामा पहुँच नपुग्नु । -रोगहरुको पहिचान र निदान नहुनु । -स्वास्थ्यकर्मीहरुको सिप र दक्षतामा ह्रास हुँदै जानु । -अनाबश्यक औषधीहरुको अत्यधिक प्रयोग बढ्नु । -	चिकित्सकहरुको रोजाई घरपायक र सुगम ठाउँ हुनु । -स्थानीय बिशेषज्ञ चिकित्सक नहुनु । -स्थानीय बिशेषज्ञ चिकित्सकहरुको पहिचान गरी अवसर दिन नसक्नु । -बिशेषज्ञ चिकित्सकलाई टिकाउने उपयुक्त योजना नहुनु । -भएका थोरै बिशेषज्ञ चिकित्सकलाई भार बढी हुनु । -शहरी क्षेत्रका नागरिकलाई स्थानीय अस्पतालका चिकित्सकहरुको दक्षताप्रति बिश्वास नुहनु । -स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्तरोन्नती हुन नसक्नु । -अत्यावश्यक औषधी र उपकरणहरु समयमा उपलब्ध नहुनु । -	**गर्ने ।**	-स्वास्थ्य सेवाहरुको स्तरोन्नती गर्ने । -स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आबश्यक जनशक्तीको व्यवस्थापन गर्ने । -स्वास्थ्य संस्थाका भवनहरुको निर्माण, मर्मत र प्रवलिकरण गर्ने । -२४ घण्टे आपतकालिन प्रसुती सेवा (बर्थिङ सेन्टर) बिस्तार गर्ने । -शहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्रहरु थप गर्ने । -आधा घण्टाभित्र मेडिकल अधिकृतको सेवा पाउने व्यवस्था गर्ने । -परिवार नियोजनको स्मार्ट क्लिनिक सञ्चालन गर्ने । -तुलसीपुरबजारमा एउटा न्यून शुल्कको उपचार सेवा सञ्चालन गर्ने । -स्वास्थ्य संरचनाहरुलाई बालमैत्री, महिलामैत्री, अपांगमैत्री र ज्येष्ठ नागरिकमैत्री बनाउने । -आधारभूत औषधीहरुको समयमै उपलब्धता र बफर स्टकको व्यवस्था गर्ने । -नसर्ने रोग लागेका विपन्न बर्गका नागरिकलाई निशुल्क औषधीको व्यवस्था गर्ने । -स्वास्थ्यकर्मीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने । -स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आबश्यक औजार तथा उपकरणहरुको व्यवस्था गर्ने । -पूर्व र पश्चिम क्षेत्र समेट्ने गरी दुईवटा १५ शैयाका

-१ वटा शहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्र रहेको । -१, १३ र १९ वडामा एम्बुलेन्स सेवा सञ्चालन भएको । -१ वटा आँखा अस्पताल रहेको । -१ वटा ब्लड बैंक रहेको । -४ वटा निजी अस्पतालहरु रहेको । -२१८ स्वयंसेविकाहरु रहेको । -५२ जना स्थायी र ४२ जना करार स्वास्थ्यकर्मी र २१ जना करार कार्यालय सहयोगी रहेको । -३ जना जनरल सर्जन, ३ जना गाइनोक्लोजिष्ट, २ अर्थोपेडिक सर्जन, १ बालरोग बिशेषज्ञ, १ एनेस्थेलोजिष्ट, २ जना रेडियोलोजिष्ट, ३ जना फिजिसियन रहेको । -आयुर्वेद अस्पतालमा १ बालरोग बिशेषज्ञ, ३ आयुर्वेद चिकित्सक रहेको । -३ जना नेत्ररोग बिशेषज्ञहरु रहेको । -८ जना मेडिकल अधिकृतहरु रहेको । -विपद् तथा महामारीका लागि सबै स्वास्थ्य संस्थामा आरआरटी टिम गठन भइ सम्बन्धित	पनि प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था नभएको । -६० बर्ष पुगेका तथा दिर्घ सेवा गरेका स्वयंसेविकाहरुलाई उचित सम्मान नभएको । -६ बर्गलाई दिइएको निशुल्क स्वास्थ्य सेवा प्राप्त नभएको । -अत्यावश्यक औषधीहरुको कमी । -मानसिक रोगीहरुको उपचारको व्यवस्था नभएको । -स्वास्थ्य संस्थाहरुमा डिएच्आइएस् टु सूचना प्रणाली डिजिटल पद्धतीमा नभएको । -खोपका लागि कोल्ड चेन भण्डारण, उपकरण र मानवस्रोतको व्यवस्था नभएको । -स्वास्थ्य संस्थाका भवन निर्माणमा जग्गा प्राप्तीमा समस्या । -औषधी र उपकरण भण्डारण भवन नभएको । -स्वास्थ्य संस्थाका भवनहरु पुराना र जिर्ण भएको । -चिकित्सा मापदण्ड अनुसारका भवनहरु नभएको । -खोपकेन्द्र भवनहरु नभएको । -शहरी घना जनसमुदायभित्र परिवार				अस्पताल स्थापना गर्ने । -निशुल्क मोतिविन्दु शल्यक्रिया अभियानलाई निरन्तरता दिने । -नगर स्तरमा औषधी तथा खोप भण्डारण भवन निर्माण गर्ने । -सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आधारभूत प्रयोगशालाको व्यवस्था गर्ने । -नगर स्तरमा अत्याधुनिक पानीजाँचसहितको प्रयोगशाला स्थापना गर्ने । -स्वास्थ्य विमा कार्यक्रमलाई अनिवार्य लागू गर्ने । -सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा पानी, बिजुली र आधारभूत सुबिधाको व्यवस्था गर्ने । -बिद्यालयमा आँखा, कान र दाँत जाँच कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -ग्रामिण क्षेत्रमा निशुल्क स्वास्थ्य शिविर चलाउने । -स्वास्थ्य संस्थाहरुको बहुप्रकोप लेखाजोखा तथा न्यूनिकरण योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । -स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । -शुन्य होमडेलिभरीलाई निरन्तरता दिने । -स्वास्थ्य क्षेत्रको क्षमता अभिबृद्धि गरी बिरामी रिफर गर्ने प्रवृतीलाई घटाउने । -एस्बिए, एम्एल्पी, मनोविमर्श जस्ता अति आबश्यक सेवाकालिन तथा पुनर्ताजगी

सरोकारवालाहरुसँग समन्वय भैरहेको । -बिएएम्एस्, आयुर्वेद स्वास्थ्य सहायक, नेत्रसहायक, स्टाफ नर्स, हेल्थ असिष्टेण्ट, ल्याव, सिएम्ए लगाएतको पठनपाठन भैरहेको । -स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी चेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन भैरहेको । -राप्ती आयुर्वेद चिकित्सालयमा हरेक दिन निशुल्क योगासँगै सिलाजित क्याप्सुल र अमृत चिया बितरण गर्ने गरेको । -ज्येष्ठ नागरिकका लागि निशुल्क अश्वगन्धा चुर्ण र महानारायण तेल वितरण भैरहेको । -सुत्केरीलाई सतावरी चुर्ण र दशमुल तेल निशुल्क वितरण भैरहेको । -पूर्ण खोपयुक्त नगरपालिका घोषणा भएको । -सुत्केरीलाई थप प्रोत्साहन भत्ताको व्यवस्था भएको । -स्मार्ट छोरी कार्यक्रम सञ्चालन भैरहेको । -२ वटा पोषण कर्नर तथा बहिरंग उपचार केन्द्र स्थापना भएको ।	नियोजन क्लिनिक अभाव । -परिवार नियोजन सेवा प्रदान गर्न दक्ष जनशक्ती अभाव रहेको । -आपतकालिन गर्भनिरोधक औषधीहरुको जथाभावी प्रयोग । -स्वास्थ्य संस्थामा आबश्यक जनशक्ती अभाव । -२ वटा स्वास्थ्य संस्थामा २४ घण्टे प्रसुती सेवा नभएको । -समुदायमा पोषण सम्बन्धी सूचनाको अभाव । -तौल अनुगमनको अबस्था कमजोर रहेको । -उत्तर प्रसुती सेवाको संख्या न्यून रहेको । -औषधी ढुवानीमा साधन नभएको । -बाँझोपनको समस्या । -रोग लुकाउने समस्या । -महिनावारी सुकेपछि देखिने समस्याले तनाव । -निजी औषधी पसलहरुमा अदक्ष जनशक्तीबाट बिरामीको जाँच हुने र जथाभावी औषधीको प्रयोग हुने गरेको । -लिंग पहिचान गरी असुरक्षित गर्भपतन गराउने प्रवृत्ती । -स्वास्थ्य संस्थामा न्यूनतम सेवा मापदण्डको व्यवस्थापन नभएको ।				तालिमको व्यवस्था गर्ने । -मानसिक रोग बिशेषज्ञको सुविधासहितको स्वास्थ्य सेवा प्रदान गर्ने ।

-गाउँघर क्लिनिक सेवा प्रदान भैरहेको । -खोप क्लिनिकहरु सञ्चालन भैरहेको । -नगरपालिका कार्यालयमा स्तनपान कक्षको व्यवस्था भएको । -निशुल्क मोतिविन्दु शल्यक्रिया अभियान सञ्चालन भैरहेको । -बिद्यालयमा किशोरीहरुका लागि आइरन चक्की वितरण भैरहेको । -६ वटा बिद्यालय स्तरीय किशोरीका लागि प्रजनन स्वास्थ्य सूचना केन्द्रहरु रहेको । -१ वटा मनोसामाजिक विमर्श केन्द्र रहेको । -३ वटा स्वास्थ्य संजाल रहेको । -१ वटा महिलाको स्वास्थ्य अधिकारको लागि पैरवी संजाल रहेको । -स्वास्थ्य शिविरहरु सञ्चालन भैरहेको ।					
खानेपानी तथा सरसफाई					
-...वटा खानेपानी तथा उपभोक्ता सरसफाई समितिहरु रहेको । -१८८२१ परिवारले धारा तथा पाइपको पानी खाने गरेको । -नगर स्तरीय खानेपानी, सरसफाई तथा स्वच्छता समिति रहेको ।	-कानूनले गरेको बर्गिकरण अनुसार खानेपानी संस्थाहरुमा स्रोतसाधन उपलब्ध नहुनु । -बजेट दोहोरिने समस्या । -पूर्वाधार निर्माणमा संलग्न सरकोकारवालाहरुबीच समन्वयको कमी । -खानेपानी आयोजनाहरु विना	-पानीको गुणस्तर खस्कनु । -उपभोक्ताहरुले समयमा पानी नपाउनु । -पानीजन्य प्रकोपहरु बढ्ने । -मुहानहरु प्रदुषण हुनु	-खानेपानीमा स्थानीय सरकारको लगानी कम हुनु । -सरसफाईमा जनचेतनाको कमी । -भौतिक संरचनाको	-सुरक्षित खानेपानीमा सबैको पहुंच पुऱ्याई पूर्ण सरसफाईयूक्त नगर बनाउने । -	-एक घर एक धारा अभियान संचालन गर्ने । -खानेपानी तथा सरसफाईको क्षेत्रमा लगानी विस्तार गर्ने । -पानीको मुहान तथा स्रोतहरुको खोजी गर्ने ।

-अव्यवस्थित खानेपानी समितिहरु व्यवस्थित हुँदै गएको । -खानेपानी उपभोक्ता समितिहरु सक्रिय रहेको । -खानेपानी उपभोक्ता समितिहरु आर्थिकरुपमा सवल भएको । -खानेपानी उपभोक्ता समितिहरुमा सुशासन कायम हुँदै गएको । -	स्टिमेट तयार हुनु । -पानीको स्रोतको अभाव । -पानीको मुहान तथा स्रोतहरुको संरक्षण नहुनु । -जथाभावी नदी खोलाजन्य पदार्थको उत्खनन । -खानेपानी आयोजनाहरुको नियमित रुपमा मर्मत संभार नहुनु । -खानीपानी आयोजनाहरुमा शुद्धिकरण प्लान्ट नहुनु । -उपभोक्ताहरुको माग अनुसार धारा वितरण हुन नसक्नु । - मुहानहरुको आवश्यक सरसफाई नहुनु । -	। -महामारीहरु फैलिनु । -	निर्माण जथाभावी भएकाले । -जलवायु परिवर्तन । -स्वास्थ्य प्रति मानिसहरु संवेदनशिल नहुनु । -सरसफाई प्रति आनीवानीमा सुधार नहुनु । -खानेपानी उपभोक्ता समुहरु तथा कर्मचारीहरुलाई क्षमता अभिवृद्धि नहुनु । -मर्मत सम्भार कोष नहुनु । -खानेपानी संस्थाहरुलाई प्राकृतिक प्रकोपले नोक्सान पुऱ्याउनु । -खानेपानी उपभोक्ताहरुमा अपन्वत्व र पानी सदुपयोगको कमी । -गरिइएका क्रियाकलपाहरुको अभिलेखिकरण नहुनु । -आयोजनाहरुको नियमित अनुगमन नहुनु ।		-खानेपानी तथा सरसफाईको रणनिती योजना निर्माण गर्ने । -सबै उपभोक्ता संस्थाहरु मर्मत सम्भार कोष स्थापना गर्ने । -खानेपानी उपभोक्ता संस्थाहरुको विमा बनाउने । -खानेपानी संस्थाहरुमा भएको दोहोरो लगानीलाई एकद्वार प्रणालीमा लैजाने । -पानी सुरक्षा योजना निर्माण गरी लागु गर्ने । -पानी गुणस्तर मापन प्रयोगशाला निर्माण र दक्ष जनशक्तिको व्यवस्था गर्ने । -पूर्ण सरसफाई अभियान सञ्चालन गर्ने । -
सामाजिक समावेशीकरण तथा सुरक्षा					

महिला					
-९ वटा महिला सहकारी संस्था भएको । -३ वटा कृषी महिला सहकारी संस्था रहेको । -५ हजार ५ सय महिला सहकारीमा आवद्ध भएको । -५ वटा महिला सम्बन्धी काम गर्ने गैरसरकारी संस्थाहरु रहेको । -अन्तर पार्टी महिला संजाल रहेको । -महिला अधिकार सम्बन्धी काम गर्ने बिभिन्न सञ्जालहरु रहेको । -१ वटा नगरस्तरीय हिंशा प्रभावित महिला तथा बालिकाका लागि उपमेयर अल्पकालिन महिला सुरक्षा सेवा केन्द्र सञ्चालनमा रहेको । -लैंगिक हिंशा राहत कोष स्थापना भएको । -ईलाका प्रहरीमा महिला सेलको व्यवस्था भएको । -सहकारीमा आवद्ध महिलाहरुले बिभिन्न आयआर्जनका कामहरु गरिरहेको । -संघसंस्थाहरुमार्फत गठन भएका ३६ वटा महिला समूहहरु रहेको । -संघसंस्थाहरुमार्फत गठन भएका ३ वटा महिला सामुदायिक संस्थाहरु रहेको ।	-महिला सहकारीमा विउ पूँजी अभाव । -महिलालाई व्यवसायीक सिप, तालिम कमी । -महिला सहकारीलाई तालिम नहुनु । -महिलाहरुद्वारा उत्पादित सामानहरुको बजारिकरणमा समस्या । -समूहहरुमा साधन स्रोतहरुको अभाव । -ग्रामिण भेगका प्रहरी इकाईहरुमा महिला हिंशापिडितले खुलस्तरुपमा समस्या राख्ने वातावरण नभएको । -महिला समूहहरुमा अपांग र विपन्न बर्गको सहभागीता नभएको । -महिला समूहहरुमा वित्तिय साक्षरताको कमी । -हिंशापिडित महिलाहरुलाई न्याय पाउन कठिनाई । -लैंगिक विभेद्, महिला हिंशा । -यौनहिंशा, यौनदुर्व्यवहार । -बहुविवाह, बोक्सी आरोप ।	-लैंगिक हिंशा बढ्नु । -महिलाहरु असुरक्षित हुनु । -महिलाहरुको गतिशिलतामा कमी । -आयआर्जन घट्नु । -आर्थिक बोझ बढ्नु । -उच्च शिक्षामा अवरोध । -स्वास्थ्यमा समस्या । -पारिवारिक विखण्डन हुनु । -पारिवारिक कलह बढ्नु ।	-स्रोत, साधन, न्याय, अवसरमा महिलाको पहुँच नहुनु -पितृसत्तात्मक सोच । -परम्परागत गलत सोच । -नीति नियम कार्यान्वयन नहुनु । -महिलालाई अग्रसर हुने वातावरण नहुनु । -महिलाको श्रम र सिपको उचित सम्मान नहुनु । -महिलाहरुलाई कार्यबोझ बढी हुनु ।	**लक्षित समूहको सशक्तिकरण गरी अर्थपूर्ण सहभागिताको सुनिश्चित गर्ने ।**	-उपमहानगरपालिकाको लैङगीक तथा सामाजिक समावेशीकरण निति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने -लक्षित बर्गको सशक्तिकरणका लागि क्षमता अभिबृद्धि गर्ने । -लक्षित समूहहरुको निर्णय प्रक्रिया र निर्णायक तहमा पहुँच तथा अर्थपूर्ण सहभागिता बृद्धि गर्ने । -स्रोत, साधनमा लक्षित बर्गको पहुँच र अवसर अभिबृद्धि गर्ने । -लैंगिक हिंशा बिरुद्धका नीति नियमहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने । -लैंगिक हिंशा बिरुद्धका प्रभावकारी अभियानहरु सञ्चालन गर्ने । -लैंगिक हिंशाबिरुद्ध पुरुष सहभागिता बृद्धि गर्ने । -समाजमा महिलामाथि हुने हानिकारक परम्परागत अभ्यासहरु अन्त्यका लागि अभियानहरु सञ्चालन गर्ने । -महिलाको कार्यबोझ घटाउने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने ।

	-महिला सम्बन्धी कानून कार्यान्वयनमा उदासिनता । -हानिकारक परम्परागत अभ्यासहरु प्रचलनमै रहेको । -निर्णायक तहमा महिला सहभागिता नहुनु । -महिनावारीमा विभेद् ।				-महिला अग्रसरतका लागि अनुकूल वतावरण बनाउने । -विपन्न र पछाडि पारिएका महिलाहरुलाई मूल प्रवाहिकरण गर्ने । -महिलाहरुलाई उद्यमशिलताको विकास गर्ने ।
बालबालिका					
-५० वटा बाल क्लवहरु रहेको । -१७ वडामा बाल संजाल रहेको । -बालबालिका सम्बन्धी काम गर्ने संस्थाहरु रहेको । -प्रत्येक वडा कार्यालयमा एक जना बालसंरक्षण संयोजक तोकिएको । -स्मार्ट छोरी कार्यक्रम सञ्चालन भएको । -वडानं. ६ बालश्रममुक्त घोषणा भएको । -बालमैत्री आचारसंहिता निर्माण भएको । -विपद जोखिममा रहेका वालवालिकाहरुको लागि वालहित कोष रहेको । -अल्पकालिन ट्रान्जीट होमका लागि वजेट विनियोजन भएको । -आपतकालिन एवं जोखिम अबस्थामा रहेका बालबालिकाको संरक्षणको लागि अल्पकालिन बालगृह	-वालविवाहमा बृद्धि हुनु । -सामाजिक संजाल तथा मोवाइलको दुरुपयोग । -वालश्रममा वृद्धी हुनु । -कुलत तथा दुर्व्यसनमा पर्नु । -वाल यौन दुर्व्यवहार हुनु । -केही सडक वालवालिकाहरु रहेको । -वालवालिकाहरुलाई माग्ने काममा लगाउनु । -अभिभावक तथा संरक्षक विहिन (परित्यक्त) वालवालिकाहरु हुनु । -वालवालिकाहरुलाई हिंशा हुनु । -पढाई छोडेर काममा जानु ।	-वालश्रम र वाल विवाह बढ्नु । -बालवालिकाको पढाई अलपत्र हुनु । -बालबालिकाको स्वास्थ्य जोखिम हुनु । -कुपोषण दर् बढ्नु । -बाल मृत्युदर बढ्नु । -दक्ष जनशक्ती उत्पादन घट्नु ।	-जनचेतनामा कमी हुनु । -गरिवीको कारण । -अभिभावकहरुले समय नदिनु । -गलत संगत । -अवसरको कमी । -मनोरञ्जन स्थलहरु नहुनु ।	**बालअधिकारको संरक्षण गरी बालबालिकाको समग्र विकास गर्ने ।**	-बालमैत्री स्थानीय शासनलाई प्रवर्द्धन गर्ने । -बाल विवाह अन्त्य गर्ने । -बालश्रममुक्त वडाहरु घोषणा गर्ने । -बाल दुर्व्यसनाबिरुद्ध सचेतना अभियान सञ्चालन गर्ने । -बाल क्लवहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने । -अभिभावक तथा संरक्षकविहिन बालबालिकाकाहरुलाई उचित संरक्षणको व्यवस्था मिलाउने । -बालबालिकाको उचित हेरचाहबारे अभिभावकलाई अभिमुखिकरण गर्ने । -बालबालिकालाई मोबाइलको उचित प्रयोगबारे सचेतिकरण

सञ्चालन कार्यबिधि २०७६ तयार भएको ।	-छोराछोरी विच विभेद हुनु । -विपद्को समयमा बालबालिकाको पठनपाठनमा अवरोध ।				गर्ने । -बालहिंशा, दुर्व्यवहार, यौनशोषणबिरुद्ध अभियानहरु सञ्चालन गर्ने ।
अपाङगता					
-वडा तथा नगरस्तरमा अपाङ्ग समन्वय समिति गठन भएको । - अपाङ्ग महिला सम्बन्धि काम गर्ने संस्था स्थापना भएको । - दुई वटा विशेष क्षमता भएका वालवालिकालाई पढाउने विद्यालय रहेको । - अपाङ्गताको क्षेत्रमा काम गर्ने संघसंस्थाहरु रहेको । -नगरपालिकाद्वारा अपाङ्गहरुलाई सहायक समाग्री वितरण तथा क्षमता अभिवृद्धि भएको । -....... जना अपाङ्गहरुले अपाङ्ग भत्ता पाएको । -	-शारिरी अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका लागि आवासिय विद्यालय नभएको । - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका लागि आवश्यक मात्रामा सहायक सामाग्रीको कमी । -विभिन्न समुह तथा संरचनामा अपाङ्गता भएका व्यक्तीहरुलाई समावेश नगर्नु । - अपाङ्गता भएका वालवालिकाहरुको अभिभावहरुले उचित हेरचाह नदिनु । - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुलाई हेर्ने दृष्टिकोण फरक हुनु । -भौतिक संरचनाहरु अपाङ्गमैत्री नहुनु । - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको अभिव्यक्तिको लागि दोभाषेको कमी । -साङ्ग र अपाङ्ग विच विभेद गर्नु	- अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरु अपहेलित हुनु । -हिंसा बढ्नु । - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुले क्षमता प्रर्दशन नहुनु । -शिक्षा पाउने अवसर नपाउनु । - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुले सेवा प्राप्तीमा कमी ।	- अपाङ्गता भएकालाई हेर्ने फरक दृष्टिकोण । - अपाङ्गता सम्बन्धि कानूनहरु प्रभावकारी कार्यान्वायन नहुनु । -कानूनले तोकेको सेवा सुविधा व्यवहारमा नदिनु । -		-अपांगता हकहित संरक्षण सम्बन्धी कानूनी प्रावधानहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने । -भौतिक संरचना निर्माण गर्दा अपांगमैत्री बनाउने । -अपांगता भएका व्यक्तीहरुका लागि छात्रावासमा बसेर शिक्षा लिने व्यवस्था मिलाउने । -अपांगहरुका लागि सिकाई केन्द्र स्थापना गर्ने । -अपांगता भएका व्यक्तीहरुलाई आवश्यक सहायक सामग्री उपलब्ध गराउने । -पूर्ण अशक्त अपांगहरुलाई सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण सहज बनाउने । -नगर र वडा तहका कर्मचारीलाई सांकेतिक भाषा तालिम दिई दोभाषे सम्पर्क व्यक्ती तोक्ने ।

	। - अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुका लागि योग्यता अनुसारको रोजगारीको अवसर नहुनु ।				-अपांगता भएका व्यक्तीहरुलाई क्षमता अनुसारका सिपमुलक तालिम तथा अनुदानको व्यवस्था गर्ने । -पूर्ण अशक्त र बौद्धिक अपांगता भएका व्यक्तीका अभिभावकलाई हेरचाह सम्बन्धी तालिम दिने ।
ज्येष्ठ नागरिक					
-एक वटा वृद्धाश्रम रहको । -तीन वटा दिवा सेवा केन्द्र कार्यक्रम रहेको । -ज्येष्ठ नागरिक नगर संजाल रहेको । -१९ वटै वडामा ज्येष्ठ नागरिक वडा संजाल रहेको । -यातायातमा ज्येष्ठ नागरिक आरक्षण सिट र पचास प्रतिशत छुटको व्यवस्था भएको । -पुस्ता हस्तान्तरण कार्यक्रम रहेको । -स्वास्थ्य संस्थाहरुमा निशुल्क औषधी उपचारको व्यवस्था रहेको । -ज्येष्ठ नागरिकलाई न्यानो कपडा वितरण भएको । -ज्येष्ठ नागरिकलाई घरदैलोमा स्वास्थ्य जाँच कार्यक्रम भएको । -ज्येष्ठ नागरिकलाई चेतनामुलक कार्यक्रम भएको ।	-बृद्धाश्रममा आर्थिक अभाव । -सबै वडामा दिवा सेवा केन्द्र नभएको । -दिवा सेवा केन्द्रको भवन नभएको । -यातायातमा ज्येष्ठ नागरिकलाई आरक्षण सिट र छुटको व्यवस्था कार्यान्वयन नहुने । -पुरानो र नयाँ पुस्तावीच समन्वय र सहकार्यमा कमी । -ज्येष्ठ नागरिकलाई घरदैलो स्वास्थ्य जाँच कार्यक्रम नियमित नभएको । -अशक्त ज्येष्ठ नागरिकलाई बृद्धभत्ता बुझ्दा बैंकसम्म पुग्न समस्या ।	-बृद्धाश्रममा बस्ने बृद्धबृद्धालाई आबश्यक सुविधा पाउन कठिनाई । -सबै वडामा ज्येष्ठ नागरिकहरु भेला, जमघट हुन, समन्वय गर्न नसक्नु । -दिवा सेवा कार्यक्रम सञ्चालनमा कठिनाई । -बृद्धबृद्धालाई गाडीमा यात्रा गर्न कठिनाई । -ज्येष्ठ नागरिकको उपचारमा कठिनाई ।	-ज्येष्ठ नागरिकको सिप, दक्षता र ज्ञाण नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरण नहुनु । -दिवा सेवा केन्द्रमा साधन स्रोतको अभाव हुनु । -ज्येष्ठ नागरिकलाई अपहेलना हुनु । -ज्येष्ठ नागरिकले प्राप्त गर्ने सेवा प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुनु । -राज्यले दिने सेवा सुबिधाबारे ज्येष्ठ नागरिक जानकार नहुनु ।		-राप्ती प्रादेशिक अस्पतालमा ज्येष्ठ नागरिक जेनेटरीक वार्ड स्थापना गर्ने ।

-ज्येष्ठ नागरिक भेटघाट कार्यक्रम भएको । -सामाजिक सुरक्षा भत्ता वितरण भैरहेको । -ज्येष्ठ नागरिकलाई आन्तरिक तिर्थयात्राका लागि बजेट विनियोजन भएको ।					
दलित जनजाती अन्य					
- नगर तथा वडा स्तरमा दलित संजाल गठन भएको - स्थानीय तहको संरचनामा दलित प्रतिनिधित्व रहेको	- जनसंख्याको आधारमा दलितहरुको लागि बजेट विनियोजन नहुनु				
युवा तथा खेलकुद					
-४०.३५ प्रतिशत युवा जनशक्ती रहेको । -नगरस्तरीय युवा संजाल रहेको । -१९ वटै वडामा वडा स्तरीय युवा संजालहरु रहेको । -नगर स्तरमा नमूना युवा संसद् रहेको । -युवा नीति २०७२, युथ भिजन २०२५ र दिगो विकास लक्ष्य कार्यान्वनको चरणमा रहेको । -१२० जना युवाहरुलाई उद्यमशिलता विकास तालिम दिएको । -२००० जनालाई लागू औषध दुर्व्यसन न्यूनिकरण सम्बन्धी युवा परामर्श कार्यक्रम सञ्चालन भएको । -युवा प्रतिभा पहिचान	-युवाहरु वेरोजगार हुनु । -युवाहरुमा प्राबिधिक सिप, क्षमताको कमी । -युवाहरुमा कामप्रति उदासिनता । -उद्यमशिलतामा चासो नहुनु । -कुलत, दुर्व्यसनमा लाग्नु । -युवाहरु अपराधमा संलग्न हुनु । -युवाहरु विदेश पलायन हुनु । -युवाहरुमा सिर्जनशिलतामा कमी । -युवाहरुमा नैतिक शिक्षाको कमी । -युवाहरुमा लगानीमैत्री वातावरणको कमी । -युवाहरुलाई अभिभावकहरुको सही मार्गदर्शन नहुनु । -युवाहरुलाई पर्याप्त अवसरहरु नहुनु ।	-उत्साहमा कमी । -काम गर्ने क्षमतामा कमी । -निराशा बढ्नु । -बेरोजगारी बढ्नु । -आम्दानी घट्नु । -उत्पादनमा ह्रास आउनु । -युवा सहभागितामा बाधा । -सक्षम युवाहरुको कमी । -समाजमा अपराध बढ्नु । -घरायशी कलह बढ्नु । -उद्योग व्यवसायमा लगानी कमी हुनु । -युवाहरुको स्वास्थ्य बिग्रनु ।	-युवा तथा खेलकूद क्षेत्रमा आवश्यक बजेट विनियोजन नहुनु । -युवा र खेलाडीहरुका लागि उचित वातावरणको कमी । -युवा तथा खेलकूद लक्षित कार्यक्रमहरु कम हुनु । -युवा प्रतिभाहरुको पहिचान र प्रोत्साहनमा कमी । -युवा उद्यमशिलताका कार्यक्रमहरु कम हुनु । -युवा उद्यमशिलताका लागि अनुदानको व्यवस्था नहुनु । -युवाहरुमा जीवन उपयोगी सिपको कमी । -सफल युवाहरुको	**दक्ष तथा सिपयुक्त आत्मनिर्भर युवा तथा खेलाडी तयार गर्ने ।**	-दक्ष तथा सिपयुक्त युवा तयार गरी रोजगार सिर्जना गर्ने । -युवा प्रतिभाको पहिचान र खोजी गरी प्रोत्साहन गर्ने । -युवाहरुलाई उद्यमशिलतातर्फ आकर्षित गर्ने । -शिक्षामा युवा उद्यमशिलतालाई जोड्ने । -युवा दुर्व्यसनी घटाउन सचेतना अभवृद्धि गर्ने । -युवा उद्यमीहरुलाई सहुलियतपूर्ण कर्जाका लागि व्यवस्था तथा वित्तिय संस्थासँग समन्वय गर्ने ।

कार्यक्रम भएको । -सामाजिक अभियानहरुमा युवाहरुलाई परिचालन गरिएको । -युवाहरुको नेतृत्व विकास तालिमहरु सञ्चालन भैरहेको । -ग्रामिण युवा उद्यम कार्यक्रम सञ्चालन प्रक्रियामा रहेको । -तुलसीपुर'स्पोर्ट सिटी' का रुपमा विकास भैरहेको । -बेलझुण्डीमा १ वटा राष्ट्रियस्तरको सिन्थेटिक ट्र्याकसहितको एथ्लेटिक्स/फुटबल रंगशाला रहेको । -तुलसीपुरको वडानं. ६ मा १ वटा बहुउद्धेश्यीय कराँते कभर्ड हल रहेको । -तुलसीपुरको ६ नं. वडामा १ वटा टेबुलटेनिस हल रहेको । -तुलसीपुरको वडानं. ९ मा १ वटा कराँते हल रहेको । -तुलसीपुरको ५ नं. वडामा अरनीको खेल मैदान रहेको । -तुलसीपुरको ६ नं. वडामा गौरीगाउँ खेल मैदान रहेको । -तुलसीपुरको १५ नं. वडामा कोठरी खेलकूद मैदान रहेको । -तुलसीपुरको ३ नं. वडामा २ वटा, ४ मा १ वटा, ७ नं. मा १ वटा, ८ नं. मा १ वटा, ९ मा १ वटा र १९ मा १ वटा खेलकूद मैदानहरु रहेको । -........जना अन्तर्राष्ट्रिय खेलाडीहरु रहेको ।	-व्यवसायमा स्वस्त प्रतिस्पर्धाको कमी । -युवाहरु गलत काममा प्रयोग हुनु । -सामाजिक गतिबिधिमा युवाहरुको सहभागिता कम हुनु । -युवाहरुमा सकारात्मक सोचको कमी । -श्रमलाई सम्मानित पेशाका रुपमा नलिनु । -युवाहरुले रुची अनुसारको शिक्षा पाउन नसक्नु । -सुबिधासम्पन्न रंगशाला, खेलमैदान, कभर्डहल पर्याप्त नहुनु । -नियमित प्रशिक्षण र बिषयगत प्रशिक्षक नहुनु । -नियमितरुपमा राष्ट्रिय तथा अन्नतर्राष्ट्रिय खेलकुद प्रतियोगिताहरु नहुनु । -खेलाडीलाई उचित प्रोत्साहन नहुनु । -खेलकूद व्यवसायीकरुपमा विकास नहुनु । -खेलाडीहरु खेल क्षेत्रबाट आत्मनिर्भर हुन नसक्नु । -खेलाडीहरुलाई आबश्यक पौष्टिक आहारको व्यवस्था हुन नसक्नु । -खेलाडीलाई उचित सम्मान र पुरस्कारको व्यवस्था हुन नसक्नु । -अभिभावकहरुले खेलकूदलाई प्राथमिकता नदिनु ।	-स्वदेशी पूजी पलायन । -युवाहरु विलासिताभोगी हुनु । -खेलाडीको मनोबल घट्नु । -दक्ष प्रतिस्पर्धी खेलाडी उत्पादन नहुनु । -राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका खेलाडी उत्पादन नहुनु । -आर्थिक गतिबिधि घट्नु । -खेलमैदानहरुमा खेलकूद प्रतियोगिता सञ्चालनमा कठिनाई । -स्वस्थ र अनुशासित नागरिक उत्पादनमा कमी । -युवाहरुको शारीरिक तथा मानिस विकासमा बाधा ।	अनुभव अन्य युवाहरुमा हस्तान्तरण नहुनु । -सहुलियतपूर्ण कर्जाबारे युवाहरुमा ज्ञान तथा अग्रसरता नुहुनु ।		-युवाहरुको नेतृत्व विकासमा जोड दिने । -युवाहरुको बिदेश पलायन रोक्न कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -युवा लक्षित कार्यक्रमहरुमा लगानी बृद्धि गर्ने । -दक्ष तथा उत्कृष्ट राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय खेलाडी तयार गर्ने । -नियमितरुपमा पर्याप्त खेलकूद प्रतियोगिताहरुको आयोजना गर्ने । -बिधागत खेलकुद प्रतियोगिताहरु आयोजना गर्ने । -राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रियस्तरका खेलकुद प्रतियोगिता आयोजना गर्ने । -खेलकूदका पूर्वाधार तथा संरचनाहरु निर्माण गर्ने । -खेलाडीहरुलाई प्रोत्साहन कार्यक्रमहरु सञ्चालन गर्ने । -बिषयगत खेल प्रशिक्षकहरुको व्यवस्था गर्ने । -खेलाडीहरुलाई नियमित खेल प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने ।

-.......जना राष्ट्रिय खेलाडीहरु रहेको । -......जना प्रदेश स्तरका खेलाडीहरु रहेको । -....जना राष्ट्रिय रेफ्रीहरु रहेको । -......जना खेल प्रशिक्षकहरु रहेको । -आठौं राष्ट्रिय खेलकूद प्रतियोगिताका साथै राष्ट्रिय स्तरका प्रतियोगिताहरु सञ्चालन भैरहेको । -नगरस्तरीय खेलकूद प्रतियोगिताहरु भैरहेको । -मेयरकप फुटबल प्रतियोगिता सञ्चालन भैरहेको । -मैत्रीपूर्ण खेलहरु सञ्चालन भैरहेको । -राष्ट्रपति रनिङ शिल्ड सञ्चालन भैरहेको ।					-एक बिद्यालय-एक खेल प्रशिक्षकको व्यवस्था गर्ने । -एक वडा-एक खेलमैदान, एक वडा-एक कवर्ड हल निर्माण गर्ने ।
कला, साहित्य, संस्कृति					
-दशैं, तिहार, कृष्ण जन्माष्टमी, तीज, माघी, अट्वारी, होली, चैते दशैं, शिवरात्री, गाईजात्रा, रोपाईजात्रा, बकर ईद्, क्रिस्मस आदि पर्वहरु मनाउने गरिएको । -थारु, मगर, नेवार भाषाहरु रहेको । -थारु समुदायमा गुरै पूजा हुने गरेको । -थारु समुदायमा तान्त्रिक उपचार बिधि रहेको । -थारु समुदायमा सृष्टिसँग सम्बन्धित पौराणिक गितहरु	-स्थानीय कला संस्कृती लोप हुँदै गएको । -कला संस्कृतीप्रति नयाँ पुस्ताको चासो नहुनु । -कला संस्कृतीको पुस्ता हस्तान्तरण नहुनु । -कला संस्कृतीको संरक्षणमा उदासिनता । -स्थानीय सरकारसँग भाषा सम्बन्धी तथ्यांक उपलब्ध नहुनु । -मातृ भाषा बोल्नेहरुको संख्या कम हुनु । -भाषाको संरक्षण नहुनु । -एउटै मातृभाषा बोल्नेहरु एकै	-बाह्य संस्कृती मौलाउने । -पहिचान र मौलिकता गुम्दै जानु । -असामाजिकिकरण बढ्नु । -प्रकृति संरक्षणमा ह्रास आउनु । -मातृभाषा लोप हुँदै जानु । -परम्परागत कला सिपहरु हराउँदै जानु । -परम्परागत सिपमा आधारित अर्थतन्त्र	-आधुनिक बाजागाजाहरुको प्रभाव बढ्नु । -स्थानीय कला संस्कृतीको महत्व नबुझ्नु । -कला संस्कृती, परम्परा राज्यले नचिन्नु । -आफ्नो परम्परा, कला, संस्कृती चिन्न नसक्नु । -कला संस्कृती नयाँ पुस्तामा हस्तान्तरण नहुनु । -संयुक्त परिवारको प्रचलन घट्नु ।	**कला, संस्कृती र पहिचानको संरक्षण गरी सुसंस्कृत समाजको विकास गर्ने ।**	-स्थानीय कला, संस्कृतीको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्ने । -स्थानीय बाजाहरुको संरक्षण, सम्वर्द्धन र व्यवसायीकरण गर्ने । -नाट्यघरहरुको स्थापना गर्ने । -स्थानीय भाषा, साहित्य, कला, संस्कृतीको खोज, अनुसन्धान गर्ने । -स्थानीय भाषा, साहित्य, कला, संस्कृतीको प्रचारप्रसार गर्ने । -कला, संस्कृतीमा योगदान गर्नेहरुलाई प्रोत्साहन गर्ने ।

रहेको । -थारु समुदायमा महाभारतमा आधारित बर्कीमार, रामायणमा आधारित रामबिग्राहा, पुराणमा आधारित कृष्ण जन्माष्टमीमा गाइने गित, विवाहमा गाइने माँगर, सजना, मैना, ढमार, वनगित्वा र दशैंमा गाइने सखिया गितको प्रचलन रहेको । -भोटेमेला, सुकीदह मेला, सुवाकोटी मेला, शिवरात्री मेला आदि रहेको । -थारु, मगर, नेवार, गुरुङ संस्कृती रहेको । -थारु समुदायमा सखिया, बड्का नाच, कट्घोरी, झुम्रा, छोक्रा नाच, लाखे नाच, सोरठी, टप्पा, झ्याउरे, मयूर नाचहरु रहेको । -सारंगी, पञ्चेबाजा, चमारे बाजा, मुरली, मादल आदि बाजाहरु रहेको । -थारु, नेवारी, मगर पोशाकहरु रहेको । -थारु भाषाको खोज, अनुसन्धान तथा प्रकाशनहरु भैरहेको । -बिभिन्न साहित्यिक, साँस्कृतिक संघ संस्थाहरु रहेको ।	बस्तीमा नहुनु । -थारु समुदायमा रहेको प्रगन्ना संरचनाको अध्ययनमा कमी । -कला संस्कृतीको सिप व्यवसायीक रुपमा विकास हुन नसक्नु । -पौराणिक कला संस्कृती, गितसंगितहरु लिखितरुपमा नहुनु । -कला संस्कृती प्रदर्शन गर्ने स्थलको अभाव । -बाह्य संस्कृती हावी हुनु । -स्थानीय बाजाहरु लोप हुँदै जानु । -कला संस्कृती संरक्षण हुन नसकेको । -प्रकृतीसँग जोडिएका संस्कार हराउँदै जानु । -श्रुतीमा आधारित कला संस्कृतीको अभिलेखिकरण नहुनु । -थारु भाषाको खोज, अनुसन्धान तथा प्रकाशनहरु पर्याप्त हुन नसकेको ।	कमजोर हुनु । -हस्तकलाका उत्पादनहरु कम हुँदै जानु । -परनिर्भरता बढ्नु । -समुदाय बिशेषमा नेतृत्वकर्ताहरु हराउँदै जानु ।	-कला संस्कृती संरक्षणमा लगानी कम हुनु । -सामाजिक असहिष्णुता र असुरक्षा ।		-समयसमयमा स्थानीय कला, संस्कृतीको प्रदर्शनी गर्ने । -श्रुतीमा आधारित कला संस्कृतीको अभिलेखिकरण गर्ने । -खोज अनुसन्धानका लागि बिभिन्न शैक्षिक संस्था तथा अनुसन्धान केन्द्रहरुसँग समन्वय गर्ने ।

३.१.२.३ पूर्वाधार विकास

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको समृद्धिका लागि पुर्वाधार विकास तथा भौतिक संरचनाको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यस उपमहानगरपालिकामा पक्की सडक १२०.१८ किमी,पिसिसी सडक १.२२ किमी,ग्राभेल सडक ४०२.१२ किमी र कच्चि सडक ३९०.६९ किमी रहेको छ। राप्ती राजमार्गको ३५.६९ किमी, घोराही-तुलसीपुरसडकको ११.३५ किमी र तुलसीपुर-पुरन्धारा सडकको ४.९७ किमी, घोराही-हापुर-रक्षाचौर सडकको १७.७२ किमी, पवननगर-शान्तिनगर-बाघमारे सडकको ५.६८ किमी सडक तुलसीपुरउपमहानगरमा पर्दछन। उपमहानगरपालिकाले नगर सडक यातायात गुरुयोजना तयार गरी काम थालेको छ । नगरका सबै वडाहरुमा सडकको पहुँच भएकपुगेको छ। उपमहानगरमा सडकहरुको चार प्रकारले बर्गिकरण गरि ८ देखि २० किलोमिटरको मापदण्ड कायम गरिएको छ। उपहानगरपालिकाले तुलसीपुर विकास प्राधिकरण मार्फत सडक निर्माण को कामगरिरहेको छ। तुलसीपुरमा टरिगाउँमा विमानस्थल रहेको छ। त्यसैगरी नगरमा एउटा आधुनिक बसपार्क रहेको छ। नगरका ग्वार खोलामा ३, पातु खोलामा २, बबई खोलामा २, संक्राम खोलामा १, गहते खोलामा २, भमके खेलामा १ गरी ११ वटा मोटरवेल पुल रहेका छन । बबईमा १, हापुर खोलामा १ र ग्वार खोलामा १ गरी ३ मोटरवेल पुल निर्माणाधिन रहेका छन । उपमहानगरपालिकाको ३०,७०३ घरधुरीमा बिधुत पुगेको छ भने ९७० घरधुरीमा सोलार प्रयोग गरिएको छ । उपमहानगरपालिकाको आफ्नै भवन र १६ वटा वडाको आफ्नै भवन रहेका छन। उपमहानगरपालिकाले राष्ट्रिय भवन संहिता लागू गरि नक्सा पासको नीति लिएको छ।

यस उपमहानगरपालिकामा २७ वटा टेलिफोन टावर रहेका छन भने पाँचवटा टावरको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको छ । नगरमा ल्याण्डलाइन टेलिफोन प्रयोगकर्ता ३५८१,मोवाइल प्रयोगकर्ता ....,टेलिभिजन प्रयोगकर्ता २०,६८१,रेडियो प्रयोगकर्ता ६,६७१ र एडिएसएल् इन्टरनेट प्रयोगकर्ता १५२१ रहेका छन। यहा एउटा ईलाका हुलाक र आठओटा अतिरिक्त हुलाक पनि रहेका छन । यस नगरमा ५ वटा एफ्एम् रेडियो रहेका छन । उपमहानगरमा सूचना तथा प्रविधि शाखा रहेको छ भने उपमहानगरको आफ्नै वेवसाइट, टोलफ्रि नम्बर र मोवाइल एप्स रहेको छ।

तिव्र शहरीकरण भैरहेको यस उपमहानगरपालिकामा कम स्रोतका विच सडक तथा पुर्वाधार निर्माण र स्तरउन्नति चुनौतिको विषय वनेको छ तरपनि सिमित स्रोत र साधनको समुचित प्रयोग वाट यो चुनौतिको सामना गर्न जरुरी छ। यसका साथै नगरले एकीकृत बस्ती विकासको नीति वनाइ कार्यान्वयन गर्न जरुरी छ।

तालिका ३ : भौतिक पूर्वाधार विकास क्षेत्रको सवल पक्ष समस्या, सवाल र लिनुपर्ने कार्य नीतिहरु

सवल पक्षहरु	समस्या तथा सवालहरु	तत्कालीन असर	मुख्य कारणहरु	सम्भावित विषयगत उद्धेश्य	लिनुपर्ने कार्य नीतिहरु
सडक तथा यातायात					
-पक्की सडक १२०.१८ किमी -पिसिसी सडक १.२२ किमी -ग्राभेल सडक ४०२.१२ किमी -कच्ची सडक ३९०.६९ किमी -राप्ती राजमार्गको ३५.६९ किमी, घोराही-तुलसीपुरसडकको ११.३५ किमी र तुलसीपुर-पुरन्धारा सडकको ४.९७ किमी, घोराही-हापुर-रक्षाचौर सडकको १७.७२ किमी, पवननगर-शान्तिनगर-बाघमारे सडकको ५.६८ किमी सडक तुलसीपुरउपमहानगरमा भएको । -नगर सडक यातायात गुरुयोजना निर्माण भएको । -सबै वडाहरुमा सडकको	-वडानं. १, ३, ४, १३ र १९ का पहाडी क्षेत्रका ......बस्तीमा सडक नपुगेको । -पहाडी र ग्रामिण क्षेत्रमा सडकको स्तरोन्नती नभएको । -पहाडी क्षेत्रमा बर्षायाममा यातायात सञ्चालनमा समस्या भएको । -बजेट अभावका कारण सडकको पूर्णता हुन नसक्ने, निर्माणको काम अपूरो हुने । -सडक मर्मत कोष भएको, बजेट नभएको । -सडक अतिक्रमण हुने गरेको । -खानेपानी, बिधुत, टेलिफोन बिस्तार र मर्मतका क्रममा सडक काट्ने समस्या भएको । -सवारी साधन जथाभावी पार्किङ गर्ने गरेको ।	-नागरिक यातायात सेवाबाट बञ्चित । -बजारको पहुँचमा समस्या । -कृषी उत्पादन बजारसम्म पुऱ्याउन समस्या । -दैनिक आवतजावतमा समस्या । -पहाडी क्षेत्रका उत्पादन सहजै बजारमा पुऱ्याउन समस्या । -सामान ढुवानी महंगो पर्ने । -सडकको धुलोले स्वास्थ्यमा असर गर्ने । -आर्थिक स्तर बृद्धिमा समस्या । -पर्यटकीय क्षेत्रसम्म पुग्न समस्या ।	-बजेट अभाव । -समयमै सडक मर्मत नहुनु । -सडक विस्तारका क्रममा स्थानीयवासीहरुबाट अबरोध । -उपभोक्ताहरुले सडकमा अपनत्व ग्रहण नगर्नु । -५ वडा भौगोलिकरुपमा विकट हुनु । -उपभोक्ताहरु समूहहरुसँग प्राबिधिक ज्ञान नहुनु । -उपभोक्ता समितिहरुलाई आवश्यक तालिम नहुनु । -डिपिआरविना सडक निर्माण हुनु । -सडकको प्रभावकारी र नियमित अनुगमन नहुनु । -व्यवस्थित पार्किङ स्थलहरु नहुनु ।	**सडक गुरुयोजना अनुसार उपमहानगरका सबै बस्ती र टोलहरुमा सडक, यातायात पुऱ्याइ आधारभूत सेवामा पहुँच बृद्धि गर्ने ।**	-सडक गुरुयोजनाको प्रभावकारी कर्यान्वियन गर्ने । -सडकहरुको प्राथमिकिकरण गर्ने । -आबश्यकता र प्राथमिकताका आधारमा सडकको नियमित मर्मत सम्भार गर्ने । -प्राबिधिकहरुको डिजाइन र लागत इष्टिमेट अनुसार मात्र सडक निर्माण गर्ने । -सडक मर्मत कोषमा बजेटको व्यवस्था गर्ने । -सडकमा उपभोक्ताको अपनत्व ग्रहण गराई सडक मर्मत, सम्भार र संरक्षणमा क्रियाशिल गराउने । -सडक मर्मत सम्भारकर्ताहरुको व्यवस्था

पहुँच भएको । -वडा स्तरमा सडकको नियमित मर्मत हुने गरेको । -पक्की सडकहरुको पनि मर्मत हुने गरेको । -सडकहरुको चार प्रकारले बर्गिकरण गरि ८ देखि २० किलोमिटरको मापदण्ड कायम गरिएको । -टरिगाउँमा १ वटा विमानस्थल रहेको । -१ वटा आधुनिक बसपार्क रहेको ।					गर्ने । -सडक निर्माण गर्दा विपद् जोखिम न्यूनिकरण मापदण्डलाई ख्याल गर्ने । -सडक निर्माण गर्दा बायो ईञ्जिनियरिङलाई लागत इष्टिमेटमै राख्ने । -उपभोक्ता समितिलाई आयोजना निर्माण सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था गर्ने । -सडक निर्माणपछि उपभोक्तालाई हस्तान्तरण गरी उनीहरुलाई मर्मत सम्भारप्रति पनि जिम्मेवार बनाउने । -वातावरणमैत्री सडक बनाई हरियाली प्रवर्द्धन गर्ने । -सडक सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०७० पूर्णरुपमा कार्यान्वयन गर्ने । -उपमहानगरपालिकाभित्रका सडकहरुको नक्सांकन र नम्बरिङ (मेट्रिक्स एड्रेसिङ सिष्टम) गर्ने । -नगरस्तरमा पूर्वाधार गुणस्तर मापन प्रयोगशाला स्थापना गर्ने ।

पुल					
-ग्वार खोलामा ३, पातु खोलामा २, बबई खोलामा २, संक्राम खोलामा १, गहते खोलामा २, भमके खेलामा १ गरी ११ वटा मोटरवेल पुल रहेको । -बबईमा १, हापुर खोलामा १ र ग्वार खोलामा १ गरी ३ मोटरवेल पुल निर्माणाधिन रहेको । -काला खोलामा एउटा भेन्टेड कजवे रहेको । - पातु खोला र गहते खोलामा ट्रस पुल निर्माणाधिन रहेको । -.......झोलुंगे पुलहरु रहेको ।	-सबै आबश्यक स्थानमा पुलहरु नभएको । -बनेका पुलहरुको नियमित मर्मत सम्भार नभएको । -पुलहरुको समयमै निर्माण सम्पन्न नभएको । -आबश्यक ठाउँमा कल्भर्टहरुको अभाव भएको । -भएका पुल, कल्भर्टहरु साँघुरा भएको । -पुल निर्माणमा बजेट अभाव हुने गरेको ।	-आवतजावतमा समस्या भएको । -दुर्घटना भई मानवीय र भौतिक क्षती भएको । -नियमित मर्मत सम्भार नहुँदा पुलको आयु घट्ने । -	-जथाभावी नदी, खोलाजन्य पदार्थ उत्खननले पुलहरु जोखिममा रहेको । -पुलको भारवहन क्षमताभन्दा बढी भारका सवारी साधन चलाउनु । -अव्यवस्थित सडक निर्माण तथा जथाभावी खानी उत्खननले बाढी आइ पुलहरु जोखिममा परेको ।	**आवश्यक स्थानमा पुल निर्माण गरी यातायातमा सुगमता कायम गर्ने ।**	-अती आबश्यक ठाउँहरुमा पुल र कल्भर्टहरु निर्माण गर्ने । -सडक सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड र उपमहानगरपालिकाको यातायात गुरुयोजनाको आधारमा चौडाइ अनुसारका पुल, कल्भर्टहरु निर्माण गर्ने । -आबश्यक ठाउँहरुमा झोलुंगे पुलहरु निर्माण गर्ने । -पुलहरुको नियमित मर्मत सम्भार र संरक्षण गर्ने । -पुल मर्मत सम्भार कोषको व्यवस्था गर्ने । -पुलहरु समयमै निर्माण सम्पन्न गर्न पहल गर्ने ।
विद्युत तथा वैकल्पिक उर्जा					
-सबै वडामा बिधुतको पहुँच पुगेको । -३०,७०३ घरधुरीमा बिधुत पुगेको । -९७० घरधुरीमा सोलार प्रयोग भएको । -माग भए अनुसारको क्षमताको बिधुत आपूर्ती	-सबै वडामा पुगे पनि सबै बस्तीहरुमा बिधुत पुग्न नसकेको । -समयमा बजेट नआउँदा माग भए अनुसार बिधुत बिस्तारमा समस्या । -कृषी प्रयोजनका लागि बिधुत विस्तार हुन नसकेको	-उद्योग, व्यवसाय सञ्चालनमा कठिनाई । -कृषी उत्पादनमा कमी । -पोल समयमा सार्न नसक्दा सडक लगाएत भौतिक पूर्वाधार निर्माणमा कठिनाई । -शिक्षा, स्वास्थ्यमा प्रभाव	-आबश्यक बजेट अभाव -प्राबिधिक जनशक्ती अभाव । -आबश्यक उपकरणको अभाव । -वडानं. १, ३, ४, १३ र १९ मा भौगोलिक विकटता ।	**बिधुत बिस्तार तथा वैकल्पिक उर्जाको विकास गरी उज्यालो तुलसीपुरनिर्माण गर्ने ।**	-सबै घरधुरीमा बिधुत सेवा पुऱ्याउने । -वैकल्पिक उर्जा उत्पादनका लागि निजी क्षेत्रसँग सहकार्य गर्ने । -मुख्य सडकमा बत्तीको व्यवस्था गर्ने । -बिधुतका तारहरुलाई

गर्न सकिएको । -लोडसेडिङको समस्या नभएको । -बिधुतबाट बिभिन्न उद्योग, व्यवसाय सञ्चालन भैरहेको ।	। -सडक साँघुरो भएका कारण पोल विस्तारमा समस्या । -सडक, खानेपानी, बिधुत र दूरसञ्चारबीच समन्वयको अभाव । -दक्ष प्राबिधिक जनशक्तीको अभाव ।	। -	-अव्यवस्थित बस्तीका कारण बिधुत बिस्तारमा कठिनाई ।		अण्डरग्राउण्ड गर्ने । -सडक बत्ती सम्बन्धी राष्ट्रिय मापदण्ड २०७२ लाई अनिवार्य कार्यान्वयन गर्ने ।
आवास, वस्ती विकास तथा भवन					
-उपमहानगरपालिकाको आफ्नै भवन भएको । -१४ वटा वडाको आफ्नै भवन भएको । -नक्सा पासको नीति भएको । -राष्ट्रिय भवन संहिता लागू भएको । -भवन निर्माणकर्ताहरुलाई भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माण सम्बन्धी तालिमको व्यवस्था भएको । -भूकम्प प्रतिरोधी घर निर्माणका लागि नमूना सिकाई स्थल रहेको ।	- उपमहानगरका शाखाहरुलाई पर्याप्त कोठाहरु नभएको । -कर्मचारी आवासगृह नभएको । -१२, १३, १४, १८ र १९ वडाको आफ्नै भवन नभएको । -व्यवस्थित बस्ती विकास नभएको । -राष्ट्रिय भवन संहिता अनुसार घरहरु निर्माण हुन नसकेको । -भू उपयोग नीति नबनेको । -जथाभावी र अव्यवस्थित जग्गा प्लटिङ भैरहेको । - खोला किनारमा अव्यवस्थित र असुरक्षित बसोबास भएको । -आधुनिक र वैज्ञानिक विधि अनुसार जग्गा नापी हुन नसकेको । -भवन संहिता सम्बन्धी सचेतनामुलक कार्यक्रमहरु	-गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा कठिनाई । -खोला किनारका बस्तीहरु बाढीको जोखिममा । -व्यवस्थित बस्ती नहुँदा पूर्वाधार विकास र मानव स्वास्थ्यमा असर । -भूकम्प, बाढी र पहिरोको जोखिम बढ्नु । -जग्गा खण्डिकरण बढ्नु । -स्मार्ट शहर बन्न समस्या ।	-भवन निर्माणमा जनचेतनाको अभाव । -भवन निर्माणमा दक्ष जनशक्तीको कमी । -भवन संहिताको कडाइका साथ लागू हुन नसक्नु । -सामग्रीहरुको प्रयोगमा प्राबिधिक ज्ञानको कमी । -गुणस्तरीय सामानहरुको प्रयोग नहुनु । -निर्माण सामग्रीहरुको अभाव । -सार्वजनिक जग्गाहरुको संरक्षण नहुनु । -व्यवस्थित बस्ती विकासको योजना नहुनु ।	व्यवस्थित बस्ती विकास गरी सुरक्षित आवास निर्माण गर्ने ।	-भूउपयोगको नीति निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । -भवन संहिताको कडाईका साथ कार्यान्वयन गर्ने । -नगरपालिका, वडा कार्यालय र अन्य कार्यालयहरुको भवन निर्माण गरी गुणस्तरीय सेवा प्रवाह गर्ने । -जग्गा एकिकरण गरी व्यवस्थित बसोबासको व्यवस्था गर्ने । -स्मार्ट तुलसीपुरनिर्माण गर्ने । -सार्वजनिक जग्गाहरुको संरक्षण गर्ने । -अव्यवस्थित जग्गा प्लटिङ रोक्ने । -न्यून आय भएका परिवारका लागि जनता आवास कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -भवन निर्माणका लागि दक्ष जनशक्ती तयार गर्ने ।

	नभएको ।				-उपमहानगरपालिकाका सबै घरहरुलाई डिजिटल प्रणालीमा नक्सांकन र नम्बरिङ (मेट्रिक्स एड्रेसिङ सिष्टम) गर्ने ।
सूचना तथा संचार प्रविधि					
-२७ वटा टेलिफोन टावर भएको । -पाँचवटा टावरको निर्माण कार्य अन्तिम चरणमा पुगेको । -सबै टावरमा टुजी, थ्रीजी र फोरजी सेवा जडान गरी सञ्चालन भएको । -ल्याण्डलाइन टेलिफोन ३५८१ वटा -एडिएस्एल् इन्टरनेट १५२१ वटा विस्तार । -तिव्र गतिको अप्टिकल फाइबर इन्टरनेट ५२ वटा विस्तार भएको । -इन्टरनेट लिजलाइन ४५ वटा वितरण भएको । -चारओटा फाइवर डिष्ट्रिव्युसन क्याविनेट (एफ्डिसी) जडान शुरु भएको । त्यसमध्ये एउटाबाट वितरण शुरु भएको । -टेलिभिजन प्रयोगकर्ता २०,६८१ रहेको । -रेडियो प्रयोगकर्ता ६,६७१ रहेको ।	-घरमाथि टावर राख्ने क्रममा भाडाको समस्या हुने गरेको । -वनको जग्गामा राख्दा पनि किचलो हुने गरेको । -बिधुत नियमित नहुँदा व्याकअपले काम गर्न समस्या । -सडक निर्माण र बिस्तारका क्रममा जानकारी र आबश्यक समन्वय नहुँदा फाइबार काटिने समस्या । -इन्टरनेट सम्बन्धी बिभिन्न निजी कम्पनीहरुले पोलमा अव्यवस्थित तरिकाले तार राखिदिने, भाडा नतिर्ने समस्या । -बिधुतले समयमा जडान र मर्मत नगरिदिने । -मेला, महोत्सव, उत्सव जस्ता ठूलो जनमानस भेला हुने ठाउँमा नेटवर्कको समस्या । -तथ्यांक संकलन गर्दा सूचना शाखासँग समन्वय नभएको । -सूचनासँग सम्बन्धित	-सेवा अवरुद्ध हुने । -घरमाथि राखिने टावर पटकपटक सार्नुपर्ने । -सडक किनारका संरचनामा क्षती । -निजि कम्पनीको अव्यवस्थित तारहरुले गर्दा सेवा प्रवाहमा अवरोध । -गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा कठिनाई । -सूचनाहरु संकलन, अपडेट र व्यवस्थित हुन नसकेको । -सेवाग्राहीले आबश्यक सूचना प्राप्त नसक्नु ।	-सडक, बिधुत र टेलिकमवीच समन्वय नहुनु । -वन नीति अव्यवहारिक -विस्तारित तारहरुको प्रभावारी अनुगमन नुहुनु । -एउटाको पोलमा अर्को कम्पनीको जर्वजस्ती । -सूचनाप्रति जवाफदेहिता नहुनु । -तथ्यांकको महत्व बुझ्न नसक्नु । -शाखाहरुको कार्यविवरण (टिओआर) स्पष्ट नभएको ।		-सडक, बिधुत र दुरसञ्चार सेवा प्रदायक कम्पनीहरुबीच समन्वय कायम गर्ने । -टेलिफोन टावरहरुको आबश्यक मात्रामा विस्तार गर्ने । -फाइबर इन्टरनेट सेवा विस्तार गर्ने । -शाखाहरुको कार्यविवरण (टिओआर) तयार गरी कार्यान्वयन गर्ने । -सूचना तथा प्रबिधि शाखामा आबश्यक उपकरण र सामग्रीको व्यवस्था गर्ने । -सबै शाखाहरुले सूचना तथा प्रबिधि शाखामा सूचनाहरु नियमित पठाउने व्यवस्था गर्ने । -प्रोफाइल अपडेटको सफ्टवेयर तयार गरी नियमित तथ्यांक अपडेट गर्ने ।

-उपमहानगरमा सूचना तथा प्रविधि शाखा भएको । -५ वटा एफ्एम् रेडियो भएको । -एउटा ईलाका हुलाक र आठओटा अतिरिक्त हुलाक रहेको । -उपमहानगरको वेवसाइट भएको । -सामाजिक सञ्जालहरु भएको । -टोलफ्रि नम्बर भएको । -उपमहानगरको मोवाइल एप्स भएको ।	कुरामा सूचना तथा प्रबिधि शाखासँग समन्वय नभएको । -सूचना शाखामा सूचना तथा आवश्यक उपकरण तथा सामग्रीहरुको अभाव । -हरेक शाखाको सूचना, प्रगति विवरण सूचना तथा प्रबिधि शाखामा नआउने गरेको ।				

३.१.२.४ वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको कुल भु–भागको ३७.९२ प्रतिशत अर्थात १४५.८० वर्ग कि.मी वन क्षेत्र रहेको छ। त्यसैगरी ८.६२ प्रतिशत अर्थात ३३.१६ वर्ग कि.मी क्षेत्र वुट्यान र १.२७ प्रतिशत अर्थात ४.८७ वर्ग कि.मी क्षेत्र नदि/खोलाले वगटेको छ। यस उपमहानगरपालिकामा १०४ वटा सामुदायिक वनहरु, ९९ वटा दर्ता भएका निजी वनहरु र १ वटा धार्मिक वनहरु रहेका छन। यहा १५२ प्रजातीका वनस्पतीहरु, ४४ प्रजातीका औषधिजन्य वनस्पती र ११२ प्रजातीका चरा रहेका छन भने ९६ वटा वन पैदावरसँग सम्बन्धित उद्योगहरु रहेका छन। यहा बँदेल, जुरे दुम्सी, स्याल, कालो भालु, लोखर्के, सानो न्याउरी मुसा, हुँडार, घोरल, खैरो खरायो, जरायो, पाटे बाघ, चितुवा, फुस्रो फ्याउरो, रातो बाँदर, गुना, रतुवा लगाएतका वन्यजन्तुहरु रहेका छन। साल, साज, बोट धाइरो, धाइरो, अमला, जामुन, अर्जुन, टुनी, दालचिनी, सल्ला, खयर, हाडे, सिसौ, ढौंटी लगाएतका वनस्पती र टिमुर, मालागेडी (सुगन्ध कोकिला), अमला, चोत्रो, हाडे, हर्रो, बर्रो, कुरिल्लो, तितेपाती, दालचिनी लगाएतका जडिबुटी यहा पाइन्छ।

महाभारत, चुरे र दुनको भूबनोट रहेको यस उपमहानगरपालिकामा ४.८७ वर्ग कि.मी. जमिन नदी/खोलाले वगटेको छ। जिल्लाको भू तथा जलाधार व्यवस्थापनको एक नम्बर प्राथमिकतामा तुलसीपुर उपमहानगरका जलाधार क्षेत्र रहेको यस नगरमा बबई, ग्वारखोला, पातुखोला लगाएतका जलाधार/उपजलाधार क्षेत्र रहेका छन। सुकिदह, गौरी ताल, ज्याङ्ते जरुवा, कटाहा, मानपुर जरुवा, रानी जरुवा, ड्वाङपुर लगाएतका तालहरु, जोगीडाँडा निमुवा सोता, चौवा, धनखन्ने कुईरे लगाएतका सोताहरु सिमसार क्षेत्रहरु रहेका छन। यस नगरको गहतेखोलामा नमूना एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन भएको छ। भूमि तथा जलाधार क्षेत्रको दिगो संरक्षरणको लागि पारिवारिक निजी वन र कृषि वनको विकास गर्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको यस नगरमा मानवनिर्मित तालहरु बनाउने प्रसस्त सम्भावना रहेको छ। वन क्षेत्र वाट प्रशस्त आम्दानी वढाउन योजना निर्माण र कार्यान्वयन गर्न जरुरी छ। वन वातावरण तथा जैविक विविधता संरक्षणका लागी जथाभावी वन फडानी, आगलागी नियन्त्रण तथा वृक्षारोपण गरी जैविक विविधताको संरक्षण गर्न पनि जरुरी छ। यसका साथै नगरले जडिवुटी प्रशोधन गरी वन वाट आयआर्जन वृद्धिको योजना ल्याउनर पर्दछ।

खुला दिसामुक्त घोषणा भएको यस नगरपालिकाले ग्रिन तुलसीपुर-क्लिन तुलसीपुर' अभियान चलेको छ। यस नगरमा २६७८० घरपरिवारमा सेफ्टीट्यांकीसहितको चर्पी, ७८०२ परिवारसँग साधारण चर्पी र ४ स्थानमा सार्वजनिक शौचालयहरु रहेका छन। तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा एउटा डम्पिङ साइट, ५ वटा फोहोर उठाउने गाडीहरु,३० जना सरसफाईकर्मीहरु रहेका छन भने ११२ वटा टोलको फोहोरमैला नगरपालिकाको गाडीमार्फत व्यवस्थापन हुने गरेको छ।

उपमहानगरपालिकाले बिपद् जोखिम न्युनीकरणका नगरपालिकाको विपद् व्यवास्थापन सम्बन्धी ऐन स्थानिय ऐन वनाइ कार्य थालेको छ। त्यसैगरी नगर स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति गठन, वडा र समुदाय स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समति, समुदाय स्तरमा कार्यदल गठन भएको छ। साथै सम्भावित विपद् जोखिम क्षेत्रहरुको पहिचान र उच्च जोखिम क्षेत्रमा सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण गरी कार्यान्वयनको चरणमा छ। नगरमा विपद् व्यवास्थापन कोष स्थापना गरिएको छ। बिपद् पूर्व तयारीका लागि अपनाउनु पर्ने कार्यहरु गरी यस क्षेत्रका जोखिमपूर्ण बस्तीहरुलाई सुरक्षित गर्न उपमहानगरले निर्माण गरिएका ऐन र योजनाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नु जरुरी छ।

तालिका ४ : वन, वातावरण र विपद व्यवस्थापन क्षेत्रको सवल पक्ष, समस्या सवाल र लिनुपर्ने कार्य नीतिहरु

सवल पक्षहरु	समस्या तथा सवालहरु	तत्कालीन असर	मुख्य कारणहरु	सम्भावित विषयगत उद्धेश्य	लिनुपर्ने कार्य नितिहरु
वन, वन्यजन्तु र जैविक विविधता					
-तुलसीपुरको १४५.८० वर्ग कि.मी. क्षेत्र वनले ढाकेको । - १४५.८० वर्ग कि.मी. क्षेत्र वुट्यान रहेको -१०४ वटा सामुदायिक वनहरु रहेको । -९९ वटा दर्ता भएका निजी वनहरु रहेको । -निजी जमिनमा लगाइएको पारिवारिक निजी वन र कृषि वन प्रशस्त रहेको । -१ वटा धार्मिक वनहरु रहेको । -९६ वन पैदावरसँग सम्बन्धित उद्योगहरु रहेको । -२ वटा सव डिभिजन वन कार्यालय रहेको । -१५२ प्रजातीका वनस्पतीहरु पाइने गरेको । -४४ प्रजातीका औषधिजन्य वनस्पती रहेको । -११२ प्रजातीका चरा रहेको । -४ प्रकार अति संकटासन्न अवस्थाका र ४ प्रकारका खतराको अबस्थामा रहेको चराहरु रहेको । -अत्यधिक संकटमा परेका र व्यवसायीक दृष्टिकोणले महत्वपूर्ण कालिज र मयूर	-वनमा डढेलो लाग्ने गरेको । -वन अतिक्रमण हुने गरेको । पारिवारिक निजी वन विकासको लागि सरकारी तवरबाट पहल नभएको । -पारिवारिक निजी वन किसानहरुको वनजन्य उत्पादन बजारीकरण गर्न सहज नभएको । -विचौलियाको हालीमुहाली भएको । -पारिवारिक निजी वन किसानहरुलाई आफनो निजी जग्गामा उत्पादित वन काठको परिमाण मापन र त्यसको बजार मुल्यको ज्ञान नभएको । -वन संरक्षणका सवालमा वन सम्बन्धी स्पष्ट नीति नभएको । -केही वन समूहहरु निष्क्रिय हुने गरेको ।	-जडिबुटी नष्ट, वन्यजन्तुको बासस्थापन नष्ट, वनस्पती ह्रास, भूक्षय, वायु प्रदुषण हुनु । -पारिवारिक निजी वन किसानहरुको वन हुर्काउने चाहना घटेर जानु । -वन पैदावरको लागि सरकारी र सामुदायिक वनमा चाप बढ्नु । -वन्यजन्तुको संख्यामा कमी हुँदै जानु । -वन क्षेत्र साँघुरिनु - वन्यजन्तु र मानवबीच द्वन्द्व हुनु । -वनको वास्तविक क्षेत्रफलको तथ्यांक आउन नसक्नु ।	- वन समुहहरु सक्रियता नहुनु । - वनजन्य उत्पादनबाट आयआर्जन नहनु । - वनको महत्व वारेमा चेतनाको कमी । - वनमा आगो लगाउने प्रवृत्ति । - वन क्षेत्रमा अग्नि रेखाहरु निर्माण नगर्नु । - पारिवारिक निजी वनको वन पैदावर उपयोग र बेचविखनमा झन्झटिलो र खर्चिलो प्रकृया हुनु - पारिवारिक निजी वन किसानहरुलाई सरकारी आफ्ना उत्पादनको बजारीकरणको ज्ञान नहुनु	**वन तथा जैविक विविधताको संरक्षण र दिगो वन व्यवस्थापन गरी उद्यम विकास गर्ने ।**	- वन अतिक्रमण रोक्ने । - वन आगलागी हुनबाट जोगाउने । - पारिवारिक निजी वन विकासको लागि किसानहरुलाई सहुलियत ऋण उपलब्ध गराउने - पारिवारिक निजी वनको लागि विमाको ब्यवस्था गर्ने - पारिवारिक निजी वनका उत्पादन ओसारपसार गर्न निजीगत अप्ठारोहरु हटाउन - पारिवारिक निजी

रहेको । -साइटिसले सूचिकृत गरेका १८ प्रकारका चराहरु रहेको । -६ प्रजातीका गिद्धहरु रहेको । -गिद्ध संरक्षण केन्द्र (जटायु रेष्टुरेण्ट) र पशु बृद्धाश्रम स्थापना भएको । -बँदेल, जुरे दुम्सी, स्याल, कालो भालु, लोखर्के, सानो न्याउरी मुसा, हुँडार, घोरल, खैरो खरायो, जरायो, पाटे बाघ, चितुवा, फुस्रो फ्याउरो, रातो बाँदर, गुना, रतुवा लगाएतका वन्यजन्तुहरु रहेको । -साल, साज, बोट धाइरो, धाइरो, अमला, जामुन, अर्जुन, टुनी, दालचिनी, सल्ला, खयर, हाडे, सिसौ, ढौंटी लगाएतका वनस्पती रहेको । -टिमुर, मालागेडी (सुगन्ध कोकिला), अमला, चोत्रो, हाडे, हर्रो, बर्रो, कुरिल्लो, तितेपाती, दालचिनी लगाएतका जडिबुटी पाइने गरेको ।	-वनहरुमा सिमाना विवाद् हुने गरेको । -एउटै व्यक्ती धेरै वन समूहमा सदस्य हुने गरेको । -ठूला प्रजातिका रुखहरु कटानीमा समन्वयको अभाव । -चोरी कटानी हुने गरेको । -वनमा मानवीय चलखेल बढी हुने गरेको । -वनमा जथाभावी डोजरको प्रयोग । -वन क्षेत्रमा जथाभावी हर्न लगाएत ध्वनी प्रदुषण हुने गरेको । -चोरी शिकारी हुने गरेको । -मरेको शिनोमा विषादी हालेर अन्य वन्यजन्तु मार्नखोज्ने प्रवृत्ती । -बँदेलबाट बाली नोक्सानी हुने गरेको । -जैविक विविधताको पर्याप्त अध्ययन र अभिलेखिकरण नभएको । - खुला चरिचरण रहेको ।	-वन समूहमा सुशासन नहुनु । -वन समूहबीच विवाद् र विवादित क्षेत्र संरक्षणमा कठिनाई । -तथ्यांक दोहोरिनु । -गिद्ध लगाएतका चराहरुलाई बासस्थान पाउन कठिनाई । -विउ उत्पादन नहुनु -सानो विरुवा नहुर्कनु -पंक्षि विस्थापन -वनविनास -वन्य जन्तु हराउदै गएको ।	- पारिवारिक निजी वन र कृषि वनमा सरकारी तथा दाता निकायबाट लगानी नगरिनु - जैविक विविधताको प्रसस्त्र मात्रामा खोज, अनुसन्धान, अध्ययन तथा प्रचारप्रसार नहुनु । - जैविक विविधताको संरक्षणमा जानकारी नहुनु ।		वन किसानहरुलाई प्राविधिक क्षमता बृद्धि गर्ने - वृक्षारोपन गर्ने । - नर्सरी स्थापना तथा विरुवा उत्पादन गर्ने । - वन पैदावारहरुको माग र आपूर्तिलाई सन्तुलनमा राख्ने । - वन संवर्द्धनका क्रियाकलाप सञ्चालन गर्ने । - दिगो वन व्यवस्थापनका लागि क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । - वन पैदावारमा आधारित उद्योग सञ्चालन गर्ने । - वन तथा पर्यापर्यटनको प्रवर्द्धन गर्ने । - वनजन्य जडिवुटीहरुको उत्पादन, संरक्षण र विकास गर्ने । - वन क्षेत्रको अनुगमन तथा

					समन्वय नियमन प्रणालीलाई प्रभावकारी बनाउने । - खुला चचिरणलाई व्यवस्थापन गर्ने । - वन तथा वातावरण क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउनेलाई प्रोत्सान गर्ने । -वनमा मिनि चिडियाखानाको व्यवस्था गर्ने । -सामुदायीक वनहरुमा अभिलेख प्रणाली व्यवस्थित गर्ने ।
भूमी तथा जलाधार संरक्षण					
- ४.८७ वर्ग कि.मी. जमिन नदी/खोलाले बगटेको - भू तथा जलाधार व्यवस्थापन कार्यालय तुलसीपुरमा रहेको । - जिल्लाको भू तथा जलाधार व्यवस्थापनको एक नम्बर प्राथमिकतामा तुलसीपुरउपमहानगरका जलाधार क्षेत्र रहेको । - महाभारत, चुरे र दुनको भूबनोट रहेको ।	-जलाधार तथा सिमसार क्षेत्रको व्यवस्थापन हुन नसक्नु । -सिमसार, पानीका मुहान, पहिरो गएका र जानसक्ने क्षेत्रको पहिचान र अभिलेखिकरण हुन नसक्नु । -पानीका मुहानहरु सुक्दै जानु र संरक्षण हुन नसक्नु ।	-खोलाहरुमा पानी घट्दै जानु । -पोखरीहरु सुक्दै जानु । -खेतीयोग्य जमिनको कटान हुनु । -जनधनको क्षती हुनु ।	-प्राकृतिक स्रोतहरुको संरक्षण तथा व्यवस्थापन प्रभावकारी नहुनु । -जथाभावी मेशिनहरुको प्रयोग गरी ग्रामिण सडकहरु निर्माण हुनु । -वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन अनुसार विकाश निर्माणका काम नहुनु । -जलवायु परिवर्तन ।	**भूमी तथा जलाधार क्षेत्रको एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन गर्ने ।**	-जलाधार तथा सिमसार क्षेत्र, पानीका मुहान र पहिरोको अध्ययन र अभिलेखिकरण गर्ने । -तालतलैयाहरु निर्माण तथा विस्तार गर्ने । -पानीका मुहानहरु

- बबई, ग्वारखोला, पातुखोला लगाएतका जलाधार/उपजलाधार क्षेत्र रहेको । - सुकिदह, गौरी ताल, ज्याङ्ते जरुवा, कटाहा, मानपुर जरुवा, रानी जरुवा, ड्वाङपुर लगाएतका तालहरु रहेको । - जोगीडाँडा निमुवा सोता, चौवा, धनखन्ने कुईरे लगाएतका सोताहरु रहेको । - .....वटा सिमसार क्षेत्रहरु रहेको । - गहतेखोलामा नमूना एकिकृत जलाधार व्यवस्थापन भएको । - मानवनिर्मित तालहरु बनाउने सम्भावना रहेको । - भूमि तथा जलाधार क्षेत्रको दिगो संरक्षरणको लागि पारिवारिक निजी वन र कृषि वनको विकास गर्ने प्रसस्त सम्भावना रहेको ।	-सिमसार क्षेत्र मासिदै जानु । -बाढी, पहिरो र भूक्षय हुनु । -वन विनास हुनु । -खानी तथा नदि जन्य पदार्थको जथावाफी उत्खनन हुनु । -नगरको उत्तरी पहाडमा जथावाफी चुन ढुङ्गाको उत्खनन गर्नु । -नदीको सतह बृद्धि भइ बहाव परिवर्तन हुनु । -भूमिगत जल सतह घट्दै जानु ।	-कृषि उत्पादनको परिमाणात्मक र गुणात्मक क्षती । -जैविक विविधता विनास हुनु । -सिचाई तथा खानेपानीको अभाव । - पानीको रिचार्ज प्रणाली र बहावक्षेत्र खल्बलिनु । -बाढीका कारण पहिरोको प्रकोप बढ्नु ।	-चुरे क्षेत्रको कमजोर भूवनोट । -भिरालो तथा कमजोर जमिनहरुमा अवैज्ञानिक खेती प्रणाली हुनु । -भूबनोटको ध्यान नराखीकन विकासका पूर्वाधारहरु निर्माण गरिनु -जलाधार क्षेत्रमा रहेको जमिनको स्थायित्वको लागि पारिवारिक निजी वनको व्यवस्थापनलाई ध्यान नदिनु ।		संरक्षण गर्ने । -प्राकृतिक स्रोत, साधनहरुको पहिचान गरी उचित व्यवस्थापन गर्ने । -वातावरणीय अनुकूल हुने गरी खानी उत्खनन् र विकास निर्माणका कामहरु गर्ने । -नदीजन्तय पदार्थको जथाभावी उत्खनन्को नियमन गर्ने । -खोला, नदी कटान, पहिरो, गल्छी, खहरे खोला र ग्रामिण सडक निर्माण गर्दा बायोईञ्जिनियरिङ प्रबिधि अपनाउने । -हाइड्यामहरु निर्माण गर्ने । -बृक्षारोपण गर्ने । -सामुदायिक वनको खाली क्षेत्र, सार्वजनिक जग्गा, वन छेउका प्रति जग्गाहरुमा

					वृक्षारोपण गर्ने - पारिवारिक निजी वन विकासको लागि बृक्षारोपण गर्ने । -वन पैदावरमा आधारित उद्यम स्थापना गरी रोजगारी सृजना गर्ने -शिपविकास तालिप प्रदान गरी उद्यमशिलता विकास गर्ने -नदी किनारका जग्गा संरक्षण गरी नदी उकास जग्गाको व्यवस्थापन गर्ने ।
फोहोरमैला, वातावरण तथा स्वच्छता					
-'ग्रिन तुलसीपुर-क्लिन तुलसीपुर' अभियान चलेको । -खुला दिसामुक्त घोषणा भएको । -१ वटा डम्पिङ साइट रहेको । -५ वटा फोहोर उठाउने गाडीहरु भएको । -३० जना सरसफाईकर्मीहरु रहेको । -५२ वटा डस्टविनहरु सार्वजनिक	-३६२ घरपरिवारसँग चर्पी नभएको । -सरसफाई विनहरुको दुरुपयोग भएको । -सार्वजनिक शौचालयको कमी भएको । -भएका सार्वजनिक शौचालयहरुको सरसफाई तथा उचित व्यवस्थापन नभएको । -फोहोर व्यवस्थापनमा मेशिन तथा औजारहरुको कमी ।	-नालाहरु बन्द हुनु, फोहोरले भरिनु । -बजारमा दुर्गन्ध बढ्नु । -पानी दुषित हुनु । -नालाको फोहोर पानी घर, वस्तीमा पस्नु । -नगरका सबै क्षेत्रको फोहोर उठ्न नसक्नु । -समन्वय र सहकार्यको कमीका	-फोहोरमैला व्यवस्थापनबारे जनचेतना नहुनु । -फोहोरबारे जनचेतना नहुनु । -स्थायी डम्पिङ साइट नहुनु । -फोहोर व्यवस्थापनप्रति लापरवाही । -फोहोर फाल्नेलाई कार्वाही नहुनु । -सार्वजनिक शौचालय ठेक्कामा लिनेले	**फोहोरमैलाको उचित व्यवस्थापन गरी स्वच्छ र सफा नगर बनाउने ।**	-स्थायी डम्पिङ साइटको व्यवस्था गर्ने । -घरको फोहोर घरमै व्यवस्थापन गर्ने पद्धतिलाई प्रोत्साहन र विकास गर्ने । -डम्पिङ साइटमा फोहोर रिसाइक्लिङ प्लाण्ट जडान गर्ने । -फोहोरबाट बायोग्याँस उत्पादन गर्ने । -फोहोरमैला व्यवस्थापनका आवश्यक

स्थलमा राखिएको । -३०० वटा डस्टविनहरु बजार क्षेत्रमा वितरण गरिएको । -२६७८० घरपरिवारसँग सेफेटी ट्यांकीसहितको चर्पी भएको । -७८०२ परिवारसँग साधारण चर्पी भएको । -४ स्थानमा सार्वजनिक शौचालय भएको । -११२ वटा टोलको फोहोरमैला नगरपालिकाको गाडीमार्फत व्यवस्थापन हुने गरेको । -२३९४ परिवारले फोहोर खाल्डामा विसर्जन गर्ने गरेको । -२०६०९ परिवारले फोहोरबाट कम्पोष्ट मल बनाउने गरेको । -मृत छाडा चौपायाको व्यवस्थापन गर्ने गरिएको । -वेवारिशे लाशहरुको व्यवस्थापन गर्ने गरिएको । -फोहर व्यवस्थापनको लागि विभिन्न संघ संस्थाहरु परिचानल गर्न सकिने सम्भावना रहेको ।	-सरसफाई कर्मचारीहरुको कमी भएको । -केही व्यवसायीहरुले नालीमा फोहोर फाल्ने गरेको । -प्लाष्टिक प्रयोग पूर्णरुपमा नियन्त्रण हुन नसकेको । -बसपार्क क्षेत्रको फोहोर खोलामा फाल्ने गरिएको । -फोहोरको बर्गिकरण हुन नसकेको । -फुटपाथ र ठेला व्यापारले फोहोर बृद्धि । -बधशालाको फोहोर पातु खोलामा फाल्ने गरिएको । -बर्षातमा सेफ्टी ट्यांकीको फोहोर खोलामा फाल्ने गरिएको ।	कारण स्थानीय जनसमुदाय र संघसंस्थाहरुले जिम्मेवारी नलिएको अवस्था रहेको ।	सरसफाईमा लापरवाही गर्नु । -अनुगमन, नियमन प्रभावकारी नभएको । -फुटपाथ व्यापार र ठेला व्यापार व्यवस्थित गर्न नसक्नु । -चुस्त दुरुस्त फोहर व्यवस्थापन संयन्त्रको खाँचो रहेको		औजार र मेशिनहरुको व्यवास्था गर्ने । -मुख्यमुख्य बजार केन्द्रमा सार्वजनिक शौचालय निर्माण गरी दिगो व्यवास्थापन गर्ने । -फोहोरमैला व्यवस्थापनका आबश्यक कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने । -फोहोर बर्गिकरण र सदुपयोगबारे जनचेतना अभिबृद्धि गर्ने । -फोहोर व्यवस्थापनको प्रभावकारी अनुगमन र नियमन गर्ने । -'हाम्रो घर-सफा घर' अभियान सञ्चालन गर्ने । -सफा र हराभरा शहर अभियान लाई सशक्त ढंगबाट कार्यन्वयन गर्ने -फोहर व्यवस्थापनको अनुगमनको जिम्मेवारी स्थानीय संघसंस्था जस्तै आमा समुह, स्थानीय युवा क्लवहरु परिचालन गर्ने -फोहर व्यवस्थापनलाई जीविकोपार्जन संग जोडेर स्थानीय शिप उपयोग गरी फोहरलाई मोहरमा बदल्ने कार्यक्रमहरु गर्ने

विपद् पूर्व तयारी तथा व्यवस्थापन					
-नगरपालिकाको विपद् व्यवास्थापन सम्बन्धी ऐन बनेको । -नगर स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समिति भएको । -वडा र समुदाय स्तरीय विपद् व्यवस्थापन समति भएको । -समुदाय स्तरमा कार्यदल गठन भएको । -उच्च जोखिम क्षेत्रमा सामुदायिक विपद् व्यवस्थापन योजना निर्माण भएको । -सम्भावित विपद् जोखिम क्षेत्रहरुको पहिचान भएको । -बिभिन्न सरोकारवालाहरुसँग नियमित अन्तर्क्रिया, छलफल हुने गरेको । -विपद् व्यवास्थापन कोष भएको । -विपद्बाट प्रभावितहरुलाई राहत वितरण गर्ने गरिएको । -समुदाय स्तरमा खोज तथा उद्धार र पूर्व सतर्कता सामग्रीहरु भएको । -सबै वडाहरुमा विपद् व्यवस्थापनका लागि बजेटको व्यवस्था भएको । -विपद् पूर्व तयारीका लागि तालिम दिने गरिएको । -नगरका सम्भावित प्रकोपहरुको स्तरिकरण गरिएको । -दमकल, एम्बुलेन्स, डोजर, टिप्पर, पानी ट्यांकर रहेको । -प्रभावकारी विपद ब्यवस्थापनको लागि समुदायमा सञ्जाल भएका संघसंस्थाहरु परिचालन गर्न सकिने अवस्था रहेको ।	-पर्याप्त खोज तथा उद्धारका सामग्री नभएको । -खोज तथा उद्धार सामग्री भण्डारण कक्ष नभएको । -जोखिम क्षेत्रमा अव्यवस्थित बसोबास भैरहेको । -विपद् नआउँदासम्म यसप्रति गम्भिरता नहुने । -भूकम्प प्रतिरोधी संरचना निर्माण नहुनु । -विपद् जोखिम पूर्व सूचना प्रणाली जडान पर्याप्त नभएको । -विकास निर्माणमा जथाभावी मेशिनहरुको प्रयोग हुनु । -विपद् जोखिम न्यूनिकरणको पूर्व तयारीमा ध्यान नपुग्नु । -जथाभावी नदी, खोला उत्खनन् हुनु । -संकटासन्न स्थानहरुमा संरचना निर्माण हुनु । -जोखिम उद्धारमा दक्ष जनशक्ती अभाव । -पूर्वाधार निर्माणका क्रममा जोखिम लेखाजोखा नहुनु । -संरचना निर्माणमा कमजोर सामाग्रीको प्रयोग । -विपद ब्यवस्थापनको लागि संगठित जनमानस नहुनु -विपद ब्यवस्थापन सरकारको काम हो, हामीले गर्नु प्रर्दैन भन्ने भावना हुनु	-मानविय क्षति हुने । -भौतिक तथा सामाजिक क्षति हुने । -पशुचौपायाको क्षति हुने । -भुक्षय र भुस्खलन बढ्नु । -खेतियोग्य जग्गा कटान । -वातावरण प्रदुषण । -गरिवी बढ्नु । -सामाजिक सांस्कृतिक विखण्डन । -मुख्य विपदले अन्य विपद निम्त्याउनु । - प्राकृतिक श्रोतको दोहन गर्दा विपदको आकलन नगरिनु -पुर्वाधार विकास गर्दा वातावरणीय पक्षको ध्यान नगरिनु ।	-भवन संहिताको पूर्ण पालना नहुनु । -जथाभावी संरचनाहरुको निर्माण । -खुला क्षेत्रहरुको व्यवस्थापन हुन नसक्नु । -विपद्को सूचना प्रणालीमा सबैको पहुच हुन नसक्नु । -विकास निर्माणमा विपद जोखिम न्यूनिकरण मूल प्रभावकारी नहुनु । -पूर्वाधार विकासमा प्राकृतिक श्रोतको दोहन गरिनु ।	-विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा व्यवस्थपन संगै उत्थानशिल समुदायको निर्माण गर्नु । -	-विपद् सम्बन्धि ऐन, नियम, कार्यविधिहरुको प्रभावकारी कार्यान्वायन गर्ने । -जोखिम प्रकोप सम्भावित क्षेत्रको नक्शांकन गर्ने -स्थानिय विपद् जोखिम न्यूनिकरण तथा जलवायु उत्थानशिल योजना निर्माण गरी कार्यान्वायन गर्ने । -विपद् पूर्व तयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्य गर्ने । -समुदाय स्तरमा खोज उद्धार कार्यदल गठन तथा परिचालन गर्ने । -उपमहानगरपालिका स्तरमा विपद् सामाग्री भण्डारण स्थल स्थापना गर्ने । -विपद् प्रतिकार्यका लागि आवश्यक सामाग्रीहरुको व्यवस्थापन गर्ने । -खोज तथा उद्धार कार्यदलको क्षमता वृद्धि तथा नमुना अभ्यास गर्ने

					। -भूकम्प प्रतिरोधात्मक संरचना निर्माणकर्तालाई आवश्यक तालीम दिने । -कमजोर सार्वजनिक संरचनाहरुको प्रवलिकरण गर्नु । -उपमहानगरपालिकामा नगर आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्रको स्थापना गर्ने । -विपद् जोखिम न्यूनिकरणमा काम गर्ने सरोकारवाला निकाय तथा संघ संस्थाको सञ्जालिकरण गरी जिम्मेवारी तोक्ने ।

३.१.२.५ सुशासन संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको संगठनात्मक संरचनाका रुपमा नगरसभा, कार्यपालिका, विषयगत समिति तथा विषयगत महासाखा,शाखा र वडा कार्यालय रहेका छन् । उपमहानगरपालिकाको संस्थागत संगठनात्मक ढाँचा रहेको छ जस अनुसार यस उपमहानगरपालिकामा सामान्य प्रशासन महाशाखा,शहरी विकास तथा पुर्वाधार महाशाखा,स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास महाशाखा, योजना वजेट तथा सुचना प्रविधि महाशाखा, शिक्षा,युवा तथा खेलकुद महाशाखा,आर्थिक विकास महाशाखा,आर्थिक प्रशासन महाशाखा,वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन महाशाखा, आन्तरिक लेखा परिक्षण महाशाखा गरी ९ वटा महाशाखा रहेका छन भने २९ वटा शाखाहरु रहेका छन

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ अनुसार उपमहानगर र वडा कार्यालयका काम कर्तव्य र अधिकारहरु तोकिएका छन् । यस नगरमा .. जना कर्मचारीहरु कार्यरत रहेका छन् । यहा बिभिन्न सरकारी तथा गैरसरकारी कार्यालयहरुले सेवा प्रवाह गरिरहेका छन् । उपमहानगरपालिकामा राजश्व परामर्श समिति र आर्थिक विकास समिति रहेको छ भने राजश्व असुलीका क्षेत्र विस्तार तथा करको दायरा विस्तार गर्ने नीती रहेको छ । गस उपमहानगरपालिकाले विकास साझेदारहरुसंग सहकार्य रहेको । उपमहानगरपालिकाले आन्तरिक आयको प्रक्षेपण अनुसार लक्ष्य हासिल गरेको छ ।

तुलसीपुर उपमहानगरको प्रोफाइल निर्माण भएको छ भने रणनितिक र आवधिक योजना निर्माण भैरहेको छ । उपमहानगरपालिकामा तुलसीपुर विकास प्राधिकरण गठन भइ कार्य गरिरहेका छ भने ठूला योजनाहरु टेण्डर प्रक्रियाबाट र साना योजना उपभोक्ता समितिमार्फत हुने गरेको छ । त्यसैगरी योजना अनुगमन, सुपरिवेक्षण, जाँचपास तथा फरफारक समिति गठन भएको र योजना तथा कार्यक्रमहरुको उपभोक्ता समिति, वडा तथा नगरपालिकाबाट अनुगमन भैरहेको छ ।

उपमहानगरपालिकाले आवस्यक ऐनहरु,नियमावली,कार्यबिधिहरु, मापदण्डहरु, रणनिति, निति र निर्देशिकाहरु तयार गरि कार्यान्वयनमा ल्याएको छ । उपमहानगरमा सार्वजनिक सुनुवाई हुने गरेको छ भने डिजिटल नोटिस बोर्ड ,नागरिक वडापत्र,वेवसाइट मोवाइल एप्स,टोल फ्री नम्बर र गुनाशो पेटिका रहेका रहेको छ । त्यसैगरी सूचना तथा गुनाशो अधिकारी तोकिएको र सूचना शाखा,उपभोक्ता हित संरक्षण शाखा रहेको छ ।

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकामा न्यायिक समिति गठन भएको छ । न्यायिक समितिको इजलास र न्यायीक समितिले उजुरीको कार्वाही किनारा गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यबिधिका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन पनि रहेको छ । नगरमा १३४ जना सूचिकृत मेलमिलापकर्ता रहेकका छन । न्यायिक समितिको न्याय सम्पादन कार्यलाइ प्रभावकारी वनाउन २७ जना म्याद तामिलदार र एक जना कानून अधिकृत र कानूनी सल्लाहकार को व्यवस्था छ

उपमहानगरपालिकाले प्रचलित ऐन, नीति, नियम र मापदण्डका अनुसारनगरले सेवा प्रवाह गरिरहेको छ । संघात्मक शासन संरचना अनुरुप स्थानीय सरकारको सबैभन्दा तल्नो निकायका रुपमा वडा कार्यालय रहेको छ । उपमहानगरपालिकाले स्थानीय विकासका साझेदारहरु (गैसस, विकास साझेदार, अन्तर स्थानीय तह, मिडिया, नीजी क्षेत्र र नागरिक समाज) बीच समन्वय तथा साझेदारी विकास गर्ने, विकासका

संभावना र आवश्यकताको आधारमा नगरको रणनितिक , आवधिक, बार्षिक तथा विषय क्षेत्रगत रणनीतिक योजनातर्जुमा गर्ने, सभाबाट स्वीकृत कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी रुपमा कार्यान्वयन गर्ने, आयोजना तथा कार्यक्रमको नतिजामूलक ढंगले अनुगमन तथा मूल्याङ्कन गर्ने काम गरिरहेको छ।

यस उपमहानगरपालिकाले अझै गुणस्तरिय र विश्वसनिय सेवा प्रवाह गरी सुशासन कायम गर्न आफ्नो संयन्त्र को क्षमता विकास र सुदृढिकरण गर्दै लेजान जरुरी छ।

यस उपमहानगरपालिकाको संस्थागत क्षमता विकास, योजना तथा सेवा प्रवाहसम्बन्धी अधिकार क्षेत्रहरुको संभावना, समस्या तथा संभावना उपयोग रणनीतिलाई देहाय बमोजिको तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

तालिका ५ : संस्थागत विकास र सेवा प्रवाह र सुशासन क्षेत्रको सवलपक्ष समास्या सवाल र लिनुपर्ने कार्यनीतिहरु

सवलपक्षहरु	समस्या तथा सवालहरु	तत्कालीन असर	मुख्य कारणहरु	सम्भावित विषयगत उद्धेश्य	लिनुपर्ने कार्यनीतिहरु
संस्थागत संरचना तथा मानव संशाधन					
- नगरकार्यपालिको कार्यालय रहेको । - १९ वटा वडा कार्यालय रहेका । - ५ वटा बिषयगत समिति रहेको । **उपमहानगरपालिकामा** - सामान्य प्रशासन महाशाखा,शहरी विकास तथा पुर्वाधार महाशाखा,स्वास्थ्य तथा सामाजिक विकास महाशाखा, योजना वजेट तथा सुचना प्रविधि महाशाखा, शिक्षा,युवा तथा खेलकुद महाशाखा,आर्थिक विकास महाशाखा,आर्थिक प्रशासन महाशाखा,वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन महाशाखा, आन्तरिक लेखा परिक्षण महाशाखा गरी ९ वटा महाशाखा रहेका छन । - त्यसैगरी २९ वटा शाखा रहेका छन । - उपमहानगरपालिकाको	-परिवर्तित संरचना अनुसार कर्मचारीहरुको क्षमता बृद्धि गर्न नसक्नु । -आवश्यकता अनुसार जनशक्ती नहुँदा सेवा प्रवाहमा कठिनाई । -कर्मचारीहरुबीच समन्वयको अभाव । -भएका कर्मचारीहरुको व्यवस्थापनमा समस्या । -शाखाहरुमा आबश्यक स्रोधसाधन र उपकरणको कमी । -कर्मचारीहरुमा प्राविधिक ज्ञान, सिप र दक्षतामा कमी । -जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीच आबश्यक समन्वय र सहकार्य (टिम बिल्डिङ) को अभाव ।	-गुणस्तरीय सेवा प्रवाहमा कठिनाई । -योजना र लक्ष्य अनुसार काम हुन नसक्नु । -बजेट फ्रिज हुनु । -चालू खर्च बृद्धि हुनु ।	-परिवर्तित संरचना र कार्य प्रक्रिया अनुसार आबश्यक कानूनहरु समयमा निर्माण नहुनु । -कार्यसम्पादन कार्यबिधि, निर्देशिका बन्न नसक्नु । -जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई दक्षता अभिबृद्धिका कार्यक्रम नहुनु । -जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीच मनोवैज्ञानिक दूरी कायम रहनु ।	**संस्थागत र संगठनात्मक संरचनामा सुधार गरी सुशासन कायम गर्ने ।**	-कार्यालय सञ्चालनका लागि आबश्यक भौतिक संरचनाहरु निर्माण गर्ने । -कार्यालय सञ्चालनका लागि आबश्यक साधन, उपकरण र सामग्रीहरुको व्यवस्था गर्ने । -कर्मचारीहरुलाई कार्य सम्पादन मुल्यांकनका आधारमा पुरस्कार र दण्डको व्यवस्था गर्ने । -कर्मचारीहरुलाई आबश्यक सिप, दक्षता बृद्धि गर्ने । -'उपयुक्त व्यक्ती-उपयुक्त स्थान' को अवधारणालाई कार्यान्वयन गर्ने । -शाखाहरुको तथ्यांक एकिकृत गरी एकिकृत तथ्यांक प्रणाली विकास

संस्थागत संगठनात्मक ढाँचा रहेको छ । - उपमहानगरपालिकाको स्विकृत दरबन्दी २९२ जना रहेको । - स्थायी कर्मचारी २५५ जना रहेको । - अस्थायी कर्मचारी १० जना रहेको - करार सेवा कर्मचारी ४६ जना रहेका । - स्वास्थ्य सेवामा करार ४९ जना रहेका - कार्यक्रम अनुसारका करार कर्मचारी ११ जना रहेका - ३५ जना दैनिक ज्यालादारी कर्मचारी रहेका । -					गर्ने । -जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीच टिम बिल्डिङका कार्यक्रमहरु गर्ने । -महाशाखाको अवधारणालाई लागू गर्ने । -आबश्यकता अनुसार संगठनात्मक ढाँचामा सुधार गर्दै जाने ।
वित्तिय स्रोत					
-बार्षिक आन्तरिक आय ९ करोड ९३ लाख रहेको । -राजश्व परामर्श समिति र आर्थिक विकास समिति रहेको । -राजश्व असुलीका क्षेत्र विस्तार गरिएको । -राजश्व असुलीका लागि कर्मचारीको व्यवस्था भएको । -करको दायरा विस्तार गर्ने नीती रहेको । -विकास साझेदारहरुसंग सहकार्य रहेको । -राजश्व असुली सम्बन्धि पाँच वटा कार्यविधी रहेको । -आन्तरिक आयको प्रक्षेपण अनुसार	-कर तिर्नु पर्छ भन्ने चेतना नभएको । -करको सदुपयोग वारे चेतना दिन नसकेको । -करबाट उठेको रकमबाट गरिएको विकास निर्माण र सेवा प्रवाह वारे बुझाउन नसक्नु । -केही क्षेत्रहरुमा दोहोरो तेहोरो कर प्रणाली लागु हुनु । -नदीजन्य प्राकृतिक स्रोतबाट केही स्थानमा राजश्व संकलन वोलपत्र विधिबाट नहुनु ।	-नगरपालिकाले प्रदान गर्ने सेवा सुविधा, विकास घट्ने । -कर कम उठ्दा वित्त आयोगबाट प्राप्त हुने अनुदान घट्ने । -घाटा वजेटका अनुपात बढ्ने । -	-कर उठाउनु पर्ने क्षेत्रबाट कर नउठ्नु । -करदाता शिक्षा प्रभावकारी नहुनु । -कर संकलन प्रक्रिया र विधि वैज्ञानिक हुन नसक्नु । -अतिक्रमित स्थानबाट कर अशुलीमा कानूनी अड्चन । -सबै करदातहरुको लगत अध्यावधिक हुन नसक्नु ।	**नगरपालिकाको आन्तरिक तथा वाह्य स्रोत बृद्धि गरी सुखी र समृद्ध नगर निर्माण गर्ने ।**	-कर सचेतना अभियानहरु सञ्चालन गर्ने । -कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । -उत्कृष्ट कर क्षमता भएका क्षेत्रको अवलोकन, भ्रमण गर्ने । -करको दर र दायरालाई वैज्ञानिक र समयसापेक्ष बनाउने । -राजश्व प्रणालीलाई

लक्ष्य हासिल गरेको ।	-घर वाहल कर र फोहोरमैला शुल्क उठाउन नसक्नु । -नगरपालिकाद्वारा लगानी गरिएका केही क्षेत्रहरुबाट उचित प्रतिफल प्राप्त नभएको । -नियमित गर्नुपर्ने वेरुजुको मात्रा बढि हुने गरेको । -राजश्व अशुली व्यवस्थापनमा सफ्टवेयर लगायत प्रविधिहरुको कमी । -नगरपालिकाको वास्तविक आयको वैज्ञानिक लेखाजोखा गर्न नसकिएको । -राजश्वमा काम गर्ने कर्मचारीहरुको क्षमता विकासमा कमी । -राजश्वका वैकल्पीक स्रोतहरुको पहिचान तथा खोजी हुन नसक्नु ।		-उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन कार्यक्रम नहुनु । -सडक निर्माण भएका जग्गाहरुको लगत कट्टा नहुनु । -कर असुलीमा कडाइ गर्न नसक्नु । -कर असुलीका लागि आबश्यक कर्मचारी नहुनु ।		प्रबिधिमैत्री बनाउने । -कर तथा राजश्व सम्बन्धी विज्ञहरुको सहयोगमा नगरपालिकाको आय नियमित लेखाजोखा गर्ने । -कर संकलनमा आबश्यक कर्मचारीहरुको व्यवस्था गर्ने । -कर संकलनका इकाईहरुलाई प्रबिधियुक्त बनाउने । -राजश्वसँग सम्बन्धित पदाधिकारी तथा कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने । - निश्चित मापदण्ड तयार गरी उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -बेरुजु न्यूनिकरणका लागि खर्च प्रक्रियालाई व्यवस्थित गर्ने । -विकास साझेदारहरुलाई आकर्षित गर्ने ।
योजना तर्जुमा, अनुगमन मूल्याङ्कन					

-नगरको प्रोफाइल निर्माण भएको । -रणनितिक र आवधिक योजना निर्माण भैरहेको । -योजना तर्जुमा समिति गठन भएको । -स्रोत अनुमान तथा बजेट सिमा निर्धारण समिति बनेको । -योजना तर्जुमाका सात चरणहरु अवलम्वन गरिएको । -तुलसीपुरविकास प्राधिकरण गठन भएको । -बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति गठन भएको । -बिषयगत समिति तथा उपसमितिहरु गठन भएको । -योजना अनुगमन, सुपरिवेक्षण, जाँचपास तथा फरफारक समिति गठन भएको । -योजना तथा कार्यक्रमहरुको उपभोक्ता समिति, वडा तथा नगरपालिकाबाट अनुगमन भैरहेको । -ठूला योजनाहरु टेण्डर प्रक्रियाबाट र साना योजना उपभोक्ता समितिमार्फत हुने गरेको । -परियोजना वैंक तयार भएको ।	-योजना तर्जुमाको दिग्दर्शन अनुसार अंकभार विधिको प्रयोग गरी योजना प्राथमिकिकरण नहुने गरेको । -नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा प्रक्रिया अवलम्वन नगरिएको । -बिषय क्षेत्रगत बजेट सिलिङ नजाने गरेको । -बजेट दामासाहीले बितरण हुने गरेको । -वैज्ञानिक मापदण्ड अनुसार बजेट विनियोजन नभएको । -बस्ती स्तरदेखिको योजना तर्जुमा प्रक्रियामा विपन्न र पछाडि पारिएका बर्गको अर्थपूर्ण सहभागिता हुन नसकेको । -उपभोक्ता समितिलाई योजना कार्यान्वयन, अनुगमन र फरफारकको भूमिकाबारे ज्ञान नहुनु । -उपभोक्ताको क्षमता विकास हुन नसकेको । -जनप्रतिनिधिले आफूले प्रतिनिधित्व गर्ने क्षेत्रको सवाल योजना तर्जुमा प्रक्रियासँग जोड्न नसक्नु । -बिषयगत समिति तथा उपसमितिहरु सक्रिय नहुनु । -योजना कार्यान्वयन प्रक्रियामा समुदायको सहभागिता घट्दै गएको ।	-वास्तविक योजनाहरु प्राथमिकतामा नपर्नु । -योजना तर्जुमा प्रक्रियामा विपन्न र पछाडि पारिएका बर्गको सहभागिता र सवाल छुट्नु । -क्रमागत योजनाहरु प्राथमिकतामा नपर्नु । -भौतिक विकास संग सम्बन्धित योजनाहरु मात्र अनुगमनको प्राथमिकतामा पर्नु । -	-योजना छनौट प्रक्रियामा व्यापक छलफल नहुनु । -योजना तर्जुमा प्रक्रियामा व्यापक सहभागीता हुन नसक्नु । -योजना प्रक्रियामा चासो कम हुनु । -योजना तर्जुमा प्रक्रियाको वारेमा पर्याप्त सूचना प्रवाह नहुनु । -नागरिक अनुगमन प्रक्रिया नहुनु । -योजना तर्जुमा प्रक्रियामा टाठाबाठाको प्रभाव कायम रहेको । -नियमित मर्मत सम्भार गर्नुपर्ने योजनाहरुको मर्मत सम्भार कोष नभएको । -	-योजना तर्जुमाको प्रक्रियालाई समावेशी, सहभागितामुलक र सुदृढ गरी समृद्धि हासिल गर्ने ।	-नतिजामा आधारित योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई संस्थागत गर्ने । -रणनीतिक र आवधकि योजनाले निर्देशित गरेको आधारमा वार्षिक योजना तयार गर्ने । -संघ र प्रादेशिक योजनाले निर्देशित गरेको लक्ष्यका आधारमा योजना तर्जुमा गर्ने । -योजना तर्जुमा दिग्दर्शनले तोके बमोजिम प्राथमिकता निर्धारणको विधिलाई अवलम्बन गर्ने । -योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई समावेशी, सहभागितामुलक र प्रभावकारी बनाउनु । -योजना तर्जुमा गर्दा पछाडि पारिएका वर्गहरुको सवालहरुलाई सम्बोधन गर्ने । -परियोजना बैंक अनुसारका योजनाहरु छनौट गर्ने । -विषयगत क्षेत्र र उपक्षेत्र अनुसार वडालाई सिलिङ दिने । -नतिजामा आधारित अनुगमन मुल्यांकनको रणनीती तयार गर्ने । -योजना तर्जुमाको प्रकृति अनुसारको सूचकहरु तयार गरी अनुगमन गर्ने ।

	-सूचकहरु निर्धारण गरी नतिजामा आधारित अनुगमन, मुल्यांकन हुन नसकेको ।				-योजना तर्जुमा तथा अनुगमन र मूल्यांकनका वारेमा जनप्रतिनिधी, कर्मचारी र उपभोक्ता समितिको क्षमता अभिवृद्धि गर्ने । -अनुगमन तथा मूल्यांकन प्रतिवेदनको दस्तावेजीकरण गर्ने । -ठुला आयोजनाहरुको तेस्रो पक्षबाट अनुगमन मूल्याकंन गर्ने । -नगरस्तरका गौरवका आयोजनाहरुको पहिचान, योजना निर्माण तथा कार्यान्वायन गर्ने ।
शुसासन					
-२२ वटा ऐनहरु रहेको । - २ वटा नियमावली रहेको । - ३०वटा कार्यबिधिहरु रहेको । -१ वटा मापदण्डहरु रहेको । - १ वटा रणनिति रहेको - १ वटा निति रहेको - ४वटा निर्देशिकाहरु रहेको । -बर्षमा १ पटक सार्वजनिक सुनुवाई हुने गरेको । -नागरिक वडापत्र रहेको । -उपमहानगरपालिकाको वेवसाइट भएको । -उपमहानगरपालिकाको मोवाइल एप्स भएको । -टोल फ्री नम्बर रहेको । -सूचना शाखा रहेको । -उपभोक्ता हित संरक्षण शाखा रहेको	-ऐन कानून पारित गर्दा दफावार छलफल कम हुने गरेको । -सामाजिक परिक्षण नभएको । -सामाजिक जवाफदेहिताका औजारहरुको पर्याप्त प्रयोग नभएको । -वडा स्तरमा नागरिक बडापत्र नभएको । -बडापत्र अद्याबधिक नभएको । -नगरपालिकाको वेवसाइट नियमित अपडेट नभएको । -मोवाइल एप्स प्रभावकारीरुपमा प्रयोग हुन नसकेको ।	-ऐन कानूनमा संशोधन गरिरहनुपर्ने अबस्था सिर्जना भएको । -जनप्रतिनिधिहरुलाई ऐन कानूनबारे विस्तृत जानकारी नहुँदा निर्णय प्रक्रियामा असहजता । -योजनाहरुमा नागरिकको अपनत्व महशुस नहुने । -आयोजनाहरुमा पारदर्शिता र दिगोपना नहुने । -सेवा प्रवाह छिटोछरितो र प्रभावकारी नहुनु । -सेवाग्राही अन्योलमा	-नगरसभाको समयमा सिमितता र एजेण्डाहरु बढी हुनु । -नागरिकमा चेतनाको कमी । -जिम्मेवार निकायहरुको जवाफदेहीतामा कमी । -नगरपालिकाले तदारुकता देखाउन नसक्नु । -कर्मचारीको फेरबदल । -नागरिकमा चासोको अभाव ।	**नगरको सेवा प्रवाहलाई पारदर्शी बनाई सुशासन कायम गर्ने ।**	-नगरपालिका र सबै वडा कार्यालहरुमा नागरिक बडापत्रको व्यवस्था गर्ने । -आबश्यक ऐन कानूनहरु समयमै निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । -सामाजिक जवाफदेहिताका सबै औजारहरुको प्रयोग गर्ने । -सेवाग्राहीको सन्तुष्टी मापन संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने । -नगरको सेवा प्रवाहलाई

। -गुनाशो पेटिका रहेको । -सूचना तथा गुनाशो अधिकारी तोकिएको । -गुनासो सुनुवाईका लागि हेलो मेयर संयन्त्र रहेको । -नगरपालिका कार्यालयमा डिजिटल नोटिस बोर्ड रहेको ।	-गुनाशो पेटिकाको प्रभावकारी प्रयोग हुन नसकेको । -सार्वजनिक सुनुवाईमा योजनाको गुणस्तरबारे छलफल हुन नसकेको । -जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुले एकले अर्काको क्षेत्राधिकारमा गएर काम गर्न खोज्ने । -सेवाग्राही सन्तुष्टि मापन नभएको ।	पर्नु । -नागरिक समयमै सुसूचित हुन नसक्नु ।	-कार्यालयमा समन्वयमा अभाव । -नागरिकहरु गुणस्तरभन्दा प्रक्रियामा केन्द्रीत हुनु । -योजनाको बारेमा सरल भाषामा बिस्तृत जानकारी नदिनु । -पारदर्शिताको अभाव । -सार्वजनिक सुनुवाईमा सबै सरोकारवालाहरुको सहभागिता नहुनु र बिधि प्रक्रिया पूरा नगर्नु । -जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुले आफ्नो कार्यविवरण पालना नगर्नु ।		प्रविधिमैत्री बनाउने । -वेवसाइट, मोबाइल एप्स र सामाजिक सञ्जालका पेजहरुको नियमित अद्यावधि गर्ने । -नगरपालिकाको सेवा प्रवाह सम्बन्धी जानकारीबारे नागरिक सचेतना तथा पहुँच अभिबृद्धि गर्ने । -बर्षमा कम्तिमा ३ पटक सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने ।
न्यायिक समिति					
-न्यायिक समिति गठन भएको । -न्यायिक समितिको इजलास भएको । -न्यायीक समितिले उजुरीको कार्वाही किनारा गर्दा अपनाउनुपर्ने कार्यबिधिका सम्बन्धमा व्यवस्था गर्न बनेको ऐन । -न्यायिक समितिको कार्यविधि बनेको । -मेलमिलाप सम्बन्धी कार्यविधि र निर्देशिका बनेको । -१३४ जना सूचिकृत मेलमिलापकर्ता रहेको । -२७ जना म्याद तामिलदारको	-क्षेत्राधिकारभन्दा बाहिरका मुद्धाहरु आउने गरेको । -न्यायीक समितिको कार्यालय साँघुरो भएको । -एकैदिन धेरै मुद्धामा मेलमिलाप गराउँदा मेलमिलाप कक्षको अभाव । -कुनै वडामा बढी मेलमिलापकर्ता रहेको । -५ वटा वडामा मेलमिलापकर्ता सूचिकृत नभएको । -जग्गा विवाद र ज्याला	-मुद्धाका पक्ष र विपक्षको गोपनियता कायम गर्न कठिनाई । -दोस्रो पक्ष समयमा उपस्थित नहुँदा समयमा मुद्धा फछ्र्योट हुन नसक्नु । -क्षेत्राधिकार बाहिरका मुद्धामा हुने छलफलले समय खेर जाने र काममा बाधा पुग्ने ।	-न्यायिक समितिको क्षेत्राधिकारबारे सर्वसाधारणलाई जानकारी नहुनु । -स्रोतसाधन र भौतिक संरचनाको अभाव । -कतिपय वडामा मेलमिलापकर्ता नहुनु र कतिपय भएका वडाका	**न्यायीक समितिको भूमिकालाई प्रभावकारी बनाइ न्यायमा सबैको पहुँच बृद्धि गर्ने ।**	-न्यायीक समिति र न्यायीक प्रशासनलाई सुदृढ, उत्तरदायी, जवाफदेही र प्रभावकारी बनाउने । -न्याय सम्पादनको अभिलेख र प्रतिवेदन व्यवस्थित गर्ने । -न्यायीक समितिले सम्पादन गरेका कार्यहरुको दस्तावेजीकरण गरी बार्षिकरुपमा सार्वजनिक गर्ने । -असहाय पिडितका लागि

व्यवस्था भएको । -एक जना कानून अधिकृत भएको । -दरवन्दी अनुसारका जनशक्ती रहेको । -एक जना कानूनी सल्लाहकार भएको । -न्यायिक समितिको न्याय सम्पादन सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धि भएको । -न्यायीक समितिको न्याय सम्पादन सम्बन्धी जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई क्षमता अभिबृद्धि गरिएको । -मेलमिलापकर्ताहरुको क्षमता अभिबृद्धि भएको । -हिंशा प्रभावित महिला तथा ज्येष्ठ नागरिकहरुका लागि हेल्प डेस्कको व्यवस्था भएको । -न्यायीक समितिको विश्वसनियता र न्याय सम्पादनमा प्रभावकारिता बढ्दै गैरहेको । -जिल्ला अदालतबाट न्याय सम्पादन सम्बन्धी सहयोग र अनुगमन भएको । -न्याय सम्पादन प्रक्रियाको अभिलेखिकरण भएको । -न्यायीक समितिको बार्षिक कार्ययोजना भएको ।	मजदूरी सम्बन्धी विवाद किनारा लगाउन कठिनाई । -न्यायीक समिति र मेलमिलापकर्तालाई आबश्यकता अनुसार पुर्नताजगी तालिमहरुको कमी । -मनोविमर्शकर्ताको व्यवस्था नभएको । -मुद्धाको दोस्रो पक्ष समयमा छलफलमा नआउनु ।		मेलमिलापकर्ताहरु सम्पर्कमा नआउनु । -मेलमिलापकर्ताहरुले आफ्नो सिमा नबुझ्नु । -जग्गा नापजाँच प्रक्रिया आफू अनुकूल बनाउन खोज्ने प्रवृती । -ज्याला तथा क्षतीपूर्तीका मुद्धामा रोजगारदाता संवेदनशिल नहुनु ।		राहत कोषको स्थापना गर्ने । -न्यायीक समिति, कर्मचारी र मेलमिलापकर्ताको क्षमता अभिबृद्धि र पुनर्ताजगी तालिम सञ्चालन गर्ने । -मेलमिलापकर्ता नभएका वडाहरुमा मेलमिलापकर्ताको व्यवस्था गर्ने । -

३.१.३ दीर्घकालिन सोच

स्थानिय तहको स्पष्ट दीर्घकालिन सोचको आधारमा मात्र योजनाबद्ध विकास वाट गन्तव्यमा पुग्न सकिने भएकाले आइ चाहेको उपलब्धी हासिल गर्न सकिन्छ यसको लागि आवश्यक उपयुक्त नीति, सिद्धान्त, रणनीति तथा प्राथमिकताहरु पहिचान भएमा योजनाले लक्षित गरेको सूचकहरु पुरा गर्न सकिन्छ । यस आवधिक विकास योजना मा पनि यस बमोजिम दिर्घकालिन सोँच **'समृद्ध तुलसीपुरः सबैका लागि, सँधैका लागि'** निर्धारण गरिएको छ ।

३.१.४ आवधिक योजनाको लक्ष्य

तुलसीपुर उपमहानगरनगरपालिकाको आवधिक योजना निर्माणको क्रममा भएका विभिन्न छलफल तथा गोष्ठीहरुबाट आएका सुझावहरुका आधारमा नगरपालिकाको समष्टिगत विकासका लागि परिमाणात्मक र विषयगत रुपमा   निम्नअनुसारको विषयगत लक्ष्य लिइएको छ ।

३.१.४.१ परिमाणात्मक लक्ष्य

- उपमहानगरपालिकाकाको आर्थिक तथा सामाजिक स्थितिमा सुधार आएको हुनेछ ।
- मानव सुचाकाङ्क ...... बाट .... पुगेको हुनेछ
- जिल्लाको गरिवी दर ...... प्रतिशतबाट.... प्रतिशतमा झरेको हुनेछ ।
- जिल्ला गरिवी मापन .... बाट ..... पुगेको हुनेछ ।
- प्रतिव्यक्ति आय अमेरिकी डलर .... बाट ..... पुगेको हुने
- साक्षरता प्रतिशत ९७ बाट १०० पुगेको हुने
- औसत आयु .... बाट...... पुगेको हुने
- उर्जा स्रोतमा पहुँच पुग्ने जनसंख्या प्रतिशत ...... बाट .... पुगेको हुने
- सञ्चारका साधनहरुमा पहुँच पुगेको परिवार संख्या .... प्रतिशत बाट ..... प्रतिशत पुगेको हुने
- वेरोजगारको दर ६.१६ प्रतिशत वाट २ प्रतिशतमा मा घटेको हुनेछ
- खानेपानी सुविधा पुगेका घरपरिवार ५३.७९ प्रतिशत वाट वाट ७५ प्रतिशत पुगेको हुनेछ
- माध्यमिक शिक्षमा भर्नादर ४४ प्रतिशत वाट ५५ प्रतिशतमामा पुगेको हुनेछ
- वाल मृत्युदर ...वाट......घटेको हुनेछ
- सिंचित क्षेत्र १४ प्रतिशत वाट ५० प्रतिशत पुगेको हुनेछ
- पक्कि सडकको लम्वाइ १२०.१८कि.मी वाट ५०० कि.मी पुगेको हुनेछ

३.१.४.२ विषयगत लक्ष्य :

- आधुनिक तथा व्यवसायीक कृषि तथा पशुपालन का माध्यमवाट बाट खाद्यसुरक्षाको सुनिश्चिता र पर्या पर्यटन को विकास गरी आर्थिक बृद्धी तथा रोजगार सृजना गर्ने ।
- आधारभूत तथा गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा तथा खानेपानी सेवामा न्यायोचित पहुँच एवं लक्षित वर्गको सशक्तीकरण गरी समावेशी तथा समतामूलक नगर निर्माण गर्ने ।

- सडक, पुल, विद्युत, सञ्चार को योजनावद्ध विकास सहितको व्यवस्थित बस्ती विकास र यातायातमा सहजता ल्याई स्मार्ट शहरको रुपमा तुलसीपुरको विकास गर्ने ।
- वन, जैविक, जलाधार, विपद् जोखिम न्युनिकरण, जलवायु अनुकुलन तथा फोहरमैलाको समुचित व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गरी विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।
- नगरपालिकाको संरचना र मानव शंसाधनको उचित व्यवस्थापन गरी योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सुदृढ तथा सुशासन कायम गर्ने ।

३.१.५ रणनीतिहरु

तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाले लिएको परिमाणत्मक र विषयगत लक्ष्यहरुलाई हासिल गर्न देहायअनुसार विषयगत लक्ष्य प्राप्तिका लागि रणनीति निर्धारण गरिएको छ ।

३.१.५.१ आर्थिक विकास :

- खेतीयोग्य जग्गाको खण्डिकरण रोक्न चक्लाबन्दी गर्ने ।
- कृषी पकेट क्षेत्रको निर्धारण र विस्तार गरी उत्पादन र उत्पादकत्व वढाउने ।
- कृषीमा आधुनिकिकरण गरी व्यवसायीक खेती प्रणाली विस्तार गर्ने ।
- कृषि उपज संकलन केन्द्र,शितभन्डार,प्रशोधन केन्द्र हरुको आवस्यकता अनुसार स्थापना गर्ने ।
- कृषी उत्पादन वढाउन दक्ष जनशक्ती सेवा (विमा,तालिम,विउविजन) र पुर्वाधारको विकास तथा विस्तार गर्ने ।
- कृषि उत्पादन वृद्धि गरी खाद्य सुरक्षा गर्ने ।
- व्यवासायीक पशुपालनका लागि प्रोत्साहन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- पशुजन्य उत्पादनको लागि दक्ष जनशक्ति,चरन क्षेत्र,सेवा (विमा,नश्ल सुधार,तालीम) र पुर्वाधार(फर्म,घेरवार,प्रयोगशाला,पाराभेट) को विकास तथा विस्तार गर्ने ।
- पशुपालनको पकेट क्षेत्र विस्तार गर्ने ।
- वृहत तथा आधुनिक सिंचाई आयोजना लागु गर्ने ।
- डिप वोरिङ पोखरि,थोपा सिंचाई,लिप्ट सिंचाई,कुलो,नहरहरुको स्थापना र संचालन गर्ने ।
- पर्यटकीय क्षेत्रको अनुसन्धान र पहीचान गरि पर्यटनगुरु योजना निमार्ण गर्ने ।
- पर्यटकीय क्षेत्रको प्रसार प्रचार तथा पर्यटकीय क्षेत्रको संक्षरण र संवर्धन गर्ने ।
- पर्यटकीय पुर्वाधार (होमस्टे,बालउद्यान, पर्यटकीय पैदल मार्ग , कोशेलीघर) को विकास गर्ने ।

- पर्यटन प्रवर्धनका लागि दक्ष जनशक्ति तयार गरि परिचालन गर्ने ।
- बैक तथा वित्तिय सेवा बारे सचेतना गर्ने ।
- वित्तिय संस्थाहरु विचमा समन्वयका लागि प्रभावकारी संयन्त्र निमार्ण तथा कार्यान्वय गर्ने ।
- व्यवसायीक योजनाको आधारमा सहज ऋण प्रवाहको व्यवस्था गर्ने ।
- औद्योगीक क्षेत्र सुनिश्चितता गरि आवाश्यक पुर्वाधार निर्माण गर्ने ।
- उद्योगका लागि दक्ष जनशक्तिको विकास गरि परिचालन गर्ने ।
- उद्योग व्यवस्थापनका लागि चाहिने कच्चा पर्दाथको सुनिश्चितताका लागि साना उद्यमी कृषक तथा ब्यपारिसंग समन्वय तथा सहकार्य गर्ने ।
- उत्पादनशिल खाली तथा बाँझो भूमीलाई प्रयोगमा ल्याउने ।
- गह्रा सुधार गरि कृषि उत्पादनमा वृद्धी गर्ने ।
- खाद्य सुरक्षाको प्रत्यामुति गर्ने ।
- विपन्न र पछाडि पारिएका वर्गहरुलाइ व्यवसायीक खेती प्राणालीमा संलग्नता बढाउने
- वेरोजगार तथा गरिव परिवारको पहिचान,विश्लेषण गरि आवाश्यक रोजगारीका लागि ज्ञान,सिप र सेवा उपलव्ध गराउने ।

३.१.५.२ सामाजिक विकास :

- आधारभुत र गुणस्तरीय शिक्षामा सवैको न्यायोचित पहुच पुऱ्याउने ।
- अनिर्वाय आधारभुत शिक्षा निशुल्क माध्यमिक शिक्षा प्रारामभीक कक्षा सिकाई अनिवार्य रुपमा कार्यन्वयन गर्ने ।
- विद्यालयहरुमा बालमैत्री , आपाङ्ग, लैङगीक तथा बातावरण मैत्री भौतिक संरचना निमार्ण गर्ने ।
- विद्‌यालय कार्य सम्पादन करार सम्झौता प्राथामीकता साथ कार्यन्वयन गर्ने ।
- अधारभुत तहमा कम्तीमा एक कक्षा एक शिक्षक र ४० बिद्यार्थी बराबर एक शिक्षक ब्यबस्थापन गर्ने ।
- राष्ट्रिय मापदण्ड अनुसार विद्यालयमा खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधा सुनिश्चित गरी तारे बिधी लागु गर्ने ।
- असाय तथा अनाथ बालबालिकाका भर्ना तथा निरन्तरताका लागि सहयोग गर्ने ।
- नगरद्वारा सञ्चालित बहुप्राबिधिक शिक्षालयलाई विश्वविद्यालयबाट सम्बन्धन लिई स्नातक र सोभन्दा माथिको पठनपाठन हुने मेट्रो कलेजका रुपमा विकास गर्ने
- मापदण्ड निर्धारण गरी विविधखालका प्राबिधिक बिषयहरुको स्विकृती दिने व्यवस्था गर्ने ।

- सबै स्वास्य संस्था मार्फत संचालन गरिने सेवाको गुणस्तरीयता सुनिश्चित गरि आघारभुत स्वास्थ्यमा सबै नगरवासी को पहुच वृद्धि गर्नै
- स्वास्थ्य संस्थाहरुमा समयमै औषधिको व्यवस्था गर्ने
- स्वास्थ्य संस्थाहरुको स्तर उन्नति गर्दे जाने ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवस्यक उपकरण हरुको व्यवस्था गर्ने ।
- स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आवस्यक मानव संसाधनको व्यवस्था गर्ने ।
- आकस्मिक स्वास्थ्य उपचार कोषको व्यवस्था गरी तोकिएको बमोजिम कोष संचालन गर्ने ।
- एलोप्याथिक,आर्यूवेद र बैकल्पिक उपचार पद्धतिको एकिकृत सेवा प्रवाह गर्ने ।
- स्वास्थ्य/स्वास्थ्य सुचना प्रणालीलाई सुदृढिकरण गरि **ई रिपोटिंग** गर्ने ।
- नगरका अस्पतालहरुको स्तर निर्धारण गरी सेवा प्रवाहको सुनिश्चितता गर्ने
- खानेपानीका श्रोत तथा मूलहरुको संरक्षण, व्यवस्थापन तथा पुर्न भरण गर्ने ।
- पानी सुद्धीकणकको लागि योजना निर्माण गरी लागु गर्ने र खाने पानीको पहुँचमासुनिश्चित गर्ने ।
- **एक घर एक धारा निर्माण** गरि पुर्ण सरसफाई अभियान संचालन गर्ने ।
- निर्माण भएका खानेपानी आयोजनाहरुको मर्मत संभार तथा ब्यवस्थापन तथा सुधार विस्तार गरि खानेपानी सुरक्षा योजना लागु गर्ने ।
- दलित ,जनजाति,महिला तथा विपन्न तथा पछाडी पारीएका वर्ग हरु लाई निर्णयकतहमा पहुच अभिवृद्धि गर्ने ।
- पछाडि पारिएका वर्गलाइ आर्थिक,सामाजिक शसक्तिकरण गर्दै लक्षित वर्ग मैत्री संरचनाको निर्माण गर्ने
- एकल महिला तथा लक्षीत वर्गहरुका लागी सिप विकास तथा आयआर्जनका कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- युवा स्वारोजगार तथा प्रर्वद्धन कार्यक्रम संचालन गर्ने ।
- खेलकुदमा संलग्न युवाहरुलाइ तालिमको व्यवस्थाका साथै राष्ट्रिय तथा अन्तराष्ट्रिय स्तरका खेलाडी उत्पादन गर्ने ।
- एक वडा एक खेलमैदान निर्माण गर्ने
- बाल विबाह, छाउपडी, महिला हिंसा, छुवाछुत जस्ता सामाजिक कुरुतीहरुको अन्य गर्ने ।
- बाल श्रमको अन्त्य को अन्त्य गर्ने
- वालमैत्री स्थानिय शासनलाइ प्रवर्द्धन गर्ने ।

३.१.५.३ पूर्वाधार विकास :

- सबै मुख्य बस्तीहरुमा सडक संजाल विस्तार गर्ने ।
- तुलसीपुरको सडक गुरुयोजना लाइ कार्यान्वयन गर्ने
- भौतिक संरचना निर्माण गर्दा विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई अनिवार्य ध्यान दिने ।
- तुलसीपुर उज्यालो अभियान लागु गरि विधुतिकरण गर्ने ।
- एकीकृत वस्ती तथा स्मार्ट शहरको स्थापना पुर्वाधा। तयार गर्ने
- भवन संहिता लाइ कडाइका साथ लागु गर्ने ।
- नयाँ घर निर्माण गर्दा अनिवार्य रुपमा सुरक्षित घरको नक्सा पास को निति लाइ निरन्तरता दिने ।
- नगरको सूचना शाखालाई ब्यबस्थित गर्ने
- नेटवर्कमा सुधार गर्दै गुणस्तरिय र भरपर्दो सेवा प्रवाह गर्ने
- उपमहानगरपालिका लाई डिजिटल नगरपालिकाको रुपमा बिकास गर्ने

३.१.५.४ वन वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन :

- नाँगो क्षेत्रमा वृक्षारोपण गरी हरीयाली बनाउने ।
- वनको दिगो विकास योजना निर्माण गरी आयआर्जन गर्ने ।
- जलाधार तथा सिमसार क्षेत्रको संरक्षण गर्ने ।
- उपमहानगरपालिकाको फोहरमैलाको उचित व्यवस्थापन र पुनः प्रयोगको व्यवस्था गर्ने
- वन्यजन्तु तथा चराचुरुङ्गीहरुको संरक्षण गर्ने
- जोखिम पार्श्वचित्रको आधारमा विपद् जोखिम न्यूनीकरणलाई तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने ।
- विपद् जोखिम न्यूनीकरण सम्बन्धी नीति, कानुन र योजनलाइ लागु गर्ने ।
- कमजोर संरचनाहरुको प्रवलिकरण गर्ने ।

३.१.५.५सस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह :

- उपमहानगरपालिकाको केन्द्रमा मापदण्ड अनुसारको जग्गा व्यवस्था तथा कार्यलय भवन निर्माण गरी आवश्यक जनशक्ति सहितको सेवा प्रदान गर्ने ।
- आफ्नै भवन नभएका वडा कार्यालय हरुको भवन निर्माण गर्ने ।
- नगरपालिकामा करको दायरा फराकिलो गर्ने ।
- गै.स.स. विकास साझेदार, वित्तिय लगानीकर्ता र निजी साझेदार लगानी कर्ताहरुको लगानी वृद्धि गर्ने
- आमभेला द्धारा योजना तर्जुमा तथा प्राथमिकिकरण निर्धारण गर्ने ।

- रणनितिक र आवधिक योजना ले निर्दिष्ट गरेका विषयहरुलाइ वार्षिक योजनामा समावेश गर्ने
- योजना कार्यान्वयनको सुरु देखि अन्त्य सम्म सुचकमा आधारित नियमित र प्रभावकारी अनुगमनका साथै आवश्यक पृष्ठपोषण प्रदान गर्ने ।
- नगरपालिकाका सवै विषयगत शाखाका माषिक, चौमाषिक, वार्षिक प्रगति प्रतिवेदन, आगामी योजना, लागत प्रतिवेदन समयमै सार्वजनिक गर्ने ।
- अनुगमन तथा मूल्याङ्कन तेस्रो पक्ष द्धारा गर्ने व्यवस्था गर्ने ।

३.१.६ नतिजा तालिका

यस तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको एकीकृत विकास तथा समृद्धि हासिल गर्न निर्धारित सोच तथा लक्ष्य प्राप्तिका लागि नतिजामूलक योजनाको ढाँचामा आवधिक योजना तर्जुमा गरिएको छ । जसका लागि विषयगत क्षेत्र (आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन तथा वातावरण र संस्थागत विकास तथा सेवा प्रवाह)अनुसार सूचकहरु निर्धारण गरी वर्तमानमा आधार रेखालाई आधार बनाई आवधिक योजनाको अन्त्यसम्मको परिमाणात्मक लक्ष्यहरु निर्धारण गरिएको छ । जसलाई देहायअनुसारको नतिजा तालिकामा राखिएको छ ।

तालिका ६ : नतिजा तालिका

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
लक्ष्य १ : आधुनिक तथा व्यवसायीक कृषि तथा पशुपालन का माध्यमवाट बाट खाद्यसुरक्षाको सुनिश्चिता र पर्या पर्यटन को विकास गरी आर्थिक बृद्धी तथा रोजगार सृजना गर्ने ।	प्रति परिवार बार्षिक आय ५०,००० भन्दा कम आम्दानी हुने परिवार	प्रतिशत								
	आफ्नो उत्पादन र आम्दानीबाट वर्षभरी खान पुग्ने परिवार	प्रतिशत								
	आम्दानीको दुई तिहाईभन्दा बढी रकम खानामा खर्च गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत								
	धान उत्पादन	मेट्रिक टन	३५,५८१	३७,०००	३९,५००	४१,०००	४३,५००	४५,७४७		
	मकै	मेट्रिक टन	११,८९६	१२,९००	१३,०००	१४,२००	१५,३००	१६,५००		
	गहुँ	मेट्रिक टन	१०,१४०	१०,६५०	११,१५०	१२,७००	१३,३००	१४,०००		
	तरकारी	मेट्रिक टन	१६,०६३	१७,५००	१८,९००	२०,०००	२१,४००	२२,९००		
	फलफूल	मेट्रिक टन	५,९२०	६,४००	७,०००	७,५००	८,०००	८,५००		
	दलहन	मेट्रिक टन	९,९७०	११,०००	१२,१००	१३,२००	१४,३००	१५,५००		
	तेलहन	मेट्रिक टन	३,८९१	४,२००	४,५००	४,८००	५,२००	५,५००		
	प्रति व्यक्ति खाद्यान्न उत्पादन वार्षिक	केजि	१७१	१७५	१९०	२००	२२०	२५०		
	वार्षिक औषत कुल कृषि उत्पादन	मे. ट.	७७७२९	७८०००	८००००	९००००	१०००००	१२००००		
	वैदेशिक रोजगारीमा गएकाको संख्या	संख्या	६१२९	६०००	५५००	५०००	४५००	४०००		
	व्यवसायिक प्राविधिक सीपयुक्त दक्ष व्यक्ति	जना								
	कृषी	जना	४	१०	१७	२०	२१	२१		–
	पशुपंक्षी विकास	जना	८	१२	१६	२०	२१	२५		–

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	गैर कृषि पेशा (उद्यम, व्यापार र जागिर) मा निर्भर	संख्या	९,०५३							- .
	कृषि तथा पशुपालन व्यवसायमा संलग्न जनसंख्या	संख्या	२२,४८७							
	कृषि उपजहरुको बार्षिक मूल्य (एकमुष्ट) हजार	रु.	१९३५७००	२२०००००	२३०००००	२५०००० ०	२७०००० ०	२९०००००		
	पशुपंक्षी र सोजन्य उत्पादन मूल्य (बार्षिक) हजारमा	रु.	१६,८०,९१							
	उद्योग तथा व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति	जना								
	भमण गर्ने बाार्षिक पर्यटक (वाह्य)	संख्या								
	भ्रमण गर्ने बाार्षिक पर्यटक (आन्तरिक)	संख्या								
	पर्यटन र सेवामूलक व्यवसायमा संलग्न व्यक्ति	जना								
	उत्पादन र बजारीकरण सहकारीमा आवद्ध सदस्य	घरपरिवार								
	वैकमा खाता हुने तथा सेवा उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत								
प्रतिफल १.१ : कृषि उत्पादनको यांन्त्रिकिकरण र व्यवसायीकरण भइ उत्पादन बृद्धि भएको हुनेछ ।	आलु व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	४७५	५००	५५०	६००	६५०	७००		
	तरकारी व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	११६४	१२००	१३००	१५००	१६००	१७५०		
	व्यवसायिक उत्पादनमा संलग्न कृषक	संख्या	९०	१५०	२००	२५०	३००	४००		
	सक्रिय अगुवा वा व्यवसायिक कृषक	संख्या	१००	१५०	२००	२५०	३५०	५००		
	क्रियाशिल ग्रामीण कृषि कार्यकर्ता	संख्या	१५	२०	२५	३०	३५	४०		
	स्थानीय व्यवसायिक कृषि फार्म	संख्या	९०	११०	१२०	१४०	१४५	१५०		
	सक्रिय व्यवसायिक कृषक सूमह	संख्या	२००	२२०	२३०	२४०	२५०	२६०		
	तरकारी उत्पादन	क्विन्टल	१६००००	१७००००	१८००००	१९००००	२०००००	२२००००		
	फलफुल उत्पादन	क्विन्टल.	६०००	६५००	७०००	७५००	८०००	८५००		
	मह उत्पादन	के. जी.	५००	६५०	८००	८५०	९००	१०००		
	अगुवा कृषक तालिम पाएका कृषक	संख्या	२००	३००	४००	५००	६००	७००		
	व्यवसायिक कृषि नर्सरी	संख्या	३	४	५	६	७	८		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु								पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य						
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	कृषि सहकारी संस्था	संख्या	८५	९०	९५	१००	१००	१००		
	सहकारीमा आवद्ध कृषक	संख्या	३०००	४०००	५०००	६०००	७०००	१००००		
	कोण्ड स्टोर/रष्टिक स्टोर	संख्या	१	१	१	२	२	२		
	कृषि उपज संकलन तथा बजार प्रवर्धन केन्द्र	संख्या	०	१	२	३	४	५		
प्रतिफल १.२ : खेती योग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध र विस्तार भएको हुनेछ ।	१२ है महिना सिंचाई हुने क्षेत्र	प्रतिशत	१४					५०		
	प्रयोगमा आएका सिचाई प्रविधि (सतह, पोखरी, ड्रिप, लिफ्ट आदी)	प्रकार	४							
	सुचारु सिंचाई आयोजना	संख्या								
प्रतिफल १.३ : : आधुनिक तथा व्यावसायिक पशुपालन को माध्यमबाट पशुजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर भइ वाह्य निकासी भएको हुनेछ ।	**पशुपक्षिं जन्यउत्पादन**									
	दुध उत्पादन	लीटर	२९,२०,०००	३२,००,०००	३६,००,०००	४०,००,०००	४५,००,०००	५०,००,०००		
	मासु (खसी, बोका, राँगा र कुखुरा) बार्षिक	केजी	१६,४२,५००	१६,६०,०००	१७,००,०००	१७,३०,०००	१७,८५,०००	१८,५०,०००		
	अण्डा	गोटा	७,३०,००,०००	७,५०,००,०००	७,७०,००,०००	८,००,००,०००	८,५०,००,०००	९,००,००,०००		
	पशुपन्छि (स्थानीय)									
	गाई गोरु	संख्या	१५,९६७	१५,५००	१५,२००	१३,०००	१२,०००	११,०००		
	भैसी राँगा	संख्या	५,०००	४,८००	४,४००	४,०००	३,५००	३,०००		
	बाखा		३५,३३४	३५,०००	३४,६००	३३,५००	३३,०००	३२,५००		
	सुंगुर	वटा	२,३००	२,०००	१,८००	१,५००	१,०००	८,००		
	कुखुरा (स्थानीय)	संख्या								
	कुखुरा (बोईलर)	संख्या	९,६०,०००	१०,००,०००	११,००,०००	१२,००,०००	१३,००,०००	१४,००,०००		
	माछा	केजी	३,००,०००	३,२०,०००	३,७०,०००	४,१०,०००	४,५०,०००	५,००,०००		
	उन्नत बर्णशंकर पशु									
	गाई	संख्या	८५०	१,०००	१,२००	१,५००	१,७००	२,०००		
	भैंसी	संख्या	३,५००	४,०००	४,५००	५,२००	६,०००	७,५००		
	बाखा	संख्या	१२,०००	१५,०००	२०,०००	२५,०००	३५,०००	५०,०००		
	वंगुर	संख्या	३,५५३	४,०००	४,५००	५,०००	५,५००	६,०००		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	व्यवसायिक पशुपालनमा संलग्न परिवार	संख्या	५,०००	५,२००	५,५००	५,८००	६,२००	६,५००		
	पशुजन्य उत्पादन विक्रि गर्ने परिवार	संख्या	५,०००	५,२००	५,५००	५,८००	६,२००	६,५००		
	व्यवसायिक पशुपालन फर्म	संख्या	५७	१००	२००	३५०	५००	७००		
	सुधारिएको मासु पसल	संख्या	६०	८०	१००	१२०	१४०	१६०		
	पशु उपचार सेवाको पहुँच पुगेको किसान	प्रतिशत	२२	२५	३५	४५	५५	६५		
	उन्नत पशु पालन प्रविधिको तालिम प्राप्त कृषक	संख्या	५००	६००	७००	८००	९००	१,०००		
	सुधारिएको गोठ प्रयोग गर्ने कृषक	संख्या	१००	१५०	२००	२५०	४५०	६००		
	भुईघाँसको व्यवसायिक उत्पादन क्षेत्र	हेक्टर	६६	१२०	२००	२८०	३५०	५००		
	सक्रिय पशुपालन समूह	संख्या	३१	४०	५०	६०	७०	८०		
	चरन क्षेत्र	संख्या	०	२	७	१२	१६	१९		
	नश्ल सुधार तथा उपचार केन्द्र	संख्या	२	४	८	१२	१५	१९		
	क्रियाशिल ग्रामीण पशु स्वास्थ्य कार्यकर्ता	संख्या	१३	१५	१९	१९	१९	१९		
	पशुपालनसम्बन्धी उपलब्ध प्रविधि, (खोप, कृत्रिम प्रजनन, क्यासट्रेसन....) उपयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	३०	३५	४०	४५	५०	६०		
	दुग्ध संकलन केन्द्र	संख्या	१३	१४	१६	१८	१९	१९		
	दुग्ध चिस्यान केन्द्र	संख्या	७	८	९	१०	११	१२		
प्रतिफल १.४ : स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापना, विकास एवं वजारको विकास भएको हुनेछ	चालु लघु उद्योग	संख्या							–	–
	चालु घरेलु उद्योग	संख्या								
	सुचारु व्यापार व्यवसाय	संख्या								
	निकासीजन्य कच्चा पदार्थको परिमाण	क्विन्टल								
	उत्पादन र बजारीकरण सहकारी संस्था	संख्या								
	व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त व्यक्ति	संख्या								
	उद्यम सृजना र विकास सम्बन्धी तालिम	संख्या								

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	प्राप्त उद्यमी									
प्रतिफल १.५ : पर्यटकीय पूर्वाधार , सेवा तथा सुविधाको विकास भइ पर्यटन प्रर्वद्धन भइ पर्यटकको आवागमनमा वृद्धि हुनेछ	व्यवस्थित पर्यटकीय स्थल	संख्या	३	४	८	१२	१७	२०		–
	पर्यटन मार्गको लम्बाइ	किमी	३५	४०	४५	५०	५५	६०		
	होटल तथा रेष्टुरेन्ट	संख्या	४८	४८	५०	५१	५२	५५		
	होमस्टे	संख्या	६	६	७	८	९	१०		
	रिसोर्ट	संख्या	०	०	१	१	२	२		
	तारे होटेल	संख्या	०	०	१	१	२	२		
	स्तरोन्नती भएका सम्पदाहरु	संख्या	१	१	२	३	४	५		
	धार्मिक मठ मन्दिर	संख्या	८७	८७	८८	८९	९०	९१		
	उपलब्ध पर्यटकीय सेवा र सुविधाको प्रकार	संख्या	२	२	३	४	५	५		
	कृषि पर्यटन संचालन स्थान	संख्या	०	०	१	२	३	५		
	तालिम प्राप्त टुर गाइड	संख्या	०	०	५	१०	१५	२०		
	व्यवस्थित वनभोज तथा पार्क	संख्या	५	५	१०	१३	१७	२०		
	तालिम प्राप्त कुक तथा वेटर	संख्या	२५०	२५०	२७०	३००	३२०	३५०		
प्रतिफल १.६ : वित्तिय सेवामा नगरवासीहरुको पहुच वृद्धि भएको हुनेछ	वैकमा खाता हुने तथा सेवा उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	५८.४३	६०	६५	७०	८०	९०		
	सुचारु वित्तीय संस्था र सहकारी	संख्या								
	सेवा सुचारु वैक शाखा तथा वित्तीय सेवा प्रदायक	संख्या								
	उपलब्ध कारोबारको किसिम (बचत र लगानी, रेमिट, मुद्रा सटही, व्यवसायिक परामर्श)	संख्या	४	४	५	५	५	६		
लक्ष्य २ : आधारभूत तथा गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य सेवा तथा खानेपानी सेवामा न्यायोचित पहुँच एवं लक्षित वर्गको सशक्तीकरण गरी	१५ देखि ६० वर्षसम्मका साक्षर जनसंख्या	प्रतिशत	९७	९७.३	९७.७	९८	९८.२	९८.५		
	विद्यालय वाहिर रहेका (५-१५ वर्ष) बालबालिका	प्रतिशत	५	४.५	३	२	१	१		
	प्राविधिक शिक्षामा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या	९६९	१२५०	१७००	२२००	२७००	३२००		
	नगर क्षेत्रका अध्ययनरत विद्यार्थी संख्या	संख्या	४६०००	४६३००	४६७००	४७१००	४७५००	४७९००		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
समावेशी तथा समतामूलक नगर निर्माण गर्ने। **प्रतिफल २.१. गुणस्तरीय आधारभूत, प्राविधिक तथा उच्च शिक्षामा समाबेशी समातामुलक पहुच वृद्धि भई दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ।**	क्याम्पसमा अध्ययनरत विद्यार्थी	संख्या	४६००	४८००	५०००	५२००	५४००	५६००		
	स्नातक तह उतीर्ण अपाङ्ग	संख्या								
	स्नातक तह उत्तिर्ण गर्ने महिला	संख्या								
	स्नातकोत्तर तह उत्तीर्ण गरेका महिला	संख्या								
	प्रारम्भिक बाल कक्षामा अध्ययनरत ४-५ बर्ष सम्मका बालबालिका	संख्या	९३४८	९५००	९६५०	९८००	९९५०	११०००		
	प्रारम्भिक बालबिकासबाट कक्षा १ मा भर्ना भएका बालबालिका (नर्सरी र एल्केजीवाहेक)	संख्या	३८००	४०००	४३००	४५००	४८००	५०००		
	कक्षा ८ को उतिर्ण दर	प्रतिशत	९०	९१	९२	९४	९५	९७		
	कक्षा १० को जिपिए औषत	संख्या	२.२५	२.२८	२.३५	२.४	२.८	३.२		
	कक्षा १२ को जिपिए औषत	संख्या	१.९	२	२.२	२.४	२.७	३		
	कक्षा ८ को सिकाई उपलब्धी दर औषत जिपिए	प्रतिशत	२	२.२	२.६	२.८	३	३.२		
	कक्षा ८ को निरन्तरता दर	प्रतिशत	७५	७८	८२	८५	९०	९५		
	कक्षा १० को निरन्तरता दर	प्रतिशत	८०	८३	८५	९०	९५	९७		
	सहजै देखिने भर्नादर									
	आधारभूत तह	प्रतिशत	१२०.७	११६	११२	१०८	१०६	१०४		
	माध्यमिक तह	प्रतिशत	५७.५	५६	५४	५२	५०	४५		
	उच्च शिक्षा	प्रतिशत	३४	३६	३८	४०	४५	५०		
	कक्षा छोड्ने दर (१ देखि ५ कक्षा)	प्रतिशत	२	१.८	१.६	१.४	१	०.५		
	खुद भर्ना दर %									
	प्राथमिक तह (१ देखि ५)	प्रतिशत	९८.८	९८.९	९९	९९.४	९९.८	१००		
	आधारभूत तह (१देखि८)	प्रतिशत	९२.६	९३	९३.५	९४	९५	९८		
	माध्यमिक तह (९देखि१२)	प्रतिशत	४४	४५	४८	५०	५२	५५		
	उच्च शिक्षा	प्रतिशत	३२	३४	३६	३८	४०	४५		
	कक्षा छाड्ने दर									
	१-५	प्रतिशत	८	७	६	५	४	३		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु								पुष्ट्याईका आधारहरु	जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७५/७६)	लक्ष्य ०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	६-८	प्रतिशत	६	५	४	३	२	१		
	९-१२	प्रतिशत	१५	१४	१३	११	९	७		
	बाल विकास केन्द्रको संख्या	संख्या	८८	८८	८८	८८	८८	८७		
	वाल विकास केन्द्रमा भर्ना दर	प्रतिशत	९७	९७.५	९८	९८.५	९९	९९.५		
	सामुदायिक अध्ययन केन्द्रको संख्या	संख्या	८	८	८	८	८	८		
	खेल मैदान भएको विद्यालयको संख्या	संख्या	८२	८२	८२	८२	८२	८२		
	छात्र तथा छात्राहरुको लागि छुट्टाछुट्टै शौचालयहरु भएको विद्यालयको संख्या	संख्या	५५	५५	५८	६०	६५	७०		
	खानेपानीको सुविधा भएको विद्यालयको संख्या	संख्या	८८	८८	८८	८८	८८	८८		
	स्यानीटरी किट्स र ड्रेसिङ्ग रुमको व्यवस्था भएको विद्यालयको संख्या	संख्या	२	३	५	१५	२०	३३		
	बालमैत्री सिकाइ विधि अवलम्बल गर्ने विद्यालय	प्रतिशत	५०	५२	५५	६०	७०	८०		
	वालमैत्री आधारभूत पूर्वाधार र सुविधा (भवन, चर्पी, खानेपानी, खेलकुद मैदान, घेरावार, फर्निचर) उपलब्ध	प्रतिशत	७०	७२	७५	७८	८०	८५		
	छात्रवृत्ती पाउने विद्यार्थी संख्या									
	छात्रा	संख्या	६८८५	६९००	६९२०	६९४०	६९६०	७०००		
	छात्र	संख्या	१५८४	१६००	१६२०	१६५०	१७००	१७५०		
	प्राबिधिक शिक्षा (९ देखि १२ कक्षा)	संख्या	१९	२०	२५	३०	४०	५०		
	अपांग (आवासीय)	संख्या	१११	११५	१२०	१२५	१३०	१३५		
	अपांग (गैरआवासीय)	संख्या	२००	२१०	२३०	२५०	२७०	३००		
	वालक्लव गठन भएका विद्यालय	संख्या	५४	५४	५४	५४	५४	५४		
	शिक्षक विद्यार्थी अनुपात (औसत)	अनुपात	१:३३	१:३२	१:३१	१:३१	१:३०	१:३०		
	बालविकास केन्द्र	अनुपात	१:१९	१:१८	१:१७	१:१६	१:१५	१:१५		
	१ देखि ५ कक्षा	अनुपात	१:१९	१:२०	१:२१	१:२२	१:२३	१:२५		
	६ देखि ८ कक्षा	अनुपात	१:५७	१:५५	१:५३	१:५०	१:४५	१:४०		
	९ देखि १० कक्षा	अनुपात	१:४४	१:४३	१:३८	१:३५	१:३३	१:३०		
	११ देखि १२ कक्षा	अनुपात	१:८३	१:८१	१:७५	१:७०	१:६५	१:६०		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	महिला शिक्षकको अनुपात (१९४ जना)	अनुपात	१:३१	१:३३	१:३५	१:३७	१:३९	१:४०		
	व्यवस्थित विज्ञान र कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका	विद्यालय	२०	२२	२५	२८	३०	३०		
	प्राविधिक विद्यालय	संख्या	७	८	८	८	९	९		
	मेट्रो कलेज	संख्या	१	१	१	१	१	१		
	उच्च शिक्षा क्याम्पस	संख्या	८	८	८	९	९	९		
प्रतिफल २.२ : आधारभुत तथा गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा सबै नगरवासीको पहुँच पुगेको हुनेछ	शहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्र	संख्या	१	१	१	१	१	१	–	–
	१५ शैयाको अस्पताल	संख्या	०	०	१	१	२	२		
	स्वास्थ्य चौकी	संख्या	८	८	८	८	८	८		
	नगर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र	संख्या	१०	१०	११	१२	१३	१४		
	सामुदायिक स्वास्थ्य ईकाइ	संख्या	१	१	१	१	१	१		
	३० मिनेटभित्र स्वास्थ्य सेवामा पहुँच भएका घरधुरी (गाउँघर क्लिनिकको सेवा समेत)	प्रतिशत	९०	९०	९२	९४	९५	९८		
	प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/अस्पताल पुग्न लाग्ने औसत समय	मिनेट	५०	४५	४०	३५	३०	२५		
	विरामी पर्दा सर्वप्रथम स्वास्थ्य चौकी/प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र/अस्पताल जाने जनसंख्या	प्रतिशत	९५	९६	९७	९८	९९	९९		
	स्वास्थ्य संस्थामा संस्थागत प्रसुती सेवा लिने महिला	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	पूर्व प्रसूति सेवा ४ पटक प्राप्त गर्ने महिला	प्रतिशत	७७	८०	८५	९०	९२	९५		
	२५०० ग्रामभन्दा कम जन्मतौल भएका शिशु	प्रतिशत	१०	९	८	७	६	५		
	झाडापखालाको संक्रमण दर (प्रति हजारमा)	जना	३१५	३००	२५०	२२०	२००	१५०		
	स्वाशप्रश्वासको संक्रमण (ARI) दर (प्रति हजारमा)	जना	३८४	३७५	३५०	३४०	३००	२५०		
	मोतिबिन्दुका बिरामी	जना	१४६५							
	स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत स्वास्थ्यकर्मी	जना	९६	१०६	११५	१२०	१२५	१३०		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	भिटामिन ए प्राप्त गर्ने बालबालिका	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००	१००		
	लक्षित गाउँघर क्लिनिकमध्ये संचालित गाउँघर क्लिनिक	प्रतिशत	८८	९०	९२	९५	९६	९८		
	लक्षित खोप क्लिनिकमध्ये संचालनमा आएको	संख्या	५१	५३	५५	६०	६३	६५		
	किशोरकिशोरीमैत्री स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने स्वास्थ्य संस्था	संख्या	५	६	१०	१५	२०	२३		
	जेष्ठ नागरिक तथा अपांगता भएकाहरुलाई पुर्ण निशुल्क स्वास्थ्य सेवा उपलब्ध गराउने स्वास्थ्य संस्था	संख्या	२०	२०	२३	२३	२३	२३		
	२४ सै घण्टा प्रसुति सेवा भएका वडाहरु	संख्या	६	६	७	८	९	१०		
	क्षयरोग निदान हुने स्वास्थ्य संस्था	संख्या	८	९	१०	१२	१५	२०		
	प्राथमिक आँखा उपचार केन्द्र	संख्या	१	१	८	१०	१२	१५		
	सुरक्षित गर्भपतन सेवा उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	संख्या	४	४	६	६	६	६		
	चिकित्सकहरुको स्विकृत दरबन्दीको पदपूर्तिको अबस्था	प्रतिशत	६०	६०	६५	७०	७५	८०		
	नर्सहरुको स्विकृत पदहरुमध्ये पूर्ति भएको अबस्था	प्रतिशत	७८	९६	९८	१००	१००	१००		
	पूर्णस्तनपान गराउने आमा	प्रतिशत	८०							
	कुपोषण दर	प्रतिशत	६	५.५	५	४.५	४	३		
	अतिकडा कुपोषित बच्चा	प्रतिशत	२					१		
	पूरा आईरन चक्की खाने गर्भवती आमा	प्रतिशत	७८	८०	८५	९०	९५	९५		
	स्वास्थ्य व्यबस्थापन समिती सक्रिय रहेका स्वास्थ्य संस्थाहरु	प्रतिशत	७०	७५	८०	९०	९५	९५		
	परिवार नियोजनका साधनको प्रयोग दर	प्रतिशत	३३	३५	४०	४५	५०	५५		
	स्वास्थ्य विमा गर्ने परिवार	प्रतिशत	०	०	१०	३०	४०	६०		
	स्वास्थ्य शिविर	पटक	०	३	३	३	३	३		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	फलोअपमा आएका विरामी	प्रतिशत	५०	५५	६०	६५	७०	८०		
	स्वास्थ्य संस्थामा उपलब्ध न्यूनतम सेवा सुविधा	प्रकार	१०	१०	१२	१२	१२	१२		
	निजी तथा समुदायमा आधारित स्वास्थ्यकर्मी	संख्या								
	आयोडिनयुक्त नून प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत	९५	९६	९७	९८	९९	१००		
	धुवारहित चुल्हो वा वैकल्पिक इन्धन प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत								
	आधारभुत सुविधा (खानेपानी, शौचालय, वर्थिङ्ग वार्ड र परामर्श केन्द्र आदी) उपलब्ध स्वास्थ्य संस्था	संख्या	२	२	४	६	८	१०		
प्रतिफल २.३ : सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाइ सुबिधामा सबैको न्यायोचित पहुँच भई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालिकाको रुपमा बिकास भएको हुनेछ	निजि धारा प्रयोग गर्ने परिवार		१८८२१	२१०००	२५०००	२८०००	३२०००	३५०००		
	पाइपलाइनबाट वितरित पानी प्रयोग गर्ने घरधुरी	संख्या								
	उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	संख्या								
	स्वच्छ (प्यान भएको) पक्कि शौचालय भएका घरधुरी	संख्या								
	प्यान भएको) कच्चि शौचालय भएका घरधुरी									
	सार्वजनिक शौचालय	संख्या								
	जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुनपानीले हात धुने	प्रतिशत	२५							
	फोहोर वर्गीकरण गरी विसर्जन गर्ने परिवार	प्रतिशत	१							
	सक्रिय खानेपानी र सरसफाई उपभोक्ता समिति	प्रतिशत	९०							
प्रतिफल २.४ : महिला, बालबालिका,	परिवर्तित स्थानीय संरचना तथा कानून अनुसार समावेशी (महिला, बालबालिका, अपाङ्गता भएका व्यक्ति र	संख्या	४							

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
दलित,जेष्ठ नागरीक, एकल महिला, फरक क्षमता तथा पछाडि पारिएका वर्ग शसक्त भई निर्णायक तहमा सहभागीताको वृद्धि भएको हुनेछ ।	अन्य पिछडिएको वर्ग) समिति, संयन्त्र तथा संजाल									
	लैंगिक हिंसा सम्बन्धी घटना (बार्षिक)	संख्या								
	कुटपिट		२२०	२००	१७५	१५०	१००	७०		
	गालीगलौज		३५१	३२०	२७०	२३५	१९०	१००		
	अपहेलना		२१८	२००	१८०	१५०	१२०	९०		
	घरनिकाला		२१	१८	१५	१०	५	१		
	सम्बन्ध बिच्छेद		७७	६८	६०	५०	४०	२०		
	परिचय पत्र प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या								
	तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	संख्या								
	व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त महिला	संख्या								
	उद्दार, उपचार र सहयोग प्राप्त गर्ने हिंसाजन्य घटना पीडित	संख्या								
	लक्षितवर्गबाट उजुरी गुनासो (बार्षिक)	संख्या								
	सामाजिक सुरक्षाबाट लाभान्वित लक्षित वर्ग	संख्या	१२९१३	१३१००	१३४००	१३६००	१३९००	१४३००		
	उपमहानगरपालिकाबाट प्रदान गरिएको सुत्केरी भत्ता लिने महिला	संख्या							–	–
	स्मार्ट छोरी कार्यक्रम अन्तर्गत भत्ता लिने बालिकाहरु	संख्या							–	–
	घर व्यवहार तथा कारोबार सम्बन्धी निर्णयमा महिला सहभागी हुने परिवार	संख्या							–	–
प्रतिफल २.५ : सिर्जनशिल तथा आत्मनिर्भर युवाशक्तिको विकास भइ उत्पादनमूलक कार्यमा युवा संलग्नतामा बृद्धि र व्यावसायीक खेलाडी उत्पादन	वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	संख्या	७०९४	५०००	४५००	४०००	३५००	३०००		
	युवाक्लब, संजाल तथा संस्था	संख्या	२०	२०	२०	२०	२०	२०		
	उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	संख्या	७००	१०००	१५००	२०००	२५००	३०००		
	कवर्डहल तथा खेलकुद मैदान	संख्या	१४	१८	२५	३०	३५	४०		
	नगरपालिकामा संचालित खेलकुद प्रतियोगिता	संख्या	५	७	१०	१५	२०	२५		
	प्रदेश तथा राष्ट्रियस्तरका खेलाडी	संख्या								
	राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय खेलाडी संख्या	संख्या								

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
भएको हुनेछन										
प्रतिफल २.६ : स्थानीय कला,संस्कृति तथा साहित्यको जगेर्ना तथा प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।	कला, संस्कृति, भाषा र साहित्यमा जिल्ला, प्रदेश र राष्ट्रको प्रतिनिधित्व गर्ने स्रष्टा	संख्या	१०	१२	१४	१६	१८	२०		
	संरक्षित कला, सँस्कृति र सम्पदाका प्रकार	संख्या	७	७	८	८	९	९		
	कला, भाषा र साहित्यलाई पेशाको रुपमा अवलम्बन गर्ने व्यक्ति	संख्या	२५	२५	२८	३०	३२	३५		
	स्थानीय संस्कृति, कला, सम्पदा र साहित्यसंबन्धी अध्ययन तथा अनुसन्धान	संख्या	०	२	४	६	१०	१५		
	स्थानीय कला, संस्कृति, सम्पदा, भाषासाहित्यमा आधारित प्रकाशन	संख्या	५	५	७	९	१०	१२		
लक्ष्य ३ : सडक, पुल, विद्युत, सञ्चार को योजनावद्ध विकास सहितको व्यवस्थित बस्ती विकास र यातायातमा सहजता ल्याई स्मार्ट शहरको रुपमा तुलसीपुरको विकास गर्ने ।	१२ है महिना यातायात सुचारु हुने कालोपत्रे सडकको लम्बाई	कि.मि.	१२०.१८	१९०	२३०	२७०	३२०	४००	–	–
	१२ है महिना यातायात सुचारु हुने ग्राभेल सडकको लम्बाई	कि.मि.	४०२.१२	४७०	५४०	६१०	६८०	७५०		
	१२ है महिना यातायात सुचारु हुने कच्ची सडकको लम्बाई	कि.मि.	३९०.६९	४२०	४५०	४८०	५२०	५७०		
	प्रवर्द्धित तथा व्यवस्थित बजार	संख्या	०	०	१	२	३	३		
	सुरक्षित घरमा बसोबास गर्ने परिवार	संख्या	६,०५६	७०००	८०००	९०००	१००००	११०००		
	कालोपत्रे सडक राजमार्ग	किमी	७५.४१	७८	८२	८५	९०	९५		
प्रतिफल ३.१ : सडक पूर्वाधारको विकास र विस्तार भइ यातायातमा सुगमता भएको हुनेछ ।	पक्की पुल (वेली ब्रिज समेत)	संख्या	११	११	१३	१४	१५	१७		
	नगर क्षेत्रमा सूचारु ४ पाँग्रे सार्वजनिक सवारी साधन	संख्या								
	वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधी र सडक साइड वृक्षारोपण	किमी	०	१	३	५	८	१०		
	भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणसम्बन्धी दक्ष व्यक्ति	संख्या	१००	२००	४००	६००	८००	१०००		
	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड अनुसार निर्माण भएका सार्वजनिक भवन तथा संरचना	संख्या	५०	६५	९०	१२०	१५०	२००		
प्रतिफल ३.२ :	भूकम्प प्रतिरोधी प्रविधि र मापदण्ड	संख्या	६,०५६	७०००	८०००	९०००	१००००	११०००		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
नगरमा सूरक्षित आवास,वजार , एकिकृत वस्ती निर्माण र व्यवस्थित भएको हुनेछ ।	अनुसार निर्माण भएका आवास घर									
	आधारभूत पूर्वाधारसहित व्यवस्थित बजार	संख्या	१	१	२	२	३	३		
प्रतिफल ३.३ : विद्युत र वैकल्पिक उर्जाको विस्तार भइ सहज उपलव्धता तथा उपयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ ।	स्थानीय विद्युत उत्पादन (मिनि, माइक्रो र पिको हाइड्रो, हावा तथा सोलार)	कि.वा	०	०	२	४	५	५	–	–
	विद्युत ट्रान्समिसन तथा वितरण लाइन विस्तार	कि.मि.								
	सोलार प्रणाली पुगेका घरपरिवार	संख्या	९७०	१०३०	१०८०	११३०	११८०	१२५०		
	विद्युत सेवा पुगेका घरपरिवार	संख्या	३०७०३	३१०००	३१५००	३२०००	३३०००	३५०००		
	सुधारिएको उर्जा (एलपि ग्याँस) प्रयोग गर्ने परिवार	संख्या	१५४२०	१६०००	१६५००	१७२००	१८०००	२००००		
	बायोग्याँस प्रयोग गर्ने घरपरिवार	संख्या	३८	४०	५०	८०	१००	१५०		
	सुधारिएको वा धुवारहित चुल्हो जडान भएका परिवार	संख्या	२२४७	२५००	३०००	३५००	४०००	५०००		
प्रतिफल ३.४ : सूचना र संचार प्रविधि मा नगरवासीको पहुँच र प्रयोगमा बृदि भएको हुनेछ ।	टेलिभिजन उपलब्ध परिवार	संख्या							–	
	इन्टरनेट सेवा प्रयोग गर्ने जनसंख्या	प्रतिशत								
	मोबाइल प्रयोगकर्ता	प्रतिशत								
	पत्रपत्रिका, सूचना र रेडीयोबाट सूचना प्राप्त गर्ने	प्रतिशत								
	उद्यम व्यवसायमा सूचना प्रविधि प्रयोग गर्ने व्यक्ति	प्रतिशत								
लक्ष्य४ : वन, जैविक, जलाधार, विपद् जोखिम न्युनिकरण, जलवायु अनुकुलन तथा फोहरमैलाको समुचित व्यवस्थापन सम्बन्धी नीति तथा कार्यक्रम	रुख विरुवाले ढाकेको वा हरियाली वा वन क्षेत्र	वर्ग कि.मी.	१४५.८०	१४७	१४८	१४९	१५०	१५२	–	–
	झाडी वुट्यानले ढाकेको क्षेत्र	वर्ग कि.मी.	३३.१६	३१	३०	२९	२८	२६		
	संरक्षित तथा व्यवस्थित वन क्षेत्र	हेक्टर	०	०	५०	१००	१५०	२००		
	संरक्षित चरन क्षेत्र	वटा	०	१	२	३	४	५		
	उत्पादित दाउरा	भारी	१३३००००	१३०००००	१२०००००	११०००००	९०००००	७०००००		
	उत्पादित गैह्रकाष्ठ वन पैदावर	केजी								

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
कार्यान्वयन गरी विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।	वनमा आधारित उद्योग तथा व्यवसाय	संख्या								
प्रतिफल ४.१ : वन तथा जैविक विवपधताको संरक्षण र समुचित ब्यबस्थापन गरीएको हुनेछ ।	व्यवस्थित सामुदायिक तथा कबुलियती वन क्षेत्र	हेक्टर							–	–
	निजी वन क्षेत्र	हेक्टर								
	आयमूलक कार्य संचालित वन क्षेत्र	वटा								
	जैविक विविधता युक्त क्षेत्र	वटा								
	गैरकाष्ठ वन पैदावारहरुको व्यवसायिक खेती गरिएको वन	वटा								
प्रतिफल ४.२ : जलाधार संरक्षण तथा भुमि को एकीकृत व्यवस्थापन र उचित सदुपयोग भएको हुनेछ ।	संरक्षित पानी मुहान क्षेत्र	वटा	५		२	२	२	२		–
	नदी नियन्त्रण लम्बाई	किमी	१	०.४	०.४	०.४	०.५	०.५		
	उपचार गरिएको/संरक्षित गल्छी र पहिरो	किमी	५	२	३	३	४	४		
	संरक्षित भू-क्षय र बाढी संवेदनशील क्षेत्र	किमी								
	संरक्षित र व्यवस्थित तालतलैया र सिमसार क्षेत्र	संख्या	४	१	१	१	२	२		
प्रतिफल ४.३ : जलवायू अनुकुलन र पर्यावरणिय स्वच्छतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।	वायोइञ्जिनियरिङ प्रविधि प्रयोग संरचनाको लम्बाई	किमी								
	प्रयोग भएका फोहोरमैला व्यवस्थापन प्रणाली	प्रकार	१	१	१	२	२	२		
	कम्पोष्ट-विन र गार्वेज-पिट प्रयोग गर्ने परिवार	संख्या	०	२००	५००	७००	१०००	१२००		
	परम्परागत उर्जा (दाउरा) प्रयोग गर्ने घरधुरी	संख्या	१८९०८	१८०००	१७०००	१५०००	१२०००	१००००		
	नियमित सरसफाइको अभ्यास गर्ने घरधुरी	प्रतिशत	१०	१५	२०	३०	४०	५०		
	घरभित्रको धुवाँमुक्त घरधुरी	संख्या	१८१४९	२००००	२२०००	२४०००	२८०००	३००००		
	स्थानीय विपद जोखिम न्युनीकरण तथा	संख्या	०	०	१	१	१	१		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु								जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य				पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	जलवायु उत्थानशिल योजना तथा विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना तर्जुमा									
प्रतिफल ४.४ : विपदवाट हुने जोखिम लाइ न्यूनिकरण गरी विपदउत्थानशिल समाजको निर्माण भएको हुनेछ	सुरक्षित, एकीकृत र व्यवस्थित वस्ती/आवास क्षेत्र	संख्या	२	२	३	४	५	६		–
	वस्ती अयोग्य स्थानमा बसोबास गरेका परिवार	प्रतिशत	२०	१८	१६	१४	१२	१०		
	विपदबाट भएको बार्षिक क्षती (जग्गा, संरचना, बाली नाली, पशु र अन्य सम्पत्ती)	रकम(हजारमा)								
	सुरक्षित खुल्ला क्षेत्र र स्थान	संख्या	२५	३०	३५	४०	४५	५०		
	तालिम प्राप्त स्वयंसेवक	संख्या	७२	८०	९०	१००	१००	१२५		
	विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोष (हजारमा बार्षिक)	रकम	५०००	७०००	१००००	१२०००	१५०००	२००००		
	विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ/संस्थाहरु	संख्या	४	५	५	६	७	८		
लक्ष्य ५ : उपमहनगरपालिकाको संरचना र मानव शंसाधनको उचित व्यवस्थापन गरी योजना तर्जुमा प्रक्रियालाई सुदृढ तथा सुशासन कायम गर्ने ।	प्रतिव्यक्तिबार्षिक बजेट लगानी (रु.हजारमा)	रकम	९३३३	१०५००	११५५०	१३०००	१४५००	१६०००	–	
	लक्षितवर्ग, सशक्तिकरण र क्षमता विकास कार्यक्रमबाट लाभान्वित विपन्न र पिछडिएको वर्ग	संख्या								
	नगर पालिकामा उपलब्ध प्राविधिक मानव संशाधन	संख्या								
	नगरपालिकामा क्रियाशिल गैसस, अगैसस, विकास साझेदार	संख्या								
प्रतिफल ५.१ : उपमहानगरपालिकामा स्थानिय कानुन तर्जुमा भई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन	**नगर पालिकाले स्वीकृत गरेका कानून तथा नीति**								–	
	ऐन	संख्या								
	नियम तथा विनियम	संख्या								
	निर्देशिका, कार्यविधि र मापदण्ड	संख्या								
	क्रियाशिल नीतिगत समिति तथा संयन्त्र (विधायन, सुशासन, लेखा, राजस्व,	संख्या	११	११	१२	१३	१४	१५		

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
भएको हुनेछ ।	योजना तथा बजेट तर्जुमा, अनुगमन आदी)									
	अभ्यास गरिएका सामाजिक जवाफदेहिताका औजारका प्रकार (नागरिक वडापत्र, सार्वजनिक सुनुवाई, सार्वजनिक परीक्षण, सामाजिक परीक्षण, समुदाय स्कोर कार्ड आदी)	प्रकार	७	७	८	९	१०	१०		
	स्थानीय कानून, नीति तथा योजना तर्जुमा प्रक्रियामा नागरिक पृष्ठपोषण तथा सुझाव लिने माध्यमहरु (संचार माध्यम, सुचना पाटी, अन्तरक्रिया, लिखित प्रतिक्रिया, सुभाव पेटिक, सामाजिक सञ्जाल आदी)	प्रकार	३	३	४	४	५	५		
	नगरपालिकामा पेश भएका सरकार संचालन तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी गुनासो अभिलेख	प्रतिशत	७०	७२	७५	८०	९०	१००		
	नगरपालिकामा पेश भएका सरकार संचालन तथा सेवा प्रवाह सम्बन्धी गुनासो अभिलेख भएकामध्ये समाधान भएका गुनासो अभिलेख	प्रतिशत	७०	७२	७५	८०	९०	१००		
प्रतिफल ५.२ : न्यायीक समिति सुदृढिकरण भइ न्याय सम्पादन प्रभाकारी हुनेछ	**न्यायिक समिति**								–	–
	बार्षिक मुद्धा	संख्या	११८	१३०	१५०	२००	२६०	३००		
	बार्षिक फछ्र्योट भएका मुद्धा	संख्या	३५	९०	११०	१६०	२४०	२८०		
	बार्षिक फछ्र्योट हुन नसकेक मुद्धा	संख्या	८३	४०	४०	४०	२०	२०		
	अदालतमा पठाएका मुद्धा	संख्या	०	१	४	८	१०	१५		
प्रतिफल ५.३ : नगरपालिका र सबै वडा कार्यालयहरुको संस्थागत क्षमता, मानव संसाधन र कार्यदक्षता अभिवृद्धि	नगर पालिकामा कार्यरत मानव संशाधन	संख्या								–
	नगरपालिका तथा वडा कार्यालय भवन	संख्या								
	सेवा सुचारु सेवा तथा श्रोत केन्द्र (स्वास्थ्य, कृषि, पशु सेवा, शिक्षा, सूचना)	संख्या								
	नगरपालिकामा संचालित संघीय र	संख्या								

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
	सूचक	इकाई	आधाररेखा (आ.व. ०७५/७६)	लक्ष्य ०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१	पुष्ट्याईका आधारहरु	
भएको हुनेछ।	प्रदेश आयोजना तथा कार्यक्रम एवं इकाई									
	संचालित स्थानीय शासन, योजना तर्जुमा तथा सेवाप्रवाह सम्बन्धी क्षमता विकास कार्यक्रम (गापा आफै)	पटक								
	जवाफदेहिता क्षमता विकास र अभिबृद्धि कार्यमा सहभागी जनप्रतिनिधि र नागरिक समाज	जना								
प्रतिफल ५.४ : उपमहानगरपालिकले आन्तरिक तथा वाह्य स्रोत परिचालन गरी आर्थिक वृद्धि गरेको हुने छ	नगर पालिकाको बार्षिक आन्तरिक आय रकम (हजारमा)	रु.								–
	संघीय सरकारबाट राजस्व बाँडबाँडबाट प्राप्त रकम	रु. हजारमा								
	प्रदेश सरकारबाट राजस्व बाँडफाँडबाट प्राप्त रकम	रु.हजारमा								
	वित्तिय समानिकरण अनुदान (संघ)	रु. हजारमा								
	वित्तिय समानीकरण (प्रदेश)	रु. हजारमा								
	शसर्त अनुदान (संघ)	रु. हजारमा								
	नगरपालिकाको कूल बार्षिक बजेट (हजारमा)	रु.								
	नगर पालिकाको बार्षिक वास्तविक खर्च रकम (प्रतिशत)	प्रतिशत								
	औषत वार्षिक वेरुजु रकम (हजारमा)	रु.								
	गैसस, अगैसस, विकास साझेदारबाट संचालित आयोजना/कार्यक्रमबाट लगानी रकम (हजारमा)	रु.								
	वहुषेत्रिय पोषण कार्यक्रम									
	युनिसेफ को लगानी									

लक्ष्य /नतिजा	नतिजा,सूचक तथा पुष्ट्याईका आधारहरु									जोखिम पक्ष तथा पूर्वानुमान
			आधाररेखा	लक्ष्य					पुष्ट्याईका आधारहरु	
	सूचक	इकाई	(आ.व. ०७५/७६)	०७६/७७	०७७/७८	०७८/७९	०७९/८०	०८०/८१		
	समुदायको लगानी तथा योगदान रकम (हजारमा)	रु.								
	निजी क्षेत्रको लगानी (हजारमा)	रु								
प्रतिफल ५.५ : शुसासन कायम भई योजना तर्जुमा कार्यान्वयन,अनुगमन प्रभावकारी भएको हुनेछ ।	खण्डीकृत विषयगत तथा श्रोत नक्शा सहित वस्तुगत विवरण तयारी तथा अद्यावधिक	भए/नभएको	भएको	अद्यावधिक	भएको	भएको	भएको	अद्यावधिक		–
	स्थानीय गौरवका आयोजना	संख्या	१५	१८	५२	६०	८०	१००		
	तर्जुमा भएका विषयगत रणनीतिक योजना (विषय)	क्षेत्र	२	२	४	६	८	१०		
	नतिजामूलक ढाँचामा आवधिक योजना तर्जुमा	भए/नभएको	नभएको	भएको	भएको	अद्यावधिक	भएको	भएको		
	नतिजामूलक अनुगमन खाकामा आधारित अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना	भए/नभएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको	भएको		
	कूल आयोजना मध्ये उपभोक्ता समितिबाट कार्यान्वयन भएका आयोजनाको अनुपात	प्रतिशत	७५	७६	७७	७८	७९	८०		
	समयमा सम्पन्न आयोजना/कार्यक्रमको अनुपात	प्रतिशत	८०	८२	८४	८६	९०	९५		
	आयोजना/कार्यक्रम अनुगमन प्रतिवेदन संख्या (पटके, मासिक, चौमासिक, बार्षिक)	पटक	५	५	६	६	७	८		
	नगरपालिकाबाट प्रकाशित दस्तावेज र प्रतिवेदन	संख्या	२	२	३	४	४	५		
	टोल वस्तीमा सहभागितामुलक योजना तर्जुमा तथा अनुगमन प्रक्रियामा लक्षितवर्ग/समुदायको प्रतिनिधित्व (महिला, दलित, जनजाति र बालबालिका)	प्रतिशत	३३	४०	५०	६०	७०	८०		
	लक्षितवर्ग लक्षित बजेट	प्रतिशत	८	१०	१०	१५	२०	२५		

खण्ड २ : कार्यान्वयन योजना

३.२.१ कार्यक्रम तथा योजना : तुलसीपुर उपमहानगरपालिकाको आवधिक योजनाको लक्ष्य प्राप्तिका लागि अपेक्षित प्रतिफल तथा विषयगत क्षेत्र अनुसार अनुमानित लागतसहित देहाय बमोजिमको योजना तथा कार्यक्रम निर्धारण गरिएको छ। जुन तालिका ९ मा देहाय बमोजिम उल्लेख गरिएको छ :

तालिका ७ : आवधिक योजनाको नतिजा प्राप्तिको लागि तर्जुमा गरिएका कार्यक्रम तथा योजना

विषय क्षेत्रगत प्रतिफल अनुसारका रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना	एकाई	योजनाको लक्ष्य		अनुमानित लागत (रु. हजार)	क्रियाकलाप /स्थान
		आधार वर्ष ०७६/०७७	कुल लक्ष्य (२०८०/८१)		
आर्थिक विकास					
प्रतिफल १.१: कृषि उत्पादनको यान्त्रिकिकरण र व्यवसायीकरण भइ उत्पादन बृद्धि भएको हुनेछ।					
१.१.१ अन्न, दलहन, तेलहन खेती तथा विउ उत्पादन	वटा टन हेक्टर	० ०	३ १५० १५०० १,०००	७००००	-नगरस्तरमा ३ वटा बिउ स्रोत केन्द्र स्थापना गर्ने। -१५० टन उन्नत विउ उत्पादन गर्ने। -१ हजार ५ सय हेक्टर बाँझो जमिनमा धान खेती बिस्तार -१ हजार हेक्टर बाँझो जमिनमा दलहन खेती बिस्तार। -२५ हेक्टर जमिनमा बसन्ते मकै खेती बिस्तार। -तेलहन खेतीको उत्पादकत्व १.५ पुऱ्याउने।
१.१.२ फलफुल खेती विस्तार	रोपनी			२००००	-कागती र केराको व्यवसायीक खेती थप ५० हेक्टरमा बिस्तार। -घर बगैंचा व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन। -एक सय हेक्टर जमिनमा मेवा, लिच्ची, आँप खेती बिस्तार। -फलफूल नर्सरीका लागि तीनवटा स्रोत केन्द्र स्थापना। -
१.१.३ तरकारी खेती विस्तार	मेट्रिकटन	१२	१५	१००००	-तरकारी उत्पादकत्व प्रति हेक्टर १५ मेट्रिक टन पुऱ्याउने।

					-थप ५० हेक्टरमा तरकारी खेती बिस्तार । -उन्नत जातका तरकारी बिउहरुको उत्पादन गर्ने । -च्याउ खेती गर्ने १ सय जना किसानलाई बिभिन्न प्रजातीका बिउबिजन तथा सामाग्री वितरण ।
माहुरीपालन				२०००	-माहुरी चरणक्षेत्र निर्धारण, बिस्तार तथा व्यवस्थापन । -गुणस्तरीय मह उत्पादन, प्रशोधन र बजारिकरणको व्यवस्था ।
१.१.४ कृषि प्रविधि तथा औजार हस्तान्तरण	पटक			१०००००	-२५ वटा व्यवसायीक फम, कृषी सहकारी र कृषक समूहलाई अनुदानमा पावर टिलर वितरण गर्ने । -५ वटा कस्टम हायरिङ सेन्टर स्थापना गर्ने । -५ सय जना किसानलाई साना मेशिनरी औजार उपकरणका लागि अनुदान । -१ हजार प्लाष्टिक टनेल वितरण । -१ हजार किसानलाई आधुनिक तथा नविनतम कृषी प्रबिधि हस्तान्तरण ।
१.१.५ कृषकको क्षमता तथा दक्षता अभिबृद्धि	पटक			१००००	-५ सय जना किसानलाई फलफूल, तरकारी, माहुरी र च्याउ खेती सम्बन्धी व्यवसायीक तालिम । -नगरपालिकामा भएका व्यावसायीक कृषकहरु र नयाँ किसानहरुबीच अवलोकन र अनुभव आदानप्रदान । -व्यवसायीक खेतीबारे प्रचार सामग्री निर्माण, प्रकाशन र प्रशारण । -एक वडा एक कृषी प्राबिधिकको व्यवस्था गरी क्षमता विकास ।
१.१.६ मसला वाली प्रवर्द्धन र विस्तार	रोपनी			२५००	-बेसार, प्याज, लसुन र खुर्सानी खेती बिस्तार ।
१.१.७. कृषि क्षेत्रको पूर्वाधार निर्माण तथा विस्तार	वटा			३००००	-नगरस्तरीय माटो परिक्षण प्रयोगशाला स्थापना । -नगरमा एउटा कोल्ड सेन्टर निर्माण गर्ने । -बिउ भण्डारका प्रबिधिहरुमा अनुदान । -प्रांगारिक मल उत्पादनका लागि गड्यौली मल प्रदर्शन । -५० किसानलाई गड्यौला उत्पादनमा अनुदान । -५ वटा कृषी उपज संकलन केन्द्र स्थापना । -५ वटा हाटबजार स्थापना ।
प्रतिफल १.१ को जम्मा				**२४४५००**	

प्रतिफल १.२ : खेती योग्य जमीनमा सिंचाई सुविधा उपलब्ध र विस्तार भएको हुनेछ।					
१.२.१ सिचाई सुविधाको विस्तार	संख्या	१४	५०	२०००००	-तुलसीपुरउपमहानगरपालिकाको ५० प्रतिशत जमिनमा बाह्रै महिना सिचाई सुबिधा बिस्तार । -ग्वारखोला र पातुखोलामा हाईड्याम निर्माण गरी सिचाई सुबिधा बिस्तार । -नगरका ३ वटा खोलाहरुमा हार्भेष्टिङ ड्याम निर्माण गरी सिचाई सुबिधा बिस्तार । -नगरका सबै वडामा एक/एक वटा जलाशयहरु निर्माण गरी सिचाई सुबिधा बिस्तार तथा पानीको स्रोत संरक्षण । -नगरपालिकाको पहाडी क्षेत्रमा आकाशे पानी संकलन गर्न २० वटा पोखरी निर्माण । -बर्षातको पानी संकलन गर्न समथर क्षेत्रमा ५ वटा पोखरी निर्माण । -सम्भाव्यता र दिगोपना अध्ययन गरी नगर क्षेत्रमा १०० वटा डिप ट्युववेल र २०० स्यालो ट्युववेल निर्माण ।
१.२.२ सिचाई पुर्वाधारको मर्मत सम्भार ।	संख्या			१०००००	-१०० वटा कच्ची सिचाई कुलाहरुलाई पक्की बनाउने । -परम्परागत कुलो, पोखरी र तालहरुको संरक्षण तथा विस्तार । -नगरपालिकामा सिचाई मर्मत कोष स्थापना ।
प्रतिफल १.२ को जम्मा				**३०००००**	
प्रतिफल १.३ : आधुनिक तथा व्यावसायिक पशुपालन को माध्यमबाट पशुजन्य उत्पादनमा आत्मनिर्भर भइ वाह्य निकासी भएको हुनेछ।					
१.३.१ व्यावसायीक पशुपंछि विकास तथा विस्तार	पटक			५००००	-८ हजार गाई, भैंसी, बाख्राहरुमा नश्ल सुधार । -पशु आहारा विकासका लागि प्रति बर्ष २० हेक्टरमा बहुबर्षीय घाँस उत्पादन । -प्रति बर्ष ३० हजार डालेघाँसका बिरुवा बितरण । -प्रति बर्ष ३ सय हेक्टरमा (बर्षे र हिउँदे) घाँस उत्पादन । -घाँस संरक्षण तथा प्रशोधन केन्द्र स्थापना । -५० किसानलाई गोठ सुधार कार्यक्रम । -२ वटा बाखाको स्रोत केन्द्र स्थापना । -नश्ल सुधार एवं आयआर्जनका लागि बंगुरका

					पाठापाठी र कुखुरा, टर्की बितरण । -डिस्पेन्सरी सञ्चालन । -प्रयोगशाला सञ्चालन । -पशु खोप कार्यक्रम । -परजीवी नियन्त्रण कार्यक्रम । -४० हेक्टरमा माछा पोखरी निर्माण अनुदान ।
१.३.२ व्यावसायिक पशुपालक कृषकहरुको क्षमता विकास	पटक			१००००	-किसानहरुलाई स्थलगत तालिम । -किसानहरुलाई सचेतना तालिम । -किसानहरुलाई सिप विकास तालिम । -किसानहरुलाई आन्तरिक तथा बाह्य भ्रमण । -पशु प्रदर्शनी तथा मेला सञ्चालन ।
१.३.३ पूर्वाधार निर्माण	संख्या			८००००	-बधशाला निर्माण । -पशु संकलन केन्द्र निर्माण । -पशु हाटबजार स्थापना । -५ स्थानमा पशु प्रजनन केन्द्र स्थापना । -मिनरल ब्लक उत्पादन उद्योग स्थापना । -१ सय ठाउँमा डिपिङ ट्यांक निर्माण । -५० वटा ट्रेभिज निर्माण । -१ सय वटा बाखा फममा स्प्रे ट्यांकी बितरण । -१० वटा हार्भेष्टर र २ सय च्याप कटर वितरण । -२ हजार लिटर क्षमताका ५ वटा चिलिङ भ्याट स्थापना । -एउटा दुध ढुवानी ट्यांकर सहकारीलाई अनुदानमा बितरण । -२ हजार किसानलाई म्याट बितरण । -२० वटा मिल्किङ मेशिन वितरण । -प्रयोगशाला स्थापना । -माछापोखरीमा एरियटर र पम्पसेट वितरण । -पशु खानेपानी, घाँसखेती तथ गोठको सरसफाईका लागि पानी व्यवस्था गर्न पम्पसेट, मोटर बितरण । -मिल्क क्यान बितरण । -बधशालाका लागि डिपफ्रिज बितरण । -पशु आहाराका लागि एउटा दाना उद्योग स्थापना ।
प्रतिफल १.३ को जम्मा				**१४००००**	
प्रतिफल १.४ : स्थानीय कच्चा पदार्थमा आधारित उद्योगको स्थापना, विकास एवं वजारको विकास भएको हुनेछ					

१.४.१ औधोगिक पूर्वाधार निर्माण	वटा			१०००००	-नगरस्तरमा औद्योगिक ग्रामको स्थापना । -प्रांगारिक मल उद्योग स्थापना । -नगरस्तरमा जडिबुटी प्रशोधन केन्द्र स्थापना । -साना कृषी औजार उद्योग स्थापना ।
१.४.२ व्यवसायीक क्षमता अभिबृद्धि				१००००	-व्यवसायीलाई बैंकिङ र लेखा सम्बन्धी तालिम । -५०० जनालाई उद्यमशिलता तालिम । -उद्योग सञ्चालनका लागि २०० जनालाई बिषयगत प्राबिधिक तालिम । -२०० जनालाई व्यवसायीक योजना निर्माण तालिम । -उद्योगी व्यवसायीलाई औद्योगिक अध्ययन अवलोकन भ्रमण । -औद्योगिक नेतृत्व विकास तालिम । -१०० जनालाई इन्टर्नसिप तालिम दिने ।
१.४.३ सुपथ मुल्य पसल स्थापना	वटा				-एक वडा एक सुपथ मूल्य पसल स्थापना ।
प्रतिफल १.४ को जम्मा				**११००००**	
प्रतिफल १.५ः पर्यटकीय पूर्वाधार , सेवा तथा सुविधाको विकास भइ पर्यटन प्रर्वद्धन भइ पर्यटकको आवागमनमा वृद्धि हुनेछ					
१.५.१ पर्यटकिय क्षेत्रको गुरुयोजना निर्माण ।	संख्या			२०००	-तुलसीपुरक्षेत्रका पर्यटकीय स्थलहरुको गुरुयोजना निर्माण ।
१.५.२ पर्यटकीय पूर्वाधार निर्माण	एकमुष्ट			१५००००	-छिल्लीकोट, चमेरे गुफा, राप्ती उद्यान पार्क, दंगिशरण, हात्तीढुंगा जस्ता मुख्य पर्यटकीय क्षेत्रको उत्खनन्, जिर्णोद्धार, संरक्षण र मर्मत सम्भार । -नगरपालिकाका सबै वडाका मुख्य मठमन्दिर र धार्मिक तथा पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण र मर्मत सम्भार । -४ वटा होमस्टे निर्माण । -परम्परागत तालतलैया र पर्यटकीय क्षेत्रको संरक्षण । -बबई नदीमा ऱ्याफटिङ सञ्चालन गर्ने । -२ वटा तारे होटेल सञ्चालन । -स्थानीय हस्तकलाहरुको संरक्षण र प्रवर्द्धन । -छिल्लीकोटमा केबुलकार निर्माण । -राप्ती शान्ति उद्यानमा सिस महल निर्माण । -राप्ती शान्ति उद्यानमा ध्यान केन्द्र निर्माण ।
१.५.३. पर्यटन क्षमता				१०००	-२० जना पर्यटकीय गाइडहरुको व्यवस्था एवं क्षमता

विकास					अभिबृद्धि । -होमस्टे सञ्चालकहरुको क्षमता अभिबृद्धि । -पर्यटन शाखाका कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि । -पर्यटकीय स्थलहरुको अध्ययन अनुगमन ।
प्रतिफल १.५ को जम्मा				**१५३०००**	
प्रतिफल १.६ : वित्तिय सेवामा नगरवासीहरुको पहुच वृद्धि भएको हुनेछ ।					
१.६.१ वित्तिय सेवाको प्रवर्द्धन,	पटक			१५००	-बैंकिङ संस्थाहरुको सहयोगमा सत प्रतिशत नागरिकलाई वित्तिय साक्षरता अभियान सञ्चालन । -बैंक तथा वित्तिय संस्था र सहकारी संस्थाहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने । -बैंक तथा बित्तिय संस्था र उपमहानगरपालिकाबीच चौमासिक समन्वय बैठक । -एउटै उद्धेश्य भएका सहकारी संस्थाहरुलाई मर्जरको प्रक्रियामा लगी सेवा प्रवाहमा गुणस्तरीयता कायम गर्ने । -सहकारी संस्थालाई तोकिएको काम गर्न अनिवार्य गर्ने । -सहकारी तथा वित्तिय संस्थाहरुले मासिक/त्रैमासिक प्रतिवेदन पेश गर्ने व्यवस्था मिलाउने ।
प्रतिफल १.६ को जम्मा				**१५००**	
		आर्थिक विकास क्षेत्रको जम्मा		**९४९०००**	
सामाजिक विकास					
प्रतिफल २.१ : गुणस्तरीय आधारभूत, प्राविधिक तथा उच्च शिक्षामा समाबेशी समातामुलक पहुच वृद्धि भई दक्ष जनशक्ति उत्पादन भएको हुनेछ ।					
२.१.१ विद्यालयहरुको भौतिक पूर्वाधार निर्माण	संख्या		२००	२००००००	-नगर क्षेत्रका सामुदायिक बिद्यालयहरुमा १०० वटा कक्षा कोठा निर्माण । -१०० वटा कक्षा कोठाको प्रबलिकरण (रेट्रोफिटिङ) गर्ने । -२०० वटा कक्षा कोठाको मर्मत सम्भार । -बिद्यालयमा ३० वटा वाससहितको शौचालय निर्माण । -बिद्यालयमा ५० वटा यूरिनल शौचालय निर्माण । -१०० वटा शौचालय मर्मत । -३० बिद्यालयमा शुद्ध खानेपानीको पूर्वाधार, क्षमता बिस्तार र व्यवस्थापन ।

					-३० बिद्यालयमा बालमैत्री धारा निर्माण । -१० वटा बिद्यालयमा खेलमैदानका पूर्वाधार निर्माण गर्ने । -२० वटा बिद्यालयका खेलमैदान बिस्तार । -२० बिद्यालयमा घेराबार, पर्खाल निर्माण । -बिद्यालयमा ७,००० सेट नयाँ फर्निचरको व्यवस्था गर्ने । -बिद्यालयमा ५,००० सेट फर्निचर मर्मत सम्भार तथा प्रतिस्थापन । -२ वटा बिद्यालयमा छात्रावास निर्माण । -नगरस्तरमा एउटा बिशिष्ट खालको छात्रावास निर्माण ।
२.१.२. अनिवार्य तथा निशुल्क शिक्षा कार्यान्वयन				२००००	-सामुदायिक बिद्यालयमा निशुल्क तथा अनिवार्य शिक्षा कार्यक्रम कार्यान्वयनका लागि प्रति बिद्यार्थी अनुदानको व्यवस्था ।
२.१.३ शैक्षिक गुणस्तरमा सुधार	विद्यालय			३०००००	-एकपटकमा ५० जनाले प्रयोग गर्न मिल्ने क्षमताका २० वटा बिद्यालयमा प्रबिधिसहितको पुस्तकालय निर्माण । -१० वटा बिद्यालयमा प्रबिधिसहितको पुस्तकालय बिस्तार । -उपमहानगरपालिका क्षेत्रभित्रका क्याम्पसका पुस्तकालयहरुको क्षमता विस्तार । -नगरस्तरमा १ वटा 'तुलसी पुस्तकालय' स्थापना । -घुम्ती पुस्तकालय स्थापना । -जनता विद्यापीठ बिजौरीस्थित अन्तर्राष्ट्रिय संस्कृत विद्धत सम्मेलन आयोजना भएको मञ्चको पुनर्स्थापना गरी अभिलेखालय स्थापना गर्ने । -२० वटा बिद्यालयमा प्रयोगशाला निर्माण । -१० वटा बिद्यालयमा प्रयोगशाला स्तरोन्नती । -सबै बिद्यालयलाई शैक्षिक सामग्री व्यवस्थापनका लागि अनुदान । -१ देखि ५ कक्षासम्मको स्थानीय पाठ्यक्रम निर्माण, प्रकाशन र पठनपाठन । -बिद्यालयमा प्रशासनीक अनुगमन । -निरन्तर बिद्यार्थी मुल्यांकन प्रभावकारीरुपमा सञ्चालन

					गर्न अनुगमन तथा प्राबिधिक सहयोग ।
२.१.४ दक्ष जनशक्तिको व्यवस्थापन	विद्यालय			१५००००	-१६४ जना आवि र माविका बिषयगत शिक्षकको दरवन्दी थप । -तहगत योग्यता अनुसारको प्रअ व्यवस्थापनका लागि थप २० स्वयंसेवक शिक्षकहरुको व्यवस्था गर्ने । -१००० जना शिक्षकलाई १० दिने माग तथा क्रियाकलापमा आधारित तालिम । -२००० जना सामुदायिक तथा संस्थागत बिद्यालयका शिक्षकलाई छोटो अवधिको तीन दिने तालिम । -शैक्षिक क्यालेण्डर निर्माण र कार्यान्वयन । -१००० जना शिक्षकहरुलाई सूचना प्रबिधि सम्बन्धी छोटो अबधिको तालिम । -सबै बिद्यालयका प्रअहरुलाई बिद्यालयको स्वमुल्यांकनसहित बिद्यालय सुधार योजना निर्माण सम्बन्धी कार्यशाला । -कार्यमुलक अनुसन्धान सम्बन्धी शिक्षकहरुलाई तालिम र कार्यान्वयन । -कार्यसम्पादन, मुल्यांकनको मापदण्ड निर्धारण गरी शिक्षकहरुलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम । -सबै बिद्यालयमार्फत अभिभावक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन । -शिक्षकहरुको घुम्ती बैठक सञ्चालन तथा अनुभव आदानप्रदान ।
२.१.५ वालविकास केन्द्रको व्यवस्थापन	संख्या			१०००००	-१०० वटा वालविकास केन्द्र मापदण्ड अनुरुपका निर्माण गर्ने । -१०० वटा बालविकास केन्द्रका कक्षा व्यवस्थापन । -मर्जरमा गएका र जाने सबै सामुदायिक बिद्यालयहरुमा समुदायमा आधारित बालविकास केन्द्र मापदण्ड अनुरुप निर्माण । -१४२ जना बालविकास शिक्षकहरुलाई १० दिने क्षमता विकास तालिम । -बालविकास शिक्षकहरुको सेवा सुबिधामा बिस्तार ।

२.१.६ शैक्षिक क्षेत्र विस्तार	संख्या			३०००००	-२ सय शैयाको आयुर्वेद शिक्षण अस्पताल निर्माण गर्ने । -तुलसीपुर बहुप्राबिधिक शिक्षालय तथा तुलसीपुर मेट्रो कलेज) बिस्तार गर्ने ।
प्रतिफल २.१ को जम्मा				**२८७००००**	
प्रतिफल २.२ : आधारभुत तथा गुणस्तरिय स्वास्थ्य सेवामा सबै नगरवासीको पहुँच पुगेको हुनेछ ।					
२.२.१ स्वास्थ्य क्षेत्रको भौतिक पूर्वाधार निर्माण ।	वटा	८ ८ ८ ८ १३ ० १५	१३ १३ १३ १८ ३८ १ २४	१००००००	-५ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुको भवन निर्माण । -५ वटा स्वास्थ्य संस्था २/२ वटाका दरले १० कोठा थप । -५ वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुको प्रवलिकरण । -१० वटा स्वास्थ्य संस्थाका भवनहरुको मर्मत सम्भार । -३८ वटा गाउँघर क्लिनिक/खोप केन्द्रका भवनहरु निर्माण । -नगर स्तरमा औषधि, उपकरण तथा खोप कोल्डचेन भण्डार भवन निर्माण । -आबश्यक औषधी खरिद् । -सबै स्वास्थ्य संस्थाहरुमा शौचालय, खानेपानी र बिधुत, सञ्चारको व्यवस्थापन तथा मर्मत सम्भार । -एक वडा-एक एम्बुलेन्सको व्यवस्था गर्ने । -नगर स्वास्थ्य शाखालाई १ वटा पिकअप गाडी खरिद् गर्ने । -१० वटा स्वास्थ्य संस्थाहरुमा आधारभूत प्रयोगशाला स्थापना । -आधारभूत आयुर्वेद औषधी उत्पादन केन्द्र स्थापना ।

२.२.२ स्वास्थ्य संस्थामा आबश्यक उपकरण व्यवस्थापन ।				५००००	-प्रादेशिक अस्पतालमा उपकरण खरिद् सहयोग । -१५ शैयाका २ वटा अस्पतालका लागि आबश्यक उपकरण खरिद् । -शहरी स्वास्थ्य प्रवर्द्धन केन्द्रमा आबश्यक उपकरण तथा औजार खरिद् । -नगर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्रहरुमा आबश्यक उपकरण र औजार खरिद् । -स्वास्थ्य चौकी तथा बर्थिङ सेन्टरहरुमा आबश्यक उपकरण तथा औजारहरु खरिद् गर्ने । -गाउँघर क्लिनिकहरुलाई आबश्यक उपकरण तथा औजारहरु खरिद् गर्ने ।
२.२.३ जनशक्ति व्यवस्थापन तथा क्षमता अभिबृद्धि	पटक			३००००	-दक्ष तथा बिशेषज्ञ जनशक्ती उत्पादनका लागि छात्रवृतीको व्यवस्था । -राप्ती प्रादेशिक अस्पताल लगाएतका स्वास्थ्य संस्थामा आबश्यक जनशक्ती व्यवस्था । -कार्यरत स्वास्थ्य कर्मचारीहरुलाई सेवाकालिन तथा पुनर्ताजगी तालिमहरु प्रदान । -स्वास्थ्य संस्थामा कार्यरत कर्मचारीलाई उत्प्रेरणा तथा प्रोत्साहनका कार्यक्रम सञ्चालन । -कार्यरत स्वास्थ्यकर्मीहरुलाई थप बिशेषज्ञ अध्ययनका लागि उच्च शिक्षा छात्रवृतीको व्यवस्था । -कार्यरत महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई योग्यता र क्षमता अनुसार तालिम तथा अध्ययन छात्रवृतीको व्यवस्था । -महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरुलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम । -१० वटा प्रयोगशालामा आबश्यक प्राबिधिक जनशक्ती व्यवस्थापन । -मेट्रो क्लिनिकका लागि बिशेषज्ञ चिकित्सक, फार्मेसिष्ट, ल्याब्रोटेरी अधिकृत, ल्याव टेक्निसियन, क्लिनिक एटेण्डेण्ट, रेडियो टेक्निसियन, नर्स तथा आबश्यक स्वास्थ्यकर्मीको व्यवस्था ।

२.२.४ जनस्वास्थ्य प्रवर्द्धन तथा संक्रामक रोग नियन्त्रण				२००००	-स्वास्थ्य सूचना सञ्चार कार्यक्रम सञ्चालन । -स्वास्थ्य प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम सञ्चालन । -टिवि रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन । -एच्आइभी रोग नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन । -यौनकर्मी महिलाहरुलाई सिपमुलक तालिम र व्यवहार परिवर्तन कार्यक्रम । -सिकलसेल एनिमिया र थालासेमिया रोगमा निशुल्क स्वास्थ्य सेवा तथा सामाजिक व्यवस्थापन कार्यक्रम सञ्चालन । -मानसिक रोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम सञ्चालन । -पाठेघर खस्ने र बाँझोपन हुने समस्याबारे सचेतना तथा उपचार व्यवस्था । -सूर्ती, मदिरा तथा अन्य दुर्व्यसनजन्य सचेतना तथा पुनर्स्थापना कार्यक्रम । -राज्यद्वारा निर्धारित निशुल्क स्वास्थ्य सेवाबारे सचेतना कार्यक्रम । -फिजियोथेरापी र योगा केन्द्र स्थापना । -आयुर्वेद उपचार प्रवर्द्धन कार्यक्रम ।
२.२.४ स्वास्थ्य सेवा विस्तार	वटा	० ६ ० ० १० ०	२ ८ २ १ १४ १	६०००००	-तुलसीपुरका दुई भेगमा दुई वटा १५ शैयाका अस्पताल स्थापना । -२ वटा स्वास्थ्य संस्थामा २४ घण्टे प्रसुती सेवा विस्तार । -नगर स्तरमा पानीको गुणस्तर जाँचसहितको अत्याधुनिक प्रयोगशाला स्थापना । -न्यून शुल्कको विशेषज्ञ सेवा, जाँच, उपचार तथा फार्मेसीसहितको मेट्रो स्वास्थ्य क्लिनिक स्थापना । -४ वटा नगर आधारभूत स्वास्थ्य केन्द्र/इकाई विस्तार । -१ वटा नगर स्तरीय पारिवारिक नियोजन तथा सुरक्षित गर्भपतन सेवा क्लिनिक विस्तार ।

२.२.५ पोषण		० ०	१ १९	५००००	-नगर स्तरमा पोषण पुनर्स्थापना केन्द्र तथा उपचार केन्द्र स्थापना । -पोषण प्रवर्द्धन तथा मुल्यांकनकर्ताको व्यवस्था । -प्रत्येक बर्ष एउटा पूर्ण पोषणयुक्त वडा घोषणा अभियान सञ्चालन । -सुनौला हजार दिनका आमाहरुलाई पोषण प्रवर्द्धनमा सचेतना र सहयोग ।
प्रतिफल २.२ को जम्मा				**१७०००००**	
प्रतिफल २.३ : सुरक्षित खानेपानी तथा सरसफाइ सुबिधामा सबैको न्यायोचित पहुँच भई पूर्ण सरसफाइ उन्मुख नगरपालिकाको रुपमा बिकास भएको हुनेछ					
२.३.१. पूर्वाधार निर्माण	संख्या		२५	३०००००	-खानेपानी आयोजनामा इन्टेक निर्माण । -खानेपानी आयोजनामा आर्भिटी निर्माण । -सबै खानेपानी संस्थामा पानी शुद्धिकरण (ट्रिट्मेण्ट प्लाण्ट) प्लाण्ट जडान । -१५ हजार किलोमिटर पाइपलाइन विस्तार । -२५ वटा डिपबोरिङ निर्माण । -३ वटा ड्याम निर्माण । -२१ वटा पानी सञ्चित पोखरी निर्माण । -२५ वटा ओभरहेड ट्यांकी निर्माण । -२ वटा लिफ्ट खानेपानी आयोजना निर्माण ।
२.३.२. आयोजना व्यवस्थापन तथा क्षमता अभिवृद्धि	पटक			१००००	-सबै खानेपानी आयोजनाहरुमा मर्मत सम्भार कोष स्थापना । -पानीको फ्लो मिटर जडान । -खानेपानी उपभोक्ता समिति तथा कर्मचारीहरुको क्षमता अभिवृद्धि तालिम । -उपभोक्तालाई पानी सदुपयोग सम्बन्धी क्षमता अभिवृद्धिका कार्यक्रम । -खानेपानी आयोजनाका खानेपानी मुहान सुरक्षाका लागि चौकीदारको व्यवस्था । -खानेपानी मुहान आसपासका बस्तीलाई मुहान संरक्षण र सरसफाई सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने । -खानेपानी मुहानहरुमा घेराबार गर्ने । -खानेपानी मुहान आसपासमा बृक्षारोपण गर्ने ।
२.३.३. पूर्ण सरसफाई क्षेत्र	संख्या			२५००	-पूर्ण सरसफाईका सूचकहरु पूरा गर्ने ।

विकास					-धारा, पानी संचित गर्ने भाँडा, भान्सामा सरसफाई गर्नेबारे सचेतना गर्ने । -
प्रतिफल २.३ को जम्मा				**३१२५००**	

प्रतिफल २.४ : महिला, बालबालिका, दलित,जेष्ठ नागरीक, एकल महिला, फरक क्षमता तथा पछाडि पारिएका वर्ग शसक्त भई निर्णायक तहमा सहभागीताको वृद्धि भएको हुनेछ ।

२.४.१. लक्षित वर्गको शसक्तिकरण	जना		१००	५०००	-५० जनाको क्षमता भएको हिंशापिडितका लागि उपमेयर अल्पकालिन सुरक्षा आवास गृह सञ्चालन गर्ने । -महिलाहरुलाई व्यवसायिक योजना सम्बन्धी तालिम । -महिला समूहहरु गठन, पुनगर्ठन तथा संजाल निर्माण । -१ सय जना महिलाहरुलाई जिविकोपार्जनका लागि सिपमुलक तालिम तथा अनुदानको व्यवस्था । -२५०० जनालाई महिला पुरुष समविकास सम्बन्धी जोडी taालिम । -५ सय महिलाहरुलाई नेतृत्व विकास तालिम । -स्मार्ट छोरी कार्यक्रमलाई निरन्तरता दिने । -५ सय टोल विकास संस्थाहरुलाई लैंगिक हिंशा नियन्त्रण सम्बन्धी तालिम । -महिला हिंशा बिरुद्धको १६ दिने अभियानको निरन्तरता । -८ मार्च लगाएतका बिभिन्न दिवसीय कार्यक्रमको निरन्तरता । -२५०० जनालाई महिला अधिकार सम्बन्धी कानूनी व्यवस्थाबारे अभिमुखिकरण तालिम सञ्चालन । -४० जना अपांगता भएका व्यक्तीहरुलाई रोजगारमुलक तालिम र अनुदानको व्यवस्था । -५० जना अपांगता भएका व्यक्तीहरुलाई सहायक सामग्रीको व्यवस्था । -जातीय विभेद् उन्मुलन दिवस मनाउने । -कुमालहरुको भाँडा बनाउने सिपलाई आधुनिकिकरण गर्ने । -जनजातीका मातृभाषाको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्ने । -विपन्न जनजातीहरुलाई सिपमुलक तालिम र अनुदानको व्यवस्था गर्ने । -५० जना विपन्न जनजातीका बालबालिकाहरुलाई प्राबिधिक र उच्च शिक्षामा छात्रवृतीको व्यवस्था गर्ने । -२५ जनालाई दलित समुदायका परम्परागत पेशामा आधुनिकिकरण गर्न अनुदानको व्यवस्था गर्ने । -प्रत्येक बर्ष २ जना विपन्न दलित बालबालिकालाई उच्च प्राबिधिक शिक्षामा छात्रवृती । -प्रत्येक बर्ष १० जना अन्तरजातीय विवाहित जोडीलाई सम्मान गर्ने । -बर्षमा ५ सय जनाका दरले जातीय छुवाछुत

२.४.२. सामाजिक संस्कार सुधार	संख्या			२०००	-छुवाछुतमुक्त वडा घोषणा । -छोराछोरीबीचको विभद् अन्त्यका लागि अभिभावकलाई अभिमुखिकरण । -लैंगिक हिंशामुक्त वडा घोषणा । -ज्येष्ठ नागरिकको उचित पालनपोषण गर्ने उदाहरणीय व्यक्तीलाई सम्मान गर्ने । -परम्परागत हानिकारक अभ्यासबिरुद्ध अभियान सञ्चालन गर्ने ।
२.४.३. वालमैत्री स्थानिय शासनको प्रवर्द्धन	पटक			१५००	– बालमैत्री स्थानिय शासन सम्बन्धि अनुशिक्षण तथा सचेतनामुलक कार्यक्रम सञ्चालन र ५ वटा वडा घोषणा गर्ने – बालविबाह न्युनिकरण सम्बन्धि बाल क्लबका २०० जनालाई तालिम – बालश्रम न्युनिकरणका लागि रोजगारदाता तथा अभिभावकहरुलाई सचेतना – माध्यामिक विद्यालयहरुमा बालविबाह न्युकिरण का लागि म बोल्छु अभियान सञ्चालन गर्ने । – बार्षिक बालक्लब,सञ्जालगठन, पुनर्गठन तथा नेतृत्व र क्षमता बिकास तालिम ।
प्रतिफल २.४ को जम्मा				**८५००**	
प्रतिफल २.५ : सिर्जनशिल तथा आत्मनिर्भर युवाशक्तिको विकास भइ उत्पादनमूलक कार्यमा युवा संलग्नतामा बृद्धि र व्यावसायीक खेलाडी उत्पादन भएको हुनेछ					
२.५.१. खेलकुद पूर्वाधार विकास	संख्या			५००००	-बेलभ्कुण्डीमा रहेको अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको रंगशालाको स्तरोन्नती र विधागत खेलकूदका लागि पूर्वाधार विकास गर्ने । -मदन भण्डारी रंगशालाको स्तरोन्नती र पूर्वाधार विकास गर्ने । -एक वडा-एक खेलमैदान निर्माण गर्ने । -एक वडा-एक कवर्ड हल निर्माण गर्ने । -भएका खेल मैदानहरुको नियमित मर्मत तथा विस्तार गर्ने ।

२.५.२. क्षमता अभिवृद्धि	पटक			३०००	-खेलाडीहरुका लागि नियमित बन्द प्रशिक्षण सञ्चालन गर्ने । -एक बिद्यालय-एक खेलकुद प्रशिक्षकको व्यवस्था गर्ने । -उत्कृष्ट खेलाडी प्रोत्साहन कार्यक्रम । -खेल प्रशिक्षकहरुलाई पुनर्ताजगी तालिम र क्षमता अभिबृद्धि । -राष्ट्रिय, अन्तर्राष्ट्रिय स्तरका रेफ्रीहरु तयार गर्ने । -बिषयगत खेल प्रशिक्षकको व्यवस्था गर्ने । -खेल प्रशिक्षकहरुलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम ।
२.५.३. युवा स्वरोजगार	पटक	१		५००००	-५०० युवाहरुलाई कृषी व्यवसायमा संलग्न गराउने । -५५० जना युवाहरुलाई उद्यमशिलता तालिम । -१०००० युवाहरुलाई दुर्व्यसनबिरुद्ध सचेतना कार्यक्रम । -५०० जनालाई सहुलियतपूर्ण कर्जा उपलब्ध गराउने । -युवा उद्यम कार्यक्रमको घुम्ती कोषमार्फत ४०० जनालाई युवाहरुलाई उद्यमी बनाउने । -युवा प्रतिभाको पहिचान गरी २५ जनालाई सम्मान गर्ने । -सार्वजनिक शिक्षाको सवलिकरणमार्फत युवाहरुलाई उद्यममा जोड्ने । -५०० युवाहरुलाई नेतृत्व विकास तालिम । -नमूना युवा संसद्को अभ्यासलाई निरन्तरता । -२०० युवाहरुलाई व्यवसायीक योजना निर्माण तालिम । -युवा सूचना केन्द्र तथा नवप्रवर्तनात्मक केन्द्रको स्थापना । -युवा स्वयंसेवक परिचालन कार्यक्रम ।
प्रतिफल २.५ को जम्मा				**१०३०००**	
प्रतिफल २.६ : स्थानीय कला,संस्कृति तथा साहित्यको जगेर्ना तथा प्रवर्द्धन भएको हुनेछ ।					
२.५.४. कला तथा संस्कृतिको अध्ययन	वटा			५०००	-स्थानीय कला संस्कृतीको पहिचान, अभिलेखिकरण र प्रकाशन गर्ने ।

अनुसन्धान					-भाषीक तथ्यांक संकलन गर्ने । -स्थानीय मातृभाषामा उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि बार्षिक २ जनालाई छात्रवृत्ति वितरण । -स्थानीय भाषा, साहित्य, कला, संस्कृती, सम्बन्धी १० वटा अनुसन्धान र प्रकाशन गर्ने । -५ वटा संस्कृतीको बहुआयामिक श्रव्यदृश्य सामग्री तयार गर्ने । -प्रत्येक बर्ष स्थानीय भाषा, साहित्य, कला, संस्कृतीको प्रदर्शनी गर्ने । -श्रुती परम्पराको श्रव्य, दृश्य र दस्तावेजिकरण गर्ने । -प्रत्येक बर्ष २ जना स्रष्टाहरुलाई सम्मान गर्ने । -प्रत्येक बर्ष १ वटा उत्कृष्ट कृतीलाई पुरस्कृत गर्ने । -प्रत्येक बर्ष १ वटाका दरले स्थानीय भाषा, कला, संस्कृतीका बिषयमा लेखिएको खोजमुलक सामग्री प्रकाशन गर्ने । -लोपोन्मुख कला संस्कृतीको प्रवर्द्धन सम्बन्धी कार्यक्रम ।
२.५.५. कला संस्कृति संग्रहालयको स्थापना	संख्या			२०००	-नगरस्तरीय एउटा कला संस्कृती संग्रहालयको स्थापना ।
प्रतिफल २.५ को जम्मा				**७०००**	
सामाजिक विकास क्षेत्रको जम्मा				**५००१०००**	
पूर्वाधार विकास					
प्रतिफल ३.१ : सडक पूर्वाधारको विकास र विस्तार भइ यातायातमा सुगमता भएको हुनेछ ।					
- कालोपत्रे र पक्की सडक निर्माण	कि.मि.			५००००००	-प्रत्येक बर्ष ६० किलोमिटर कालोपत्रे सडक निर्माण । -तुलसीपुरचक्रपथ निर्माण । -गंगालाल मार्ग (दोघर्रे-प्रतापकोट-मखनटाकुरी-सल्यान लुहाम सडक) कालोपत्रे । -सडकहरुको नक्सांकन र नम्बरिङ (मेट्रिक्स एड्रेसिङ सिष्टम) का लागि तथ्यांक संकलन र नक्सा निर्माण गरी डिजिटल प्रबिधिमा लैजाने । -बाँसगढी ग्वार खोला शवदाह स्थल जाने सडक कालोपत्रे ।
- नयाँ सडक ट्र्याक निर्माण	कि.मि.			१००००००	-१८० किमी नयाँ ट्र्याक निर्माण ।

- ग्रावेल सडक विस्तार	कि.मि.	-	-	६०००००	-३५० किमी ग्रावेल सडक निर्माण र स्तरोन्नती ।
- पक्कि नाला, रिटेनिङ् वाल	कि.मि.			८०००	-१०० किमी पक्की नाला र रिटेनिङ वाल निर्माण ।
- पक्कि पुल, ह्यूम पाइप, कलभर्ट, कजवे	वटा			५०००००	-४ वटा पक्की पुल निर्माण । -१००० वटा ह्यूम पाइप र कलभर्ट निर्माण ।
- यातायात पूर्वाधार				५००००	-बिधुतीय नगर बस सञ्चालन ।
३.१.७. झोलुङ्गे पुल, ट्रस ब्रिज निर्माण तथा मर्मत	संख्या			१०००००	-१५ वटा झोलुंगे पुल/ट्रस ब्रिज निर्माण
३.१.८. वसपार्क र प्रतिक्षालय	संख्या			१५०००	-तुलसीपुरआधुनिक बसपार्कको स्तरोन्नती । -३ स्थानमा पार्किङ स्थल निर्माण । -१० वटा प्रतिक्षालय निर्माण ।
३.१.९. पर्यटकीय सडक	कि.मि.			५०००००	-बिजौरी-छिल्लीकोट सडक स्तरोन्नती । -पर्सेनी-चमेरेगुफा सडक स्तरोन्नती । -खमारी-चमेरेगुफा सडक स्तरोन्नती । -सुकौराकोट दंगिशरण जाने सडक स्तरोन्नती । -हात्तीढुंगा जाने सडक स्तरोन्नती । -बल्ले-थर्कोटमा पर्यटन पदमार्ग निर्माण ।
३.१.१०. पूर्वाधार प्रयोगशाला निर्माण	संख्या			१००००	-नगरस्तरमा पूर्वाधार गुणस्तरमापन प्रयोगशाला स्थापना ।
३.१.११. विमानस्थल पूर्वाधार विकास तथा विस्तार				१००००००	-टरीगाउँ विमानस्थल स्तरोन्नती तथा विस्तार ।
प्रतिफल ३.१ को जम्मा				**८७८३०००**	
प्रतिफल ३.२ : नगरमा सूरक्षित आवास,वजार , एकिकृत वस्ती निर्माण र व्यवस्थित भएको हुनेछ ।					
३.२.१ जग्गा एकिकरणसहित एकिकृत वस्ती निर्माण	स्थान			१०००००	-४ वटा स्थानमा जग्गा एकिकरणसहित व्यवस्थीत एकिकृत वस्ती निर्माण ।
३.२.२ व्यवस्थित सडक, नाली, शौचालय, पार्किङ स्थल र हरियाली सहितको वजार व्यवस्थापन	बजार केन्द संख्या			५००००	-२ वटा व्यवस्थित सडक, नाली, शौचालय, पार्किङ स्थल र हरियाली सहितको वजार व्यवस्थापन । -आधुनिक सभाहल निर्माण ।

३.२.३ गुणस्तरिय सेवा प्रवाह सहितको नगर कार्यपालिका तथा वडा कार्यलय भवन	संख्या	१६	२१	८००००	-३ वटा वडा कार्यालय भवन निर्माण । -नगरपालिकाको प्रशासकीय भवन निर्माण । -कर्मचारी आवास गृह निर्माण ।
३.२.४ हरियाली पार्क निर्माण	संख्या	२		१००००	-एक वडा-एक वाटिका (हरियाली पार्क) निर्माण । -राप्ती शान्ति उद्यान र पुष्पलाल पार्कको स्तरोन्नती ।
३.२.५ शवदाह स्थल निर्माण	संख्या			५००००	-१ वटा बिधुतीयसहित ९ वटा शवदाह स्थल निर्माण । -१ वटा किरियापुत्री आवास गृह निर्माण । -नगर क्षेत्रभित्रका शवदाह स्थलहरुको स्तर बृद्धि र व्यवस्थापन ।
३.२.६ भूकम्प प्रतिरोधि भवन निर्माण तालिम	जना			४०००	-५०० जनालाई भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माण तालिम ।
३.२.७ भूकम्प प्रतिरोधि घर, नक्सा पास, र भवन मापदण्डवारे सचेतना कार्यक्रम	पटक			५०००	-प्रत्येक बर्ष १९ वटै वडामा भूकम्प प्रतिरोधि घर, नक्सा पास, र भवन मापदण्डवारे सचेतना कार्यक्रम । -भूकम्प प्रतिरोधि घर, नक्सा पास, र भवन मापदण्डवारे सञ्चार माध्यमबाट व्यापक प्रचारप्रसार । -प्रत्येक वडामा भूकम्प प्रतिरोधी भवनको नमूना प्रदर्शनस्थल स्थापना । -घरहरुको बिधुतीय नक्सा पास स्विकृत प्रणाली सञ्चालन । -घरहरुको नक्सांकन र नम्बरिङ (मेट्रिक्स एड्रेसिङ सिष्टम) का लागि तथ्यांक संकलन र नक्सा निर्माण गरी डिजिटल प्रबिधिमा लैजाने ।
३.२.८ उपभोक्ता समितिको क्षमता विकास				१०००	-उपभोक्ता समितिहरुलाई योजना, गुणस्तर तथा योजना कार्यान्वयन सम्वन्धि अभिमुखिकरण तालिम ।
प्रतिफल ३.२ को जम्मा				**३०००००**	
प्रतिफल ३.३ : विद्युत र वैकल्पिक उर्जाको विस्तार भइ सहज उपलव्धता तथा उपयोगमा वृद्धि भएको हुनेछ ।					
३.३.१ विद्युत उत्पादन	आयोजना संख्या			३००००	-१०० किलोवाट हावा तथा लघु जलबिधुत उत्पादन ।
३.३.२ पोल विस्तार तथा	संख्या			५००००	-२००० बिधुत पोल खरिद् तथा वितरण ।

विद्युत लाइन वितरण					-१००००० मिटर बिधुत तार बितरण ।
३.३.३. ट्रान्सफर्मर तथा अन्य विद्युतीय उपकरण	संख्या			१००००	-५० वटा बिधुत ट्रान्सफर्मर जडान ।
३.३.४ सौर्य उर्जा प्रर्णाली विस्तार	संख्या	९७०	१२५०	४००००	-२८० घरपरिवारमा सौर्य उर्जा प्रणाली जडान । -बिधुतिय गाडी रिचार्ज सेन्टर स्थापना । -५० वटा सौर्य उर्जा जडित घुम्ती कोल्ड स्टोर सञ्चालन ।
३.३.५ वायो ग्याँस प्रविधि विस्तार	संख्या	३८	१००	७५००	-६२ घरपरिवारमा बायो ग्याँस प्रबिधि बिस्तार । -समुदायमा आधारित बायो ग्याँस प्लाण्ट स्थापन ।
३.३.६ सुधारीएको चुलो	संख्या	२२४७	५०००	५०००	-२७५३ घरपरिवारमा सुधारिएको चुल्हो बिस्तार ।
३.३.७ एल.पि.ग्याँस विस्तार	वडा संख्या	१५४२०	२००००	०	-५५८० घर परिवारमा एल्पी ग्याँसको सुबिधा बिस्तार ।
			प्रतिफल ३.३ को जम्मा	**१४२५००**	
प्रतिफल ३.४ : सूचना र संचार प्रविधि मा नगरवासीको पहुँच र प्रयोगमा बृदि भएको हुनेछ ।					
३.४.१. सूचना तथा सञ्चार पूर्वाधार विकास	संख्या			१००००	-अप्टिकल फाइवर विस्तार गरी सेवा विस्तार । -सबै टेलिफोन र इन्टरनेटका तारहरु अण्डरग्राउण्ड गरी व्यवस्थित गर्ने । -५ वटा टेलिफोन टावरहरु विस्तार ।
३.४.२. डिजिटल प्रविधि विस्तार	सफ्टवयर			५०००	-सबै नगरबासीहरुको डिजिटल प्रोफाइल तयार गर्ने । -नगरपालिकाका कर्मचारीहरुको आउटलुकसहितको इमेल आइडीमा एकरुपता ल्याउने । -सफ्टवेयर जडान नभएका नगरपालिकाका सबै शाखाहरुको सफ्टवेयर निर्माण गर्ने । -सबै शाखाहरुको सफ्टवेयर प्रणालीलाई एकिकृत गर्ने । -नगरपालिकाका अभिलेखहरु डिजिटल प्रबिधिमा राख्ने ।
३.४.३. इन्टरनेट सेवा विस्तार	संख्या			२०००	-नगरपालिका र वडा कार्यायहरुको इन्टरनेट सेवाको गुणस्तर बृद्धि गर्ने । -नगरपालिका कार्यालयसहित बिभिन्न सार्वजनिक स्थलमा फ्रि वाइफाइको व्यवस्था गर्ने । -नगरपालिकाका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई कर्पोरेट सिमको व्यवस्था गर्ने ।
३.४.४. प्रकाशन तथा	कृयाकलाप			५०००	-प्रत्येक बर्ष योजना पुस्तिका (रातो किताव)

प्रसारण	संख्या				प्रकाशन गर्ने । -ऐन, नियम, विनियम, कार्यबिधि, कार्यपालिकाका निर्णयहरु र कार्यप्रगति विवरण प्रकाशन गर्ने । -सञ्चार माध्यममा सूचना तथा विज्ञापन प्रकाशन, प्रशारण ।
३.४.५. दक्ष जनशक्ति तथा क्षमता अभिवृद्धि	पटक			१०००	-कर्मचारीहरुलाई सफ्टवेयर सञ्चालन सम्बन्धी तालिम । -जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई सूचना प्रबिधि सम्बन्धी तालिम ।
३.४.६. सूचना सामग्री उपकरण खरिद तथा मर्मत	पटक			१०००	-नगरपालिकाका ३ स्थानमा सूचना तथा सेवाप्रवाह सम्बन्धी डिजिटल बोर्ड राख्ने । -नगरपालिकामा आबश्यक सूचना सामग्री तथा उपकरण खरिद् ।
३.४.७. सूचना शाखा सुदृढिकरण				१०००	-नगरका शाखाहरुको सूचना एकद्वार प्रणालीमा लैजाने । -सूचना प्रबिधि मर्मत सम्भारका लागि अनकल प्राबिधिकको व्यवस्था ।
प्रतिफल ४.१ को जम्मा				**२५०००**	
पूर्वाधार विकास जम्मा				**९२५०५००**	
वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन					
प्रतिफल ४.१ : वन तथा जैविक विवपधताको संरक्षण र समुचित ब्यबस्थापन गरीएको हुनेछ ।					

४.१.१ जैविक विविधता संरक्षणका लागि वन क्षेत्रको विस्तार तथा दिगो व्यवस्थापन	बर्ग किमी	१४५.८०	१५२	५००००	-नगर क्षेत्रका जैविक विविधताहरुको पहिचान र अभिलेखिकरण गर्ने । -७ बर्ग किलोमिटर वन क्षेत्र विस्तार गर्ने । -डढलो नियन्त्रण कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -४.२ बर्ग किलोमिटर बाँझो जमिनमा बृक्षारोपण गर्ने । -एक वडा, एक नर्सरी स्थापना गरी बार्षिक २ लाख बिरुवा उत्पादन गर्ने । -वन अतिक्रमण रोक्न ५० बर्ग किलोमिटर वन क्षेत्रलाई घेरावार गर्ने । -पारिवारिक निजी विकासको लागि वन किसानहरुलाई जैविक विविधता सम्बन्धि क्षमता विकास गर्ने ।
४.१.२ बैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गरि वन क्षेत्रको उत्पादकत्व बढाउने (दिगो वन व्यवस्थापन गरी वनक्षेत्रको उत्पादकत्व बढाउने)	हेक्टर			१००००	-सम्भावित वन क्षेत्रको पहिचान गर्ने । -वन हेरालाहरुको व्यवस्था गर्ने । -वन क्षेत्रमा जडिबुटी खेती गर्ने । -बार्षिक ३ सय हेक्टर वन क्षेत्रमा वैज्ञानिक वन व्यवस्थापन गर्ने । बार्षिक .... वटा सामुदायिक वनमा दिगो वन व्यवस्थापन गर्ने -वन व्यवस्थापनका लागि पावर चेन शो, क्लिनोमिटर, जिपिएस् लगाएतका आधुनिक उपकरणहरु खरिद् गर्ने । -वन व्यवस्थापनको लागि आवश्यक वन प्राविधिकहरु परिचालन गर्ने ।

४.१.३ वन क्षेत्रको सुसाशन र व्यवस्थापन तथा अनुगमन, मुल्यांकन	वन संख्या			५०००	-सामुदायीक वन समूहहरुको कार्ययोजना निर्माण सम्बन्धी तालिम सञ्चालन । -सामुदायीक वन समूहहरुमा दोहोरो लेखाप्रणाली राख्ने । -सामुदायीक वन समूहहरुमा सार्वजनिक सुनुवाई गराउने । -सामुदायिक वन समूहहरुको समयमै दर्ता, नविकरण गराउने । -सामुदायीक वन समूहहरुको अनुगमन र मूल्यांकन निरन्तर गर्ने । -पारिवारिक निजी वन, सार्वजनिक जमिनहरुमा वन विकास गरी प्रभावकारी अनुगमन गर्ने ।
४.१.४ दिगो वन व्यवस्थापनका लागि चेतना तथा क्षमता अभिवृद्धि	पटक			१०००	-१०० वटा सामुदायिक वन समूहका पदाधिकारी र सरोकारवालाहरुलाई दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी अभिमुखिकरण कार्यक्रम । -सामुदायिक वन उपभोक्ता समूहका पदाधिकारीलाई दिगो वन व्यवस्थापन सम्बन्धी प्राबिधिक तालिम । -५०० जना पारिवारिक निजी वन किसानहरुलाई कृषि वन, पारिवारिक निजी वनको दिगो व्यवस्गथापन सम्बन्धि क्षमता विकास गर्ने ।
४.१.५ वन जन्य उत्पादनको विकास तथा आयआर्जनमा वृद्धि	पटक			२५००	-नगरस्तरमा १ वटा जडिबुटी प्रशोधन केन्द्रको स्थापना । -वनजन्य उद्यम सम्बन्धी तालिम सञ्चालन । -नगरपालिका स्तरमा चिउरी प्रशोधन केन्द्र स्थापना । -जडिबुटीको पहिचान र विस्तार । -पारिवारिक निजी वनको उत्पादनमा आधारित उद्यम स्थापन र संचालन ।

४.१.६ वनयजन्तु संरक्षण तथा वन्यजन्तुबाट हुने नोक्सानी नियन्त्रण	पटक			१०००	-वन्यजन्तुको संरक्षणका लागि वन क्षेत्रमा घाँसे मैदान र पोखरी निर्माण । -वन्यजन्तुहरुसहित जैविक विविधताको अध्ययन र अभिलेखिकरण । -वन्यजन्तुबाट हुने हानी नोक्सानीबाट बचाउन वैकल्पिक खेती कार्यक्रम । पारिवारिक निजी वन किसानहरुलाई मानव वन्यजन्तु विवाद व्यवस्थापन सचेतना प्रदान गर्ने -सरोकारवाला संघसंस्थाको समन्वयमा हानीनोक्सानीको अनुगमक्त समिति निर्माण र क्षतिपूर्तिको आकलन गर्ने -वन्य जन्तुबाट जनधनको क्षति भएको सोधभर्ना गर्ने
४.१.७ वन समुह तथा वन प्राविधिकको व्यवस्था तथा क्षमता विकास	वटा			३०००	-वन समूहका पदाधिकारीलाई नेतृत्व विकास तालिम । -वन प्राबिधिक तथा सहजकर्ताहरुको थप व्यवस्था गर्ने । -वन प्राविधिकहरुको क्षमता विकास गर्ने । -पारिवारि निजी वन किसानहरुलाई क्षमता विकास तालिम दिने - उद्यम विकास (टिमुर, अदुवा, कागती प्रशोधन) र बजारीकरण
प्रतिफल ४.१ को जम्मा				**७२५००**	
प्रतिफल ४.२ : जलाधार संरक्षण तथा भुमि को एकीकृत व्यवस्थापन र उचित सदुपयोग भएको हुनेछ।					
४.२.१ भु-क्षय तथा नदि, खोला तथा कटान नियन्त्रण तथा जलाधार संरक्षण ।	संख्या			३०००००	-प्राकृतिक प्रकोप जोखिम नक्सांकन गर्ने । -५ वटा पहिरो नियन्त्रण गर्ने । -१० वटा सोता (गल्छी) नियन्त्रण गर्ने । -खोलाहरुका १० स्थानमा १५ किमी खोला किनार संरक्षण वा खोला नियन्त्रण गर्ने । -एक वडा-एक पोखरी निर्माण गर्ने । -गल्छी, सोता, खहरेहरुका ५ स्थानमा गेग्रान (सिल्ट ट्रयाप) संरक्षण संरचना निर्माण गर्ने । -५ किमी सडक पाखाहरुमा वायोईञ्जिनियरिङ गरी भूक्षय नियन्त्रण गर्ने ।
४.२.२ पानीको मुहान,	संख्या			२००००	-पानीका मुहानको अभिलेखिकरण गर्ने ।

सिमसार र पोखरी संरक्षण					-४० वटा पानीका मुहानहरुको संरक्षण गर्ने । -१० वटा सिमसार क्षेत्र संरक्षण गर्ने ।
४.२.४ सार्वजनिक जग्गाहरुको संरक्षण	संख्या			१०००	-सार्वजनिक जग्गाहरुको अभिलेखिकरण गर्ने । -५० हेक्टर जमिनमा फलफूल, घाँस, डालेघाँस रोप्ने ।
४.२.५ पारिवारिक निजी वनको माध्यमबाट जलाधार संरक्षण गर्ने				१०००	-५०० जना पारिवारिक निजी वन किसानहरुको जमिनमा छिटो बढ्ने रुख प्रजाती, फलफुल, डालेघाँसका विरुवा राप्ने
प्रतिफल ४.२ को जम्मा				**३२२०००**	
प्रतिफल ४.३ : जलवायू अनुकुलन र पर्यावरणिय स्वच्छतामा अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।					
४.३.१ ग्रिन पार्क तथा हरियाली क्षेत्र	वटा			१३३००	-प्रत्येक वडामा एक/एक ग्रिनपार्क निर्माण गर्ने । -ग्रिन पार्क क्षेत्र वरपरको पारिवारिक निजी वन किसानहरुलाई हरियाली बढाउन वृक्षारोपण गर्न रुख प्रजाती, फलफुल र डालेघाँसका विरुवा उपलब्ध गराउने

४.३.२ फोहरमैला व्यवस्थापन	स्थान			१०००००	-१ वटा स्थायी डम्पिङ साइटको निर्माण गर्ने । -मानव मलमूत्र व्यवस्थापन गरी प्रांगारिक मल उत्पादन गर्ने । -मरेका चौपाया र वेवारिशे शव व्यवस्थापन स्थलको व्यवस्था गर्ने । -राप्ती प्रादेशिक अस्पतालासहित अन्य अस्पतालहरुको फोहोर व्यवस्थापन गर्ने । -१५०० परिवारलाई फोहोर बर्गिकरण गर्ने डष्टविन वितरण गर्ने । -कम्प्याक्टर ३, ट्याक्टर २ र साना ट्याक्टर ३ वटा खरिद् गर्ने । -फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि आबश्यक साना औजारहरु खरिद गर्ने । -फोहोरमैला व्यवस्थापनपछि प्रयोग हुने फिनायल र किटनाशक औषधीको व्यवस्था । -सरसफाई कर्मचारीका लागि आबश्यक ग्लोव, मास्क लगाएतका व्यक्तीगत सुरक्षा सामग्रीको व्यवस्था । -सरसफाई कर्मचारीहरुलाई स्वास्थ्य विमाको व्यवस्था । -सरसफाई सम्बन्धी जनचेतनामुलक कार्यक्रमहरु सञ्चालन । -आवश्यकता अनुसार थप जनशक्तीको व्यवस्था । -ग्रिन तुलसीपुर-क्लिन तुलसीपुरअभियानलाई निरन्तरता दिने । -निजी क्षेत्रको सहकार्यमा फोहोरमैला व्यवस्थापन । -फोहोर बर्गिकरण तथा उपयोगबारे समुदायमा सचेतना कार्यक्रम सञ्चालन । -

४.३.३ जलबायू परिवर्तन अनुकुलन कार्य	वडा			३०००	-पारिवारिक निजी वन किसानहरुलाई जलवायु परिवर्तन सचेतना कार्यक्रमहरु गर्ने -जलवायु परिवर्तन अनुकुलनको लागि हावापानी अनुसारको खेती प्रणालीको लागि सहयोग उपलब्ध गराउने -तरकारी खेतीको लागि टनेल, सिंचाइपोखरी निर्माण, पहिरो नियन्त्रणको लागि नेपियर घाँस रोपण आदी । -नर्सरी स्थापना, वृक्षारोपण, कृषि वन विकास, टिमुर वृक्षारोपण -सिपमुलक तालिम
प्रतिफल ४.३ को जम्मा				**११६३००**	
प्रतिफल ४.४ विपदवाट हुने जोखिम लाइ न्यूनिकरण गरी विपदउत्थानशिल समाजको निर्माण भएको हुनेछ					
४.४.१ सुरक्षित वस्ति तथा समुदाय निर्माण	वस्ती संख्या	०	५	१०००००	-नगर क्षेत्रका खुल्ला स्थानहरुको पहिचान, संरक्षण, सूचिकरण र प्रचारप्रसार । -नगरपालिकाको जोखिम पार्श्वचित्र निर्माण । -नगरपालिकाको स्थानीय विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल योजना र विपद् पूर्वतयारी तथा प्रतिकार्य योजना निर्माण तथा कार्यान्वयन । -नगर क्षेत्रमा ५ वटा सुरक्षित वस्तीहरु निर्माण । -नगर आपतकालिन कार्यसञ्चालन केन्द्रको स्थापना । -ग्वारखोला र पातु खोलाको माथिल्लो तटीय क्षेत्रमा बर्षामापन केन्द्र राख्ने । -बबई नदीमा जलसतह मापन केन्द्रको स्थापना । -मौसम सम्बन्धी जानकारी दिने मोवाइल एप्लिकेसन निर्माण र सञ्चालन । -नगरपालिका कार्यालयभित्र बर्षा र बाढीको पूर्व सूचनाबारे डिजिटल बोर्ड राख्ने ।

४.४.२ विपद उत्थानशिल समुदाय निर्माण	पटक			३००००	-१२५ जना स्वयंसेवक तयार, क्षमता अभिबृद्धि र परिचालन । -नगर तथा वडा विपद् तथा जलवायु उत्थानशिल समितिको क्षमता अभिबृद्धि । -संकटासन्न समुदायको क्षमता अभिवृद्धि । -नगर विपद् व्यवस्थापन कोषलाई निरन्तरता । -विपद् जोखिम न्यूनिकरण रणनीतिक कार्ययोजना २०२०-३० निर्माण ।
४.४.३ विपद जोखिममुक्त संरचना निर्माण	संख्या			५०००	-जोखिमपूर्ण बिद्यालयहरुको प्रबलिकरण । -जोखिमपूर्ण स्वास्थ्य संस्थाहरुको प्रबलिकरण । -जोखिमपूर्ण सार्वजनिक संरचनाहरुको प्रबलिकरण । -खोज तथा उद्धारका सामग्रीहरुको व्यवस्थापन । -संरचना निर्माणमा मापदण्ड पालना गर्ने ।
प्रतिफल ४.४				**१३५०००**	
वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन जम्मा				**६४५८००**	
सुशासन तथा संस्थागत विकास					
प्रतिफल ५.१ : उपमहानगरपालिकामा स्थानिय कानुन तर्जुमा भई पूर्ण रुपमा कार्यान्वयन भएको हुनेछ ।					
५.१: .१ सुशासन प्रवर्द्धन	औजार			३०००	-नगरपालिका र सबै वडा कार्यालयमा नागरिक बडापत्र राख्ने । -बर्षमा ३ वटा सार्वजनिक सुनुवाई गर्ने । -नगरपालिकाको वेवसाइटमा गुनाशो पोर्टल राख्ने । -नगरसभा तथा कार्यपालिकाका निर्णयहरु सार्वजनिक गर्न नगर बुलेटिन प्रकाशन गर्ने । -सेवाग्राही सन्तुष्टीमापन संयन्त्र विकास गरी कार्यान्वयन गर्ने । -वेवसाइट र मोवाइल एप्स अद्यावधिक गर्ने ।
५.१:२ सुशासनका लागि मता विकास	पटक			१५००	-जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई क्षमता अभिबृद्धि गर्ने । -नागरिकहरुको क्षमता अभिबुद्धि ।
५.१: ३ ऐन, नियम, कार्यविधि र निर्देशिका निर्माण	संख्या			१०००	-आबश्यकता अनुसार ऐन कानूनहरुको समयमै निर्माण, संशोधन र कार्यान्वयन गर्ने ।
५.१:४ सूचना केन्द्र	संख्या			१०००	-नगर सूचना केन्द्रको व्यवस्थापन तथा क्षमता विकास ।

प्रतिफल ५.१ को जम्मा				**६५००**	
प्रतिफल ५.२ : न्यायीक समिति सुदृढिकरण भइ न्याय सम्पादन प्रभाकारी हुनेछ					
५.२.१ न्यायीक समितिको सुदृढीकरण	संख्या			५०००	-न्यायिक समितिका लागि ३ वटा कोठा थप । -न्यायिक समितिमा १ वटा गोपनिय कक्ष थप । -न्यायिक समितिमा पुस्तकालय स्थापना । -न्यायिक समितिमा आबश्यक फर्निचरको व्यवस्था गर्ने । -असहाय पिडितहरुका लागि कोष स्थापना । -न्यायिक समितिका पदाधिकारीलाई न्याय सम्पादन सम्बन्धी नियमित तालिम । -न्यायिक समितिका कर्मचारीलाई न्यायीक प्रक्रिया सम्बन्धी तालिम । -महिला तथा ज्येष्ठ नागरिकसँग उपप्रमुख कार्यक्रम । -न्यायीक समिति र वडा कार्यालयका कर्मचारीलाई न्यायीक अभिलेखिकरण र दस्तावेजिकरण सम्बन्धी तालिम । -वडा अध्यक्ष र वडा सचिवलाई न्याययिक प्रक्रिया र सिफारिशबारे तालिम । -महिला जनप्रतिनिधिका लागि न्यायीक प्रक्रिया र कानून सम्बन्धी तालिम । -न्यायिक समिति र कर्मचारीलाई न्यायीक असल अभ्यास भएका क्षेत्रको अवलोकन भ्रमण ।
५.२:२ मेलमिलाप केन्द्र				१०००	-५ वटा वडामा मेलमिलापकर्ताको व्यवस्था । -सबै वडाहरुमा मेलमिलाप केन्द्रको स्थापना । - मेलमिलापकर्तालाई सहमति/असहमति लेखन सम्बन्धी पुनर्ताजगी तालिम । -मेलमिलापकर्ताले गर्न हुने र नहुने काम, कर्तव्यबारे नियमित छलफल । -मेलमिलापकर्ता सम्बन्धी प्रशिक्षक प्रशिक्षण तालिम । -राम्रो अभ्यास गरेका मेलमिलापकर्ताहरुलाई राम्रो अभ्यास भएका मेलमिलाप केन्द्रहरुको अवलोकन

					भ्रमण ।
प्रतिफल ५.२ को जम्मा				**६०००**	
प्रतिफल ५.३ : नगरपालिका र सवै वडा कार्यालयहरुको संस्थागत क्षमता, मानव संसाधन र कार्यदक्षता अभिवृद्धि भएको हुनेछ ।					
५.३.१ संस्थागत तथा मानव संसाधन क्षमता विकास	संख्या			१००००	- आवश्यक दरबन्दी अनुसार कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने
५.३.२ कार्यालय व्यवस्थापन	संख्या			२००००	-नगरपालिकाका सबै शाखाहरुको सेवा प्रवाहलाई प्रबिधिमैत्री बनाउने । -नगरपालिकाका सबै शाखाहरुलाई उपयुक्त कार्यकक्ष र कार्य गर्ने वातावरण निर्माण गर्ने । -नगरपालिकाका सबै शाखाहरुका लागि आबश्यक भौतिक साधन तथा उपकरणहरुको व्यवस्था ।
५.३.३ संस्थागत क्षमता विकास	पटक			३५००	-संस्थागत व्यवस्थापन सर्वेक्षण गर्ने । -शाखा, उपशाखाहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने ।
५.३.४ सवारी साधन व्यवस्थापन	संख्या			२५०००	-नगरपालिकाको आफ्नै वर्कशप स्थापना । -३० मोटरसाइकल खरिद् । -२ वटा गाडीहरु खरिद् गर्ने ।
५.३.५ कर्मचारी प्रोत्साहन	जना			१०००	-कार्यसम्पादन मूल्यांकनको मापदण्ड निर्धारण गरी प्रत्येक बर्ष उत्कृष्ट कर्मचारीलाई पुरस्कार तथा सम्मानको व्यवस्था ।
५.३.६ जनप्रतिनिधी र कर्मचारीबीच टिम विल्डिङ्ग	पटक			५०००	-जनप्रतिनिधि र कर्मचारीको त्रैमासिक समिक्षा बैठक सञ्चालन । -अर्धबार्षिकरुपमा जनप्रतिनिधि र कर्मचारीबीच संयुक्त समिक्षा बैठक सञ्चालन ।
प्रतिफल ५.३ को जम्मा				**६४५००**	
प्रतिफल ५.४ :उपमहानगरपालिकले आन्तरिक तथा वाह्य स्रोत परिचालन गरी आर्थिक वृद्धि गरेको हुने छ					
५.४.१ आन्तरिक आयको सम्भावना अध्ययन र प्रक्षेपण	पटक			१०००	-राजश्व चुहावट नियन्त्रण गर्न जनशक्ती परिचालन । -नगरपालिकाका भवन, जग्गा तथा अन्य संरचना र सम्पत्तीहरुको प्रतिस्पर्धात्मक बिधिद्वारा भाडा निर्धारण । -नगरपालिकाको आय लेखाजोखा (रेभिन्यू एसेस्मेण्ट) गर्ने ।

					-राजश्व सुधार योजना निर्माण । -घरजग्गा बहालको लगत खडा गरी बार्षिकरुपमा अद्यावधिक गर्दै जाने । -उपमहानगरपालिका क्षेत्रमा भएको बाटोले ओगटेको जग्गाको लगत कट्टा गर्ने । -राजश्व सम्बन्धी सिफारिश गर्दा सिलसिलेवार नम्बर भएको लेटरहेड प्रयोग गर्ने । -क्षेत्रफल र मुल्यांकनको आधारमा सिफारिश दस्तुर निर्धारण गर्ने । -राजश्व अनुगमन प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने । -राजश्व चुहावट सम्बन्धी सूचनादातालाई प्रोत्साहन र पुरस्कारको व्यवस्था ।
५.४.२ करदाता शिक्षा कार्यक्रम	पटक			१५००	-प्रत्येक बर्ष सबै वडाहरुमा करदाता शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने । -प्रत्येक बर्ष चैत महिनालाई कर सचेतना महिनाका रुपमा मनाउने निर्णयलाई निरन्तरता दिने । -करदाताहरुको पृष्ठपोषणका आधारमा कर प्रणालीलाई सुदृढ गर्ने ।
५.४.३ उत्कृष्ट करदाता प्रोत्साहन	पटक			२५०	-प्रत्येक बर्ष ५ जना उत्कृष्ट करदातालाई सम्मान गर्ने ।
५४.४ आ.ले.प.इकाई सुदृढीकरण	पटक			३०००	-आलेप शाखामा १ जना जनशक्ती थप गर्ने । -आलेप शाखामा थप उपकरण र सामग्रीहरुको व्यवस्था गर्ने । -आलेप प्रतिवेदन प्रत्येक ४ महिनामा पेश गरी समिक्षा गर्ने । -समयमा बेरुजु न्यूनिकरण गर्ने ।
५.४.५ राजश्व शाखा सुदृढीकरण	पटक			१००००	-राजश्व परिचालन सम्बन्धी सफ्टवेयरहरुको बिस्तार गर्ने । -प्राकृतिक स्रोतहरुको जिपिएस् इमजेङि गर्ने । -राजश्व शाखामा १० जना कर्मचारीको व्यवस्था गर्ने । -राजश्व सम्बन्धी कर्मचारीहरुको क्षमता अभिबृद्धि गर्ने ।
प्रतिफल ५.४ को जम्मा				**१५७५०**	
प्रतिफल ५.५ : शुसासन कायम भई योजना तर्जुमा कार्यान्वयन,अनुगमन प्रभावकारी भएको हुनेछ ।					

५.५. १ योजना सम्वन्धि क्षमता विकास	पटक			२५००	-१९ वटै वडा तथा नगर स्तरका जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरुलाई स्थानीय तहको योजना तर्जुमा प्रक्रियाबारे अभिमुखिकरण । -नगरस्तरमा जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीहरुलाई दिगो विकासका लक्ष्य सम्बन्धी अभिमुखिकरण ।
५.५.२ अनुगमन तथा मुल्यांकन	पटक			१५००	-अनुमगनका बिषयगत सूचकहरु तयार गरी अनुगमन गर्ने । -समुदाय, उपभोक्ता समिति, वडा कार्यालय र नगर स्तरको अनुगमन सूचक निर्माण गरी कार्यान्वयन गर्ने । -ठूला आयोजना तथा बहुबर्षीय योजनाहरुको तेस्रो पक्षबाट अनुगमन गर्ने ।
५.५.३ आवधिक योजना अद्यावधिक	पटक		२	५००	-प्रत्येक २ बर्षमा आवधिक योजना अद्यावधिक गर्ने ।
५.५.४ उपभोक्ता समिती क्षमता अभिवृद्धि तथा प्रोत्साहन	पटक			१५००	-उपभोक्ता समितिलाई योजना सञ्चालन सम्बन्धी तालिम । -उत्कृष्ट काम गर्ने उपभोक्ता समितिलाई प्रोत्साहन कार्यक्रम ।
प्रतिफल ५.५ को जम्मा				**६०००**	
सुशासन र संस्थागत विकास जम्मा				**९८७५०**	
जम्मा कुल अनुमानित वजेट रु.				**१५९४५०५०**	

खण्ड ३ : श्रोत अनुमान

३.३ .१ स्रोत अनुमान तथा प्रक्षेपण :

यस आवधिक योजना कार्यान्वयन गर्न निर्धारित गरिएका योजना तथा कार्यक्रमहरु नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोत, संघ र प्रदेशबाट प्राप्त हुने सबै खाले अनुदान तथा विकास साझेदार र गैसस तथा समुदायमा आधारित संस्था र समुदाय एवं नीजि क्षेत्रको लगानी समेत प्रक्षेपण गरी योजनाको लागि उपलब्ध अनुमानित स्रोत निर्धारण र योजना कार्यान्वयनका लागि देहायअनुसार स्रोत प्रक्षेपण गरिएको छ ।

तालिका ८ : प्रक्षेपण गरिएको आवधिक बार्षिक बजेट

बजेटका श्रोतहरु	आ.व. २०७६/७७ हजारमा (०००)	वार्षिक प्रक्षेपण (आर्थिक बर्ष अनुसार रकम (रु. हजारमा)				
		२०७७/७८	२०७८/७९	२०७९/८०	२०८०/८१	कूल
आन्तरिक आय	२५००००	३०००००	३५००००	४०००००	५०००००	१८०००००
संघीय संरकारको अनुदान						
वित्तीय समानीकरण अनुदान	३१६२००	३०४५००	३५००००	४०००००	५०००००	१८७०७००
सशर्त अनुदान	५७१७४०	५४६१००	६०००००	६५००००	७०००००	३०६७८४०
समपुरक अनुदान	११९००	१४९००	१६०००	२००००	३००००	९२८००
विशेष अनुदान	४५५००	२५०००	३००००	३५००००	४०००००	८५०५००
सडक वोर्ड	१००००	१५०००	२००००	२५०००	३००००	१०००००
प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	२४८९	२७१८७	३००००	३५०००	४००००	१३४६७६
सामाजिक सुरक्षा अनुदान	२९५६७२.१४	३२००००	३५००००	३८००००	४०००००	१७४५६७२.१४
प्रदेश सरकारको अनुदान						
वित्तिय समानिकरण अनुदान	६६०७	६६०७	७०००	८०००	१००००	३८२१४
सशर्त अनुदान	१४०००	१८०००	२००००	२५०००	३००००	१०७०००
समपुरक	२२४६२	५००००	६००००	७००००	८००००	२८२४६२
बिशेष अनुदान	१००००	२००००	३००००	४००००	५००००	१५००००

अन्य अनुदान	६७००	७०००	८०००	९०००	१००००	४०७००
अन्य अनुदान						
जिसस समपुरक अनुदान	३००००	५०००	५०००	५०००	५०००	५००००
औद्योगिक ग्राम निर्माण	९२००	०	०	०	०	९२००
गैसस र सुमदायमा आधारित संस्थाको लगानी	०	१०००	२०००	३०००	५०००	११०००
युनिसेफको लगानी	२७३६.१००	३०००	३५००	४०००	५०००	१८२३६.१००
जनसहभागिता	३००००	३५०००	४००००	४५०००	५००००	२०००००
निजि क्षेत्रको लगानी	०	१००००	२००००	३००००	५००००	११००००
राजश्व बाँडफाँड						
प्रदेश	१६८५०.६६	२८७००	३५०००	५००००	७००००	२००५५०1७
संघ	१४६८६४.७	१९२६३९.२	२५००००	३५००००	५०००००	१४३९५०३.८८1
०७४/०७५ को मौज्दात	५०११८.१०५	४००००	३००००	२००००	१००००	१५०११८.१०५
जम्मा	**१८४९०३९.६७९**	**१९६९६३३.२१**	**२२५६५००**	**२९१९०००**	**३४७५०००**	**१२४६९१७३.८९**

३.३.२ विषयगत क्षेत्रगत प्रस्तावित ५ वर्षको वजेट :

आवधिक योजना कार्यान्वयनका लागी विषय अनुसार क्षेत्रगत ५ बर्षको बजेट प्रक्ष्येपण देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छ । जसमा ५ वर्षको कुल वजेट रु १५ अर्व ९४ करोड ५० लाख ५० हजार अनुमान गरिएको छ । चालू आ.व. २०७६/७७ को आय रु.**१ अर्व ८४ करोड ९० लाख ३९ हजार ६ सय ७९** रहेको छ । यसरी चालू आ.व.को आय र सो अनुसार आयवृद्धि हुनसक्ने आधारमा ५ वर्षको कुल अनुमान गर्दा उपमहानगरनगरपालिकाको कुल आय करीव रु. १२ अर्व ४६ करोड ९१ लाख ७३ हजार ८ सय ९० हुने देखिन्छ । तसर्थ आवधिक योजनाको प्राथमिकताका आधारमा प्रस्तावित क्रियाकलापहरुको कार्यान्वयनका लागि न्युन हुने ३ अर्व ४७ करोड ५८ लाख ७६ हजार १ सय रकम लाइ पुर्ति गर्न संघ र प्रदेश सरकार, निजिक्षेत्र तथा अन्य विकास साझेदार संग प्रभावकारी समन्वय एवं व्यवस्थापन गर्नुपर्ने देखिन्छ ।

तालिका ९ : विषयगत क्षेत्र अनुसार प्रस्तावित कुल वजेट

विषयगत क्षेत्र	अनुमानित वजेट (रु. हजार)	प्रतिशत
१. आर्थिक विकास		
कृषि	२४४५००	

विषयगत क्षेत्र	अनुमानित वजेट (रु. हजार)	प्रतिशत
सिंचाई	३०००००	
पशु विकास	१४००००	
उद्योग व्यवसाय तथा बजार व्यवस्थापन	११००००	
पर्यटन	१५३०००	
बैंक तथा वित्तिय संस्था	१५००	
आर्थिक विकास जम्मा	**९४९०००**	
२. सामाजिक विकास		
शिक्षा	२८७००००	
स्वास्थ्य	१७०००००	
खानेपानी तथा सरसफाई	३१२५००	
लैंगिक समानता र सामाजिक समावेशिकरण (महिला, बालबालिका र लक्षित वर्ग)	८५००	
युवा तथा खेलकुद	१०३०००	
कला संस्कृति	७०००	
सामाजिक विकास जम्मा	**५००१०००**	
३. पूर्वाधार विकास		
सडक पुल, तथा यातायात	८७८३०००	
आवास तथा वस्ती विकास	३०००००	
विद्युत तथा उर्जा	१४२५००	
सूचना तथा संचार	२५०००	
पूर्वाधार विकास जम्मा	**९२५०५००**	
४.वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन		
वन तथा जैविक विविधता	७२५००	
जलाधार तथा भुमि संरक्षण	३२२०००	
जलवायू अनुकुल पर्यावरणिय स्वच्छता	११६३००	
विपद व्यवस्थापन	१३५०००	
वन, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन जम्मा	**६४५८००**	
ऐन, कानुन नियम तथा कार्यविधि	६५००	

विषयगत क्षेत्र	अनुमानित वजेट (रु. हजार)	प्रतिशत
न्यायीक समिति	६०००	
संस्थागत तथा मानव संसाधन विकास	६४५००	
आन्तरिक श्रोत तथा खर्च व्यवस्थापन	१५७५०	
योजना तर्जुमा तथा अनुगमन र शुसासन	६०००	
सुशासन तथा क्षमता विकास जम्मा	**९८७५०**	
कुल बजेट	**१५९४५०५०**	

३.३.३ श्रोत परिचालन रणनीति

तुलसीपुर उपमहानगरपालिका को आवधिक योजना अनुसार विषयगत क्षेत्र अनुसार आवधिक योजनाको कुल वजेट रु १५ अर्व ९४ करोड ५० लाख ५० हजार अनुमान गरिएको छ । अपुग ३ अर्व ४७ करोड ५८ लाख ७६ हजार १ सय न्युन हुने देखिएकोमा अपुग श्रोत रकमको परिचालनका लागि देहाय अनुसारको रणनीति अख्तियार गरिने छ ।

- आन्तरिक आयस्रोतको दायराको खोजी र वृद्धि गर्ने
- विकास साझेदारसंग समन्वय गर्ने
- संघ तथा प्रदेशसंग समन्वय गर्ने
- अन्तर स्थानीय तह साझेदारी गर्ने
- निजी तथा सार्वजनिक साझेदारी एवं सहकार्य गर्ने
- जनसहभागिता वृद्धि गर्ने
- आन्तरीक र वाह्य ऋण परिचालन गर्ने
- वन,जडिवुटी तथा खनिज क्षेत्रबाट हुने सम्भाव्य आम्दानीका लागि अनुसन्धान अध्ययन गर्ने ।
- वित्तीय जोखिम न्यूनिकरणका लागि पारदर्शिता तथा सुशासन संबन्धी व्यवस्थाहरु कार्यान्वयनका लागि विशेष श्रोत साधनको परिचालन गर्ने ।

खण्ड ४ : योजना कार्यान्वयन र अनुगमन

३.४.१ आवधिक योजना कार्यान्वयन तथा अध्यावधिक

आवधिकको योजनामा आधारित भई वार्षिक योजना तथा बजेट तर्जुमा गरी आवधिक योजनाको कार्यान्वयन गरने छ । यसरी वार्षिक योजना तथा वजेट तर्जुमा गर्दा आवधिक योजनाको समग्र लक्ष्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, नीति तथा कार्यनीति एवं कार्यक्रमलाई आधार लिईने छ । यस आवधिक योजनाको समीक्षा र अद्यावधिक प्रत्येक २ वर्षमा गरिने छ । हरेक विषयगत क्षेत्रले आ-आफ्नो क्षेत्रको

विस्तृत समिक्षा गरी प्रत्येक वर्ष प्रगति प्रतिवेदन तयार गरी पेश गर्ने छन् । यसका अतिरिक्त समिक्षा र अद्यावधिक को प्रक्रियामा संघ र प्रदेश सरकार वाट प्रदान गरिने निर्देशन र मार्गदर्शन लाइ पनि समावेश गरिने छ ।

वार्षिक रुपमा तर्जुमा गरिने कार्यक्रम तथा आयोजनाको एकीकृत योजना तथा बजेट तर्जुमाको ढाँचा ***अनुसूची १*** मा दिईएको छ ।

३.४.२ अनुगमन तथा मूल्यांकन

प्रभावकारी अनुगमन तथा मुल्याकंन प्रक्रिया वाट यस आवधिक एकीकृत नगर विकास योजनाको प्रभाव, असर, प्रतिफलको नतीजा आदि मापन गरिनेछ । यसै गरी प्रमुख कार्यक्रम तथा आयोजनाहरूको प्रक्रियाको अनुगमन गरिनेछ । नतीजामापन आवश्यकता अनुसार वाह्य विज्ञ बाट हुनेछ । कार्यक्रम तथा आयोजना कार्यान्वयन प्रकृया अनुगमन गर्ने जिम्मेवारी नगर कार्यपालिका र सुपरीवेक्षण तथा अनुगमन समितिको रहने छ । आवधिक नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कन सम्बन्धी विस्तृत प्रकृया तथा जिम्मेवारी देहायअनुसार हुनेछ ।

- नगर कार्यपालिका तथा विषयगत समिति
- नगर स्तरीय अनुगमन तथा सुपरिवेक्षण समिति
- वडा स्तरीय अनुगमन समिति
- जिल्ला समन्वय समिति
- विषयगत शाखा, उपशाखा, परियोजना, संघ, संस्था
- नागरिक समाज, संस्था तथा तेश्रो पक्ष

आवधिक तथा वार्षिक नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका साधन तथा विधि देहायअनुसार रहनेछ ।

- स्थलगत अनुगमन
- कार्ययोजना (लक्ष्य) र प्रगति बीच तुलना तथा मापन
- नागरिक अनुगमन
- नतीजामा आधारित ढाँचा अनुसार बार्षिक समीक्षा
- नतीजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक मध्याावधि समीक्षा
- चौमासिक समीक्षा
- नतीजामूलक ढाँचा अनुसार सहभागितामूलक अन्तिम समीक्षा (तेश्रो पक्षबाट मूल्यांङ्कन)

आवधिक तथा बार्षिक नगर विकास योजनाको अनुगमन तथा मूल्याङ्कनको प्रक्रिया देहायअनुसार हुनु पर्नेछ ।

तालिका १३ : आवधिक योजनाको अनुगमन मुल्यांकन योजना

के गर्ने?	कसले गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसरी गर्ने?

के गर्ने?	कसले गर्ने?	कहिले गर्ने?	कसरी गर्ने?
कार्यक्रम वा प्रक्रिया अनुगमन	नगर स्तरिय अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति , वडा स्तरिय अनुगमन समिति, समुदाय तथा समुदायमा आधारित संस्थाहरू	पटके, मासिक, चौमासिक र बार्षिक	• स्थलगत अनुगमन • चौमासिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना
प्रतिफल मुल्यांकन	नगर कार्यपालिका, अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति	चौमासिक, अर्धवार्षिक, बार्षिक र मध्यावधी	• स्थलगत अनुगमन • बार्षिक कार्ययोजनाको लक्ष्य र प्रगति विवरणको तुलना • नतीजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतीजा मापन
असर तह मुल्यांकन	नगर कार्यपालिका , अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति र तेश्रो पक्ष	बार्षिक, मध्यावधी र अन्तिम बर्ष	• सहभागितामूलक छलफल • नतीजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतीजा मापन • नमूना सर्वेक्षण • वस्तुगत विवरण अधययन
प्रभाव तह मुल्यांकन	नगर कार्यपालिका, अनुगमन तथा सुपेरिवेक्षण समिति, र तेश्रो पक्ष	मध्यावधी र अन्तिम बर्ष	• नतीजामूलक अनुगमन खाका अनुसार नतीजा मापन • सहभागितामूलक छलफल • अध्ययन तथा सर्वेक्षण • वस्तुगत विविरण अध्ययन • प्रगति प्रतिवेदन अध्ययन

आवधिक योजनाको नतीजामूलक अनुगमन तथा मूल्याङ्कन ढाचा *अनुसुची २* मा उल्लेख गरिएको छ।

अनुसुचि १
एकीकृत वार्षिक योजना तर्जुमाको ढा☞चा

योजनाको विषयगत क्षेत्र	आवधिक योजना			वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम							
	नीति तथा कार्यक्रम	लक्ष्य/सूचक		आयोजना/ कार्यक्रम (स्थान समेत)	लक्ष्य		विनियोजन रकम	कार्यान्वयन विधि	लाभान्वित जनसंख्या	प्राथमि कता क्रम	लगानी तथा कार्यान्वयन गर्ने निकाय
		इकाई	परिमाण		इकाई	परिमाण					
आर्थिक विकास											
सामाजिक विकास											
पूर्वाधार विकास											
वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन											
संस्थागत विकास तथा सुशासन											

अनुसुचि २
आवधिक योजनाको नतिजामूलक अनुगमन तथा मूल्यांकन ढाँचा

विकासको नतिजा श्रृखला	नतिजा मापन गर्ने सूचकहरू			अनुगमनका साधन तथा मापन विधि	अनुगमनको समय	अनुगमनको जिम्मेवारी
	सूचक	आधाररेखा	लक्ष्य			
प्रभाव						
असर						
नतिजा						
कार्यक्रम र आयोजना						

अनुसुचि ३
नगरपालिकाका मूख्य प्रकोप र जोखिम वस्ति हरु